תלמוד ירושלמי · מפרשים · פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי תרומות

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי תרומות

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-תרומות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 20
הלכה ג 23
הלכה ד 27
הלכה ה 28
פרק ב 34
הלכה א 34
הלכה ב 47
הלכה ג 54
פרק ג 57
הלכה א 57
הלכה ב 59
הלכה ג 64
הלכה ד 68
הלכה ה 69
פרק ד 70
הלכה א 70
הלכה ב 75
הלכה ג 76
הלכה ד 80
הלכה ה 85
הלכה ו 85
הלכה ז 86
הלכה ח 94
פרק ה 98
הלכה א 98
הלכה ב 112
הלכה ג 118
פרק ו 120
הלכה א 120
הלכה ב 130
הלכה ג 134
פרק ז 136
הלכה א 136
הלכה ב 144
הלכה ג 146
פרק ח 155
הלכה א 155
הלכה ב 165
הלכה ג 166
הלכה ד 175
פרק ט 189
הלכה א 189
הלכה ב 194
הלכה ג 198
פרק י 200
הלכה א 200
הלכה ב 204
הלכה ג 207
הלכה ד 208
הלכה ה 209
הלכה ו 217
פרק יא 223
הלכה א 223
הלכה ב 226
הלכה ג 230
הלכה ד 231
הלכה ה 237

פרק א

הלכה א

אין תרומתן תרומה. כל עיקר ואסירא בין לכהנים בין לזרים ואם קידש בה אינה מקודשת ?(ג) מטעם טבל:

חרש. לקמן במתני' מפרש דהיינו שאינו שומע ואינו מדבר ובגמ' מפרש דל"ש חרש מתחלתו ול"ש אינו מדבר עתה ומתחלתו היה פקח קאמר:

ושוטה. בגמ' מפ' סימני שוטה:

וקטן. היינו כ"ז שהוא קטן עד בן י"ב שנה ויום א' דאילו בן י"ב שנה ויום א' והביא הוי מופלא סמוך לאיש דהיינו שנה א' קודם זמן עונשין כדאיתא בפ' בא סימן וקדושת פיו הויא קדושה ובן י"ב ויום אחד ולא הביא גריע טפי ופליגי ביה תנאי לקמן:

את שאינו שלו. ותרם אותה שלא מדעתו. וחרש ושוטה וקטן לא הויא תרומה לא לפירותיהן ולא בשליחות בן דעת לתרום פירות שולחיהם וכולהו הני חמשה בגמ' נפקא לן מקראי:

קטן שלא הביא שתי שערות. מדקאמר ר' יוסי אם עד שלא בא לעונת נדרים אין תרומתו תרומה משמע דר' יהודה סבר דאפילו קמי עונת נדרים הויא תרומה ואפילו דליכא שערות בו ותימא דאפילו אית ביה שערות שומא הוו ונ"ל דר' יהודה ס"ל כבריה דאמר בפ' יוצא דופן דמט' ואילך הוו סימן וכיון דתרומה קילא דלנדר דמיא הילכך אפילו ליכא שערות מרבינן ליה ואפילו קמי עונת נדרים נמי דעונת נדרים דאורייתא היינו מופלא סמוך וכו' ור' יהודה אזיל לטעמיה דאמרינן בעלמא ר' יהודה מכשיר בקטן ולעיל, נמי אמרינן דר' יהודה סובר דכשאביו מאמין על ידו דתרומתו תרומה. והשתא אפילו קמי שנים דמופלא וכו' ואפילו אין לו אב ואפילו אין לו שערות ס"ל דאית לן לרבויי מדרבנן עד בן ט' ויום אחד ולא הביא וקדושת תרומה דמיא לנדרים דהא קדושתה בפה תליא:

ור' יוסי. פליג עליה דדוקא מופלא סמוך לאיש ולא הביא מרבינן אבל בן ט' ויום א' ואפילו הביא גריעי טפי:

אם עד שלא בא לעונת נדרים. כלומר אם תרם כשהיה בן ט' ויום א' אין תרומתו תרומה דכי דרשינן מופלא סמוך לאיש הביא הוא דבעינן מעיקרא דלא כתיב כי יפליא לאיש אלא איש כי יפליא כתיב שכבר האש בו ומפליא עצמו להקדיש קדשים לגבוה ואע"ג דאין לו שנים וכ"ש דזה עדיין לא הגיע ולא הביא אין תרומתו תרומה ואפילו מדרבנן:

משבא לעונת נדרים. דהיינו בן י"ב ויום א' דאם הביא תרומתו תרומה מדאורייתא כדפרישנא דתרומה והקדש ונדר חדא דכולהי מיקדשי מחמת דבורו ומדרבנן מרבינן בלא הביא. איש לשון אש דהיינו שהביא:

ויקחו לי תרומה. אף על גב דבתרומת המשכן כתיב כולהו תרומות איתקוש להדדי דכתיב את משמרת תרומותי והיינו בכורים וחלה ותרומה גדולה ותרומת מעשר ותרומת שקלים נמי דין תרומה אית לה כדאיתא בשקלים ובהאי קרא דויקחו לי תרומת שקלים דרשינן ביה כדאיתא בשקלים וכתב את תרומתי לאיתויי כולהו:

פרט לחרש ולשוטה. שאין להן לב דהיינו דעת וסברא כדכתיב ולבי ראה הרבה חכמה ודעת ולא אתי קרא למימרא דאותה נדבה מי שירצה להביא יביא ומי שלא ירצה להביא לא יביא דגבי ויקחו לי תרומה כתיב ומיניה דרשינן זו תרומת אדנים כדאיתא בפ"ק דשקלים ותרומת אדנים היתה יד כולן שוה בה דהא מכסף נעשו כדכתיב בפרשת פקודי א"נ קראי יתירי קא דריש דלכתוב קחו מאתכם תרומה זהב וכו' אלא ה"ק קרא כולהו בני חיובא מייתו ותרומה שלהן הוא דקדשא ואלו הן התנאים הצריכים כי היכי דקדשא שיהא איש ושיהא לו לב ושיהא שלו ושיהא ישראלי. והקשה רבנו שמשון ז"ל דאמאי לא ממעט הכא קטן מידבנו לבו דהא בפ' טרף בקלפי ממעט ליה הכי מקידוש מי חטאת מדכתיב והניח מי שיש בו דעת להניח. ותירץ ז"ל משום דכשבא לעונת נדרים יש בו דעת להיות נודב ולא סגי בהכי אלא בענין שיש בו אש דהיינו הביא וכדלקמן: ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן. על דבור שלהן ואשוטה וקטן פריך דבפ"ק דחולין מסקינן דמעשה עם דבור מהני לגבי קרבן כגון דהויא עולה בדרום ואמר הריני מביאה לצפון שאינה כשרה בדרום ושחטה בצפון מדאורייתא כשרה ומעשה גרידא בדרבנן אית ליה, והכא נראה דפריך דבמעשה עם דבור מיהת נימא דמהני כגון שהיו לפניו שני כריים א' מבינונית וא' מיפות ונטל ידיו ואמר הריני הולך אצל יפות לתרום וברך ותרם מיפות ומשמע ממתני' דלא מהני דקתני אין תרומתן תרומה תרתי זימני לאשמועינן דאפילו מדרבנן נמי לא הויא תרומה ותו דהא לא תני תרומה ויחזור ויתרום. וכתבו בתוספות וקצת תימה דמה מקשה דהא מתחלת הסוגיא דריש מקראי דאין תרומתן תרומה. ותירצו דשמא אסמכתא בעלמא. ונ"ל דשפיר פריך דאע"ג דמדאורייתא אימעט קטן הא גבי הכשר נמי אימעיט כדתנן העלום חש"ו וכו' כדאיתא בסמוך וטעמא משום דדרשינן כי יותן דומיא דכי יתן מי שיש בו דעת ליתן ואפ"ה אמרינן דלא ממעט גבי קטן אלא דבור גרידא ועוד גבי כלים נמי כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם ולא כתיב אשר עשה ומשו"ה תנן כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואילו גבי חש"ו קתני דדוקא

חקקום למוד בו עפר טמא דיש להן מעשה עם דבור אבל מעשה גרידא או מחשבה גרידא דהיינו דבור גרידא לא אבל מעשה ודבור לא אימעיט ורבנן גזור טפי דאפילו במחשבתו נכרת מתוך מעשיו דמהני והכא נמי אמאי לא אמרינן הכי:

דתנינן תמן. במס' מכשירין פ' ששי:

העלום חש"ו. קודם רדת הטל העלו לפירות הללו לגג מפני הכנימה יתושים ותולעים הנמצאים בפירות גורגושו בלע"ז:

אע"פ שחישבו. כלומר דברו כשירד עליהם הטל:

אינן בכי יותן. שאין מחשבתן מחשבה והכשר לעלמא במחשבה תלוי ולהני מעשה דעלייה לאו מעשה הוא:

בתפוש בהן בטל. שלקחו הפירות להעלותן כשהיה יורד הטל ואיכא מחשבה דמשקה שתחלתו לרצון מכשיר כדתנן התם ובפ"ק דחולין נמי מפ' דאם העלום מפני הכנימה לגג וירד הטל עליהן והיפכו בהן דמכשיר אפילו לא אמרו דבר:

ותנינן תמן. במכשירין פ"ג דתנן התם המוריד בהמה לשתות המים העולין בפיה בכי יותן ברגליה אינן בכי יותן ואם חישב שיודחו רגליה אף העולין ברגליה בכי יותן הורידה חש"ו אע"פ שחישבו שיודחו רגליה אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה:

במשפשף בהן במים. בעודן רגליה במים היה משפשפן והיינו מדרבנן ולהחמיר:

ואמור אוף הכא. כי איכא מעשה ומחשבה דמהני להקל וכדפרישית:

את שכתוב בו מחשבה. פי' התוספות ספ"ק דחולין דעיקר תרומה במחשבה וקטן אין לו מחשבה לא מסתברא שיוכיח המעשה על מחשבתן ע"כ. ודחקו עצמן בזה משום דקרא דונחשב לכם תרומתכם בתרומת מעשר דלויים כתיב ולא בתרומה גדולה ואינה קושיא כלל דכולהו תרומות גמרי מהדדי וכדכתיבנא ואתי שפיר דכיון דכתיב ונחשב גבי תרומה בעינן איש שיועיל ביה בעלמא מחשבה גרידתא אבל אי בעלמא אינו מועיל הכא אפילו מעשה עם מחשבה לא הויא תרומה ואפילו מדרבנן:

ואת שאין כתוב בו מחשבה. כגון גבי הכשר דממילא הוא דדרשינן ביה יתן לדעת יצאו חש"ו וכו': קשייתה קשאי יתה לפני שמואל אני הקשיתי זאת הקושיא:

דתנינן תמן. במס' גיטין פ' המביא תניין:

והוא שיהא גדול עומד על גביו. ואומר לו כתוב לאשת פלוני הא אם אין אחר עומד על גביו לא אע"ג דלא כתיב ביה מחשבה ואמאי לא יוכיח המעשה דכתיבת הגט עם המחשבה דמדקדק במקום ובזמן ובשמות:

ור' יוחנן בעי וכו'. כלומר ולר' יוחנן קשיא טפי דר' יוחנן אקשי לר' חונא והכתיב וכתב לה לשמה ולא סגי בגדול עומד על גביו אלא שיניח מקום התורף ויכתוב בן דעת את התורף ושמואל הודה לו והכי איתא בפ' השולח בירושלמי דגרסינן התם והוא שיהא פקח עומד על גביו ור' יוחנן בעי והכתיב וכתב לה לשמה שמואל אמר צריך שיניח תורפו של גט עמו וא"כ כ"ש דקשיא טפי אליבא ד' יוחנן דאמר לעיל את שאין כתוב בו מחשבה וכו' והכא א"ר יוחנן גבי גיטין דלא כתיב מחשבה ואפ"ה בגדול עומד על גביו לא סגי לדידיה אלא בהנחת התורף:

הדר ר' יוסי ואמר. כלומר הוא מותיב לה והוא מפרק לה:

זה כותב וזה מגרש. ואין המחשבה של קטן מהני לגירושין דבן דעת ור' יוחנן לא קאמר אלא מעשה שלו הנוגע לו:

אבל הכא. בתרומה:

הוא חושב והוא תורם. תבואה שלו ואי לאו קרא דונחשב מהניא:

ר' יעקב בר אחא. היינו דר' יוסי אלא מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא:

חלוקין על השונה הזה. מתני' דקתני חרש סתמא ומשמע דאפילו פקח ואח"כ נתחרש וכותב לאחרים כדלקמן ואפילו תרם לאחרים וברשותם מי ששנה כן חלוקים עליו חבריו:

מהו כדון. מפ' ר' יעקב גופיה על מי מהתנאים א"ר יוחנן שחולק על המשנה הזו. ובאיזה מקום שנה ר' יוחנן דחלוקים לשיאמר כן:

אתיא דר' יוחנן דתרומות. כלומר מאי דקאמר הכא ר' יוחנן במס' תרומות דחלוקין על השונה הזה:

בר' ישמעאל. בשביל ר' ישמעאל וכו' דקידושין אמרו דאשכחן דפליג על תנא דמתני':

ודר' יוחנן דגיטין ברבנן דקידושין. ומאי דקאמר ר' יוחנן בברייתא דבסמוך דמשוויא גיטין לתרומה ומייתי לה נמי במס' גיטין פ' מי שאחזו דתניא התם אמר רשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין ואיתמר עלה א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על רשב"ג ולא פירש לנו מי הם החולקין והיכן שנוי וקא מפ' הכא דעל רבנן דקידושין נתכוון כדמפ' ואזיל ורש"י ז"ל כ' שם הכי שמיע לר' יוחנן מרבותיו דמיפלג פליגי רבנן עליה ולא ראה הך סוגיא דהכא מפ' ליה בהדיא: חש"ו שקידשו אין קידושיהן קידושין. וה"ה דאין גיטן גט דאיתקש יציאה להוייה כדאיתא בקידושין ובפיקח ואח"כ נתחרש מיירי דכשהיה פיקח היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה וכשבא ליתן

לה נתחרש דאי בחרש מעיקרא הא כו"ע מודו דאינה מקודשת דמנא ידעא דבקידושין קאמר לה כדאמרינן פ"ק דקידושין:

בינן לבין עצמן אין קידושיהן קידושין. כלומר לעצמן אינן קידושין דליכא דעת אחרת מקנה אבל אם קדשו הן לאחרים הוו קידושין דאיכא דעת אחרת מקנה דס"ל דלא גרע מאילו זרקן לה פיקח דרך אויר בעלמא ונפל בידה הוו קידושין ומעשה. וכי פליג ר' ישמעאל אחרש הוא דפליג ולא אשוטה וקטן א"נ דפליג אכולהו וכטעמא דאמרן:

שהיה חרש מתחלתו. שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת צלולה מימיו:

אבל פיקח. שלמד לכתוב מדעת צלולה:

כותב ואחרים מקיימין. כותב שתרם טבלו וזו תרומתו ופרשי זרים מתרומתו ומקיימין דבריו ואם מגרש אשתו הוא כותב ואחרים חותמין ומקיימין דבריו הכי מפ' לה לקמן:

שומע ואינו מדבר זהו אילם. שאמרו חכמים אם לא יגיד פרט לאילם:

זהו חרש. דקרא דכתיב ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ולא זהו חרש שדברו חכמים בכל מקום דהשוווהו לשוטה דזהו כפיקח לכל דבריו כדקתני בהדיא והך ברייתא מייתי לה בפ' מי שאחזו והכי משמע התם:

חלוקין על השונה הזה. ת"ק דרשב"ג היינו רבנן דקידושין דפליגי אר' ישמעאל דחלוקין עליו ולא תימא דרשב"ג מפ' לת"ק הוא אלא דחלוקים עליו דאינהו סברי דאף בפיקח ונתחרש וכותב לאחרים לא הויא גט ולא תרומה:

והא מתני' פליגא. על רשב"ג ואמאי אמר לעיל ר' יעקב בר אחא דבברייתא דקידושין הוא דאשכחן דרבנן פליגי אדרשב"ג ולא קאמר ממתני' שהיא שגורה בפי הכל:

נתחרש הוא או נשתטה. משנה היא ביבמות פ' חרש דתנן התם פיקח שנשא פקחת ונתחרשה אם רצה יוציא ואם רצה יקיים, נשתטית לא יוציא, נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית וטעמא דלגבי אשה לא בעינן דעתה דהא אשה יוצאה היא לרצונה ושלא לרצונה ומשו"ה כי נשתטית היא אמור רבנן דלכתחלה לא יוציא דכיון דאינה יודעת לשמור עצמה ינהגו בה מנהג הפקר כדאיתא פ' מי שאחזו אבל דיעבד מהני אבל איש דבעינן דעתו דאין האיש מוציא אלא לרצונו ס"ל לרבנן דפקח ונתחרש לית ליה דעתא:

ויכתוב ויקיימו אחרים. ויכתוב לאחרים שיתנו גט לאשתו ואחרים יקיימו כתב ידו אלא מדקתני עולמית משמע דלית ליה תקנתא ואמאי לא אמרינן מהכא דפליג ארשב"ג:

ומשני קיימונה בשאינו יודע לכתוב. העמידוה בני הישיבה דמיירי מתני' בשאינו יודע לכתוב ומשו"ה אינו מוציא ולא תידוק:

והא מתני' פליגא. ונידוק מינה דקתני בה בהדיא דאפילו כתב כתב ידו לא מהני דלא כרשב"ג:

הרי שכתב בכתב ידו. במי שאחזו קורדיאקוס היא וגבי נשתתק:

אמור סיפא ולית היא פליגא. דתני בסיפא דידה אינו גט עד שישמע קולו שאמר ברמיזות לסופר כתוב וכו' והא לא בעינן ישמעו קולו אלא אפילו הרכין בראשו כדתנן בפ' מי שאחזו והרכין בראשו ואמר על הן הן ועל לאו לאו הרי אלו יכתבו ויתנו:

ואת אמר לית כאן. למוד לדקדק וחסרון וטעות הוא בברייתא ואינה שנויה כן:

אוף הכא נמי לית כאן. למוד דרישא נמי טעות הוא ולעולם בכותב נמי כותבין כיון דפיקח ונתחרש הוא: וא"ר מנא שפיר קא מותיב ר' אבא בר ממל ויש כאן למוד דאין זו ראיה שיש כאן טעות דחידוש יש בשמיעת הקול וחדוש יש בהרכנת הראש דשניהן מעשיו מועילין אלא דנקט שמיעת הקול דאפילו בפעם א' מהני כדמפ' ואזיל תלמודא:

דכוותה עד שישמעו קולו ג' פעמים. כיון דקא תני אינו גט עד שיש שמיעת הקול וכו' מי בעינן בשמיעת הקול ג' פעמים כדבעינן גבי הרכנת הראש כדתנן פ' מי שאחזו והתם מפ' דבעו בסירוגין כדאמרינן התם: ומסיק דלא דשמיעת הקול חשיבא ובפעם א' סגי:

ור' יודן משני דלא שפיר קא מותיב ר' אבא בר ממל דתמן באומר כך וכך עשיתי. בתרומה אמר שכבר תרם כך וכך סאין או מדות ובההוא א"ר יוחנן דחלוקין ומתני' דיבמות דחרש ובברייתא דגיטין דהרי שכתב בכתב ידו אין ללמוד כולהי מיירי באומר כך וכך עשו ולא דמי דמצינן למימר דיש המלכה בדעתו מיד ומבטל ליה ומשום דאינו שומע ואינו מדבר לא קאמר לן הביטול ומשו"ה אין מעשיו כלום אבל בדבר עשוי לא שייך למימר הכי ובברייתא דקידושין דבר עשוי היא:

ודחי ר' בנימין בר לוי דאם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא. ושפיר מותיב דיש למוד דכיון דכי קאמר עשו חלוקין עליו למה לא יחלוקו לעבר הילכך מאן דפסל באומר עשו פסל נמי באומר עשיתי:

בחרש אנן קיימין. ההיא ברייתא דהרי שכתב בכתב ידו דקתני אינו גט עד שירכין בראשו ג' פעמים בחרש מפרשינן לה כלומר שחלה בחרשות תחלה ואח"כ כבד עליו החולי ונשתתק וכ"ש שפירש מתוך בוריו כלומר שנסתלק דבורו ממנו פתאום מתוך בריאות דכ"ש דפסול וכגון דאחזו קורדיאקוס וטעמא דאע"ג דנשתתק מתוך חוליו פסול:

דאין שליחות לחרש. ומשו"ה בעי ג' פעמים וכתב כתב ידו פסול כדפרישית:

בבריא אנן קיימין. דוקא ואחזו פתאום קרדיאקוס:

מתעסק בשטרותיו. דאינו מתיאש מן החיים וכי כתב לסופר שיכתוב ולעדים שיחתומו אשטרותיו ולאו אגיטו:

נשתתק מחמת חוליו דיו בפעם א'. דנתיאש מן החיים בודאי ולאשתו נתכוין:

כל טהרות שבירושלם נעשות על גביהן. דס"ל לר' יהודה דאית ליה דעתא צילתא ומסתברא לי דבפיקח ונתחרש מיירי תרומות ומעשרות צריכות מחשבה.

דכתיב בהו ונחשב. כדלעיל:

ואינן נפסלות בהיסח הדעת. בתמיה הא תניא בפ' אין דורשין א"ר ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים שהן אומרים בלבו לשומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא:

ומשני אין כתוב בהן מחשבה שמירה הוא דכתיב בהו. ושמרתם את משמרת הקדש:

סימני שוטה. האמור בכל מקום שפטור מן המצוות ומן העונשין ואין תרומתו תרומה ואין קנינו קנין ואין ממכרו ממכר:

היוצא בלילה. יחידי:

והלן בבית הקברות. בלילה:

קניטרופוס. ובגמ' דילן בפ"ק דחגיגה קאמר גנדרפס ופי' בערוך חולי של שטות וכשעובר החולי הוא פיקח ולהכי לא חשבינן ליה שוטה כי עביד הא גרידא. ורש"י ז"ל פ' חולי האוחז מתוך דאגה ולי נראה שמתחמם גופו ויוצא למקום האויר ע"כ:

מקטיר לשדים. שתשרה עליו רוח טומאה שיסייעוהו להיות מכשף:

כוליקוס. בגמ' דילן קאמר בעל מחשבות:

קורייקוס. לא שמעתי:

קורדייקוס אין בו א' מכל אלו. בתמיה קורדייקוס ששנו במשנתינו דסגי ליה בהרכנה ואינו שומע ואינו מדבר כדאיתא לעיל אפשר שאין בו א' מן השטויות הללו או יוצא יחידי לדרך וכו'. א"כ מהו קורדייקוס ששנו חכמים:

המים. לפי שמתדמין לו צורות במים קרי ליה הכי וכל גוון שיראה מתפעל ומשתומם ממנו כדמפ' ואזיל:

בחד טרסאי. איש שהוא מאומה שנקראת טרסיים כדאיתא פ"ק דמגלה:

יהבון ליה סימוק גו אוכם והוא לעי. נותנין לו תבשיל אדום תוך מרק שחור והיה נבעת ומדבר זרות מהמראות:

לעי. מדבר כדאמרינן לעי באורייתא:

חלום. בריא ושפוי ומיושב בדעתו כמו ותחלימני והחייני:

כד דו חלום יתן גט. כאשר הוא שפוי ומיושב בדעתו יתן גט:

דריש לקיש אמר לכשישתפה. בפ' מי שאחזו בירושלמי פליגי ר' יוחנן וריש לקיש דגרסינן התם עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט ונותנין לאשתו לר' יוחנן וריש לקיש אמר לכשישתפה. ובגמ' דילן פ' מי שאחזו גרסינן להך פלוגתא איפכא:

ייבה דשמואל מן דר"ש בן לקיש. תן על לבך דודאי שמואל למד הלכה זו מדברי ריש לקיש:

ותחלימני והחייני. סימן הוא בתחלה תחלימני ואח"כ והחייני:

במקשה. נטיעה של קשואין קרויה כן כדכתיב כמלונה במקשה:

אביו הוא שאימן על ידו. כיון שאביו מוכר על ידו מסתמא נתן לו ואף בזה חלוקין עליו רבנן והך לו ואף בזה חולקין עליו רבנן והך ברייתא גמירי דר' יהודה קתני לה דאיהו מקל בחרש ואיהו הוא דמקל בקטן. וכתב רבנו שמשון ז"ל אבל בתוספתא גרסינן אמרו לו לא הוא שתרם ויש טעות סופר בירושלמי. ונ"ל דגירסת הירושלמי מדוייקת דלא מודו ליה רבנן לר' יהודה בסתמא לומר כיון דמוכר על ידו מסתמא האמינו להפריש מאותן שצוה לו דהא מיבעיא לן בסמוך בא אביו ואימן על ידו וכו' כלומר דמאחר שתרם הקטן בא אביו ולקט והוסיף עליו יתר על מה שליקט ואח"כ בא הקטן והוסיף לתרום על שלו משמע דכיון דאיכא גילוי מעשה של אביו מספקא לן מי עבדיה שליח או לא והיינו לר' יהודה דלרבנן אין שליחות לקטן:

למפרע נעשית תרומה וכו'. אותן שתרם הקטן קודם גילוי מעשה של אביו הוא דהוי תרומה אבל לא שנחשוב אותו מעשה כל כך לאותן שחזר הקטן והוסיף אחר מעשה אביו דלהוי שליח או דילמא דמהני אפילו מכאן ולהבא דהיינו לאותן שתרם הקטן אחרי כן:

הרי שבא בעה"ב. רישא קתני לה הכי בתוספתא כיצד אמרו התורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה הרי שירד לתוך שדה חברו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ומניין הוא יודע אם חושש משום גזל אם לאו הרי שבא בעה"ב וכו'. וה"פ התורם שלא מדעת בעלים וליקט לצורך בעה"ב אם חושש בעה"ב ומקפיד על מה שעשה זה משום גזל שתרם תרומתו א' ממ' או א' מנ' בלא רשותו לקט מן היפים לתת מהן לכהן אם היו יפין אותן שמראה לו שלא ליקטן. ואם היה לוקט הבעל והוסיף עליהן בין כך ובין כך בין אם הוסיף יפות בין אם אינן יפות אינו חושש משום גזל ותרומתו תרומה:

אית לך מימר דלמפרע נעשית תרומה ולא מכאן ולהבא. בתמיה אפילו מכאן ולהבא נמי דהא איכא גילוי דעת:

אף הכא נמי אפילו מכאן ולהבא. דהא איכא גילוי דעת דלא פסיל קטן לר' יהודה אלא שלא מדעת אביו אבל כי מוכר על ידו דמי להאי לוקט ונותן לו והיינו לר' יהודה דלרבנן כיון דאין שליחות לקטן אין כאן תרומה ואפילו היו הפירות של הקטן אינה תרומה. וכן כ' ר"י ז"ל דאפילו במאמין על ידיו פליגי רבנן עליה:

פרט לשותפין. דאין יכול לתרום השותף על חלק חברו שלא מדעתו:

פרט לאריסין. אריס שתרם על חלקו של בעה"ב אינה תרומה:

פרט לאפטרופין. על נכסי יתומים:

לתורם את שאינו שלו. פירש"י ז"ל בפ' הניזקין. הך סיפא מפ' טעמא דרישא כלומר אתם ממעט התורם את שאינו שלו והני כולהי הוי שאינו שלו ע"כ. ולפום מאי דשקלינן וטרינן עלה א"ש:

השותפין שתרמו זה אחר זה. משנה היא לקמן פ' התורם קישות וקאמרי רבנן דתרומת הראשון תרומה על חלקו ועל חלק חברו:

כאן לתרומה גדולה. מתני' לתרומה גדולה ומתני' דהשותפין שתרמו היינו לתרומת מעשר:

ופריך כלום למדו לתרומה גדולה אלא מתרומת מעשר. דכי כתיב כן תרימו גבי תרומת מעשר כתיב ומהתם ילפינן תרומה גדולה דאיתקוש כולהי תרומות להדדי כדפרישנא במתני' כאן להלכה כאן למעשה. כלומר דיעבד תרומתן תרומה דשותפין לא קפדי אהדדי וחשיב כאילו תרם מדעת חברו אבל לכתחלה לא יתרום גזרה שותף דלא קפיד אטו שותף דקפיד:

והתנינן יתומים שסמכו אצל בעה"ב. משנה היא בפ' הניזקין ופירש"י ז"ל יתומים שסמכו לעשות על פיו ולא נתנמנה להם אפטרופוס לא מאביהם ולא מב"ד אפ"ה כאפטרופוס הוא וחייב לעשר פירותיהם:

ומשני דאפטרופוס דהניזקין באפטרופוס דלעולם. דהיינו עד שיגדלו וכיון דהוי קבוע שלו מיקרי:

מוכר עבדים ולא קרקעות. דעבדים ניידי ויברחו וקרקע לא נייד ואי באפטרופוס דלעולם אם הוצריך למכור קרקע למזונותיהם אמאי לא ימכור:

ומסיק כאן ביתום גדול. דאיהו מצי לתרום אז האפטרופוס לא יתרום אבל ביתום קטן שאין לו דעת תורם האפטרופוס כי היכי דלא ספי ליה איסורא. ובפ' הניזקין בגמ' דילן מתרץ כאן להאכיל כאן להניח דלהאכיל ליתומים לאלתר חייב לעשר אבל להניח התבואה באוצר עד שיגדלו למה ליה לעשורי:

מה את עביד לה. מה פי' אתה עושה בהך בבא:
בתורם את שאינו שלו. דוקא קתני דממעטינן תורם שאינו שלו ממש:
או. דילמא לאו דוקא אלא ממעטינן כשתורם את של חברו שיש לכרי שתרם בעל אבל אם אין לו בעל אע"ג דלאו דידיה הוא הויא תרומה וכדמפ' ואזיל:
מה ביניהון. מאי נפ"מ אי אמרינן הכי:
הבקיר כיריו. ובתוך ג' ימים שהפקיר חזר וזכה בו דחייב מדרבנן במעשרות כדאיתא בפ' אין בין המודר:
ומירחו. תוך ג' ותרמו ולא נתכוון לזכות בו כשתרמו וחזר וזכה בו בין הוא בין אחר. והשתא נפקא לן דכי אמרת דכי ממעטינן מאתם היינו ולא התורם את של חברו היכא דאית ליה לכרי בעל והאי לית ליה בעל כשתרמו ומהניא. ואי אמרת דדוקא נקט בברייתא ולא התורם את שאינו שלו דלא תליא מילתא דאית ליה בעל אלא כיון דלאו דיליה היא לא הויא תרומה והאי נמי כיון דלא זכה בו כשתרמו לאו דיליה הוה ולא הויא תרומה:
גנב תרומת הקדש. משנה היא לקמן בפ' האוכל שוגג:
תרומת הקדש. אין בדיגון הקדש תרומה אלא אחר שנתמרח הכרי שהיה טבל הקדישה למנחות נדבה לכו"ע ובא הגזבר והפריש ממנו תרומה:
שני חומשין. כדמפ' בפ' האוכל שוגג חד לכהן משום תרומה וחד להקדש משום נהנה מן ההקדש וכפל אינו חייב משום גניבה שאין בהקדש תשלומי כפל דרעהו כתיב כדאיתא התם ובפ' הזהב:
לא גזבר. דהא בעל הראשון לא מצית אמרת דלאו ברשותיה קאי. ועוד דלא שייך הכא שום טובת הנייה הילכך על כרחיך גזבר הוא דתרים לה, והא הקדש דגבוה הוא ואין בו בעל בשר ודם והויא תרומתו דגזבר תרומה:
בן לוי דהקדיש תרומה. כלומר כהן שהקדיש תרומתו ובהא תנן במתני' דהויא תרומה דהכהן בעל התרומה ונכסיו הויא לקדש בה את האשה ולקנות בה עבדים כדתנן במס' בכורים ומהכא לא תידוק:
והתני ר' אושעיא. עלה דמתני' דפ' האוכל שוגג:
כמאן דאינון בעלים. כלומר לעולם דתרומת הקדש דקתני היינו שהקדיש טבלו ואפ"ה לא תידוק מינה דלא ממעט ברייתא מאתם אלא כשתורם דבר שיש לו בעל ולית ליה בעל תרומה הויא דילפינן מגזבר דגזבר כמאן דאינון בעלים:

דר' יוסי אמר הוא גזבר הוא אחר. נ"ל לפרש דהיינו פלוגתא דר' יוסי ורבנן בפ"ק דשקלים דרבנן סברי התם תורמין על הגבוי וכו' ור' יוסי סבר אין תורמין וטעמא דרבנן היינו משום דכל מאן דיהיב שקל אדעתא דלהוו ב"ד בעלים דידיה יהבי ליה דב"ד שלוחן דכל ישראל הן וזוכים הן בהן אדעתא דכל ישראל הילכך תורמין על הגבוי ור' יוסי סבר הוא גזבר הוא אחר הילכך אין יכולין לזכות לאחרים דלית בהו רשותא ולא מידי:

אתם גם אתם. דהוה לה למכתב כן תרימו אתם וכתב גם אתם לרבות את השליח:

שלוחכם בני ברית. מפ' בפ' המביא תניין דדוקא נכרי הוא דממעטינן דבני ברית דהוו מהולין ובאו בברית מצות אבל עבד כנעני בן ברית הוא דכתיב מחוטב עציך:

מיניה ומיניה. מינה ומינה תילף דכי אמרינן אתם עושין שליח לאו בישראל שישראל הוא משלח ועושה שליח ישראל:

אמר רשב"ג ומה אם ירצה הגוי. ברייתא היא במס' דמאי ר"פ המקבל:

הא אם רצה. הגוי:

תורם. הישראל בשבילו והויא תרומה:

במאמין על ידיו. שנותן לו נאמנות וכי תרים ישראל אדעתיה הוא דמפריש ולאו אדעתיה דגוי והכי קיי"ל כר' זעירא:

ועשאו. הבן לוי:

כשנתנו זה עד שלא עשאו זה. נתנו הישראל לבן לוי אחר עד שלא עשאו בן לוי הראשון תרומת מעשר על עשרה כורין שיש לו ממעשר:

אבל אם כבר עשאו. הראשון תרומה ואח"כ נתנו הישראל כבר זכה הבן לוי הזה בו והוי תרומת מעשר ולכהן הוא:

ביטל אם עד שלא תרם ביטל. משנה היא לקמן פ' התורם קישות וקאי גבי האומר לשלוחו צא ותרום וחזר וביטלו מלהיות שלוחו וקתני אם כבר תרם אינו יכול לבטל וה"נ הכא:

וכולה מיניה. בתמיה כל כמיניה דבן לוי לעשותו תרומה על מקום אחר בהיות המעשר עדיין ברשות אחרים ומי יודע אם נאבד הכור או ישראל הניחו במקום התורפה ונתעפש ואין תורמין מן הרע על היפה:

ומשני דמכיון שא"ל כור מעשר יש לך בידי הוי כמו שנעשה שלוחו לשמרו וכתורם ברשות ישראל דמי וכמן המוקף הוא:

פתר לה כר' יוסי. כיון דאהך ברייתא דמעשר מייתי הא מתני' דאם משתרם ביטל תרומתו תרומה וכו' וסתמא היא ואפילו שתרם מעשרותיו ואפילו דהוי שליח ישראלי

ותרמן הוי מתוקן משמע שתקנו בביתו שתרמו ותיקשי לך דאמאי והא מעשר הנותר לאו שלו הוא:

תפתר לה וכו'. דסבר ר' יוחנן כר' יוסי דתניא בתוספתא פ"ק דמכילתין ר' יוסי אומר בעה"ב שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי. ואמאי והא לא שוייה שליח אלא ש"מ דשלוחו דבן לוי הוא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג דהיל' תרומות וז"ל מצות תרומת מעשר שיפריש אותה בן לוי ממעשרו שנא' כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ויש לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן ויתן המעשר ללוי אחר שיפריש ממנו תרומתו ע"כ. וטעמא דטובת הנייתן לבעלים:

אינו חושש. הבן לוי לתרומת מעשר שבו הראויה להנטל הימנו אינו חושש הלוי עליה שמוחזק ישראלי זה שתקנו אע"פ שאינו מוטל עליו לתרום תרומת מעשר וכר' יוסי:

הילך דמיו. ומכרהו לי ונטל הלוי את דמיו:

אינו חושש. ישראל זה שמא לאחר שמכרו לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר על מעשר אחר שהיה לו בביתו דלא מחזקינן ליה ברשיעא דשקיל דמי ומשוי ליה תרומת מעשר והכי מסקינן לה בגיטין בפ' כל הגט. ויש בספרים טעות ויש לגרוס בבבא דכור מעשר יש לך בידי אינו חושש. לתרומת מעשר שבו. ובבבא דהילך דמיו גרסינן אינו חושש שמא עשאו תרומת מעשר וכו':

מתוקן הוא. שאני הפרשתי ממנו תרומת מעשר:

מה שעשה עשוי. דאילו לרבנן הוי תורם שאינו שלו שלא מדעתו אין תרומתו תרומה ור' יוסי סבר כאבא אלעזר בן גומל בפ' כל הגט דאמר שיש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר:

אין בבלייא קמת עליה. כן בבלי עמדת על טעמו של דבר. ר' אסי עלה מבבל: מתני' חרש שדברו חכמים בכל מקום. בגמ' מפ' מה שאינו כלל מדוייק:

למי נצרכה. דתרומתו תרומה:

לר' יוסי. דפ' היה קורא וכדמפ' לקמן דדוקא גבי ק"ש פוסל נמי בדיעבד משום דכתיב שמע ומשמע השמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך:

תמן תנינן. במס' מגילה פ' הקורא למפרע:

הכל כשרין לקרוא את המגלה. בפ"ק דערכין מפ' לאיתויי מאי:

חוץ מחש"ו. דאפילו דיעבד נמי לא דהא בהדי שוטה קתני ליה וחרש דקתני הכא מדבר ואינו שומע הוא דהא קורא המגלה ואע"ג דבעלמא הוי פיקח לכל דבריו כדתניא לעיל שאני הכא דלא מכוין שאינו יכול להשמיע לאזנו:

דר' יוסי היא. דפסיל גבי שמע דיעבד והשתא משמע ליה דר' יוסי אפילו בדרבנן פסיל ליה ומתני' דהכא דתרומות לרב מתנה לאו ר' יוסי היא:

היא שאר כל המצות. כגון תרומה ומגלה:

לית כאן חרש ואשגרת לישן היא. דכיון דמדבר ואינו שומע במגלה יצא ואפילו לר' יוסי:

יודי רב חסדא בתרומות. ואינו פסול אלא לכתחלה אע"ג דרבנן היא:

חמשתי קדמייתא. הני חמשה דריש פירקין ולא תני ליה עמהון אלמא דלא פסיל ליה הכא דיעבד:

ואי משום שאין תרומתן תרומה. ואפילו דיעבד נמי פסילי וזה דיעבד כשר לעולם וכר' יהודה אי הכי ליתני ליה בהדי אינך דלקמן בהדי חמשה דתרומתן תרומה דיעבד ואמאי תני ליה ביני ביני אלא לאשמועינן אע"ג דזה פסול בקצת מצות דאורייתא כגון שמע וברכת המזון גבי תרומה כשר דיעבד:

תמן תנינן. רפ"ק דחגיגה:

עד כדון מדבר ואינו שומע. וממעט ליה מקרא דלמען ישמעון:

שומע ואינו מדבר. מנא לן דממעטינן ליה:

ומשני למען ילמדון קרינן ביה ילמדו לאחרים פרט לשאינו מדבר. והכי איתא בגמ' דילן פ"ק דחגיגה ואע"ג דהאי קרא בפרשת הקהל כתיב אפ"ה יליף מהתם דכתיב בבא כל ישראל לראות את פני ה':

הדא אמרה לית כללוי דר' כללין. כיון דממעטינן בההיא דחגיגה בין אינו שומע ואינו מדבר בין מדבר ואינו שומע בין שומע ואינו מדבר הכל בכלל חרש:

וסברינן מימר הכא וכו'. אליבא דר"א דהכל בכלל חרש דמתני' דחגיגה:

והא תנינן חרש שנחלץ. סתמא דתלמודא אתי לסיועי לר' יונה במימרא דר' יוחנן דתנינן תמן בפ' מצות חליצה חרש שנחלץ וכו':

ואמר ר' יוחנן. עלה טעמא דחליצתן דחרש וחרשת פסולה לאו דאינן שומעין ואינן מדברים הוא דתנן דהנהו גריעי משוטים ופשיטא דפסילי אלא לפי שאינן יכולין לומר ואמר ואמרה דגבי יבם כתיב ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה וגבי יבמה כתיב ואמרה מאן יבמי ומשמע דס"ל לר' יוחנן דשומעין הן אלא שאינן מדברים וקרי להו תנא חרשים:

אין תרומתו תרומה עד שיביא שתי שערות. דאפילו בן י"ב ויום א' לא מרבינן ואפילו מדרבנן: אלא בהביא דבעי תרתי סמוך לאיש והביא אבל בחדא רחוק מאיש הוא:

ולא תשאו עליו חטא בהרימכם. מאן דשייך ביה חטא בתרומה שתורם כגון שלא תרם מן היפה ביה דרשינן בהרימכם כלומר יכול לתרום ולמעוטי קטן שאינו קרוב לבר עונשין

כגון בן י"ב ולא הביא וכ"ש פחות מכן ובתרומת מעשר כתיב בפרשת קרח וגבי חטא איש הוא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם:

והרי גוי. דתורם דתרומתו אסורה לזרים לכו"ע והכי אסיקנא בסוף פ' התורם קישות ובמנחות פרק ר' ישמעאל:

את שכתוב בו מחשבה תורם. כלומר את שיש לו מחשבה דהיינו איש תורם כדכתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו וגו' איש הוא דיש לו לב ועליה הוא דכתיב איש כי יפליא מופלא סמוך לאיש וקודם זמן זה תנן בפ' בא סימן אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדרן נדר ואין הקדשן הקדש ולא הביא שתי שערות ס"ל לר"מ כקודם זמן דמי:

גוי אין כתוב בו מחשבה. דהא כי כתיב ונחשב לכם תרומתכם בבני ישראל כתיב בההיא פרשתא ואפ"ה תנן לקמן בפ' התורם קישות הנכרי והכותי שתרמו תרומתן תרומה ומעשרותיהן מעשר ומייתי לה בפ' המביא תניין והכי איתא התם והא נכרי וכותי דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו דתנן הנכרי וכו' ופירש"י ז"ל שתרמו את שלהן תרומתן תרומה ואסורה לזרים והקדש הגוי הקדש כדילפינן מאיש איש לרבות הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל ע"כ. ולא משני להך קושיא דלא חשיב לה קושיא דכיון דרבינן מאיש איש שהגוים נודרים וכו' א"כ מחשבתו כמחשבת ישראל:

תמן להכשיר. להכשר הוא דאין לו מחשבה דבקרא דכתיב ביה הכשר דמהני ביה מחשבה דכתיב כי יתן חסר ודרשינן מה יתן לדעת אף יותן וכו' כתיב ביה טמא הוא לכם ולא לגוים ומהכא דריש ר' הושעיא גוים אין להם מחשבה לענין הכשר אבל לענין הקדש כיון דרבינן איש איש כמי שכתוב בו מחשבה דמי:

מי שהוא אומר אינו תורם. ר' יוסי ור"מ:

אינו מקדיש. אם הקדיש קרבן אינו קדוש וכדמפ' לה ואזיל:

תורם ואינו מקדיש. דלענין תרומה מקילינן טפי משום דלית בה שיעור משא"כ גבי קרבן. ועוד דעבודת פנים הוא מחמרינן טפי:

מקדיש. עולה ושלמים הוא דהוי נדר אבל מילי דחובה לא דהא לא מיחייב וחולין בעזרה נינהו:

מהו שיביא קרבן זיבה וכו'. לר' יוחנן קא בעי דס"ל דאפילו ר' יוסי ור"מ דאמרי דקטן ואפילו בן י"ב ויום א' ואפילו הביא שלא הביא אין תורם מן התורה מקדיש מהו שיביא וכו':

מאחר שהוא מיטמא בהן מביא. דגרסינן בערכין פ"ק הכל מיטמאין בזיבה לאיתויי קטן בן יומו, הכל מיטמאין בנגעים לאיתויי מאי לאיתויי קטן בן יומו:
פשיטא לך שהוא מביא. כלומר וא"ל שהוא מביא דכיון דטעמא הוא מביא קרבן טהרה דלא הענישתו תורה שיעמד בטומאתו עד שיגדיל דדרכיה דרכי נועם כתיב:
מהו שיעשה בהן שליח לאחר. קטן אין לו שליחות דכי כתיב שליחות בפסח ובגטין איש כתיב כדאיתא בפ"ב דקידושין:
הרי יש לו. לזה שלא הגיע לעונת נדרים:
יש לו טבל דבר תורה. שחייבין על טבל תבואתו מיתה:
ואינו פוטר טיבלו. שלו לר"מ ור' יוסי וכ"ש דאינו נעשה שליח לתרום לאחרים דשליחות דתרומה דומיא דאתם הוא דמרבינן כשיש להם כח לתרום לאחרים כדתנן בריש מכילתין וה"נ גבי קרבן זיבתו אפילו שם הקדש שלו לא חייל:
מהו שיביא בכורים. קטן זה שלא הביא שתי שערות:
כר' יהודה וכו'. פלוגתא דר' יהודה ורבנן בפ' בתרא דבכורים היא שנוייה דתנן ר' יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה וחכ"א נותנין אותן לאנשי משמר והם מחלקין ביניהם כקדשי מקדש ובהכי פליגי דר' יהודה סבר בכורים הוקשו לקדשי הגבול דכתיב ותרומת ידך ודרשינן ביה בפ' הלוקין ובפ' הערל אלו הבכורים וכתיב בהדי מעשר דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ונדבותיך ותרומת ידך מה קדשי הגבול לא בעו בני משמר אף בכורים לא בעו בני משמר הילכך לא קפדינן בהו אלא דיהו ניתנין לחבר כשאר קדשי הגבול כדר' שמואל בר נחמני דפ' הזרוע דגרסינן התם מניין שאין נותנין מתנה לכהן ע"ה שנא' לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ה' ורבנן פליגי עליה וסברי דלקדשי מקדש הוקשו דכתיב ונדבותיך ותרומת ידך ונדבותיך קדשי מקדש הם הילכך אין ניתנין אלא לאנשי משמר ה"נ נימא לר"י דאמר דהוקשו לקדשי הגבול דאינו מביא לדבריהם דרבנן דהא אין לו כח בקדשי הגבול דאינו תורם לרבנן דלא איתרבי לדידהו כשהוא בן י"ב ולא הביא ואף בן י"ג ולא הביא דלא איתרבי מי שלא הביא שתי שערות בזמנו ולרבנן דאמרי דהוקשו בכורים לקדשי מקדש מביא. דהא אית ליה כח דקדשי מקדש דעולה ושלמים מביא:
מהו שיהא מביא קרבן חגיגה. דכי ממעטינן התם קטן היינו עד בן י"ב ויום א' אבל בן י"ב ויום א' לא ממעטינן:
לשם שלמים. שלמי חגיגה ושם שלמים הא קא מייתי:
אין יסבור. ר' יוחנן:

כר"מ. דכולה סוגיין אליבא דר' יוחנן היא:
הוקשו מעשרות זה לזה. דס"ל לר"מ פ"ק דר"ה דמעשר בהמה ר"ה שלו בא' באלול דאיתקש למעשר דגן מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו אף מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו:
מהו לעשות תמורה. אם המיר בהמת חולין בעולתו תפסא קדושת תמורה בה או לא:
כשם שאינן מביא מעשר בהמה כך אינו עושה תמורה. דהא גבי מעשר בהמה כתיב לא ימיר:
דר"ש אמר מעשר בהמה לימד על כל הקדשים לתמורה. דתנן בפ' הכל ממירים אר"ש והלא מעשר בהמה בכלל היה ולמה יצא לומר לך מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור מה מעשר בהמה קרבן מזבח יצאו קדשי בדק הבית כלומר להכי הדר כתיב דין תמורה גבי מעשר בהמה להקיש אליו שאר כל הקדשים לענין תמורה וא"כ לר"ש ילפינן נמי דכשם שאינו ממיר במעשר בהמה כך אינו ממיר בכל הקדשים דהא ר"ש נמי סבר דאיתקש מעשר דגן למעשר בהמה כדדריש פ"ק דר"ה מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי:
על קדשיו בחוץ. לר' יוחנן דאמר לעיל דאפילו דאינו תורם מצי מקדיש היכא דמצי תרים והקדיש בהמה לעולה או לשלמים ובאו אחרים ושחטוה בחוץ מהו שיתחייבו בה כרת ואית דגרסי מבחוץ ובקדשי הגבול קאמר שאכלו הזרים את הקדש תרומתו והכי איתא בפ' יוצא דופן כגון דהוא היה בן י"ב ויום א' והביא לר' יוסי ולר' יהודה בן ט' והביא ומשו"ה אקשו הכא מדר' יהודה ובפ' יוצא דופן אקשינן מדר' יוסי ופליגי בה רב כהנא ור' יוחנן וריש לקיש ואיתא להך פלוגתא התם בפ' יוצא דופן התם גרסינן הקדיש ואכלו אחרים את הקדשו ופליגי אם לוקין עליו אם לא:
דר' יהודה אמר פוטר טבלו דבר תורה. הא דתנן במתני' דלר' יהודה תרומתו תרומה ואפילו קמי עונת נדרים ואפילו לא הביא ע"כ היינו משום דאיכא קטן מדאורייתא דחייבין על הקדשו ושפיר הוי תרומה דאורייתא ומתקן טבלא דאורייתא אלא אי אמרת הקדשו מדרבנן היכי אתי קדושה דרבנן ומתקן טיבלא דאורייתא:
ומשני כמ"ד מאליהן קבלו עליהם את המעשרות. ומעשרות בזמן הזה דרבנן ור' אלעזר הוא דס"ל הכי במס' שביעית פ' ג' ארצות ומר' יוסי נמי קשה לרב כהנא דהא ר' יוסי בעונת נדרים מיהת מודי לר' יהודה אע"ג דלא הביא דהויא תרומה אע"ג דבעונת נדרים והביא הוי קטן לענין עונשין מ"מ קדושתו קדושה הויא דאורייתא ובגמ' דילן לא אקשו עליה דרב כהנא אלא מדר' יוסי משום דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ועוד בעי

לאקשויי ליה התם מברייתא דסדר עולם דתני לה ר' יוסי ודחיק אנפשיה ואמר דתני לה ולא סבר לה. ומה שכ' התוס' שם היא על גירסא משובשת כר' יהודה. ודע דכולה הך סוגיא איתא בירושלמי נמי ביבמות פ' ב"ש והתם אקשינן נמי עליה דר' יוחנן עיי"ש:

הלכה ב

אין תורמין זיתים על השמן וכו'. דזיתים הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו ושמן דבר שנגמרה מלאכתו:

תרומת עצמן יש בהן. להא מיהא אהני קריאת שם לתרומת עצמן של הזיתים ואע"ג דלא אהני לתרומת השמן הזיתים קדשו מיהת מדומעין והוו להו הני זיתים תרומה וחולין מעורבין יחד וימכרו לכהן בדמי תרומה:

וב"ה. סברי אינה תרומה כלל וטבל גמור הוי הני והני ואפילו נכהן הוי במיתה כדאמרינן במס' דמאי ויכול לעשותן תרומה ומעשר על מקום אחר:

תמן תנינן. מתני' היא בסוף פירקין ואפ"ה גרסינן תמן תנינן דאשכחן נמי בפ' במה בהמה תנן התם והיא משנה שנויה באותו הפרק ובפ"ק דפסחים נמי גרסינן תנן התם והיא משנה באותו הפ':

מדבר שנגמרה מלאכתו. כגון שמן:

על שלא נגמרה מלאכתו. כגון זיתים ולא מדבר שלא נגמרה. כגון זיתים על דבר שנגמרה כגון שמן:

ולא מדבר שלא נגמרה על דבר שלא נגמרה. כגון מזיתים על זיתים ועתיד לכתשן או מענבים על ענבים ועתיד לדרכן וקתני סיפא בסתמא ואם תרמו תרומתן תרומה והכא קאמרי ב"ה דאין תרומתן תרומה. וקשיא בה תרתי חדא דההיא מני. ובהא דהכא מ"ט דב"ה ואהא הוא דמשני מפני גזל השבט שגוזל לכהן וכדמפ' ואזיל. וס"ד דר' חנניה דהיינו מפני הטורח שיש טורח לכהן גבי זיתים וענבים לעשותן שמן ויין: ופריך ר' חנניה מאי מפני גזל השבט דקאמר ר' יוחנן:

אין תימר מפני הטורח הגע עצמך שהיתה שעורה של אורז. דמפריש גרגירי האורז שהוא תוך קליפתו על אורז קלוף דאין כאן בהאי אורז שהוא תרומה טורח דגרגירי אורז קלין לקלוף ואדרבה נחת רוח איכא מאי גזל איכא הכא:

ואפילו הגע עצמך שהיו שבלים. של חטה על חטה מרוחה דנקל להוציא הגרגרים מן השבלים נחת רוח היא ולא משני:

עד כאן מקשי ר' חנניה. לטעמא דר' יוחנן:

ור' מנא. לא פי' כן למילתי' דר' אילא דאמר משמיה דר' יוחנן גזל השבט אלא היינו דקאמר ר"י גזל השבט דאינו תורם אלא לפי זיתים. כלומר כשתורם זיתים על השמן אם ד' סאין זיתים מוציאין סאתים שמן והיה לו להפריש לתרומה על צ"ח סאין שמן דטבל היה לו להפריש ד' סאין זיתים לתרומה והוא לא עשה כן אלא הפריש עליהן שתי סאין זיתים והיינו גזל השבט:

ופריך תלמודא הגע עצמך שתרם לפי שמן. ה"נ דלהוי תרומתו תרומה והא מתני' סתמא קתני וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה: ומשני עכשו אמת עושה כן ופעם אחרת לא יעשה כן:

זה מתכוין לרבות. דסבר דאין עליו חיוב להפריש ד' סאין על צ"ח סאין אלא שהוא מתכוין לרבות בתרומה ויכול לעשות כן כדתנן לקמן בפ' המפריש:

ואני איני. רוצה להרבות ואיני מפריש אלא שתי סאים. והקשה רבנו שמשון ז"ל דמאי משני בהדי טעמא דר' יוחנן דגזל השבט גבי מתני' דסוף פירקין נמי נימא הכי דאיך תרומתן תרומה וליכא למימר דדוקא גבי זיתים וענבים שצריך לעוצרם בגת או בבד ויש בהן טורח מרובה שייך גזל השבע בהו טפי מבשאר דברים ומתני' דלקמן מיירי בשאר דברים דהא ר' יוחנן גופיה קאמר בסמוך דמתני' דתנן אין תרומתך תרומה היא זיתים על השמן וענבים על היין היא שאר כל הדברים. ולר' מנא נמי דמשני משום דמבקש לתרום לפי שמן וכו' תיקשי דנימא ה"נ בההיא דסוף פירקין. ותירץ הרב ז"ל דמתני' דלקמן מפ' לה ר' יוחנן דנטל רשות מן הכהן דזימנין דניחא ליה בזיתים ובענבים יותר מן השמן והיין ואפ"ה קתני דלכתחלה אסור ובדיעבד הוא דתרומתו תרומה ור' מנא מפ' מתני' דסוף פירקין לאו בזיתים על השמן מיירי אלא בשאר פירות כגון מדבר שלא נתמרח על דבר שנתמרח וכן בכל הפירות כה"ג חוץ מזיתים על השמן וחוץ מהענבים על היין דבהני אין תרומתן תרומה ובשאר פירות תרומתן תרומה ע"כ. ואני אומר דעד השתא לא תירץ אלא מ"ט דב"ה ומחזקיה ולהלן מתרץ רומיא דמתני' וכמו שאפרש בס"ד:

לא אמרו אלא זיתים על השמן וענבים וכו'. שצריך לעצרן בגת או בבד ובטהרה וכיון דזיתים וענבים לא קיימי אלא לדריכה וסחיטה ושחתם ברית הלוי איכא דרחמנא אמר גבי תרומה דמעך תירושך ויצהרך ושאר כל הדברים לא אלא תרומתן תרומה ומתני' דסוף פירקין בשאר דברים. וטעמא דב"ש דפליגי הכא נראה דסבר חזקיה דכיון דמשקה דהני הוי משקה ומכשיר וכי הוו אוכל לא מכשרי איכא למימר דדוקא הכא קדשו מדומעין דנתכוון שלא לטמאות התרומה. וב"ה סברי רשע הוי ותרי מיני חשיבי אבל

שאר מילי דלאו אורחא לעשותם משקה וליכא פסידא לכהן גבי אוכל בעיניה מודו ב"ה וב"ש דקדשו תרומתם:

ואפילו על אתר. שמיד טחן הזיתים או דרך הענבים ונתנן לכהן וליכא למיחש שמא יטריח את הכהן לדרוך אפ"ה אין תרומתן תרומה דמתני' לאו בטבל על טבל מיירי אלא בטבל על החולין א"נ בחולין על הטבל כדמפ' ואזיל:

לדברי ב"ש. דאמרי במתני' תרומת עצמן בהן דקשיא לן ואמאי כיון דתרם על השמן ולא תפשה תרומה עליהן נשארו הזיתים טבל כדמעיקרא ומ"ט דב"ש:

ומפ' דהיינו טעמא דנעשה כאומר ה"ז תרומה עליה ועל שלמטה. דהשתא א"נ לא תפיש על שלמטה משום דהוי שמן מ"מ קרא שם עליה וקדשו מדומעין:

במינו. דוקא סברי ב"ש דתפסא שם תרומה על הזיתים וכגון דזיתים טבל ושמן טבל אבל אם הזיתים חולין והשמן טבל או זיתים טבל ושמן חולין דהיינו במין על שאינו מינו לא פליגי:

א"ל ר' זעירא. לר' חנניה אין זו טעמו של ר' אמי אליבא דר' יוחנן אלא דר' יוחנן סבר אליבא דב"ש דכיון דאמר הרי זו תרומה נפטר מה שבידו כלומר גם שהשמן יהא פטור דהוי חולין מתוקנין וזיתים טבל דהוי שאינו מינו נמי פליגי ב"ש כדמפ' ואזיל:

ופריך וחולין פוטרין את הטבל. מי נימא דאיפכא נמי פליגי ב"ש דבזיתים חולין מתוקנין ושמן טבל ה"נ דשמן קדש מדומע ושרי לכהן:

כאחת. נפטר מה שבידו והיינו היכא שהזיתים טבל והשמן חולין. והיכא שהזיתים חולין והשמן טבל שהוא למטן נפטר מה שלמטן השמן שהוא טבל וקדוש מדומע אע"ג דלא הזכיר השם אלא על זיתים:

כאחת מכיון שאמר וכו'. כלומר תכף ובת אחת:

מכיון שאמר הרי זו נפטר וכו'. ומשום דקרא שם סברי ב"ש תרומת עצמן בהם כי היכי דלא להוי שם לבטלה בין מין על מינו דהיינו טבל על טבל ובין מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב נמי והכי אמרינן לקמן דמתני' דבסמוך על דעתיה דר' יוחנן במחלוקת. והשתא מיתרצו תרתי מתני' לר' יוחנן אליבא דר' זעירא דהכא אמרי ב"ה אין תרומתן תרומה משום דב"ש אמרי קדשו מדומעין ואפילו בחולין על טבל וטבל על חולין ומתני' דסוף פירקין דוקא בטבל על טבל איירי ור' חנניה דסבר דבמינו דוקא הוא דפליגי דהיינו טבל על טבל וס"ל דטעמא דמתני' מפני גזל השבט וכפי' דר' מנא מתרץ השתא רומיא דמתני' דבתרומה גדולה עסקינן שהיא צריכה לתרום מן המוקף וזיתים על שמן לא הוי מוקף אבל תרומת מעשר דלא בעיא מוקף כדאיתא לקמן בפ' אין תורמין ועוד דבעיא

משקל ומנין ומדה דכתיב מעשר מן המעשר בצמצום וא"כ צריך למודדה תחלה קודם שיקרא עליה שם וכי מודדה הא הפרישה מן האחרות וליכא מוקף ומודו ב"ה דהויא תרומה בדיעבד ומתני' דסוף פירקין דתנן דבדיעבד תרומתו תרומה בתרומת מעשר קא מיירי לר' חנניה:

תמן תנינן. בפירקין דלקמן ותנן דכי תרים מן הטמא על הטהור דחולין הוו טהורין ותרומה הויא טמאה:

במזיד לא עשה ולא כלום. דקא מפסיד לכהן דתרומה טמאה באכילה לכהן בעשה ואין לו בה אלא הניית שריפה כדאיתא פ' במה מדליקין ועשה דאכילה מפורש במס' בכורים פ"ב:

מה א"ר יוסי. הכא שמא פליג אב"ה ובדיעבד הויא תרומה ומשני דק"ו הוא וכו' ובודאי יאמר דהויא תרומה:

ומקשה דאשכחן דתני ר' יוסי כגירסא דמתני'. ומסיק דטומאה לא שכיח דהוו זהירי על הטומאה כדאיתא במס' יומא ריש פ' בראשונה ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וזיתים על שמן שכיחא וגזרו בה רבנן דהא ושחתם ברית הלוי איכא וכטעמא דחזקיה ומה שקשה על זה דבמתני' דעדויות תנן ר' יוסי אומר אין תורמין ותני עלה והכל מודים שאם תרם שאין צריך לתרום לקמן יתבאר בע"ה:

הלכה ג

אין תורמין מן הלקט ומן השכחה וכו'. כלומר אין תורמין מהן על כרי של חיוב דמן הפיטור על החיוב הוי ולא מן כרי של חיוב בהן דאילו מינייהו ובייהו פשיטא דהא פטורין מן התרומה:

ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו. פי' רבנו שמשון ז"ל אין תורמין ממנו תרומה גדולה על כרי של טבל ואיצטריך לאשמועינן היכא דהקדימו בשבלים דאמרי בפ' כל שעה דפטור מתרומה גדולה אבל לא נטלה תרומתו פשיטא דיכול לתרום דתניא בסיפרי זוטי מנין לבן לוי שרוצה לעשות ממעשר ראשון תרומה גדולה שעושה שנא' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מכאן שאם רצה לעשות לאחרים תרומה עושה. יכול אף משנטלה תרומתו יהא עושה אותו תרומה לאחרים ת"ל את מקדשו ממנו בזמן שקדשו בתוכו אתה עושה אותו תרומה לאחרים וכו':

ולא ממעשר שני והקדש שנפדו. היכא דלא נפדו לא איצטריך למיתני דתיפוק לי דתורם בשאינו שלו דקיי"ל כר"מ דאמר בפ' האיש מקדש מעשר שני ממון גבוה הוא ופשיטא דאינו פוטר טבלו בשל גבוה וכ"ת ואי נפדו חולין מתוקנין הן ואמאי אין תרומתו

תרומה איצטריך היכא דהקדימו בשבלין דפטור מתרומה גדולה כדפרישית במעשר ראשון והקדש שנפדה נמי איצטריך כשהקדיש טבלו ומרחו הגזבר ואח"כ פדאו ע"כ. והראייה שהביא מברייתא דסיפרי זוטי לאו ראייה היא דיש שפירשו בה דמשבשתא היא ואינה מתפרשת אלא לענין תרומת מעשר על מקום אחר אבל לא לתרומה גדולה וכמו שהארכתי בפ' בתרא דמס' דמאי. ונ"ל דכיון דבלשון הזה של משנתנו שנינו בפ' שלשה שאכלו ובפ' בכל מערבין ובפ' מפנין ובפ' כל שעה ואשכחן בגמ' דפרישו כולהו בחדא שיטה וה"נ נפרש הך דהכא ונטלה תרומתו היינו שנטלה ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה לפי שהקדימו בן לוי בשבלים והוה אמינא כיון דלא ניטלה הימנו תרומה גדולה ליתרום מיניה על מקום אחר קמ"ל דאין תורמין וכדר' אבהו דפטור מתרומה גדולה הוא, ומעשר שני והקדש שנפדו שנתן את הקרן ולא נתן את החומש ואחר שנתן דמי הקרן לחוד מירחו ותרם בו או ממנו וקמ"ל דאע"ג דאין החומש מעכב היינו לענין דלא לקי כשבא לאכלו למעשר שני חוץ לחומה ולהקדש דאין מועלון בו אבל מ"מ זיקת הקדש יש בו ואין תורמין ממנו דמדרבנן אסור לאכלו דחיישינן לפשיעה כדאיתא בפ' הזהב דקיי"ל כר' יהושע דאפילו בשבת נמי אסר והיינו כדמפ' טעמא התם דחיישינן לפשיעה ואם היינו אומרים דמתני' סברא דחומש מעכב מיתרצא שפיר דאיכא מ"ד בפ' המוליך דאינו פדוי וחומש מעכב וה"נ קתני טעמא לקמן בענין תשלומי תרומה שאין הקדש פודה את ההקדש וא"א לומר דאפילו נתן את החומש מקמי מירוח נמי דאין תורמין בו ולא ממנו דכיון דקודם מירוח פדאו פדיון גמור לבסוף כי מירחו הוי חייב בתרומה ומעשר ותורמין בו או ממנו כדתנן בהדיא בפ' הפאה ניתנת. וליכא למימר נמי דמיירי בנתמרח קודם שפדאו דאי הכי אמאי קתני שנפדו כי אורחיה דכולי תלמודא אפילו פדאו פדיון גמור נמי דהא כתיב דגנך ודרשינן ולא של הקדש ופדיון לא מהני ליה ולא מידי דהא הקדש אפקעיה. וליכא למימר נמי שנתמרח קמי דאקדשיה דאי הכי הא טביל קמי הקדש והקדש לא מצי לאפקועיה כדתנן במס' פאה דלא מיפקע מתרומה ומעשר כדאיתא התם ומן החיוב על החיוב הוא דהוי ור"י מסיפונטי ז"ל פי' דמיירי כגון דאקדיש פירות שלא הביאו שליש והביאו שליש לפני הגזבר וקצרם הגזבר ומירחם דהני פטירי ואע"ג דפדאן ואתו לרשותו ע"כ. ואינו נכון חדא מכח קושיא דלעיל ועוד דלא הוה ליה למיתנייה הכא. ועוד דמשמע דקתני הקדש דומיא דמ"ש מה מעשר בשעה שקרא שם כבר הביא שליש דמקמי הכי אף טומאת אוכלין אין בו כדאיתא בשביעית פ' כלל גדול זוטא אף הקדש בשעה שהקדישו נמי הביא שליש. אלא טעמא דלא מצי לתרום לא ממנו על אחר ולא אחר בו משום דלאו דיליה הוא דזיקת הקדש יש בו וכדפרישית.

ועוד דהא גבי תשלומי תרומה קתני טעמא משום שאין הקדש פודה את ההקדש. ועד כאן לא פליגי רבנן התם עליה דר"מ אלא גבי תשלומי תרומה דמדה רבא דייניגן בהו דהא משלמין מן החדש על הישן לכו"ע ואפילו ממין על שאינו מינו איכא מ"ד התם דמשלם ותפיס ביה שם תרומה אבל הכא דתחלת תרומה הוי ומדה זוטא דייניגן בה כו"ע מודו דלא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל בזאת המשנה גירסא אחרת דגריס ולא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומ"ש שלא נפדו והדין דין אמת גבי מעשר שני והקדש דכ"ז שלא נפדו דממון גבוה הם אבל גבי מעשר ראשון קשיא עליה ברייתא דסיפרי זוטי והרב עצמו כתבה סוף פ"ג דהל' תרומה אלא שהרב ז"ל דקדק לפ' אותה דיעבד אבל לא לכתחלה ובתרומת מעשר מפ' לה אבל לא לתרומה גדולה ואין פי' הרב מוכח אדרבה סוגיא דפ' המפקיד מוכח דכ"ז דמיקרו טבלים יכול לעשותם תרומה ומעשר על מקום אחר כדאיתא התם והא דמשמע מהנהו תנאי דדוקא עני או שני יכול לעשותו אבל תרומה לא היינו משום דנתערב חלקו כדאיתא בסוגיא דפ' בתרא דדמאי וכמ"ש שם. ומצאתי שהשיגו הראב"ד ז"ל על הגירסא הזו וראיתי בדבריו שנוטה לדעתי קצת: ולא מין הפיטור על החיוב. בגמ' פריך הא תו למה לי:

ולא מן התלוש על המחובר. בפ' האומר דקידושין מייתי לה ופירש"י ז"ל מחובר אינו חייב בתרומה דראשית דגנך כתיב מידי דמידגן דנאסף בכרי הילכך לא חל שם תרומה על התלוש שהופרש עליו וטבל הוא ביד כהן ויכול לתרום עליה ממקום אחר והמחובר שהופרש עליו לא נתקן וכשיתלוש צריך לתרום ור"י פי' דמחובר פטור נפקא לן מדכתיב ממנו דדרשינן בסיפרי ממנו ולא מן המחובר דהאי קרא בתלוש מיירי ועל כרחין אתא למימר ממנו דאפילו בדיעבד נמי אסיר דאי לכתחלה תיפוק לי משום דכתיב דגנך ומחובר לא אידגן הוא אלא ש"מ דפסול ואפילו בדיעבד וההיא דמעשר שהקדימו בשבלים דבדיעבד מהני מיירי בתלוש וקודם מירוח ע"כ. וכ' הרא"ש ז"ל ומנא לן דקרא בתלוש מיירי דכתיב לעיל מיניה כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ולשון קיחה משמע דבר הניקח ביד וה"נ דריש בפ"ק דחולין מויקח את המאכלת לשחוט את בנו לפיסול שחיטה במחובר ע"כ. ועוד נראה דדקדקו נמי מדכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו ומשמע להו יפרישו דהיינו תלישה שמסלקו ממקומו ומדכתיב לה' תרומה דרשו דקאי אלויים שיכולין לעשות מ"ר תרומת מעשר על מקום אחר וכדלעיל. ותניא בתוספתא כיצד אמר פירות תלושין הללו עשויין תרומה על פירות מחוברים אלו או פירות מחוברים אלו עשויים תרומה על פירות תלושים אלו לא אמר כלום אבל אמר

פירות תלושין אלו עשויין תרומה על פירות מחוברין אלו לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין ומפ' טעמא התם בפ' האומר כל שבידו לאו מחוסר מעשה חשיב:

ולא מן החדש על הישן. בפ"ק דר"ה מפ' טעמא מדכתיב שנה שנה מלמד שאין תורמין ומעשרין משנה לחברתה:

ולא מפירות. דמיחייבי מדאורייתא על פירות ח"ל דהוי מן החיוב על הפטור ואפילו מן פירות מצרים ובבל דמיחייבי מדרבנן כדתנן במס' ידים ואיתא נמי במס' שביעית:

ואם תרמו אין תרומתן תרומה. דתניא בסיפרי מנין שלא יתרום מפירות הארץ על פירות ח"ל ת"ל וכל מעשר הארץ וכתיב ממנו שנה עליו לעכב. ובתוספתא מוסיף דאפילו מפירות סוריא דמיחייבי מדרבנן אין תרומתן תרומה:

שלשה מקראות מחוורין. בענין תרומה יש ג' מקראות שדרשתן ברורה ומוכרחת כך היה דורש ר' ינאי' במכילתין יש ג' מקראות מחוורין לדרוש חד דהכא ואידך בפ' אין תורמין ואידך בפ' האשה אוכלת:

ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה. בפרשת מעשר עני כתיב שידך וידו שוין בו. דכולהו עניים הן אצל מציאה והפקר הילכך פטירי ממעשר וכיון דפטירי אין תורמין מהן על אחרים דהוי מן הפיטור על החיוב:

ולא כבר תני כולהון. דהני דרישא נמי משום פיטור על החיוב נינהו:

ומסיק ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ולא משלא הביאו שליש על פירות שהביאו שליש. וקמ"ל דאף על גב דלבסוף סופן מביאין שליש ומן החיוב מיקרי דכל העומד להביא כהביא דמי קמ"ל. ומיירי דאע"ג דאמר לכשיתלשו ונתלשו אחר שהביאו שליש וטעמא אין בידו שיביאו שליש:

על דעתיה דחזקיה דברי הכל. דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בזיתים וענבים דלב"ש חשיבי מין במינו וחיוב על חיוב ולב"ה מין בשאינו מינו אבל במתני' דהכא דחיוב על הפיטור ד"ה דלא הויא תרומה וה"ה על דעתיה דר' חנניה דברי הכל דב"ש לא שרו אלא טבל על טבל:

על דעתיה דר' יוחנן במחלוקת. אליבא דר' אמי וחברייא דאמרי לעיל נעשה כאומר הרי זו תרומה עליה וכו' ומשום דקרא שם מפרשי ב"ש הכי, א"כ מתני' דהכא במחלוקת שנויה וסתמא כב"ה דמסיק שם ר' יוחנן דבין בטבל על חולין בין בחולין על טבל פליגי ב"ש וב"ה:

הלכה ד

האילם שומע ואינו מדבר. דכתיב וכאלם לא יפתח פיו הכי מפ' לעיל ובפ"ק דחגיגה ובפ' מי שאחזו. ובגמ' מפ' טעמא דהני חמשה אמאי פסילי לכתחלה:

שאין יכולין לתרום מן המובחר. ובתרומה בעינן שיתרום מן היפה דכתיב כל חלב תירוש וכל חלב יצהר ובתרומה משתעי קרא:

האילם. מפני הברכה שצריך לברך כשמפריש תרומה אקב"ו להפריש תרומה כדתניא בתוספתא ובפ' הרואה בברכות ירושלמית:

והערום. אינו יכול לברך כדתניא בברכות פ' מי שמתו משום ולא יראה בך ערות דבר ואסור להתפלל ולקרות ק"ש:

ובעל קרי. נמי אסור כדתנן בפ' מי שמתו בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך. והך מתני' מיתניא קמי דבטלו לטבילותא אבל השתא דבטלוה לטבילותא כדאיתא התם בפ' מי שמתו מברך. וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל כשכתב בפ"ד הך מתני' לא מנה בעל קרי, וכ' במקומו חרש המדבר ואינו שומע ויפה דקדק:

הסומא והשכור. אין להן דעת להבחין בין טוב לרע:

אין תורמין. תרומה גדולה כדמפ' טעמא בגמ' שמצוה לעשות מאומד כדי שיתרום בעין יפה:

אבל תורם הוא את המדוד. בגמ' מפ' ליה:

בסל ובקופה. שהם של מדה והרואה אומר במדה הוא תורם:

אבל תורם בהן חציין או שלישיתן. דכיון דאין ממלא אותן ליכא למיגזר:

שחצייה מדה. כגון שיש רושם שם ויודע כמה מחזקת עד שם ואין תורמין במדה כדאמרן:

תמן אמרין כל שאינו יכול לדבר בפני המלך. הוא דקרוי שכור ולא יצא. והכי איתא בגמ' דילן בעירובין פ' הדר והתם מפ' דהוי פיקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה:

שכור. כגון זה שאין יכול לדבר בפני המלך:

מהו שיברך. ברכת המזון:

ושבעת וברכת. ואמרינן בפ' ג' שאכלו ושבעת זו שתייה ורבי ליה קרא שיברך ברכת המזון:

מדומדם. לשון דומם שאינו יכול לדבר:

לא צורכא דלא מהו שיקרא ק"ש. לא צורכא דא אלא מהו שיקרא ק"ש. בין לקרות בין לברך דגבי שכור אפילו לברך ברכת המזון אסור לכתחלה:

תמן תנינן. בפ' המפריש:

והשוקל משובח משלשתן. התם מפ' ממי שמפריש באומד וממי שמונה וממי שמודד:
כאן בתרומה גדולה. מתני' דהכא בתרומה גדולה שמצוה וחובה לתרום מן המוקף ויתרום כמו שירצה את רצונו בעין יפה:
כאן בתרומת מעשר. מתני' דהתם בתרומת מעשר שאין חיוב עליה לתרמה מן המוקף:
ותניא אבא אלעזר בן גומל אומר וכו'. כלומר וכ"ת אי מתני' דהתם בתרומת מעשר היא היכי הויא תרומה מאומד ואפילו בדיעבד והא כתיב מעשר מן המעשר ומדידה בעי משו"ה קאמר הא איכא אבא אלעזר בן גומל דסבר דאין תורמין תרומת מעשר אלא מאומד וכי פליגי רבנן עליה לכתחלה אבל בדיעבד מודו ליה. והק' רבנו שמשון ז"ל והיכי שרי לעשות מאומד בתרומת מעשר להאי תנא והא מרבה במעשרות הוי ותנן דמעשרותיו מקולקלין ותירץ היינו כשמרבה במתכוין אבל כשמתכוון ללמוד יפה לא חשיב מרבה. עוד כ' הרב ז"ל דלא ס"ל להאי תנא מרבה במעשרות אלא במעשר עני ומ"ש דהנהו לא איתקוש אבל מעשר ראשון דקרוי תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישרא'. אשר ירימו לה' תרומה ותרומה גדולה ותרומת מעשר בכולהו מצוה להרבות:
והתנינן אבל תורם הוא את המדוד. ומשמע דקשיא אריש:

הלכה ה

שמן על זיתים הנכתשין. שעתיד לכותשן:
וכן יין על ענבים. שעתיד לדורכן אע"ג דמחזי שמן על שמן ויין על יין אפ"ה אין תורמין:
ויחזור ויתרום. אחר שעשאן שמן:
הראשונה מדמעת בפ"ע. אם נתערבה בפחות ממאה:
וחייב עליה חומש. זר האוכלה דתרומה גמורה היא מדאורייתא ושנייה מדרבנן הוא. ובגמ' מפ' שצריך שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר:
זיתים הנכבשים. מולחין הזיתים וכובשין אותם במלח ובחרדל ומקיימין אותן כן לאכילה וטעמא דשמן דבר שגמרה מלאכתו הוי ותני הנכבשים לאורויי לן דאע"ג דעתיד לכובשן והשתא אינם ראויים לאכילה כיון דזיתי קלופסא הם חשיב נגמרה מלאכתו וכן בענבים דעתיד לעשותן צמוקים ועכשיו אינם צמוקים ולאו נגמרה מלאכתו נינהו אפ"ה נגמרה מלאכתו חשיב כדמפ' בגמ':
שמן על זיתים לאכילה. תרוייהו נגמרה מלאכתו הוו:
וזיתים על זיתים. או זיתים על זיתים לאכילה:

ונמלך לדרכן. או לזיתים דיליה לכותשן. ותימר דהוי שמן על זיתים הנכתשין או יין על ענבים הנדרכות ותנן לעיל תרומה ויחזור ויתרום קמ"ל כיון דבעידנא דתרמן כולהו נגמרה מלאכתו כבר קרא שם מספיק ואין צריך לתרום שנייה:

מדבר שנגמרה על דבר שלא נגמרה. בשאר פירות דליכא גדר מי חטאת דאילו ביין על ענבים ושמן על זיתים תרומה ויחזור ויתרום הוא:

מדבר שלא נגמרה על דבר שנגמרה. לר' יוחנן אפילו בזיתים על שמן אלא שהוא בדעת כהן ולר' מנא ולר' חזקיה בשאר פירות דוקא ולר' חנניה הכא בתרומת מעשר עסקינן:

מדבר שלא נגמרה על שלא נגמרה. כגון כל הני השנויין במס' מעשרות:

ואם תרמו תרומתן תרומה. ואין צריך לחזור ולתרום:

מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרמו תרומתן תרומה ולא תנו בה תרומה ויחזור ויתרום:

מפני גדר מי חטאת. דכיון דשמן ויין עלולין לקבל טומאה כיון דקודם שטחן זיתיו טחן זיתי תרומה חשו רבנן לטומאה כדי שיחזור ויטהר עצמו להפריש תרומה:

שלא יהו מי חטאת בטלין. משא"כ בשאר פירות כנ"ל וא"כ מתני' דסוף פירקין בשאר פירות דלא שייך האי טעמא:

גזל השבט. ההיא דלעיל כשתרם זיתים על שמן שנותן טורח לכהן לעשות תקון בתרומה שנותן לו:

או גדר מי חטאת חמור. מבעיא ליה הכי משום דמתני' קמייתא משמע דגזל השבט חמיר דהא תני במתני' לעיל ואם תרמו אין תרומתן תרומה ואוקמה ר' אילא לעיל משום גזל השבט והכא מפ' משום גדר מי חטאת דהכא קתני תרומה ויחזור ויתרום ומיבעיא ליה היכא דשייכי תרוייהו כגון שתרם זיתים על זיתים שעתיד לכותשן דמין במינו הוא אלא שהישראל עתיד לכתוש זיתיו והכהן נמי עתיד לכותשם ועבר על דעתו של כהן והיה רשע ערום שגזלו דעכשו צריך הכהן לטרוח מי אתי גזל השבט ומפקיע לתקנתא דמי חטאת ונימא דהראשונה אינה תרומה או נאמר דמשום גדר מי חטאת יחזור ויתרום אבל הראשונה תרומה הויא דהא זיתים על זיתים הוא:

הדא אמרה דגדר מי חטאת חמור מגזל השבט. דזיתים על זיתים ועתיד לכותשן הוא חמור לחכמים ולא היה בידן כח להפקיע התרומה:

אין תימר מדבר שנגמרה מלאכתו. כלומר אם תרצה לתרץ דזיתים הנכבשים וענבים דעתידין להיות צמוקים דבר שנגמרה מלאכתו חשיבי:

מה אמר ר' יוסי הכא. ר' יוסי דפליג גבי תורם מן הטמא על הטהור בפירקין דלקמן ואיתא נמי לעיל ואמר דאם עשה עשוי ואפ"ה אסיקנא דר' יוסי מודי לגרסא דסתם מתני' דב"ה אומרים אין תרומתן תרומה. ומה יאמר בשמן על זיתים דמתני':

ומשני דק"ו הוא ומה אין ר"מ דמקל בגזל השבט. כדמייתי ברייתא לקמיה דגריס בה אין תורמין זיתים על השמן וכו' ואם תרם תרומתו תרומה ואין צריך לתרום דברי ר"מ ולא היה שונה בה גירסא דמתני' דהשתא פליג ר"מ אמתני' דלעיל בתרתי חדא דלעיל קתני דפלוגתא דב"ש וב"ה היא ואיהו תני לה סתמא ולא תני לה בפלוגתא. ועוד דבמתני' קתני דאפילו דיעבד נמי אם תרמו אין תרומתן תרומה דהא כב"ה הוא דקיי"ל ור"מ תני דדיעבד תרומה הויא ואין צריך לתרום:

ומחמיר בגדר מי חטאת. דלא אשכחן בברייתא גבי שמן על זיתים דפליג אמתני' וקיי"ל סתם מתני' ר"מ ומחמיר דצריך לתרום שנייה:

ר' יוסי דמחמיר בגזל השבט: כדאמרינן לעיל דר' יוסי גריס בזיתים על שמן פלוגתא דב"ש וב"ה כי מתני':

אשכחון תני בשם ר' יוסי איפכא. דמקל בגדר מי חטאת:

דתניא. בברייתא ר' יוסי אומר וכו' והכל מודים שאם תרם שאין צריך לתרום שנייה ואע"ג דהך ברייתא פשטה משמע דקאי ר' יוסי אזיתים על השמן לא מצי קאי דהא תנינן לעיל איפכא בר' יוסי דאפילו בדיעבד אם תרמו אין תרומתן תרומה אלא אשמן על זיתים קאי ומשבשתא היא והיינו דאמר היא רעוון ר"מ מקל בגזל השבט. כלומר מאי דקתני בר"מ בזיתים על השמן דהיינו גזל השבט דמקל דאין צריך לתרום:

ומחמיר בגדר מי חטאת. רצוננו בזה כלומר ברייתא דייקא דודאי יודה ר"מ אמתני' דשמן על זיתים דהיינו גדר מי חטאת דיחזור ויתרום אבל בדר' יוסי אין דעתנו כן כדתניא הכא אלא דר' יוסי סבר כדלעיל דמחמיר בגזל השבט וכי מקל הכא היינו בגדר מי חטאת דהיינו שמן על זיתים ומקל כדמפ' לקמן דאי ראשונה קיימת אין צריך לחזור ולתרום וכי תנא דר' יוסי קאי אשמן על זיתים וחסורי מחסרא ברייתא כדאשכחן דמשבש ר' מנא מתני' דעדויות ומתרץ לה הכא כדמפ' ואזיל. והראב"ד ז"ל גורס כאן והכל מודים שאם תרם שצריך לתרום שנייה. וצריך לפרש דמודים דקאמר ה"ק מודים דחיילא קדושתה וה"ק אע"ג דב"ה אמרי אין תורמין וצריך לחזור ולתרום כדתנן במתני' אפ"ה תרומה השנייה מודים דקילא קדושתה וצריך שיוציא עליה תרומות ומעשרות כדאיתא לקמן:

תמן תנינן. במס' עדויות פ' חמישי:

ששה דברים מקולי ב"ש וכו'. פי' רש"י ז"ל בפ' כל הבשר יש אחרות דהוו מקולי ב"ש וחומרי ב"ה דתנן להו בעדויות אבל באלו ששה לא היו מודים לו חבריו שיהו ב"ש מקילין וב"ה מחמירין ע"כ. כלומר דהוא קבל דגם אלו ב"ש מקילין וב"ה מחמירין:

העוף עולה עם הגבינה על השלחן. קסברי ב"ש דכיון דעוף עם גבינה מדרבנן דדרשינן חלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם הילכך לא גזור העלאתו אטו אכילתו דחדא גזרה גזרינן והתם בפ' כל הבשר מפ' באיזה שלחן אמרו בשולחן שאוכל עליו אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל אפילו ב"ה מודו דשרי:

וב"ה אומרים אין תורמין. השתא משמע דלא פליגי ב"ה עליה דב"ש אלא בהדא דאין תורמין לכתחלה אבל אם תרמו אי צריך לתרום שנייה כדתניא בברייתא לעיל: וא"ר מנא גרסינן:

לית כאן זיתים על שמן. דהיא דר' יוסי ושמעינן ליה לר' יוסי דמחמיר כי מתני' בגזל השבט כדלעיל:

אלא שמן על זיתים. הוא דגרסינן דגבי גדר מי חטאת הא דמקל ר' יוסי:

ור' יוסי האמר תרומה ויחזור ויתרום. קושיא היא דאקשינן אדר' מנא כלומר במאי אוקי בשמן על זיתים והא בשמן על זיתים אמרינן לעיל לפי גירסת הראב"ד ז"ל דר' יוסי נמי מחמיר וקאמר דתרומה ויחזור ויתרום. ולדידן מתוספתא דתרומות הוא דמקשה דבתוספתא פ"ג שנינו דר' יוסי נמי מחמיר וקאמר דתרומה ויחזור ויתרום ואילו ממתני' דעדויות משמע דלא פליגי ב"ה עלייהו דב"ש אלא דאין תורמין לכתחלה אבל אם תרם הכל מודים דאין צריך לתרום שנייה:

ומשני כשאין הראשונה קיימת. שנאבדה והזקיקוהו לחזור ולתרום שנייה כיון שהראשונה תרמה שלא כרצון חכמים ונתנו טעם לדבריהם מפני חשש טומאה כדי שיחזור ויטהר פעם שנית ויזה עליו מטומאת מת ומתני' דעדויות מיירי כשהראשונה קיימת קורא לה שם ודיו ובריייתא דלעיל נמי מילתיה דר' יוסי מוקמינן בשמן על זיתים ובראשונה קיימת כי הכא: והשתא נקטינן הני תלת מתני' אליבא דר' אילא ואליבא דר' יוחנן הכי דאין תורמין זיתים על שמן ואפילו טבל על טבל בתרומה גדולה ובלי דעת הכהן מפני גזל השבט ואם תרמו אין תרומתן תרומה ואם רצה הכהן ובדעתו בדיעבד הויא תרומה ואין צריך לחזור ולתרום ושמן על זיתים הוי גדר מי חטאת וכי אין הראשונה קיימת יחזור ויתרום והיינו מתני' ובריייתא דהכא. ובראשונה קיימת אין צריך לתרום שנייה והיינו מתני' דעדויות ובריייתא דלעיל. ובשאר מילי דליכא גדר מי חטאת וכדפרישנא אפילו אי הראשונה קיימת לא יחזור ויתרום. והיינו מתני' דסוף פירקין לר'

יוסי ולרבנן לא שנא ולעולם צריך להפריש. ובזמן הזה דאין לנו טהרה כן הוא שמן על זיתים כמו בשאר פירות בזמנן של האמוראים דהא ליכא ביטול מי חטאת כנ"ל והוא קרוב מעט לדרך ר"ש ז"ל:

עד שיוציא וכו'. ואע"ג דאין ראשונה קיימת:

ראשונה מאי היא. אברייתא דר' אושעיא קאי דלא מפלגינן בין קיימת לאין קיימת אלא לעולם צריך להפריש שנייה ומיבעיא אם צריך לחזור ולקרות שם על הראשונה כי חזר הכהן ועשה הזיתים שמן או לא:

חזר ועשה זיתים ראשונים שמן. בתוספתא פ"ג קתני לה גבי התורם זיתים על הזיתים ועתיד לכותשן ענבים על ענבים ועתיד לדורכן וקתני תרומה ויחזור ויתרום כדלעיל ועלה קתני חזר ועשה זיתים ראשונים כלומר שדרך זיתיו וענביו של חולין ושוב חזר הכהן או הוא ועשה הזיתים הראשונים שהפריש לתרומה עשאו שמן חוזר וקורא עליהן שם ואין צריך לחזור ולתקן השנייה תרומותיה וכו' דהוו להן שמן על שמן אלמא כשמשלים תקנתא דרבנן חוזר וקורא שם ופטור:

הדא אמרה וכו'. דאחר שעשאן שמן לזיתי חולין שלו צריך לחזור ולקרות שם למעשרותיו הראשונים ואזי לא טבלא השנייה ואין צריך להוציא עליה תרומה ומעשרות ומתוקנת גמורה היא קמייתא:

והתנן. פ"ק דמעשרות:

הפרד. והוא הרמונים שמייבשין להתקיים:

משיעמיד ערימה. בשדה לאחר שנתייבשו הרמונים והצמוקים והעמיד ערימה לאספן לבית אז הוי נגמרה מלאכתן וחייבין במעשרות ומקמי הכי לא:

אלא גורן ויקב בלבד. כולהו דתנן במעשרות דבההוא גוונא הוי גמר מלאכתן ומקמי הכי לא ה"נ דינן לגבי תרומה דמקמי הכי לאו גמר מלאכה הוא. אבל גבי ענבים וזיתים דוקא בגורן ויקב כגון ענבים הנדרכות והפריש עליהם יין דעתיד לעשות הענבים שלו גת דדמי ליקב וכן זיתים הנכתשין והפריש עליהן שמן דעתיד לעשות לזיתיו יקב חשיב שלא נגמרה אבל יין על ענבים ועתידין להיות צמוקים או על זיתים ועתידים להיות נכבשין לא חשיב שלא נגמרה וכך פי' רבנו שמשון ז"ל:

לפי מה הוא תורם. כמה שמן תורם עליהם מי אמרינן כיון דאכיל להו בעינייהו גולמן כמות שהן כשמן חשיב ליה דתרים לפי אכלן. או דילמא לפי שמן היוצא מהן הוא דמשער כיון דשמן קא יהיב:

אבל לא על גרעיניהן. דלא הוו אוכל:

בכלובסין. ובתוספתא גרסינן בקלופסין בקו"ף ופ"א. ופי' בערוך הם זיתים גדולים ראויים לאכילה ואינם עושין שמן דתניא בריש פ"ד דתוספתא תרומות אין תורמין קלופסין על זיתי שמן ולא זיתי שמן על קלופסין והיינו כלובסין דגרסינן בגמ' דבני מערבא ע"כ:

אף לענין שבת כן. מי נימא דנחות עלייהו תורת משקין ושיעורו ברביעית או לעולם הוי עלייהו דין אוכל כיון דלא חשיב ליה פחות משיעור אכילה:

ר' אומר ברביעית. כדין כל שאר משקין דשיעורן ברביעית: ורשב"ג אזיל לטעמיה דסבר דשיעור אוכלין אית ליה ואוכלא דיפרת חשיבי שיעורן כגרוגרת כדין שיעור אוכלין להוצאה:

על זיתים ועתיד לכותשן. ולא תימא כיון דזיתים וזיתים נינהו תרומה כדין הויא קמ"ל כיון דעתיד לכותשן לא נגמרה מלאכתו חשיב ומתני' מסייעא ליה דתלן זיתים על זיתים לאכילה וענבים על ענבים לאכילה ונמלך אחר כן לדורכן אין צריך לתרום טעמא דבשעה שתרם לא היה בדעתו לכותשן ולא לדורכן אלא שנמלך אח"כ הא לא נמלך אלא דמעיקרא נמי היהדעתו לדורכן או לכותשן צריך לחזור ולתרום:

כדגן. הוא התבואה המרוחה: זאת אומרת שצריך לתרום מן הגמור על הגמור דכתיב כדגן מן הגורן וה"ק קרא ללוים התרומת מעשר שאתם תורמין דיניה ואזהרותיה חשובות לכם כאותה שתרמו ישראל של הדגן מן הגורן ודגן היינו כרי הממורח ונפ"מ דאפילו אם קבל הלוי המעשר מישראל היה בשבולין אפ"ה אסור לו ללוי לתרום אותו המעשר שבלין אלא תבואה מרוחה:

אסור לאכול ממנו עראי. דכיון שם מעשר שבא הלוי לגורן והפרישו חל עליו השם ואסור לאכול ממנו עראי וטבל מיקרי עד שיפריש תרומת מעשר הלוי ממנו והכי איתא בהדיא פ"ק דביצה:

דתנינן תמן. בפ"ב דבכורים:

ניטלת מן הטהור על הטמא. דהא לא בעיא מוקף וטעמא דאין תרומה ניטלת מן הטהור על הטמא היינו משום דבעיא מוקף כדלקמן בפ' אין תורמין דחיישינן דילמא לא מקיף דמסתפי דילמא נגעי:

ושלא מן המוקף. אע"ג דעיקר מצות מוקף בתרומת מעשר כתיב והרמותם ממנו ודרשינן מן הסמוך לו לקמן בפ' אין תורמין מרבינן לה משום דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו וכו' אפילו אחד ביהודה וא' בגליל:

ויש לה שיעור כתרומה. דכי היכי דתרומה בעיא שיעור דהיינו תרי ממאה כדנפקא לן אחד אחוז מן החמשים תרומה לה' ה"נ תרומת מעשר בעיא שיעור דהיינו א' מעשרה:
ואוסרת את הגורן. ע"כ בהקדימו בשבולין מיירי וגורן דתנן היינו שעשה הלוי בשבולין שנתנו לו למעשר דאי בגורן דבעה"ב הא תרומה גדולה קדמה ואוסרת את הגורן היא אלא ע"כ בגורן דלוי קאי ואפ"ה לא אסיר משום טבל שילקו עליו עד שיפריש תרומת מעשר:
אלא לאחר מירוח. הוא דהוי גורן לטבול:
הדרן עלך חמשה לא יתרומו

פרק ב

הלכה א

מן הטהור על הטמא. וכ"ש מן הטמא על הטהור אלא מן הטמא מיניה וביה וטעמא כדאיתא בגמ' דתרומה גדולה בעיא מוקף כדתני' בסיפרי בהרימכם את חלבו ממנו מן המחובר לו ותרומה גדולה מיקריא חלב כדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן וכדאיתא לקמן וכי תרים מן הטהור הוי שלא מן המוקף דהא מיסתפי דילמא יגע וכ"ת דאגע ליה ומטמא ליה קא מטמא תרומה בידים וקא עבר על לאו דבכל קדש לא תגע כמו שנפרש לקמן בס"פ האשה אוכלת בס"ד. הילכך אין תורמין אלא מן הטמא על הטמא:
ואם תרמו תרומתן תרומה. בגמ' יליף לה מקרא:
באמת אמרו. הלכה למשה מסיני:
מן הטהור שיש בו על הטמא שבו. בגמ' מפרש היכי דמי טהור וטמא בעיגול א', וטעמא דשרי דהא הוי מוקף:
וכן אגודה וכן ערימה. בגמ' מפרש הני בבי למה לי:
ר' אליעזר אומר תורמין מן הטהור על הטמא. בגמ' מפרש לה:
מן הטמא על הטהור. משום הפסד כהן:
בשוגג תרומתו תרומה. מפרש טעמא בפ' האשה רבה כדר' אילעא דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה דכתיב ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה פירוש דמשמע דאם לא תרימו מן המובחר תשאו עליו חטא ואם אינו קדוש היאך נושאין עליו חטא:
לא עשה ולא כלום. התם פליגי בה אמוראי איכא מ"ד אפילו ההוא גריוא הדר לטיבליה והטמא והטהור טבל כמו שהיה ואיכא מ"ד לא עשה ולא כלום לתקן את השיריים

דהיינו שהטהור בטבלו אבל הטמא מתוקן הוא ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה כמ"ד לא תקן את השיריים:

מעשר טבל. טהור שלא הוציא ממנו תרומת מעשר והיה מפרישעליו ממקום אחר ונמצא שהטבל האחר היה טמא:

אם היה יודע. מתחילה מפרש ר' יהודה לשוגג דת"ק דהיינו שלא ידע בטומאה אבל אם ידע בה מתחלה ושגג ששכח והיה סבור שטהורים הן ובגמ' מפרש דאם שגג שחשב שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא קרוב למזיד ולא עשה ולא כלום בין בתרומה גדולה בין בתרומת מעשר ופסק הרמב"ם ז"ל כר' יהודה בפ"ה:

מטביל כלים בשבת. דעבר אשבות דרבנן דתנן במס' ביצה פ"ב מטבילין כלים מלפני השבת אבל לא בשבת וטעמא אסיקנא התם שמא ישהה אי שרית ליה לאטבולינהו בשבת ויו"ט משהו להו עד יו"ט שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש תרומה בהם:

בשוגג ישתמש בהם. בו ביום:

במזיד לא ישתמש בהם. וטעמא לאו משום דהוו מוקצין מע"ש דההוא מוקצה משום גזרה דרבנן ואזיל ליה. ועוד דחזו להשתמש בהם לדברים טמאים או לאשתו נדה אלא טעמא משום דאפשר ליה בשאלה שישאל כלים מחברו ומשתמש. והכי מוקמי' לה בפ"ב דביצה:

המעשר בשבת. דעבר על שבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט וכ"ש בשבת כדתנן בפ' משילין:

במזיד לא יאכל. אסיקנא בפ"ב דביצה דמיירי מתני' דאית ליה פירי אחריני לשבת דאי לית ליה אלא הני לא מידחייא עונג מקמי גזרה דרבנן ואפילו במזיד נמי יאכל:

המבשל בשבת בשוגג יאכל. הוא בעצמו בו ביום ואע"ג דר"מ אית ליה מוקצה בפ' כירה שאני הכא דמע"ש דחזי לכוס:

במזיד לא יאכל. דבישול אב מלאכה הוא ואיסור סקילה וסתמא כר"מ כדאיתא בגמ'. ובגמ' מפרש אמאי ערבינהו מבשל בהדי מעשר:

בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור. טעמא מפ' בגמ': גמ' בכלים גדולים. דלא מוכחי תשמישייהו זה היום כגון תיבות ומגדלים וכיוצא בהן בהנהו גזור שמא ישהה:כלים קטנים. כגון קערות וכוסות וצלוחיות: מערים. להשתמש בהן: ומטבילן דבכל אלו הרואה אומר לשאוב מים בהן הוא צריך או להשתמש בהן להדיחן:

נפל דליו. שהיה טמא לתוך הבור:

בכלים שנטמאו באב הטומאה. כגון שנטמאו בשרץ ונבלה או בזובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו של זב. וכ"ש אם נטמאו בולד הטומאה דשרי להערים בהן ולהטבילן:
בולד הטומאה. הוא דשרי להערים אבל לא בטומאה דאורייתא:
בולד הטומאה. רבנן גזור בכל מים טמאים שיהו מטמאים כלים ואע"ג דקיי"ל דאין כלי ואדם מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה גזרו חכמים כן משום דאשכחן משקין טמאין דקא מטמאים כלים מן התורה כגון משקין דזב וזבה כדאיתא בפ"ק דשבת:
אפי' בחול טעון וכו'. דכל טומאה דאורייתא צריכה הערב שמש הילכך לא יטבילנו דאין ראוי להשתמש בו בו ביום אבל בולד הטומאה ניחא דשרי להערים בהם ולהטבילן דלא בעו הערב שמש דתניא בת"כ אין השותה משקין טמאים טמא טומאת ערב ובטבילה לחוד סגי ליה לתרומה. חולין בטהרה או מעשר שני דלא בעי הערב שמש אלא לתרומה וקדשים דטבול יום בין כלי בין אדם פוסל את התרומה אבל חולין לא כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר וכ"ש חולין. ובפ"ב דביצה תנינן בברייתא כמ"ד באב הטימאה דדוקא באב הטומאה הוא דגזור דכיון דטמא מן התורה הוא הו"ל כמתקן אבל בולד הטומאה דמדאורייתא טהור מעליא הוא לא גזור:
מדיחה כוס כאן. ומייתי לה הכא משום דשרינן לעיל איסור דרבנן בהערמה וה"נ למאן דסבר דגזור רבנן שלא לרבץ הבית בשבת כדאיתא ס"פ המצניע אשמועינן דאשה חכמה מרבצת ביתה בשבת כיצד מדיחה כוס כאן בזוית זו וקערה בזוית זו:
תמחוי. פי' רש"י ז"ל בפ' כירה קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם נותן לקערות. ובפ' המצניע מסקינן דלדידן דסבירא לן כר"ש שרי אפילו לכתחלה דדבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אין מתכוין ליישב עפר בגומות ולהשוות קרקע הבית אלא שלא יעלה אבק:
בשוגג באיסור. דאיסור תורה שבשלה ממש בשבת דהניח בשר חי בקדרה על גבי כירה או שהגיס בה בשבת או שנתן גחלים תחתיה וכן מזיד נמי איסור תורה ולמעוטי שכח קדרה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ונתבשלה שבת, ומזיד היינו השהה בכוונה על גבי כירה וכו' מבעוד יום דבההוא ל"ש מזיד ול"ש שוגג איכא מ"ד בפ' כירה דתרוייהו להיתירא ואיכא מ"ד תרוייהו לאיסורא מ"ד להיתירא דמדרבנן הוא ומ"ד לאיסורא משום דטעמא דמבשל דשוגג יאכל הוא דלא אתי לאיערומי ולעשות מזיד ולומר שוגג הייתי דלא נחשדו ישראל על השבתות אבל האי דאתי לאיערומי דקיל ליה איסור דרבנן ואתי לשהויי מזיד ויאמר שכחתי בשוגג אפילו בשוגג לא יאכל:

מתני' אמרה כן. דקתני מבשל בהדי מעשר ועריב ותני להו המעשר והמבשל למדנו מה מעשר דקא עביד בשבת מעשה אף מבשל דקא עביד בשבת מעשה:

בשוגג יאכל. הוא עצמו ובו ביום דר"מ לא קניס כלל שוגג אטו מזיד והכי מוכח בפרק כירה. ופירש רש"י ז"ל בפ"ק דחולין דהא דאמרינן בעלמא לערב אסורין בכדי שיעשו לית ליה לר"מ אלא היכא דעביד איסורא במזיד דאיכא חיובא דלא נימטייה הנייה מאיסורא אבל בשוגג לא:

במזיד לא יאכל. במזיד דאיכא איסורא לא יאכל בו ביום עד שתחשך וה"ה לאחרים נמי אסיר למיכלייה בו ביום מדבעי לאוקומי פ"ק דחולין מתני' דקתני התם השוחט בשבת וביוהכ"פ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה כר"מ ובמזיד ודומיא דיוה"כ קתני דאסור בו ביום בין לו בין לאחרים כדאיתא התם אבל לערב שרי בכדי שיעשו בין לו בין לאחרים דטעמא משום דלא נימטי ליה הנייה מאיסורא הוא וכי שהי לאורתא בכדי שיעשו לא מטי ליה הנייה מיניה ואיידי דתנא רישא בדידיה דאשמועינן רבותא להיתירא תנא נמי סיפא בדידיה:

ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למו"ש. ולא בשבת לא הוא ולא אחרים דהא מוקי מתני' דהתם בשוגג ור' יהודה. ועוד דהכי מפרש לה לקמן ר' יהודה גופיה. ואיידי דבעי למיתני סיפא ולא יאכל עולמית בדידיה אבל לאחריני שרי תנא רישא נמי בדידיה:

ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למו"ש לאחרים ולא לו. דס"ל כר' יהודה דמשוי ליה עבירה אף בשוגג ועדיף מדר' יהודה דאילו ר' יהודה שרי ליה לאורתא ואפילו לדידיה ור' יוחנן הסנדלר קניס שוגג אטו מזיד. הילכך איהו דעבד איסורא קנסו ליה רבנן אחריני דלא עבוד איסורא לא קנסו אלא בכדי שיעשו ימתינו דלא ניתהנו מעבירה:

במזיד לא יאכל עולמית וכו'. לאו משום קנסא הוא דהא אחריני לא עבוד איסורא אלא משום דס"ל דמעשה שבת אסורין בהנייה כדאיתא בפ' מרובה ובאלו נערות ושמרתם את השבת כי קדש היא מה קדש אסור בהנייה אף מעשי שבת אסורין יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג:

אי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור. פירש רבינו שמשון ז"ל דאין חטה אחת חצייה טמאה וחצייה טהורה ולי נראה דמיקב יליף דיקב הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו דהוי משקה גמור ואם נטמא היקב דהיינו היין שבתוכו כולו טמא ומן היקב הטמא עצמו צריך שתמלא לתרום וכיון דכתב גרן בהדי יקב גרן דומיא דיקב בעינן מה יקב חיבור אף גרן חיבור ולמעוטי שלא תבקש גרן טהור לתרום על הטמא כרי זו טמא וכרי זו טהור אלא דאם הוא טמא מיניה וביה תורמין והכי גרסינן מה יקב אי אפשר וכו':

ואקשינן וזה אעפ"י שאפשר וכו'. כלומר גרן דמתני' וגרן דקרא דאפשר להיות עירמה אחת מקצתה טמא ומקצתה טהור אנו למדין מיקב דאי אפשר להיות מקצתו טמא ומקצתו טהור בתמיה א"כ נילף לגמרי והיכי תנן במתני' גבי עירמה אחת דתורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה נימא דחולקין אותה לשתי עירמות אחת טהורה ואחת טמאה ולא יהא תרומתו תרומה מן הטהור על הטמא דכיון דאיתקש גרן ליקב נילף לגמרי:

ממנו תרומת ה' כתיב. דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ותרומת ה' ריבוייא הוא ומשמע תרומה טהורה אפילו דגרן טמא וכיון דקראי פליגי חד מכשיר וחד לא מכשיר אהני הל"מ דלעירמה א' מיהא ילפא תרומה גדולה דתורם מן הטהור לכתחלה:

כל הדברים למדין. לעצמן בתחלה ומלמדין לאחרים אם יש ייתור או אם אינו עניין לענייננו:

וכאן. פרשת תרומת מעשר:

היא מלמדת. לתרומה גדולה דתורם מן הטמא על הטמא ואינה למדה לעצמה כדתנן במס' בכורים ומייתי לה לעיל תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כדמפרש ואזיל:

מניין. דתרומת מעשר דניטלת מן הטהור על הטמא:

דכתיב ונתתם ממנו את תרומת ה'. ונתתם לכתחלה משמע וקשיא אדרשה דיקב דנקטינן דאין תורמין מן הטהור על הטמא אלא עירוב פרשיות כתיב כאן ודרשה דיקב בתרומה גדולה מידריש וריבוייא דתרומת ה' דקרא קמא מידריש לתרומה גדולה גבי עירמה וריבוייא דתרומת ה' דקרא אחרינא לתרומת מעשר מידריש:

עשה. שיתנו לאהרן הכהן בכהונתו. שיוכל לאכלו כשהוא טהור שהוא משמש והא למה לי קרא אי בגרן טהור מאי ונתתם דמשמע בהשתדלותכם אלא במעשר ראשון טמא ואפילו הכי אמר רחמנא תן לו תרומת מעשר בטהרה והיינו ממקום אחר:

טול מן המקודש שבו. רב כהנא פליג עליה דר' יוסי דכיון דאמר ר' יוסי עשה שינתנו משמע דס"ל לר' יוסי דלא מצי, יהיב ליה מן הטמא על הטמא ומשו"ה אמר רב כהנא טול מן המקודש שבו ונותן לו מן הטמא על הטמא כמו שהוא ודרשה דלאהרן הכהן אתיא להיתירא ולא לחיובא הכי מוכח לקמן בפ' סאה תרומה דבהכי פליגי:

מלמדת על תרומה גדולה שהיא ניטלת מן המוקף. דתני' בסיפרי בהרימכם את חלבו ממנו שלא יהו תורמין אלא מן המחובר לו ואם אינו ענין לתרומת מעשר כדמפרש ואזיל תנהו ענין לתרומה גדולה:

תרימו מכל מעשרותיכם. אשר תקחו רבי דאפילו מעשר א' במדינה זו ומעשר א' במדינה אחרת מפריש תרומה מא' על הכל: ותימה דאסיקנא הכא דתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף ואילו בסוף פ' כל הגט משמע דתרומת מעשר בעיא מוקף דפריך עלה וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. ותירץ ר"ת דמדרבנן בעיא מוקף. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהיל' תרומה דכתב ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף ואפילו תרומת מעשר והשיג עליו הראב"ד ז"ל דלמה קורא אותו חשוד אם לא היה צד איסור. וכתב הוא ז"ל אבל אומר אני שהלוי אינו תורם אלא מן המוקף ועליו הוא אומר והרמותם ממנו מן המחובר והטעם שמא ישכח ויעשר את התרום תרומת מעשר על מקום אחר אבל ישראל התורם תרומת מעשר תורם שלא מן המוקף שאין לחוש לכך והטעם דתרומה גדולה שאינה ניטלת אלא מן המוקף מפני שניטלת מאומד ולא יוכל לכוין בשיעור אלא מן המוקף ועוד שמא ישכח ע"כ. ונראה לי דכיון דבתרומה גדולה קפיד רחמנא דבעינן מוקף ובתרומת מעשר לא קפיד כדאמרינן תרימו מכל מעשרותיכם גבי תרומת מעשר אזלינן להנייתו של כהן דאי הוי טהור תורמין מן המוקף ולדידן דקיי"ל כר' נחמיה כדלקמן אי הוי טמא ולית ליה טהור תורם מיניה וביה ואי הוי טמא ויש לו טהור תורמין מן הטהור דוקא דלא בעינן מוקף ומתניתין דבכורים ה"פ ניטלת מן הטהור על הטמא משום דגלי רחמנא בה דלא בעיא מוקף ובין בישראל ובין בלוי מיתוקמא. וסוגיית פ' כל הגט ומתניתין דבכורים כולהו אתו שפיר:

מן הגמור. ברייתא היא בסיפרי ומפיק לה מקרא דכדגן מן הגרן:

ניטלת מן הטהור על הטהור. מטהור זה על טהור אחר דלא בעיא מוקף:

ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור. משום הפסדו דכהן ואם תרם נראה דהויא תרומה מק"ו דתרומה גדולה בעיא מוקף:

כך אינה ניטלת מן הטמא על הטמא. מטמא זה על טמא אחר ומדרבנן אלא מן הטהור ומשום הניית כהן:

ומודה ר' נחמיה בדמאי. דהוי דרבנן דתורמין תרומה מטמא זה על טמא אחר:

עד כדון וכו'. עד כאן לא שמענו דפליג ר' נחמיה אלא דאית ליה מאותו המין טהור ומש"ה אינו תורם מטמא זה על טמא אחר:

לא היה לו מאותו המין. טהור מאי מי מצינן למימר דאפילו אהא פליג ר' נחמיה דאינו תורם מן הטמא על הטמא וקא מייתי מעובדא דר' חנינא דזבן ליה קלוסקין שקנה לו קלוסקין ר' חנינא לר' זעירא ובקש ר' זעירא לתקנם תרומת מעשר על הזיתים שהיו באים

לו ליום המחרת ובדאי דלא היו לר' זעירא זיתים אחרים וקאמר ליה ר' נחמיה אסר אלמא דאפילו בדלית ליה מאותו המין פליגי:

קלוסקין. מין זיתים כמו זיתי קלוסקא דפ' אין מעמידין ומפרש התם בירושלמי מין זיתים הוא שנותן לתוכן חומץ והן חולצין את גרעיניהן ע"כ. והן מיוחדין לאכילה והיו טמאים והיו באים לו זיתים טמאים ליום המחרת:

ליחידאה. ר' נחמיה וא"כ לא תתרום אלא מן המוקף:

אית לך מימר וכו'. כלום אתה יכול לפרש דדוקא משום שהיו לו טהורים מאותו המין והיה תורם אלי הטמאים על האחרים הטמאים דהא צדיק גמור היה אלא אפילו בדלית ליה שמעינן דפליג:

במחובר במי פירות. ובדבש התאנים עצמן והיינו כר' עקיבא דפ"ג דמס' טבול יום דתנן עיסה שהוכשרה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום א"ר עקיבא לא פסל אלא מקום מגעו:

ואין סופו ליחלק ולעשות שנים. שלא יטמא כולו וכגון אם יוכשר ולא הוי מוקף:

ומשני שקורא לה שם במחובר. כלומר קודם שנחלק העיגול מותר לקרות שם:

נטמאת קלחין ואגדן לא בדא. ואין תורמין אלא מן הקלחים הטמאים בפני עצמן ומן הטהורים בפני עצמן דלא הוו מוקף בשעה שנטמאו:

אגד שנטמא והתירו ואגדו. מי אמרינן כיון דהדר אגדיה הדר למילתיה קמייתא וחשיב מוקף ולא איפשיטא:

עיגול שכולו גוף אחד. שכולו אדוק ומדובק תאנה בתאנה ודמיא לעיסה:

אגודה אין כולה גוף אחד. דאע"ג דנתפשים כל הקלחים כאחת מחמת האגד מיהו כל קלח וקלח באנפי נפשיה הוא:

ערימה. כרי של החיטים קרוי ערימה כמו בטנך ערימת חטים נערמו מים:

מכיון דתנינן היו שני עיגולין וכו' מה צורכא להא דא"ר יוחנן בש"ר ינאי וכו'. היא מימרא דריש פירקין ומשמע לכאורה דהכי פריך דכיון דתנינן דערימה של חטים מקצתה טהורה ומקצתה טמאה תורמין מן הטהור על הטמא ודוקא בשתי ערימות הוא דאסור וא"כ רישא דקתני אין תורמין מן הטהור על הטמא בשתי ערימות מיירי ורישא למה לי כיון דתנא סיפא היו שתי ערימות וכו' לא יתרום. וק' לי דאי הכי למתני' הוה ליה לאקשויי ולאו לר' יוחנן. ונראה לפרש דלמתני' לא קשה דכיון דבעי למיתני באמת אמרו וכו' אגב מפ' לרישא דבשתי ערימות הוא דאסרינן אלא לר' יוחנן קשה דכיון דיליף מיקב משמע דאפילו בערימה א' אסור דהא מיקב גמרינן מה התם אם הוא טמא כולו טמא

בין החולין הנשארים בין התרומה שתורם דלא סגי בלאו הכי ה"נ גבי ערימה בעינן דכולה טמאה בין החולין הנשארים בין התרומה שתורם ומש"ה תיקשי לר' יוחנן דהא על כרחיך רישא בשתי ערימות מיתוקמא כדמפרש סיפא וא"כ קרא דר' יוחנן למאי אהני: ומשני דשמעינן מר' יוחנן דאפילו בערימה אחת אסרי' ובערימה אחת של קישואין ודילועין דתרי מינין נינהו דהויא מקצתה דלועין טמאים ומקצתה טהורים וכן קישואין והוה אמינא כיון דערימה אחת נינהו כשר לתרום מיניה וביה ונתרום מן הדלועים מן הטהור על הטמא וכן בקישואין קמ"ל דרשא דיקב דאין תורמין אלא מן הטמא על הטמא דכיון דתרי מינין הן וסופה של ערימה ליחלק לא דמיא לערימה א' והא לא שמעינן אלא מטעמא דדרשא דיקב דכיון דמדאורייתא היא אית לן להחמיר ולאשכוחי ערימה א' דאין תורמין אלא מן הטמא על הטמא. הילכך תורם מן הטהור על הטהור מכל מין ומין מיניה וביה ומן הטמא על הטמא מכל מין ומין מיניה וביה והשתא אתי שפיר דצריכי תרי בבי דמתני':

א' מקצתו טמא. ורובו טהור:

וא' מקצתו טהור. ורובו טמא:

מהו שיתרום מזה על זה. מי אמרי' כולהו טהור וטמא נינהו וכי היכי דמהאי תורם מן הטהור על הטמא ה"נ תרים על אידך או דילמא אתי למיטעי לתרום מן הטהור על הטמא בשני עיגולים:

ייבא כהדא. תן אותה כזאת ומן הבעיא הזו תלמדנה דמיבעיא לן לקמן בפ' המפריש היו לפניו שני כריים וכגון שעיקר הגרן קיים דמוקף חשיב כדלקמן:

מהו שיתרום מזה על זה. מן החיוב של זה על החיוב שבאחר מי אמרי' כיון דנתקן קצת וכי מפריש עליו מן האחר אתי למיטעי לאפרושי מן החיוב על הפיטור:

ואמר להו ר' חייא רבא הכסיל חובק את ידיו. מחמת עצלותו ובשביל שאין לו מה יאכל אוכל את בשרו כך אתם לא שמשתם כל צרככם ואתם מצטערים בספיקות וקושיות: ומסיק ר' אלעזר משמיה דר' חייא רבא דאין תורמין ומעשרין מזה על זה ואסיקנא בפ' המפריש דל"ש נתקן רובו של כרי ל"ש לא נתקן וכו' דאסור דכולי האי קנוס רבנן כי היכי דלא ליתי לאפרושי מן החיוב על הפיטור אלא מכל חד מיניה וביה וה"נ הכא איכא למיגזר אטו שני עיגולין חד טמא וחד טהור וכדפרישנא:

וכרוב מלמעלן. מין כרוב ומין כרוב אחר מלמטן:

ודבר אחר באמצע. מין אחר באמצע לא יתרום מן הכרוב העליון על התחתון:

שאין שם חלל. באמצע שיכנס המין האחר באמצע ומשמע שבכוונה רצה להפסיק בין כרוב העליון לתחתון:
אבל אם יש שם חלל. אימור איתרמי הכי שנכנס המין האחר באמצע:
ה"ג כל בית הגרנות אחד כיצד היו חמשה וכו'. תפיסת הגרן באמצע שעיקר הגרן קיים דהיינו למקום שדשין החטים באמצע:
ובעי עד כדון חטים. עד השתא לא שמענו אלא חטים שיהו שם בעיקר הגרן מש"ה מחבר לכל הכריים שסביבו:
ומסיק דאפילו קש ואפילו תבן מיקרי תפיסת הגורן. וכן פסק הרמב"ם ז"ל וז"ל הקיף חמשה צבורים תורם מא' על הכל בזמן שעיקר הגורן קיים אין עיקר הגרן קיים תורם מכל א' וא':
היה טמא באמצע. דעד השתא שמא לא שרי' משום מוקף אלא היינו בשכולם טהורים או כולן טמאים הוא דמקילינן אבל טמא באמצע וטהורים סביביו לא מקילינן אלא דוקא בערימה א' משום דהלכה למשה מסיני היא:
והיינו נשוך. כלומר אפילו דהאמצע טמא אהני דכל הכריים שסביבו מוקף חשיבי אע"ג דהן טהורים:
היתה מפה באמצע. לקבל שם חטים של הצבורים:
חמשה שקים. כלומר האי דמיבעי' לכו דדילמא דמופסק ומסולק מן הגרן חשיב כיון דבשקים נתנו או דילמא מטעם דאיכא מפה באמצע נימא דאכתי מיקרו מוקף ואסיקנא דמיקרו מוקף:
תורמין מן הטהור על הטמא בלח. בתוספתא גרס אף בלח והוה משמע דכ"ש בזיתים יבשים דשרי ר' אליעזר ואפילו בלחים שרי דקיי"ל שני עושה שני ע"י משקין דמשקין תחלה הוו לעולם ושבוש הוא דלא חשיבי זיתים דמשפך מוקף עם זיתים שבחבית אלא משום דהן לחים אלו ואלו וכמו שאפרש למטה ועוד דכי פליגי רבנן עליה ואמרי אין לך קרוי לח אלא יין ושמן לא לענין הכשר וטומאה מיירו אלא כדמפרש בגמ' היאך עבידא וקאמר גבי יין גת א' לשני בורות וגבי שמן קורה אחת לשני בורות. כלומר דס"ל לרבנן אין לך לח דחשיב חיבור בתפיסה א' אלא בחיבור ששנו חכמים ביין ושמן אבל מדה אחרינא לא חשיב חיבור והנכון כגירסא דהכא. ועוד דגבי חלה נמי תנן דאינה ניטלת אלא מן המוקף כדאיתא בפ"ק דחלה והתם נמי תנן ר' אליעזר אומר החלה ניטלת מן הטהור על הטמא כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף ע"כ וה"פ דצריכה להקיף

החלה אצל העיסה קודם שתקרא לה שם וכך מקיפה כלומר מקרבה נותנה בעריבה לצד א' ונותנת מן העיסה הטהורה פחות מכביצה בין החלה הטהורה ובין העיסה הטמאה והאמצעית נוגעת בשתיהם ומצרפתן וקוראה שם על החלה ומסלקתה עם קריאת השם ופחות מכביצה אינו מטמא את החלה ואע"פ שהוא עצמו מקבל טומאה כדתניא בת"כ מכל האוכל אשר יאכל מלמד שהוא מיטמא בכל שהוא יכול יהא מטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ואמרינן בפ' בתרא דיומא אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת והכי נמי סבירא ליה לר' אליעזר היכא דכבש זיתים בחבית א' בטהרה וזיתים אחרים בחבית אחרת בטומאה ורוצה לתרום אלו ואלו דנותן זיתים הטהורים לחים של כבישה אחרת במשפך ואין בפי המשפך שיעור ליפול מזיתים כביצה והמשפך נותנו על פי החבית של כבש הזיתים הטמאים וכיון דאורחייהו דזיתים לחים להניחם למשפך על פי החבית חשיב מוקף:

ופריך ואפילו כביצה נמי אמאי לא. דס"ד השתא דהזיתים שבמשפך אדוקים זה בזה ולא נפקי דנימא דמיטמו מזיתים שבחבית:

ומשני ולאו פירודין אינון. כלומר דאינן מקובצין אלא מפורדין זה מזה הילכך אי פיו כביצה נפקי ומיטמו ולהכי בעינן שאין בפיו כביצה וישים שם שני זיתים בדוחק כדי שלא יצאו האחרים שעליהן דהשתא אי נגעי זיתים שבחבית בזיתים שבפי המשפך לא מיטמאי דאין בהם כביצה ודוקא לח הוא דמוקף חשיב דדרך המשפך לשלות בו דבר לח על פי החבית ומשו"ה חשיב מוקף ולא מסתיין דנגעי זיתים בזיתים אלא דלהוו לחים נמי כי היכי דלהוו אורחייהו ליתנן במשפך דאמרי' בפ"ב דחלה דדבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף ותרתי מילי בעי' וה"נ התם בעינן נגיעה ותרוייהו בחד מנא ובעלמא הסל לחודיה מצרפן ומשום דהעיסה טמאה בעינן תרתי:

ואמרי ליה רבנן אין לך קרוי לח. דליחשיב מוקף אלא מה שאמרו גבי יין ושמן כדמפרש לה בסמוך אבל האי לא חשיב מוקף דהך משקה לא חשיב כלל דתימא מחובר הוא:

היאך עבידא. היכי דמי מאי דאמרינן גבי יין ושמן מודו רבנן דחשיב מחובר ותורמין מן הטהור על הטמא:

גת אחת וכו' קורה אחת וכו'. כלומר היינו ההיא דתניא בתוספתא גבי יין ושמן דתניא התם בפ"ג ר' יהודה אומר כל בין הגתות א' כיצד גת אחת לשני בורות שתי גתות לבור א'. שתי גתות לשני בורות בזמן שכולן תפיסה אחת תורמין ומעשרין מזה על זה נטמא א' מהן תורמין מן הטהור שבו על הטמא שבו וכן היה ר' יהודה אומר כל קורות בית הבד אחת הן כיצד קורה אחת לשני בורות שתי קורות לבור א' שתי קורות לשני בורות

בזמן שכולן תפיסה א' תורמין ומעשרין מזה על זה נטמא א' מהם תורם מן הטהור שבו על הטמא שבו אינן תפיסה א' אין תורמין ומעשרין מזה על זה נטמא א' מהן לא יתרום מן הטהור שבו על הטמא שבו ע"כ. פירוש תפיסה אחת להניחן בחבית אחת חשיב חיבור ומוקף הילכך תורם מזה על זה ותורם מן הטהור על הטמא דדמי לעיגול שנטמא מקצתו משו"ה מודו רבנן משא"כ במשקה של מי כבשים:

ופריך תלמודא ניחא גת א' לשני בורות. דנטמא בור זה ולא בור זה:

אלא שתי גתות לבור א'. הרי מתוך שנטמא מקצתו נטמא כולו שהכל נופל למקום אחד:

ומשני ר' הילא שהיה בלבו לעשותן תפיסה א'. שיתכנס שמן של קורה זו ושל זו בבור א' וכן יין בפיטם א' ומילא מקצתה ונטמא בית הבד או בין הגתות:

ונמלך ועשהו שתי תפיסות. וחשיב מחשבה דמעיקרא דהוי מוקף הילכך תורם מן הטהור על הטמא:

שנטמא משלילה ומשיקפה. פלוגתא דתנאי היא בע"ז פ' ר' ישמעאל ובב"מ פ' הפועלים דרבנן סברי משיקפה חייב במעשר ור' עקיבא סבר משישלה בחביות ופירש רש"י ז"ל משיקפה שייך ביין שבבור צפין החרצנים על היין כשהוא נח בבור. משישלה בחביות משנתן היין בחביות והוא תוסס ורתיחותיו עולין ומקצת שמרים קופאין למעלה וקודם שיגופו אותן חביות שולין אותן רתיחות ומשליכן ע"כ. מלשון השולה דגים מן הים והכי קאמר למר משיקפה ולמר משישלה כבר ואח"כ נטמא בית הבד וכו':

שכבר נראו לתורמן בטהרה. קודם שנטמא משו"ה דאהניא מחשבתו ושרי לתרום מן הטהור על הטמא:

אבל אם נטמא עד שלא שילה ולא קיפה. לא אהניא מחשבתו ותורם מן הטמא מיניה וביה:

לא בדא. שום בן אדם אינו חושב בזאת הברייתא זה הדין הילכך תורם מיניה וביה כדפרישית:

ר' טבי ר' יאשיה. ר' טבי בש"ר יאשיה:

ר' הונא ר' חנינא וכו'. ר' הונא בש"ר חנינא:

תרין כלקבל תרין. שנים כנגד שנים הן ר' טבי ור' יצחק בר נחמן לחד גיסא ור' הונא ור' יוסי בר בון לחד גיסא:

כלקבל. תרגום ירושלמי של מול וכל קבל דדניאל כך פירושו ואע"פ שכתוב שתי תיבות מצינו כיוצא בה בת אשורים כיענים במדבר. ומצינו ג"כ להפך מאשתם עופרת אש דת למו וכיוצא בו כמו שכתוב במסורת ובמסכ' סופרים:

והא ר' יצחק בר נחמן אורי. כשמעתיה דהלכה כר' אליעזר:
אפי' כן לא אורי. אפ"ה לא מלאו לבו של ר' אמי להורות הלכה כר' אליעזר. וגם הרמב"ם ז"ל לא פסק כר' כר' אליעזר לא כאן ולא גבי חלה דכולהו חד טעמא הוא:
תמן תנינן. בפ' בתרא דטבול יום דקא מני התם דברים שחדשו סופרים:
ע"מ שתעלה בשלום. שהתנה שלום סתם ולא פירש לענין מה ומסתמא לענין שבר הנוד או שפיכה קאמר שעל זה האדם חושש וירא בשעה שמעלה הנוד מן הבור ואם נשברה או נשפכה אינה מדמעת ומפרש התם עד היכן תשבר ולא תדמע דלעולם נימא לא עלתה בשלום עד כדי שתתגלגל ותגיע לבור ואז אם נתגלגלה או נשפכה ונפלה לבור אינה מדמעת ותנאי ב"ד הוא כדתנן התם אבל אם הניחה במקום שלא תגיע לבור אם נתגלגלה הרי זו מדמעת שכבר עלתה בשלום:
אבל לא מן הטומאה. דאפילו נטמאה קודם שתעלה הרי זו תרומה ומדמעת:
אף מן הטומאה. גם מן הטומאה התנו ב"ד שתעלה מן הבור בטהרה ואם נטמאת קודם שעלתה אינה תרומה:
בטומאת טבול יום היא מתני'. כדמפרש ר' אילא שכן טבולי יום מצויין בין הגתות אבל בטומאה אחרת מודי ר"ש לרבנן דאין עליה תנאי ב"ד:
אין לטבול יום מגע. והיא טומאת טבול יום היא טומאה אחרת ועל כל מין טומאה סבר ר"ש דתקינו:
בתרומה גדולה. שצריכה לתרום מן המוקף כדלעיל ומשו"ה רגילין לקרות לה שם בשעת העלאה לקיים מצוה מן המובחר אבל בתרומת מעשר דלא בעיא מוקף כדאמר לעיל:
כל הדברים שלום הן. ולא תקון רבנן ולא מידי אלא כיון דקרא שם מדמעת ואפילו נשפכה ואפילו נשברה:
היה תורם תרומה ותרומת מעשר כאחת. ונשברה או נשפכה והכא אי בתר תרומה אזלינן אינה מדמעת דאיכא ב"ד ואי בתר תרומת מעשר אזלינן מדמעת דלא עשו בה תנאי וקאמר דבתר תרומה גדולה אזלינן ואין כאן שלום משום תנאי ב"ד:
לעבור על דברי תורה. אפילו דהיה תורם שניהן כאחת איסור עשה איכא כדאיתא בפ' בתרא דדמאי הלכך תרומה גדולה קדמה ובתרה אזלינן:
לעבור על דברי תורה. כדתנן לקמן בפ' התורם קישות דהפרשת בכורים תחלה ואח"כ תרומה ואח"כ מעשר ואח"כ תרומת מעשר:
לא עלה על דעתו לעבור טל דברי תורה. כדנפקא לן מן היקב אם טהור טהור אם טמא טמא דאין יקב טהור וטמא וא"כ אמאי הויא תרומה אפילו בשוגג דנימא לא נתכוון:
טבל בעון מיתה. בפ' הנשרפין מפרש לה:

טהור שאכל את הטמא בעשה. כלומר שמא יאכל טבל שבמיתה אם אתה מחזירו לטבלו ואם יאכל תרומה טמאה אינו עובר אלא בעשה כדמפ' לה במס' בכורים פ"ב דנפקא לן מדכתיב ואחר יאכל מן הקדשים ולא כולן למעוטי טמאים והוא טהור דטבל והעריב שמשו וכל לא תעשה שהוא בא מכח עשה עשה הוא כלומר ואין לוקין עליו דאין בו אלא כח עשה ואלאו הוא דלקינן דנפקא לן והיה אם בן הכות הרשע וסמיך ליה לא תחסום שור בדישו כלומר ומתניתין דטמא על הטהור חשו חכמים להבריחו מן החמורה ולסלקו מן הטבל ואמרו דהויא תרומה כיון דמן התורה בדיעבד הויא תרומה כדלעיל דאין בה אלא עשה משו"ה בשוגג תרומתו וכו' משא"כ בהעלאת הבור דמשום פסידא דבעל הבית תקינו דלא נהוי מדומע ואפילו דתרם תרומה ותרומת מעשר כאחת אלמוה רבנן לתקנתייהו ואמרי לא עלתה על דעתו וכו' הרי טעמא אע"ג דקליש סגי:

דאם אתה אומר. דהוי תרומה נמצא אתה מדמע לבור ואין לו תקנה ואם אתה אומר תנאי ב"ד והוי טבל חוזר ומתקנו:

מה שעשה עשוי. כמו מן הרע על היפה דמודו רבנן דלא מפלגינן בין שוגג למזיד וטמא על הטהור מן הרע על היפה הוא כדאיתא לעיל וטעמא דרבנן היינו משום דמן הרע על היפה חזי לאכילה אבל מן הטמא על הטהור איכא טפי הפסד דלא חזי לאכילה אלא לדליקה ולהכי קנסוה במזיד והא דדרשינן בפ' כל שעה תתן לו ולא לאורו אפילו כר' יוסי נמי אתיא דהא מוקמינן לה התם דוקא היכא שלא היה לו שעת הכושר כתרומת אמץ בפסח בדאחמיץ ליה במחובר ודכוותה לענין טומאה שנתנו מים על גבי תרומה במחובר ותלשה אדם טמא ועדיין משקה טופח עליה ומתני' דהכא כשהיה לה שעת הכושר ומדאורייתא תרומה מעלייתא היא וכדר' אילעא דלעיל:

עד כדון כסבור וכו'. עד כדון שוגג דר' יהודה דסבר שהם טהורים:

אבל היה יודע וכו' יאות ר' סבר כר' יהודה. נכון הוא שתדקדק כן בדברי ר' יהודה דקי"ל כותיה דר' היה סובר כמותו דלר' יוסי הכל שוה בין בשוגג בין במזיד ומכאן למד הרמב"ם ז"ל לפסוק כר' יהודה ולא אפשיטא בעיין ולחומרא:

כד הוה מורי בחבורתיה. כי הוה מורי לתלמידיו:

מורי להו כר"מ. דקסבר רב סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני' וסתם לן תנא כר"מ והכי אית ליה לר' יוחנן בסמוך:

ובצבורא כר' יוחנן הסנדלר. דמחמיר טפי משום עמי הארץ. ובפ"ק דחולין גרסינן דדריש להו כר' יהודה:

דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת. כגון ששפת קדירה על גבי כירה בשבת או הגיס בה:

בין לו בין לאחרים לא יאכל עולמית. דסבירא ליה כר' יוחנן הסנדלר דמעשה שבת אסורין בהנייה ועדיפא מיניה דקנסו רבנן שוגג אטו מזיד:

וכל דבר שאין חייבין על זדונו וכו'. למר ששהה הקדירה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ולמר שנטלה והחזירה אליבא דחנניה:

הלכה ב

אני אין לי אלא משנה. ור' יוחנן לטעמיה דאית ליה הלכה כסתם משנה:

הותרו שבתות. לעמי הארץ:

נחשדו להיות מניחין. דאיסורא דרבנן היא:

להיות מבשלין. איסורא דאורייתא היא ואין שבת קלה בעיניהם דלא נחשדו ישראל על השבתות:

חזרו לומר תבשיל וכו'. סיפא דההיא חזרו ואסרו להן את השוכח היא:

מצטמק ורע לו מותר. דכיון דנפסד אי משהי ליה לא משהי ליה בכוונה:

בשר טרוף. דגלי אדעתיה דלאו לאורחים קבעי ליה דלאורחין צריך חתיכות חשובות לשים לפניהם ואין דרך כבוד בתבשיל המצטמק שהרי אין הבשר ניכר בו:

ביצים מה הם. מי הוי מצטמק ויפה לו:

חמין והתיר. מים חמין שנשתהו על גבי קדירה וכשהוחמו כל צרכן מותרין משום דמצטמק ורע לו הוא כדאיתא בפ' כירה:

קטנות כעוזרדין. שנצטמקו עד שנעשו כעוזרדין שורבא"ש בלע"ז:

וטעמון יפה. וטעמן היה יפה:

כפניקרסין. שהוא מין מאכל שאין בו משום בישולי גוים כדגרסינן בפ"ק דשבת ירושלמית הפניקרסין וקוטיות וקליות וחמין שלהם הרי אלו מותרין ומשום דמצטמק ויפה לו קאמר הכי והכי מסקינן נמי בפ' כירה:

עסיות. מין קטניות שצריכין בישול ביותר כך פירש"י ז"ל בפ"ק דשבת. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג דשבת מפני שאינן צריכין בישול הרבה ודעתו עליהם לאכלן לאלתר ולפיכך חששו שמא יחתה בהם ע"כ:

בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת:

במזיד וכר"מ. הא אם נתנה דקתני במזיד הוא ואסור בו ביום לר"מ עד לערב ובכדי שיעשו ואשכחן ליה לר"מ בפ' כירה דאסר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ור' יוסי בר פלוגתיה אמר דבשוגג מיירי ונתנה בשוגג קאמר וכר' יהודה דאמר בשוגג יאכל

למו"ש ובכדי שיעשו וכדפרישית. ולענין הלכה פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו דהי' שבת כר' יהודה. וכן פסק הרי"ף ז"ל בפ' כירה ובס"ה פסק כר"מ. וכוותיה מסתברא חדא דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני'. ועוד דר' יוחנן ס"ל הכי. ועוד דר' חייא בר אבא בפ' כירה ממתני' פשיט. ועוד אשכחן בגמרא דילן דקאמר התם בראשונה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל וכו' והיינו כר"מ. ורב נמי דמורי כר' יהודה היינו משום שיחמירו על עצמן בשוכח ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דהא כמ"ד לשהות ס"ל התם:

יאות א"ר יוסי. דבשוגג מירי מפני שהניית שבת עליו ולכי שהי ליה לאורתא בכדי שיעשו לא מטי ליה הנייה מיניה וא"כ שפיר מתוקמא ואם נתנה בשוגג וכו' דבין לו בין לאחרים אסור לר' יהודה עד מוצאי שבת ובכדי שיעשו כדפרישית:

מ"ט דרבנן. ר"מ דפליג על ר' יהודה וסתם מתני' דתרוייהו אזלי בחד שיטה:

מונין לשביעית. ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנות הזריעה והנטיעה למעשרותיהן אימתי שלישית שהוא עני ואימתי רביעית שהוא שני וכשהנטיעה יוצאת מהאיסור ומחללין אותה ברביעית הרואה מונה השנים למפרע ומוצא שנטעה בשביעית ואתי למישריה נטיעה בשביעית:

ואין מונין נטיעותיהן לשבתות. שאין מונין ימים לנטיעה אלא שנים לפיכך אין הדבר ידוע לזמן מרובה שנטעה בשבת:

דבר אחר נחשדו על השביעית וכו'. בפ' הנזקין מפרש מאי דבר אחר למה לי לאתויי טעמא אחרינא ומפרש הכי קאמר וכי תימא שבת נמי זימנין דצריך למימני דתניא הנוטע ערב שביעית שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה לשני ערלה דשלשים יום בשנה חשובין שנה הילכך זימנין דשבת זו שנטע הוי יום שלשים לפני ר"ה ומונין אותה שנה ואי הוה בציר ההוא יום לא הוה סליק ליה לשתא ולאחר זמן כשאוכלים הפירות לסוף שתי שנים אומרים למה הותרו הפירות הללו לשתי שנים ואומר להם השלשים יום שלפני ר"ה חשובין שנה וזוכרין שנטע בשבת ולקנסיה ת"ש נחשדו ישראל על השביעית ואיכא למימר מתוך שהדבר ניכר אתי למישרי נטיעה בשביעית:

ולא נחשדו על השבתות. ואפילו יזכר ויוודע הדבר לא אתי למישרי נטיעה בשבת. וטעמא דר' יהודה אמרינן התם באתריה דר' יהודה חמירא להו שביעית דההוא דאמר ליה לחבריה דייר בר דיירתא ואמר ליה אנא לא אכלי פירות דשביעית כוותיך והכא מפ' להו בגוונא אחרינא כדמפ':

היך עבידא. כלומר היכי דמי כלומר מאי איכא בין הני תרי טעמי דרבנן. והתם בפ' הניזקין מיתנייא הך סברא לר"מ והכא משום דסתם מתניתין כוותיה קרי ליה רבים:
פחות משלשים יום לפני שביעית. דלא עלתה ערב שביעית לשנה ומיירי שנתברר לנו שהשריש קמי שביעית. והכי איתא בפ' שדה הלבן:
אין תימר מפני חשד אין כאן חשד. דהא לא נטע בשביעית ואין ראוי לקנסו. ואם אנו הולכין לטעם מונין יש לקונסו דהא מונין ורואין שנהנה מן הפירות לשתי שנים אחר השמיטה לתשרי של שלישית:
פחות משלשים יום לפני שמינית. בסוף שביעית דלא עלתה לו שנה:
יש כאן חשד. דהא נטע בשביעית:
אין כאן מונין. דהא לא עלתה לו שביעית כלל למנין ואין ראוי לקונסו:
אתיא כמאן דאמר מפני מונין. ר' יהודה דפליג את"ק סבר גבי שביעית כטעמא דמונין ולכך בשוגג לא יעקור הוא דקאמר דאילו כטעמא דחשד הא אית ליה לר' יהודה לעיל דבין לו בין לאחרים בעינן בכדי שיעשו ואפילו דבשוגג וטעמא דקנסו שוגג אטו מזיד. ובפ' הניזקין איתא נמי דבדאורייתא קניס שוגג אטו מזיד:
אין תורמין ממין על שאינו מינו. לא תרומה גדולה ולא תרומת מעשר ולא מעשרות כולהי הני אין תורמין ממין על שאינו מינו דכולהו איקרו חלב ובגמ' נפקא לן מקראי:
ואם תרם אין תרומתו תרומה. בתמורה פ"ק נפקא לן מדכתיב ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה ושנה עליו הכתוב לעכב:
כל מין חטים אחד. מפרש בגמרא אפילו שחמתית ולבנה תורמין מזה על זה:
כל מין תאנים אחד. משמע ואפילו מלבנות על שחורות ובפ' ראשית הגז תניא היו לו שני מיני תאנים וכן שני מיני חטים אין תורמין ומעשרין מזה על זה ר' יצחק אומר משום ר' אלעאי ב"ש אומרים אין תורמין וב"ה אומרים תורמין ואפשר דהך מתני' סברא כר' יצחק וטעמא דכל שאין כלאים זה בזה תורמין מזה על זה ומ"מ אני רואה מתני' דפרק אמרו לו דתנן נתכוון ללקט תאנים ולקט ענבים תאנים שחורות ולקט לבנות שייכא כת"ק דר' יצחק דשני מינין חשיב ליה:
תאנים. בעודן לחים קרויין תאנים ולאחר שיבשו קרויין גרוגרות וכשנדרסות בעיגול שמן דבלה:
ותורמין מזה על זה. תרומה גדולה ואע"ג דתאנים יותר יפים מגרוגרות וגרוגרות יותר מתקיימין מתאנים כדתנן במס' בכורים הקרובים מביאין בכוריהם ענבים ותאנים והרחוקים מביאין גרוגרות וצמוקין, תורמין מזה על זה כדמפרש ואזיל:

במקום שיש כהן תורם מן היפה. דכתיב בהרימכם את חלבו ממנו:
אין שם כהן תורם מן המתקיים. ואפילו על שאינו מתקיים כגון מן הגרוגרות על התאנים:
לעולם הוא תורם מן היפה. דכתיב את חלבו ואי פסדי פסדי:
בצל קטן שלם. הוא מתקיים וחצי בצל גדול יפה ממנו וטוב לאכילה ומפ' בפ' כיצד מברכין בגמ' דילן דאזדו לטעמייהו דהיכא דאיכא כהן דמצי ליתנו לו מיד דכו"ע לא פליגי דחשוב עדיף כי פליגי דליכא כהן דצריך התורם שיצניענו עד שימצא כהן שיתננו לו וחצי בצל אינו מתקיים. והרמב"ם ז"ל לא כתב כן בפ"ה: בצלים של בני המדינה טובים מן הכופרים:
ושל כופרים. של בני הכפר מתקיימין יותר:
מאכל פוליטיקין. אבני המדינה קאי כלומר מאכל בני אדם חשובין ובערוך פירש פוליטיקין בני פלטין:
זיתי שמן. טובים לאכילה:
זיתי כבש. מין זיתים שדרכן לכבשן בחרדל וחומץ כדי להתקיים:
יין שאינו מבושל. יפה לשתייה מן המבושל אבל מבושל מתקיים ומפרש בגמ' דכל זה מדברי ר' יהודה דסבר דתורם מן היפה ואפילו היכא דליכא כהן וממילא דרבנן סברי איפכא וכן פירש ר"י ז"ל דכולה מתני' ר' יהודה היא:
זה הכלל כל שהוא כלאים בחברו. סימנא יהיב תנא למאי דקאמר לעיל כל מין חטים א' ולהכי קאמר כל שהוא כלאים בחברו כדמפורש בפ"ק דכלאים:
לא יתרום מן הרע על היפה. דתרומה קרוייה חלב כדכתיב כל חלב יצהר וגו' לך נתתים:
ותורם מן היפה על הרע. דכתיב בהרימכם את חלבו ומתרגמינן שופריה:
ואם תרם מן הרע על היפה וכו'. בגמ' מפרש טעמא:
זונין. מין חטים כדפרישנא בריש כלאים ואע"פ שהוא מין חטים כדתנן התם אם תרמו מן זונין על חטים אפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה דזונין אינן אוכל אדם ומאכל יונים הוא כדאיתא התם:
מין א'. ותורמין מזה על זה:
ר' יהודה אומר וכו'. בגמ' מפרש פלוגתייהו:
שלשה מדרשות שהן מחווירין. וכולם במכילתין כדפי' בפ"ק:
כל חלב יצהר. בתרומה גדולה משתעי קרא בסדר ויקח קרח ומשום רבוייא מרבינן כל הקרוי חלבו וגבי תרומת מעשר כתיב בהרימכם את חלבו ממנו ומדלא קאמר כל חלב יצהר ותירוש משמע תן חלב לזה וחלב לזה והכי איתא בפ' מעשר בהמה ובפ"ק דתמורה:

ופריך במה אנן קיימין אם ללמד שהן תורמין מן התירוש על הדגן ומן הדגן על התירוש הרי תירוש וכו'. כלומר כיון דמהאי קרא ילפינן תן חלב לזה וכו' לאי זה ענין לא כתיב בדגן חלב ובתירוש חלב אלא חד חלב אתרוייהו וכי תעלה על דעתך לומר שתורמין מתירוש על דגן או מדגן על תירוש והא תירוש ויצהר שניהם אילן וכתיב חלב בכל חד מינייהו ואין תורמין מזה על זה ק"ו תירוש ודגן דחד מין אילן וחד מין תבואה:

ומשני הוא דו אמר. כלומר זהו שאומר ר' ינאי מה תירוש ויצהר דשניהם מין אילן ואין בהן איסור עבודה דיכול לזרוע שני מיני אילן זה בצד זה ואין נותנין לזה עבודה ולזה עבודה ואפילו סמך לכרם כל מין אילן שבעולם לית ביה משום כלאים בכרם ולא בעי עבודה כלומר הרחקה כדאיתא במס' כלאים אפ"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה דהא כתיב בכל חד מינייהו חלב:

אף אני ארבה וכו'. כלומר בודאי שאני מרבה שני מיני דגן דיש בהן משום כלאים ובעו זה שיעור לעבודתו וזה שיעור לעבודתו וכ"ש דגן ותירוש דהוי כלאים בכרם ומקדש דפשיטא דצריך לתרום מכל חד באנפי נפשיה ומשום דאתי בק"ו לא כתב ליה קרא חלב בתירוש חלב בדגן:

שני מיני דגן. חטים ושעורי':

שני מיני תבואה. כגון קטנית פולין ועדשים וכיוצא בהן:

מאגדון על שמותית. בלעו החי"ת והוא שחמותית דתנינן בפ' המוכר את הספינה והיא חטה אדומה קצת ואגדון היא לבנה וגסה:

תורמין תאנים על הגרוגרות במנין. מפרש לה בפ' המנחות באות מצה דבתרומת מעשר קמיירי ותאנים לחים וגרוגרות יבשים שצמקו וכווצו ותורמין עשר תאנים על תשעים גרוגרות אבל לא במדה על ט' סלין של גרוגרות סל של תאנים משום דממעט לגבי מעשר דכי מנית להו לגרוגרות דחולין ולתאנים דמעשר לא תמצא בכל תשע גרוגרות דחולין חדא תאנה דמעשר דסל המחזיק מאה גרוגרות לא מחזיק מתאנים אלא חמשים או ששים:

וגרוגרות על התאנים במדה. אבל לא במנין משום דממעט במעשר גבי מנין דכי מדד חמשים יהו מחזיקים ט' קבין וכי תמדוד עשרה גרוגרות לא מחזקי אלא פלגא דקבא ואישתכח דלא מעשר אלא חד מן עשרים. ובפ' כל המנחות באות מצה פריך רישא לסיפא דרישא משמע דלכמות שהיו משערינן כשהיו לחים ומשו"ה נתנו עשרה תאנים על תשעים גרוגרות דרואין אותן כאילו הן עתה לחים דאי ס"ד כמות שהן עתה כמושין ויבשים וכווצין משערינן והא מרבה במעשרות הוא לגבי מדה דהא עשרה

תאנים דמעשר מחזיקין קבא ותשעים גרוגרות לא מחזיקין אפילו חמשה קבין והוי אחד מחמשה אלא ודאי כדאמרן ואילו סיפא משמע כמות שהן עתה משערין אותן דנותנין קב של גרוגרות על ט' קבין תאנים ומשמע דרואין אותו הקב כמות שהן עכשו ולא איכפת לן במאי דהוו מעיקרא ואי ס"ד דמשערין כמות שהיו לחין והא בקב גרוגרות יש שני קבין ומוקי לה התם כאבא אליעזר בן גומל דס"ל דתרומת מעשר תורם אותה מאומד ובמחשבה כדאיתא בפ"ק וא"כ תורם אותה בעין יפה:

רשב"ג אומר וכו'. לקמיה מפרש מאי קאמר:

אמר ר' אלעזר בן יוסי אבא היה נוטל וכו'. ר' אלעזר בן יוסי אתא לפלוגי דאפילו גרוגרות תורמין על תאנים במנין דס"ל דלכמות שהיו משערינן להו ולא ממעט במעשר:

שבמוקצה. המחצלת ששוטחין שם הגרוגרות בימות הקיץ ליבשן בחמה. ואית דגרסי מקצוע ועל שם הכלי קרי ליה קציעות בכמה דוכתי:

אתה רואה את הצמוק כאילו תפח. ולכמות שהיו משערין שהיו תפוחים מקודם לכן:

ונסב סלין כמא דאינון. ואע"ג דסל של מעשר של גרוגרות קטן והני סלין של התאנים המתוקנין גדולים כפל על הסל של גרוגרות שפיר קא מעשר דרואין הגרוגרות כאילו הם תפוחים כמות שהיו מקודם ורשב"ג כר' אלעזר בר' יוסי ס"ל:

דרך התפוח לצמוק. וכי אמר רשב"ג דסלי תאנים וגרוגרות מין אחד היינו שתורמין התאנים על הגרוגרות במנין דדרך התפוח לצמוק והוו נמי הני גרוגרות כאינך ולא אזלינן בתר השתא דמחזקיין עשרה תאנים מדה אחת ועשרים גרוגרות אינן מחזיקין:

ואין דרך הצמוק לתפוח. הילכך נותנין סל גרוגרות על סלי התאנים במניין ואע"ג דגרוגרות יכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן ולא חשיבא תפיחה דבתר הכי ודלא כר' אלעזר בר יוסי הלכך נסב סלין רברביא כתאנים והסל הגדול של גרוגרות צריך להפריש שיהא גדול כל כך כמו ליום תשעה של התאנים:

דמר לון. ר' אחא לר' יונה ור' יוסי. ר' אחא ור' אבא אביו של ר' ירמיה אחים היו כדאמרינן בס"פ במה בהמה ר' אחא ואבא אחי הוו:

תמן תנינן בפ"ג דמס' טהרות ומייתי לה בגמ' דילן פ' כל המנחות באות מצה:

כביצה אוכלין. טמאין דיש בהם לטמות אוכלין אחרים דכך שיעורן של. אוכלין לטמא אחרים כביצה בקליפתה כדאיתא בפ' כיצד משתתפין:

טהורים. קאי אאוכלין ומת ונבילה ושרץ:

ואין חייבין עליהם. לא כרת ולא חטאת קאי אנותר ופיגול וחלב:

הניחן בנשמים. לאלו עצמן לאחר שצמקו:

טמאים. הטמאים בטומאתן הראשונה:

וחייבין עליהן. כרת וחטאת אפיגול ונותר וחלב:
והוא שיהא כזית מעיקרן. דאי מעיקרא לא הוה בהו כזית אע"ג דתפחו בגשמים אין חייבין עליהן:
אע"פ שאין בהן כזית מעיקרן. כיון דתפחו חייבין דס"ל משתערין כמות שהן השתא והכי תניא בפ' כל המנחות באות מצה בשר העגל שלא היה בו כשיעור ותפח ועמד על כשיעור טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא:
תמן תנינן. בפ' כל המנחות באות מצה:
אמרו לו אף היא היתה חסרה. התם קאי גבי עשרון דחומץ דתודה דתנן התם ר"מ אומר שאור בודה להן מתוכן ומחמצן ר' יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותנו לתוך המדה וממלא את המדה אמר ליה אף היא היתה חסרה או יתרה ופירש"י ז"ל שאור בודה להן מתוכן מתוך עשרון דתודה ושתי הלחם היה מוציא שאור שהיה לש מן הסלת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ את השאר:
אף היא אינו מן המובחר. שאינה מחמצת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה אלא מביא שאור המחומץ יפה מתוך ביתו ונותן לתוך העשרון ומוסיף וממלא סלת:
אף היא היתה חסרה או יתרה. השתא מפרש לה ואזיל פעמים שהשאור יפה כלומר שנתנו בו מים הרבה ונמצא נפחו גדול יותר משאם היה קמח שאם היו נותנין סלת באותו המקום היה נכנס יותר או אם היה השאור מתייבש וכותשין אותו היה סלת שלו מעט וצמק ואין בו שיעור ובשאור נמצאת המדה מלאה ואילו אתה רואה את התפוח כאילו צמק נמצאת חסרה:
ופעמים שהשאור רע. כלומר שהוא עבה ומגובל בקושי במעט מים ואין לו נפח כל כך כמו אם היה סלת ונמצא העשרון יתר לפי שאם לא היה השאור מגובל אלא שהיה סלת היה נפחו גדול יותר מעכשו ונמצאת המדה יתרה וחסרה המדה או יתרה כל שהו פסול:
על דעתיה דר' ירמיה. דאמר את רואה את הצמוק כאילו תפוח ועשרה גרוגרות חשיבי תפיחתן לתשעים תאנים:
ור' יוחנן וריש לקיש. נמי דאמרי אע"ג דאין בהן כזית מעיקרו דחשיבא תפיחה דבתר הכא לאשלומי שיעורא:
שלשתן אמרו דבר אחד ביתרה. רשב"ג ור' אלעזר בר' יוסי ור"מ אמרו דבר אחד ביתרה ויפה השיג ר"מ לר' יהודה דהא יתרה היא:

על דעתיה דר' יונה ור' יוסי. דסברי דאין רואין את הצמוק כאילו הוא תפוח ודרומאי דאמרי והוא שיש כזית במעיקרו:

שלשתן אמרו דבר אחד בחסרה. דרשב"ג מודי לת"ק דאין תורמין גרוגרות על התאנים במנין והוו להו ת"ק ורשב"ג ור"מ כשהשאור יפה דאמרו דבר אחד ויפה השיג ר"מ לר' יהודה היכא שהשאור יפה דודאי חסרה היא דתפיחה לאו כלום היא להני רבנן:

בר פטי. שם איש:

אנשון מתקנא יתיה. שכחו לתקן אותו כלומר מלעשרו קודם בישול:

יסב חי לקביל מבושל. דהא כיון דתפוח הוי הוא כמו תאנים לחים וחי חשיב כמו גרוגרות ולפי המדה נותן:

אוף אנא אמר כן. מודה אני בזה דתפוחה מילתא היא ולפי מדה דהשתא יהיב ליה מעשר שדרכו של אורז לתפוח ותפיחה שלו מתקיימת בשעת אכילה משא"כ בגרוגרות הילכך לאו לפי מדה דהשתא יהיב דנמצא מרבה במעשרות ור' ירמיה לא מפליג והכי משנינן נמי בפ' כל המנחות באות מצה מילתא דר' אלעזר בר יוסי למ"ד כמות שהן השתא משערינן ואע"ג דאין כזית במעיקרו שאנו גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזיר כמות שהיו:

הלכה ג

דר' יהודה היא. כולה מתני' ר' יהודה תני לה וכדפרישנא במתני' דכולה משום דתורמין מן היפה ולא מן המתקיי' אפילו היכא דליכא כהן:

מיחלפא שיטתיה דר' יהודה. דתנן לקמן בפ' בתרא דמכילתין אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שהוא משביחו ובמתני' משמע דלר' יהודה שאינו מבושל יפה בן המבושל ולהכי תורמין מן שאינו מבושל על המבושל הילכך מתני' דהתם מוחלפת ובר' יהודה גרסי' דאסר לבעלים לבשל ורבנן שרו דר' יוחנן בבעלים מוקי מתני' דהתם:

תמן בכהן וכאן בבעלים. פירש רבינו שמשון ז"ל לעולם שאינו מבושל יפה לשתייה אלא דלכהן התירו לבשל שהוא משביחו דמתקיים לו אבל בעלים צריכין לתרום מן היפה ולא חיישינן למתקיים ע"כ. ונכון הוא פירושו ז"ל דלר' אלעזר משביחו דקתני היינו דניחא ליה אבל לעלמא אדרבה גרוע הוא. וראיתי בהיל' תרומות להרמב"ם ז"ל תימה גדול והוא בודאי שבוש המעתיקים שכתב בפ"ה תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן ומיין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל ע"כ. ואלו הם דברי ר' יהודה ממש דסבר דתורמין מן היפה אפילו

היכא דליכא כהן ואנן קי"ל כרבנן דתורמין מן המתקיים היכא דליכא כהן הילכך תורמין מזיתי כבש על זיתי שמן אבל לא מזיתי שמן על זיתי כבש ומיין המבושל על שאינו מבושל אבל לא מן שאינו מבושל על המבושל והרב עצמו בראש הפרק פסק כרבנן שכתב תורמין בצל שלם אע"פ שהוא קטן אבל לא חצי בצל אע"פ שהוא גדול ע"כ:

מפני שממעיטו. ת"ק דר' יהודה קאמר לה והכי קתני אין מבשלין יין של תרומה מפני שהיא ממעיטו ופליגי הני אמוראי בפירושו דאיכא מ"ד מפני שממעיטו משותיו מפני שאין כל אדם שותה יין מבושל כמו שאינו מבושל דמבושל חזק ביותר קלאריאה בלע"ז:

ממעיטו ממדתו. ואיכא הפסד בתרומה וכל דבר שנאמר בו אכילה דרשי' ביה לאכלה ולא להפסד וביין של שביעית נמי אסרינן שלא לפטמו מהאי טעמא בפ' כלל גדול רבא ובתרומה כתיבא נמי אכילה כשביעית דכתיב הם יאכלו בלחמו ואחר יאכל מן הקדשים ר' יוחנן הוא דאמר ממעיטו משותיו. דבבעלים מוקי לה וכיון דלא יהביה לכהן עדיין דילמא להוא כהן דקא בעי למיתב ליה לא חזי ליה ומיתרצא טעמא דממעיטו משותיו דמשמע דהמבשלו אינו שותה הימנו אבל ר' אלעזר דמוקי ההיא דהתם בכהן גופיה דקבליה לא מצי למימר משותיו דכיון דאיהו מבשל ליה לדידיה משמע דחזי ליה הילכך מפרש טעמא משום הפסד דממעיטו ממדתו:

אף מן המבושל על שאינו מבושל וכו'. הכי תניא לה בתוספתא רשב"ג אומר אף מן המבושל על שאינו מבושל וכן היה רשב"ג אומר יין מבושל אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך ומשמע דיין מבושל גרוע הוא ולהכי אין בו משום יין נסך וקשיא לר' יוחנן דאמר דמשביחו ממש דחזק ביותר ומשובח ביותר ומשום הכי מוחלפת:

ולא תשאו עליו חטא ממה שהוא בנשיאות עון וכו'. בפ"ק דתמורה איתא להך וה"ג התם והרי תורם מן הרע על היפה דרחמנא אמר מכל חלבו חלבו אין גירועין לא ותנן ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה התם כדר' אילעא דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה שנא' ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה. והקשו בתוספות וא"ת נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא ואומר רבינו שמשון משנץ דה"פ אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתוב הא בלאו הכי ידעינן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב מכל חלבו חלבו אין גירועין לא ע"כ. ונ"ל דה"ק לא תשאו חטא בשמים כאשר תרימו היפה משמע דאם לא תרימו היפה תשאו חטא אתם התורמים משום הקריבהו נא לפחתך אבל האוכלין תרומתכם והאוכלין החולין ליכא חטא בה דמצוה הוי, ואי ס"ד שאינו קדוש אלא שנשאר בטבלו אדרבא לאוכלין הוא דאיכא חטא

ולא לתורמין דהא מיתה איכא לאוכלים, ואי משום גורם תקלה לחברו מלפני עור לא תתן מכשול נפקא. ובפ"ק דכלאים כתבתי פי' רשב"ם ז"ל:

הא דבר שהוא אוכל. אלא שהוא גרוע כגון מן החומץ על היין:

הויא תרומה. בדיעבד דמתני' תלי טעמא דזונין משום דלא הוי אוכל הא הוי אוכל הויא תרומה בדיעבד:

יודי ר' לדבר תורה. דמדאורייתא קדוש ואי קאמר אין תורמין לכתחלה הוא דקאמר ואשמועינן דאפילו יין על החומץ אין תורמין וטעמא כדמפרש דאם אומר את מותר לתרום אף הוא סבר וכו' כדאיתא בפ' הספינה דאיכא אינשי דמעלי להו חלא טפי מחמרא כדכתיבנא בריש כלאים:

דתנינן תמן. בפ"ק דכלאים. והתם מפרש טעמייהו. ופסק הרמב"ם ז"ל כר' ישמעאל בר' יוסי דסתם משנתנו כוותיה שייכא שכתב פ"ה אין תורמין חומץ על היין אבל תורמין יין על החומץ שהיין והחומץ מין א' הן. עוד כתב היה בלבו לתרום מן היין על היין ונמצא בידו חומץ אינה תרומה וכן היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין אינה תרומה ע"כ. ותוספתא היא ולכאורה משמע דפליגא הך תוספתא אדר' ישמעאל בר' יוסי אבל נאמר דהטעם הוא דהיכא דלא נתכוון לתרום אלאו חומץ ונמצא אח"כ יין אין תרומתו תרומה דהויא תרומה בטעות ור' ישמעאל מיירי היכא דנתכוון לכך מעיקרא. אבל תמה אני דהא קי"ל דבחדא מסכתא יש סדר ולקמן תנן בפ' התורם קישות אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה והיינו כר' דאי לר' ישמעאל בדיעבד מיהא תרומה הויא דחד מינא הוא והוי תורם מן הרע על היפה ותרומתו תרומה ועוד דבהדיא איפסיקא הילכתא לקמן כר' עוד כתב הרמב"ם ז"ל הבודק את החבית והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתיעשה כולה תרומה ויתננה לכהן, ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ אם מעת שבדק תחלה עד שלשה ימים ודאי יין וכל יין שחשב באותן הימים שהתרומה שלו בחבית זו הרי הוא מתוקן מכאן ואילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שנייה ע"כ. והך היא ברייתא בפ' המוכר פירות ופסק כר' יוחנן דמפרש לה הכי ותימה גדול הוא איך שכח סוגיא דפ' בתרא דקידושין ופ"ק דנדה דרמי' מתני' דמקוה אחבית דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות ואמרי' דמשעה שנמדד חסר ליה והכא גבי חבית אמרי' דעד ג' ימים ודאי יין ואסיקנא דברייתא דחבית ר"ש היא אבל לרבנן טבל למפרע הוא וכל מה שנתקן ע"י חבית זו הוי ודאי טבל דאמרי' מדהשתא החמיץ מעיקרא נמי חומץ ואפילו שמואל נמי מודי התם דלרבנן הוי ודאי טבל דאיכא תרתי לריעותא חדא העמד טבל על

חזקתו ואימור לא נתקן. ועוד הרי החמיץ לפניך וקי"ל כרבנן וכן פסק גבי מקוה כרבנן פ"י דמקואות והך ברייתא פי' רש"י ז"ל במס' נדה פ"ק דאתיא כר' דאי כר' ישמעאל הא קאמר דהוי תורם מן הרע על היפה ותרומתו תרומה ובקידושין פ' בתרא נמי פי' כן ורשב"ם ז"ל בפ' המוכר פירות פירש כן:

הדרן עלך פרק אין תורמין בס"ד

פרק ג

הלכה א

ונמצאת מרה. בשוגג מיירי דלא הוה ידע לה מדקתני ונמצאת ומשו"ה לא מפליג הכא בין שוגג למזיד כמו גבי מן הטמא על הטהור. ובריש האשה רבה פריך ורמי שוגג אשוגג לעיל קתני בשוגג תרומתו תרומה והכא קתני תרומה ויחזור ויתרום ומשני דשוגג קרוב למזיד הוא דאיבעי ליה למיטעמיה:

התורם חבית של יין. היה תורם יין וכסבור שהוא יין על יין ונמצא חומץ:

אינה תרומה. דלא נתכוון לקדשה כלל:

ואם משתרמה החמיצה. אחריותה על הכהן, ובתוספתא תניא דהך מתני' ר' היא והכי איתא בגמ' דלר' ישמעאל דאמר מין א' הן מתכוין לתרום יין ונמצא חומץ הויא תרומה ויחזור ויתרום כמו בתורם קישות ונמצאת מרה:

אינה מדמעת בפ"ע. אם נפלה לחולין בפחות ממאה אינה אוסרתן דספק היא:

ואין חייבין עליה. זרים שאכלוה:

וכן השנייה. אם נפלה לחולין פחות מק' אבל הראשונה לא נפלה והדר קתני נפלה שנייה למקום אחר לאשמועינן דאע"ג דנפלה ראשונה ולא דמעה והדר נפלה שנייה למקום אחר דהוה אמינא דמדמעת דאי לא מעיקרא תקנתא דרבנן קמ"ל:

כקטנה שבשתיהן. דהיינו השנייה היא קטנה מן הראשונה כפי חלק התרומה של הראשונה:

ניחא אבטיח ונמצא סרוח. דאפשר שנסרח אחרי כן:

אלא קישות ונמצאת מרה לא מעיקרא היא מרה. שדרך קישות מרה להיות מתחלה מרה והוה לן למימר אינה תרומה כלל דומיא דזונין:

ומשני דספק אוכל היא. דעודנה מרה איכא אינשי דאכלי לה והוי כמו מן הרע על היפה ומשום דהוי רע טפי וקרוב למזיד אמרו תרומה ויחזור ויתרום ובפ"ק קתני דינא דיחזור ויתרום:

מיטמאה טומאת אוכלין. אי נגע בה טומאה דשמא אוכל היא:

ושורפין אותה בטומאה. כדין תרומה שנטמאת:
ולוקין עליה חוץ לחומה. אם מעשר שני היא והאי כדי נסבה דמעשר ירק מדרבנן היא אלא מאי לוקין מדבריהם:
עירב בה. רחוק אלפים אמה למזרח העיר ורוצה שיהו לו שם ארבעת אלפים אמה מספקא לן אי הויא אוכל אי לא והרי זה מפסיד ואין לו למערב העיר אפילו אמה א' דשמא הויא אוכל ושפיר עירב וקנה במזרח שם ד' אלף אמה ונעקרו השני אלפים מצד מערב ואם שמא אינה אוכל ולא זכה ואין לו למזרח אלא אלפים כדמעיקרא הלכך נאמר דאין לו למזרח אלא אלפים ואין לו למערב אפילו אמה אחת:
חמר גמל. חמור דרכו בהנהגה מאחריו וגמל דרכו במשיכה מלפניו והמושך גמל ומנהיג חמור הרי זה אינו מוצא ידיו ורגליו דבשעה שמחמר החמור הגמל אינו הולך וצריך למשכו וכשמושך הגמל החמור אינו הולך:
ככר שנטמא בספק ברה"י. דיינינן ליה כודאי נטמא דקיי"ל ספק טומאה ברה"י ספקו טמא דגמרי מסוטה הילכך כי נגע בו ברה"ר טמא ולא תימא דספק טומאה ברה"ר היא אלא ודאי טומאה כיון דודאי נגע בו ברה"ר והכא בהך קישות מרה כשספק נטמאת ברה"י טהור שהן שני ספקות דדילמא לא נטמאת ואת"ל נטמאת דילמא לאו אוכל הוא ואפילו ודאי נגעה הטומאה בו עפרא בעלמא הוא ואפילו ברה"י:
מוסיף על החיצון. ממקום אחר כנגד המעיים:
ונמצאת מגולה. ושמא אחר שנתרמה נתגלית:
ונמצא נקור. מנחש ושמא אחר שנתרמה נקר בו:
הא לכתחלה. היינו שראה הקישות שהיה נקור ואפ"ה הפרישו לתרומה:
בשראו אותו נוקר. דבראו אותו הוא דלא הויא תרומה דהא כעפר הוא כדלקמן ולא הוי דומיא דמרה או דומיא דטומאה דלר' יוסי אפילו מזיד נמי הואי תרומה:
יודע הוא אם הטיל בו ארס. דאפילו בראה מי נקר מי ידע אם הטיל בו ארס באותו פעם הילכך כיון שאמרו חמירא סכנתא מאיסורא לעולם לא הויא תרומה ואפילו כשלא ידע אם היה נחש או שרץ אחר שאין לו ארס:
מה בינה לטמא. דבתורם מן הטמא על הטהור בשוגג הויא תרומה:
ומשני טמא בעינו הוא אלא שגרמה טומאה. כלומר האוכל בעינו הוא ואין כאן שינוי כלל דהיזק שאינו ניכר מיקרי אבל נקור עפר הוא ואין כאן אוכל כלל דהא סכנתא איכא:
דר' היא. מתני' כמו ששנינו בתוספתא:
הלכה כדברי ר'. דסתם מתני' כוותיה היא:

ר' וחברו הלכה כר'. ומאי קמ"ל ר' יוחנן: ומשני משום דכי פליג עליה ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו קאמר לה והיינו ר' יוסי סתם:

וא"ר יוסי בר זבידא בשם ר' יוחנן ר' יוסי וחבריו הלכה כר' יוסי. דנמוקו עמו וכ"ש נגד ר' והוה אמינא הלכתא כר' יוסי קמ"ל הלכה כר' והכי קיי"ל פ' מי שהוציאוהו הלכה כר' מחברו ולא מחבריו וכר' יוסי אפילו מחבריו:

ר"מ ור"ש הלכה כר"ש. בפ' מי שהוציאוהו לא איפשיטא לן וסלקא בתיקו:

ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה וא"צ לומר ר"מ ור' יהודה וכו'. דהשתא ר"מ במקום ר"ש ליתיה ור' שמעון ליתיה לגבי ר' יהודה לגבי ר' יהודה גופיה מיבעיא:

ה"ג ר' בא בר יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר"מ ור"ש הלכה כר"ש ואצ"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ומינה את שמע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה. ופליגא דלעיל דקאמרי משמיה דר' יעקב בר אידי בהדיא דר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דכיון דקאמר אצ"ל ודאי הוא דאית ליה ר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה וכדפרישית לעיל והספרים מלאים שבושים:

כיצד עושה. כיון דתרומת ספק הויא דקתני יחזור ויתרום:

ה"ג מההן דתנינן מדמעות כקטנה שבשתיהן הדא אמרה דמי גדולה נותן לו. והיינו דיד הכהן על התחתונה וצריך ליתן לו דמי הגדולה לישראל וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה וז"ל כיצד הוא עושה בשתיהן נותן לכהן אחד ונוטל מן הכהן דמי הגדולה ע"כ:

הלכה ב

השותפין שתרמו וכו'. ומצאנו שיעור שתרם הראשון שהיה בו שיעור תרומה על חלקו ועל חלק חברו והשני נמי תרם על חלקו ועל חלק חברו וכגון שהיה הכרי של חמשים סאה והיה לו לראובן לתרום מחצית סאה ותרם סאה וכן שמעון תרם סאה וכשתרם השני לא ידע שחברו תרם אלא שאחר שתרם השני ידעינן שתרם הראשון כן והשני כן והשני והראשון הלכו להם או נשתתקו או שמתו. ובגמ' מיבעיא לן היכא דבא השני לשאול ורוצה שתרומתו תהא קיימת לחצי חלק הכרי דהיינו חלקו ואומר דהסאה שתרם תרומה בטעות הויא וחצי סאה שלו טבל טבול לכל היא:

תרומת שניהם תרומה. מפ' בגמ' דסתמא דכיון דלא באו לשאול אינם ממחים:

תרומת הראשון תרומה. אבל לא תרומת השני דסתמייהו ממחין הם שאינו רוצה שיפסיד חברו התבואה:

כשיעור. בגמ' מפ' אי כשיעור תורה אי כשיעור חברו:

בשלא דבר. שלא אמר לו חברו לך ותרום ובהא הוא דפליגי ר' עקיבא ורבנן דס"ל לר' עקיבא דשותפין סתם לא קפדי כלל:
תרומתו תרומה. בין בחמשים בין בארבעים כיון שנתן לו רשות ולא פירש לו וכדאיתא לקמן בפ' המפריש:
ביטל. את בן ביתו או את שלוחו מלתרום בין בפניו בין שלא בפניו והאי עבדו ושפחתו דתנן עבריים נינהו. דאית בהו שליחות ואע"ג דשפחה לא שייכא אלא בדלא אית לה שתי שערות דאי מייתא שתי שערות מאי בעיא גביה ובלא אית בה שתי שערות קטנה היא ולית בה שליחות איכא לאוקומה בתרומת ירק דמדרבנן היא והכי אוקמינן בפ' התקבל מתני' טובא דכוותה ולמאי דא"ר ינאי בפ' המביא תניין דדוקא נכרי הוא דממעטינן דאין לו שליחות משום דלא בא בברית מצות אבל עבד כנעני לא ממעטינן דכתיב גבי קבלת התורה מחוטב עציך א"כ בר ברית הוא לדידיה ואתיא מתני' כפשטה בעבד כנעני גדול דמצי לתרום בשבילו:
אם עד שלא תרם. אם קודם שתרם נמנא שכבר ביטל שליחותו:
אין תרומתו תרומה. דהוי תורם שלא מדעת ואין תרומתו תרומה דאתי דבור ומבטל דבור כר' יוחנן דפ' האומר דקידושין:
הפועלים. שעושין מלאכה בתבואה בשעת מירוח:
אין להן רשות לתרום. בלא דעת בעה"ב:
חוץ מן הדרוכות. חוץ מן הענבים הדרוכות וכגון שהפועלים חברים וטהורים וטעמא כדמפ' שהן מטמאין את הגת מיד מפני שהיין הוא משקה מיד להכשיר והטומאה מצוייה דסתם טמאים מצויין אצל הגת כדאמרינן לעיל פ' אין תורמין ומיד משהלכו בו שתי וערב מטמאין אותו ולפיכך הזריז לתקנו קודם שיקבל טומאה ה"ז משובח דבודאי ניחא ליה לבעה"ב שיתרמו פועליו קודם שישלימו לדרוך כל הגת:
אם בממחין זה על זה. מלשון מחאה דיימחא בידיה שמבטלין ומקפידין זה על מעשה חברו ואין מוותרין זה לזה ועינו צרה:
אף ר' עקיבא מודה. שאין תרומת השני תרומה דודאי הראשון עליו ועל חברו תרם ולא ריבה על חלקו גרידא וכן השני וא"כ הא חשיב כאילו אמר לו הראשון למה תרמת שהרי אני תרמתי ותורם שלא מדעת הוי דהוא נמי אי ידע דחברו תרם לא אקדשה:
אף רבנין מודו. דהא כיון דאין ממחין יכולין להרבות בתרומה כדלקמן:

בסתם. שהיה בענין שלא ידענו מה בדעתו של השותף השני הוה ומה בדעתו של הראשון כגון שבאו מקרוב שניהם לעיר ומספקא לן היכי דיינינן להו כיון שהלכו להם או שנשתתקו או שמתו:

ר' עקיבא. סבר סתם בני אדם יש להן עין יפה ותרומת שניהם תרומה ושניהם כיונו לרבות:

ורבנן אמרין סתמן ממחין הן. ואדרבה צריך גלוי דעת שהן מוותרין זה לזה והראשון תרם כשיעור חלקו וחלק חברו לפיכך תרומת השני אינה תרומה:

על דעתיה דר' עקיבא. כלומר אע"ג דאמר ר"ע תרומת שניהם תרומה היינו בסתמן דאינשי אבל על כרחין כשבא השני לשאול ואמר שתרומה שהוא תרם רוצה שתהא קיימת לחלקו כדפי' במתני' וגלי לן דעתו של ראשון דלאו וותרן הוי ופשיטא ליה דלא נתכוון לרבות בתרומה בענין דפשיטא לן דסאה של ראשון חצייה דוקא הוא דהויא תרומה וחצייה השנית הויא טבל טבול בההיא פלגא איכא לספוקי תרי גווני חדא שמא תרם על הכל על חלקו חצי סאה ועל חלק חברו חצי סאה וכיון דחברו אינו רוצה אלא בתרומה דידיה לחלקו הויא לה חצייה טבל גמור דהא תורם שלא מדעת הוי או שמא תרם על חלקו חצי סאה וחצי האחר אמר תהא לחלק המעשרות של חלקי וכגון שאמר לדרומה תהא מחציתה תרומה ולצפונה יהו מעשרות של חלקי ואשלימם ושריא לכהן דאין כאן טבל גמור אבל שנאמר צד שלישי דהראשון כיון לרבות וכל אותה סאה תרם על חלקו לחודיה וכולה תרומה זה הצד בטל הוא הכא דחבריה מקפיד ומסהיד עליה נמי דלאו וותרן הוא והא קא צווח קמן מכי ידע דקמא יש שיעור בתרומתו על חלקו ועל חלק חברו וחושש שמא על חלק שלו נמי תרם וכיון דהשני נמי רוצה שתהיה תרומתו קיימת ודאי דפלגא דוקא דהויא תרומה וחצייה האחרת הויא טבל גמור דהא לתרומה דחלק דראשון הוא דתרמה וכיון דידע דהראשון תרם הויא לה טבל גמור דהא קא צווח:

לא צורכא דא אלא חצי סאה של שני מהו שתפטור לה חצי סאה של ראשון. כלומר הא לא מספקא לן בהא דלא מצינן לסלוקי טבל מחצייה של ראשון ומחצייה של שני דהא פשיטא לן דהויא טבל דהא שני קא צווח על חצייה דיליה וגלי לן דעתיה דראשון דלא וותרן הוא אלא האי הוא דמספקא לן מי אמרינן דחצייה דקמא הכי הוא דאמר דתהוי טבל טבול למעשרות דיליה לא מצי שני לאתהנויי מינה לפטור חצייה דיליה דהויא טבל טבול לכל או דילמא דמצי שני לאיתהנויי מינה דהכי הוא דאמר תרומה דחצייה דראשון נמי על חלק חברי תהא ואשכחן דתרומה בטעות הויא ומצי השני לאיתהנויי מחצייה על חצייה של זו שתרם הוא לתשלום המעשרות ולפוטרה:

אריסטון. שם איש והיה לו שותף ושמו גוסקא ושייר לעצמו פירות מהנהו שלקח מאריסטון כלומר שהיו מועטין ושיריים לפי שתרם גוסקא מאותן פירות שלו כשיעור פירותיו ופירות אריסטון והלך לו גוסקא או מת ואריסטון כשבא לתרום ידע ולא תרם ושאל אם היתה תרומת גוסקא על חלקו ועל חלק אריסטון או על חלקו לחוד ונתכוון שחצייה תהא למעשרות חלקו וכדאמרן:

אתא עובדא קומי ר' יוסי. ושאל ממנו אריסטון והשיב לו ר"י אליבא דר"ע ואמר דחזקה על הכל תרם גוסקא הילכך לא תחזור ותתרום דאין תרומה אחר תרומה כדתנן בתמורה ושמעינן דהיכא דלא ידע השני ותרם על הכל ובא לשאול דפוטרת חצייה לחצייה דטבולה גמורה הויא חצייה דראשון כמו חצייה דשני. ויש לרבנו שמשון ז"ל דרך אחרת בשמועה זו והוא מגומגם כלו וכן הקשה הרא"ש ז"ל דהירושלמי מגומגם כלו ונ"ל שפירשתיו כהוגן:

כשיעור תורה א' מחמשים. דדרשינן ליה מדכתיב אחד אחוז מן החמשים וכתיב ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה' כדאיתא בתוספתא. ונפקא לן מינה דאין תעבדיניה וכו' לית ר' יוסי כרבנין דלרבנן אין תרומת השני תרומה ולר' יוסי אם לא תרם כשיעור תורה אלא א' מארבעים גלי אדעתיה דניחא ליה בריבוי ותרומת השני תרומה ופליג ארבנן:

כשיעור חברו. ר"ל כשיעור תבואתו ואף כשיעור תבואת חברו וה"ק ר' יוסי אם תרם הראשון כשיעור חלקו ואף חלק חברו אין תרומת השני תרומה וכרבנן. ואם לא תרם הראשון כשיעור חלק חברו אלא יותר מעט כשיעור חלקו תרומת השני תרומה ומודו רבנן ור' יוסי מפ' לדבריהם ונמקו עמו:

אין אדם מבטל שליחותו בדברים. דס"ל לריש לקיש במס' קידושין בפ' האומר דלא אתי דיבור ומבטל דבור ור' יוחנן פליג עליה התם:

ומשני כי מצי מבטל שליחותו היינו ששינה השליח וכגון שא"ל בעה"ב לך וקבע תרומה בצפון והלך הוא וקבע התרומה בערימה א' בדרום הערימה אע"ג דיש לו ערימה שנית לתרום שעדיין לא תרמה ומשו"ה מצי מבטל ומינה דלר' יוחנן אפילו קבע בצפון נמי מצי מבטל וקיי"ל כר' יוחנן. והתימה על הרמב"ם ז"ל שכ' בפ"ד כלשון הזה האומר לבן ביתו וכו' והלך לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרום אם לא שינה השליח תרומתו תרומה ואם שינה כגון שא"ל תרום מן הצפון ותרם מן הדרום הואיל ובטל שליחותו מקודם אינה ארומה. והיינו אוקמתא דריש לקיש דהכא ותימה הוא. ועוד קשה דבגמ' דילן מקשו לריש לקיש מהך מתני' ומשמע התם דמודי ריש לקיש גבי תרומה דאתי דבור ומבטל דבור אלא בההיא דקידושין משמע ליה לריש לקיש דהויא מעשה. והכי איתא

התם האומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום וחזרה בה ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור וריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דבור איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה והא הכא דבור ודבור הוא וקא אתי דבור ומבטל דבור. ומשני ריש לקיש שאני נתינת מעות ליד האשה דכמעשה דמי ולא אתי דבור ומבטל מעשה. משמע דבמתני' דהכא מודי ריש לקיש ודלא כסוגיא דהכא והיכי שבק תלמודא דידן ונקיט כי האי תלמודא היכא דפליגי ועוד דהא ר' יוחנן פליג עליה. וראיתי להראב"ד ז"ל שהשיג עליו קצת מן הקושיות שהקשיתי לו וז"ל א"א מה ראה זה המחבר שפסק כריש לקיש שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשינה שליחותו במקום אלא לדעת ריש לקיש דאמר לא אתי דבור ומבטל דבור ולית הלכתא כוותיה ע"כ:

מטמאין את הבור מיד. כלומר שעד אותו זמן מן הדין נזהרין הבעלים שלא יגעו בו טמאים אבל משם ואילך אין נזהרין דסבורין שכבר הפרישו תרומה הילכך אם הלכו בו שתי וערב והניחוהו יחושו שמא נגעו בו הבעלים בטומאה:

אין תרומתן תרומה. דתורם שלא מדעת הוא:

בור קטן. שקרוב ליגע בו:

משכשכין בהן. בענבים:

אחרים משכשכין. טמאים משכשכין ביין הבור עמהן:

תרומתן תרומה. דניחא להו למפרע כדי שיוציאו תרומה בטהרה:

הא אם אין אחרים וכו' אין תרומתן תרומה. ואפילו הוי יין צלול בבור ולר' יוחנן בשתי וערב סגי ויכולין לתרום:

כאן ביין. ר' יוחנן מיירי ביין כדמפ' דדרך בני אדם ליגע ולשתות יין חדש משא"כ בשמן:

תורמין את הענבים משהילכו בהן וכו'. פי' רבנו שמשון ז"ל לא שיתרמו מן היין שבבור על הענבים דהא אין תורמין מדבר שנגמרה וכו' על דבר שלא נגמרה אלא לוקחין מן היין שבבור מיד כשיעור תרומת הכל שאם יבואו בעלים ויטמאו קודם שיגמר יש להם יין מזומן להפריש על הכל בטהרה כשיהיה הכל נגמר:

מאימתי מטמין אותו. מאימתי דנים אותו ויחושו שנגעו בו הבעלים בטומאה:

משיוציא את השני. מעשר שני דעד כאן צריך ליזהר מן הטומאה:

משיוציא את הראשון. מעשר ראשון אבל אין ממתינין למעשר שני כיון דאינהו אכלי ליה ועוד דאית ליה פדיון בין טהור בין טמא לא חשיב להו:

בשעת מקדש. דאית ליה מחיצות וצריך ליזהר מלאכלו בטומאה כדאמרינן בפ' הערל:

משיטענו. עליהם קורת בית הבד לענבים בשתי וערב:

משיטחנו. משנשלמה טחינתן:
זיתים בקופה. כדי התרומה:
ונותנין תחת הממל. בפ' המוכר את הבית תנן מכר את הים ואת הממל ומפ' בגמ' מפרכתא ופי' בערוך אבן גדולה שחקוק בה. כמין מביאין עץ גדול ומכניסין צדו אחד באבן וצדו א' מוליכין בשור וטוחנין בו וקורין אותו מפרכתא מלשון וכראש שבולת ימלו. וקאמר ר' יוסי בר יהודה דמיד שהלך ובא עליהן והביאה והליכה תורמן כדי שלא יטמאום והוי כמו שתי וערב בענבים ופליגא למאן דאמר היינו שנשלמה טחינתן:
דיהות. כמו זוב דיהא ר"ל שאינו קשור אלא הוא רך ונחתך וכן ענבים רכות הן ובשתי וערב נותקות את היין והוי חבור אבל זיתים קשים ואינן נותקין את השמן:

הלכה ג

האומר תרומת הכרי הזה וכו'. הך מתני' מייתי לה בגמ' דילן פ' בכל מערבין ופי' רש"י ז"ל מעשרותיו בתוכו באמצעיתו תהא תרומתו כדי שיעור תרומה ומעכשיו תהא להתיר סביביו:
תרומת מעשר זה בתוכו. מילתא אחריתי היא כלומר או אם היה כרי של מעשר ואמר תהא תרומה שלו בתוכו:
קרא שם. ועד עכשו אם אכל ממנו לא היה בו אלא איסור של טבל ומעכשו אם אכלו לוקה עליו משום תרומה ומשום מעשר שני חוץ לחומה ואם נטמא ואכלו חייב משום אוכל תרומה בטומאה ע"כ דבריו. ומה שכ' הר"ב ז"ל דמילתא אחריתי היא דקדק כן מדתנן במתני' ותרומת מעשר זה. ומפ' בגמ' דר"ש אפילו אמר בו ואין כאן שיירים נמי קאמר וס"ל לבני מערבא כאידך שינוייא דפ' בכל מערבין ולאו דוקא בתוכו וא"כ קדשו מדומעין והוו להו תרומה וחולין מעורבין יחד וימכרו לכהן כמדומע בעלמא:
וחכמים אומרים וכו'. רבנן פליגי עליה בתרוייהו בין בתרומה בין במעשר ואפילו בתוכו כדמפ' טעמא בגמ':
ר' אלעזר חסמא אומר. בויקרא רבה מפ' אמאי קרו ליה הכי וקאי ארבנן דבעו מקום מסויים וס"ל דאפילו כי קאמר תרומת כרי זה עליו חלה הקדושה וקולף מן הכרי החטים העליונים לתרומה והשאר חולין מתוקנין דאין בהן דימוע ודוקא גבי תרומה חשיב סיום מקום אבל לא גבי מעשר דבעשר תלוי ואינו יכול לרבות:
ור' אליעזר בן יעקב. סבר דאפילו גבי כרי דמעשר ואמר תרומתו עליו מסויים הוי וס"ל כאבא אלעזר בן גומל דפ"ק דמכילתין. כנ"ל:

המקדים תרומה לבכורים. סדר הפרשתן כך היא בכורים קודמין לתרומה משום דבכורים חמירי דקרויין תרומה דאמר מר בפ' הערל ותרומת ידך אלו הבכורים וקרויין נמי ראשית דכתיב הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה ונוסף עליהן נמי שקרויין בכורים דכתיב ראשית בכורי אדמתך ותרומה אין לה אלא שני שמות תרומה וראשית כתרומת גרן ראשית דגנך:

יוקדם תרומה למעשר ראשון שקרוייה ראשית. משא"כ במעשר ראשון דאע"ג דאשכחן דאיקרי תרומה דכתיב בפרשת קרח כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים בנחלה ראשית לא אשכחן דאיקרי:

ומעשר ראשון. קודם למעשר שני שיש בו תרומת מעשר ואכולהו אזהר רחמנא מלאתך ודמעך לא תאחר כל דבר שמדמע לא תאחר אותו ותרומת מעשר בעיא אחד ומאה ומדמעת ושוה לתרומה לכל דבר הילכך מעשר שני לבסוף ושנת מעשר עני מעשר עני במקומו:

מה שעשה עשוי שנאמר מלאתך ודמעך וגו'. בגמ' מפ' לה:

שיש בו ראשית. תרומת מעשר קרי לה ראשית דאקשה רחמנא לתרומה גדולה שקרוייה ראשית דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכתיב ראשית דגנך:

דב"ש אמרי קדשו מדומעין. בריש מכילתין הוא בפלוגתא דתרומת עצמן בהן:

כן ר"ש אמר קדשו מדומעין. כדמסיק דאפילו אמר בו פליג ר"ש:

נשמעינה מן הדא. תוספתא היא במס' מעשר שני פ"ג והכי איתא התם מעשר שני שבחפץ זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר"ש אומר וכו' כלומר שהיה לו מעשר שני מועט קשור לו בסודרו או במטפחתו ואמר מ"ש שבחפץ זה מחולל על איסר שבכיס זה או על שני איסרים שבכיס זה ולא קבע מקום למעות שבכיס לומר בצפונו או בדרומו או בתוכו דהיינו באמצעיתו וקתני דלר"ש קרא שם והא הכא דקאמר על המעות הללו ולא סיים האיסר היכן הוא מקדישו:

דברי חכמים. כלומר מ"ט דרבנן דבעו סיום מקום:

ה"ג מה תורם במסויים אף במחשבה במסויים. דהתורם כשמסלק ומרים באותו מקום שמסלקה מסויים הוא אף מחשבה כי קדשה היינו דוקא במקום מסויים ובספרים מוחלפת השיטה:

תרומת הכרי הזה וזה בזה. כלומר מתחלה אמר תרומת הכרי הזה כאן בכרי הזה לצפונו או לדרומו והדר אמר ושל כרי זה נמי בזה ולא אמר לצפונו וכו' וקאמר ר' יוחנן דכיון

דנסתיימה תרומת כרי עצמו שם ה"נ בסמוך לה נסתיימה התרומה של הכרי האחר ומודו רבנן בהאי וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק ג' דהיל' תרומה:

שנפלה לתוך הכרי. לאמצע הכרי:

מקום שנפלה אותה סאה וכו'. דהא איכא שם תרומה מסויימת וכר' יוחנן:

מחציו ולצפון מדמע. דמספקא ליה לר' שמא נתכוון לחלוק הכרי באמצע והוי חציו לדרום וחציו ולצפון כזה # צפון או לזוית שחולקו שתי וערב כגון זה # ולזוית צפון הוא דנתכוון והוי חד מן ארבעה:

כמין כי. כף יונית והיא כמין נון כפופה כדפרישנא בפ' קרחת הכרם וכן פי' רש"י ז"ל וכמין נון כפופה הוי חלוקתו לארבעה דבארבעה נונין כפופות אתה מקיף כל הכרי הזה כזה # חד מן תומניא. דלאו כל חלק הצפון קאמר אלא חלקו לשנים דהוי חד מן שמונה כזה # דהוי החלק הצפוני מיוחד:

תרומת שני כריים בא' מהם. שיהא התרומה של שניהם מהן קסבר ר' יוחנן דמודו רבנן הכא דקדשו תרומה ומעשרות בו והן מדומעין מעורבי' חולין ותרומה ביחד משום דהא קאמר כרי זה תרומתו כאן בכרי האחר ושם יהא נמי תרומת עצמו וחשיב ליה כאילו הוי כרי אחד וחלקו לשנים ואמר דרום זה יהא תרומה על זה: ור"ל סבר דלעולם לא הוי מסויים ולא קדשו מדומעין והוי טבל ואסור אף לכהן:

קידשה ואין ידוע אי זו היא. ומותר לישראל לאכול הכרי ולכהן לאכול השתי סאין אם יש לו פרנסה ממקום אחר ובהכי הוי חד מינייהו חולין מתוקנים וחד מינייהו תרומה ואוכל שתי הסאים בטהרת תרומה ור' אושעיא ס"ל כר' יוחנן:

שני כריים וסאה א' וכו'. צריכי הני בבי דחדא הויא התרומה מסויימת וחד הוו החולין מתוקנים מסויימין:

מן מה שעובר בלא תעשה אתה יודע מה שעשה עשוי. סמיך אמאי דא"ר יוסי בר חנינא לקמן המקדים תרומה לבכורים לוקה וס"ל כאביי דאמר פ"ק דתמורה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי ס"ד לא מהני אמאי לקי. ורבא אמר התם שאני הכא דכתיב מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' דאזהר להו רחמנא ללוים אי יהבי לכו ישראל מעשר ראשון קודם תרומה גדולה וכגון שהקדימו לוי לכהן בכרי אחר שנתמרח וקאמר רחמנא דלוי חייב בכל תרומת ה' וחייבין להפריש בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר אלמא דמפרישין תרומה גדולה אחר המעשר וכי תנן שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ארישא קאי דקתני שהוא עובר בלא תעשה:

ר' יוסי בר חנינא אמר לוקה. ובפ"ק דתמורה אסיקנא דאינו לוקה קאמר:

אינו לוקה. בפ"ק דתמורה נפקא לן דהכתוב נתקו לעשה דכתיב מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' ודרשינן ליה התם למ"ר שהקדימו בכרי דעבר על לאו דלא תאחר שהקדים מעשר לתרומה ונתקיה ללאויה מן מלקות והעמידו בחזור והפרש ואע"ג דלא סמיכי אפ"ה חשיב ליה לאו שנתק לעשה ולא לקי. ומ"ד דלקי סבר דלא דמי לנותר כיון דלא סמיכי להו דגבי נותר הכי כתיב ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש וגו':

מה מקיים ר' יוחנן מלאתך ודמעך לא תאחר. כיון דלא לקי וקיי"ל דאסדר הפרשה קא מזהר דאי לאשמועינן דצריך להקדים את הראוי להקדים במלאתך ודמעך ובכור בניך תתן לי סגי שתרגם אנקלוס בכורך ודמעך ותניא במכילתא מלאתך אלו הבכורים שהן ניטלין מן המלא ודמעך זו תרומה. ופירושה נ"ל דבכורים דרשינן בהו בפ' העור והרוטב דאין מביא אותן משקה דכתיב פרי האדמה ודרשינן פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה ותנן פ' כיצד מפרישין הקרובים מביאין תאנים והרחוקים מביאין גרוגרות וצימוקין ואילו גבי תרומה מצוה ליתנה שמן ויין שהוא כמו דמעך הנוזלת מן העין דכתיב בה כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ומשו"ה קרי לבכורים מליאה שהשבלין מביא בקשיהן וכן כולהו שבעת המינין וכיון דרחמנא אקדמינהו לבכורים על התרומה ה"ה תרומה לראשון וכדתנן במתני':

פתר לה בביעור. שנת הביעור דהיה מתודה בשנה הרביעית כדתנן בפ' בתרא דמעשר שני והתם תנן נמי ואם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות ולהכי הוא דאהני האי לאו:

מתחלה. כי קרא שם תרומה אפילו לא קרא עדיין בכורים:

בסוף. שאחר שקרא תרומה קרא בכורים ומפ' ואזיל למאי נפקא מינה ואמר לצירוף הכרי אי מצרפין הכרי או לא דאם קרא תרומה בכרי זה ובכורים בכרי אחר דאין כאן הקדמה דהא לאותו המקום תרומה קורא ואינו קורא שם שוב בכורים ולמ"ד בסוף אינו עובר:

ולמ"ד תחלה. כבר עבר:

שהקדימו בשבלין. דקיי"ל פטור מתרומה גדולה כדאיתא פ"ק דביצה מי נימא כיון דליכא חיוב תרומה גדולה אח"כ אין כאן מקדים דאינו עובר אלא כשיש סדר הפוך זה מוקדם וזה מאוחר או דילמא נימא דעבר שהפקיע התרומה ולא משני:

אינה מעכבת את הבכורים. מלקרות עליהן:

דאבא פנימון. שם חכם ופליג אמתני' דס"ל דיכול להתודות וקרא דמלאתך לא תאחר מלתתו לכהן הוא דקאמר ואהקדמה לא קפיד:

בכורים בימינו ותרומה בשמאלו. בבת אחת:

מ"ד עובר רבנין. דמתני':

אינו עובר אבא פנימון. עד כאן דברי ר' מנא ששמע מאביו ר' יונה ומשם למדו דאפשר דאבא פנימון לא קפיד אמקדים:

הלכה ד

עולה ואמר שלמים לא אמר כלום. והוי חולין גמורים ומהימן לומר שכן היה בדעתו וטעה והוציא בע"א:

שאני נהנה לזה ואמר לזה. קונם יהא מה שאני נהנה לראובן זה כלומר שלא אשא ואתן עמו ונתקל בדבורו ואמר לשמעון:

לא אמר כלום. ושניהם מותרין דבעינן פיו ולבו שוין כדמפ' בגמ':

תמן תנינן. במס' נזיר:

הקדש טעות הקדש. כדמפ' התם כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב"ש אומרים הקדש הוא וב"ה אומרים אינו הקדש. ומפ' בגמ' טעמייהו דב"ש משום דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפילו בטעות אף הקדש אפילו בטעות וקסברי ב"ש דבשום הקדש אין שאלה לחכם כדאיתא פ' יש נוחלין ופליגי עלה ר' יוסי ור' ירמיה דר' ירמיה סבר אפילו בא לומר חולין ואמר עולה קדשה לב"ש ור' יוסי סבר דדוקא כי מתכוין להקדש בעולם וטעה מחמת דבר אחר כגון משחור ללבן ומלבן לשחור הוא דסברי ב"ש דקדוש אבל בא לומר חולין ואמר עולה דכו"ע לא פליגי דאינו הקדש:

הדא מתני' מה היא. מתני' דהכא דתרומות:

במחלוקת. וב"ש פליגי אמתני':

דברי הכל. כלומר דדוקא התם דאמר שור שחור שיצא מביתי ראשון יהא הקדש ויצא לבן הוי הקדש לב"ש לפי שהיה מתכוין להקדיש שור היוצא ראשון אלא דכסבור שור שחור יצא ראשון אבל כי נתקל בפיו ולא אמר מה שנתכוון בלבו אפילו ב"ש מודו:

ולא בלב. בתחלת מחשבת הלב:

גומר בלב. שחקר וחפש כל מה שהיה לו לעיין:

ת"ל לבטא. דלא כתיב ובטא בשפתים אלא לבטא משמע אע"פ שלא ביטא ובפ"ג דשבועות תנינן הכי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת"ל לכל אשר יבטא האדם

בשבועה ומוקמינן לה התם דה"ק בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתים ולא הוציא. גמר בלבו סתם מנין ת"ל לבטא ופי' רש"י ז"ל ולא שגמר בלבו להוציא שלא נתכוון שתהא שבועה עד שיוציאנה בשפתיו. גמר בלבו סתם שתהא שבועה בגמר בלבו ע"כ. והכי נמי הכא:

כל נדיב לב. גבי תרומת המשכן כתיב:

מה דאמר שמואל לקרבן. דאינו חייב קרבן שבועה עד שיוציא בשפתים ויעבור על השבועה ולא גמרינן מברייתא דכל נדיב לב דההיא בתרומה מיירי או לענין חיוב נדבה או נדר כי ההיא דמשכן ובגמ' דילן פ"ג דשבועות מייתי להך מימרא דשמואל ופרכינן עליה ברייתא ומשני לה התם שינויא אחרינא:

הלכה ה

תרומתן תרומה. אם תרמו משלהן אסורה לזרים והא מתני' מייתינן לה בפ' המביא תניין ופירש"י ז"ל דקסבר האי תנא אין קנין לגוי בא"י כלומר ופירותיו טבלים ומשו"ה הויא תרומה והתוס' דחקו עצמן לומר שגדל שליש ביד ישראל ולקחן הגוי הילכך חייב בתרומה ואינו כן כדמשמע הכא בגמ' דבין בתרומת גרנו בין בגוי שלקח פירות מישראל מיירי מתניתין וטעמא דמתני' היינו משום דהוי קדשי הפה וכי היכי דבהמת חולין דשריא אי אקדשה גוי הויא הקדש כדתניא פ"ק דחולין איש איש לרבות הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל וה"נ הכא אע"ג דפירותיו חולין הוו ושרו באכילה אם קרא עליהן שם אסירי לכו"ע ונתפסין הן דאפילו בחלת ח"ל אמרינן הכי כדאמר בפ"ק די"ט ות"ק דפליג אדר"ש היינו ר' יוסי דמייתינן בגמ' ותנן לה בזבחים בפ' ב"ש וכי פליגי ר' יוסי ור"ש היינו אי חייבין עליה חומש זרים שאכלוה או לא ואי אוסרת במאה או לא וכן בבהמת הקדש אי מחייב כרת השוחטה בחוץ או לא וכן בפיגול וכו' אבל כו"ע מודו דקדשה:

ומעשרותן מעשר. אם קרא מעשר ראשון הוי טבל וחייבין להפריש ממנו תרומת מעשר ואי מעשר שני קרא חייבין לאכלו בירושלם ובעי פדיון:

והקדשן הקדש. בהמה שהקדישו הויא הקדש ואין נהנין בה ואי עבר ונהנה אי חייבין אשם מעילות בה או אם שחטה בחוץ אי חייבין כרת בה בהא פליגי ר"ש ור' יוסי בפ' ב"ש בזבחים ובפ"ק דתמורה והתם מפ' טעמייהו:

אין לנכרי כרם רבעי. בתוספתא משמע דהיינו דוקא בסוריא ורבנן פליגי עליה ובפ' כל זית במס' פאה מפ' טעמייהו:

מדמעת. אם נפלה לחולין בפחות ממאה אוסרתן:

וחייבין עליה חומש. האוכלה בשוגג והאי ת"ק ר' יוסי הוא:
ור"ש פוטר. מחומש ולענין דימוע אי פליג בגמ' מפ' לה:
הוציא להן. הגוי תרומה:
נוהגין בה. כהנים:
כטבל ותרומה גדולה. כדמפ' לקמן שמא הפריש ממין על שאינו מינו והוי טבל או ממין על מינו והויא תרומה וקסבר ר' ורשב"ג דאיתיה הנכרי בתרומה דנפשיה והיינו טעמא דכל הני בבי דרבי:
שמא הקדים. תרומה לבכורים או מעשר לתרומה הילכך מה שעשה עשוי כדתנן במתני':
בתרומת גרנו. דכיון דכתיב דגנך ודרשינן ולא דגן גוי משו"ה פליגי ר"ש סבר כי רבי רחמנא דגוי מצי להקדיש בפה היינו דוקא לאסרה לזרים אבל לא לענין חומש:
אבל גוי שלקח פירות ישראל. ממורחין דכבר נתחייבו מן התורה ותרמן הגוי:
אף ר"ש מודי. דחייבין עליה חומש:
עדיין היא במחלוקת. כדמפ' ואזיל:
ופריך טבלו דבר תורה. דהא כי גדל שליש ביד ישראל טבלו דבר תורה הוא. א"נ לקח פירות ממורחים דטבלם במיתה קאי ולהך לישנא דאמרת עדיין היא מחלוקת אמאי לא מחייב ר"ש בה חומש:
ומשני דקדשיו נמי כי הקדיש בהמה כו"ע מודו דקדשים היא כדדרשינן איש איש ואפ"ה תנן בזבחים אליבא דר"ש דאין חייבין עליהן משום פגול ונותר וה"נ בתרומת גוי דפירות ישראל פטר מחומש דקסבר ר"ש דבפרשת חומש דתרומה כתיב וינזרו מקדשי בני ישראל בני ישראל ולא קדשי גוים כדאיתא בזבחים פ' ב"ש:
היא הדא היא הדא. וכי היכי דפליג גבי חומש וסבר דלית בה חומש ה"נ אינה מדמעת וקדושה דגוי קלה היא. ובגמ' דילן פ' ר' ישמעאל במנחות אסיקנא כדר"ש דאע"ג דסבר דמירוח הגוי פוטר אפ"ה כי מרחינהו גוי והפריש מהם תרומה מדמעת מדרבנן משום בעלי כיסין וכי קאמר הכא אינה מדמעת היינו מדאורייתא אבל מדרבנן מדמעת וכן כ' התוס' שם:
הדרן עלך פרק התורם קישות

פרק ד

הלכה א

מקצת תרומות ומעשרות. כגון שהיה לו כרי גדול שהיו בו ק"ן סאים טבל והיה לו להפריש לתרומה ג' סאין בבינונית וכדלקמן והפריש מקצת תרומה ומעשר:

עליו אבל לא על מקום אחר. בגמ' מפ' כמה הפריש דמחמרי' עליה דלא יפריש על מקום אחר אי נתקן רובו של כרי או אפילו דלא תקן והיינו כגון שהפריש תחלה סאה אחת או שתים לתרומה וגם המעשרות בערך הזה וקסבר ת"ק דעתה כשבא להפריש שאר הטבל שחסר לו להפריש מבראשונה של הכרי עצמו שרי אבל לא להפרישה על טבל אחר שלא נתקן כלל דחיישינן שעולה בידו מזה ומזה שלא נתקן ושנתקן כדאיתא בגמ' וטעמא דכיון שיש באותו כרי קצת חולין מתוקנין אין לו להפריש משם על טבל שלא נתקן מעולם דדמי למפריש מן הפיטור על החיוב אבל תורם מיניה וביה וכן גבי מעשר כה"ג:

ר"מ אומר אף מוציא הוא על מקום אחר. דקסבר מה בין מוציא ממנו עליו למוציא על מקום עליו דבדעתו להפריש עסקינן וכיון דתרומה בתר מחשבה אזלא וקדושתה עדיין יש לה מקום לחול וכי היכי דכשמפריש ממנו עליו אמרינן הך היא דקדשה משעה ראשונה ולא הפריש עמה תערובת מחולין מתוקנין דאי לא תימא הכי היכי אכיל המותר נימא דעדיין יש בו חלק טבל שלא הופרש דחולין מתוקנין עלו בידו אלא ודאי כדאמרן ה"נ כי מפריש על מקום אחר אמרינן נמי כה"ג והכי ס"ל לריש לקיש כר"מ בגמ' וטעמא דרבנן משום דאיכא למיטעי דילמא אתי לאיפרושי מן הפיטור על החיוב דעלמא אבל מיניה וביה דמי לשאר מפרישי תרומה דמפרישין סאה אחר סאה ומה לי הפסקה דשעה מה לי הפסקה דיום או יומים כן נ"ל פירושא דהך מתני' דבהא קמיפלגי הני תנאי לפי הגמ' ויש להראב"ד ז"ל בהשגות דרך אחרת דהני תנאי פליגי אי אמרינן ברירה או לא ואני באתי לפרש על דרך הגמ':

כשהפריש ובדעתו להפריש. כשהפריש סאה קמייתא דעתו היה להפריש יותר עד כדי שיעור בינונית לכל הכרי אלא מחמת שהיה טרוד הפסיק ודעתו דלסוף יפריש המותר ומשו"ה נסתיימה כל התרומה שתעלה לבסוף קדשה למפרע משעה ראשונה דאי אין דעתו להפריש פיטור גמור הוא ומתוקן חשוב ונהי דרבנן מחייבי ליה להשלים השיעור היינו משום גזל השבט אבל כרי כבר נתקן דתרומה בתר מחשבה אזלא כדכתיב ונחשב לכם תרומתכם ואפילו ר"מ מודי לת"ק:

בסתם. כדמפרש ואזיל:

מה פליג. בתמיה מה דעתו של ר' שמואל שמא פליג על סתמא דתלמודא:

ומשני סתמו כהפריש ובדעתו להפריש. דלא אטרחוה רבנן לפרושי בהדיא ולומר הך סאה דמפרישנא היינו דלא מיתרמי לי השתא תו לאפרושי אבל אכתי מפרישנא כשיעור

בינונית על כל הכרי אלא אפילו בסתמא נמי מוקי מתני' דסתמו כפירושו הוי דאין לך אדם שלא יפריש שיעור בינונית:

מה בין מוציא ממנו עליו מה בין מוציא ממנו על מקום אחר. ומ"ט דת"ק:

ומשני כי מוציא ממנו עליו. אמרינן כל הטבל עלה בידו ולא עלו חולין מתוקנים מעורבין באותה סאה או בשנים שמפריש אח"כ אבל כי מפריש על מקום אחר מזה כיון דהאחר לא נתקן כלל והאי נתקן קצת מיחזי כפיטור דאמרינן מזה ומזה עלה בידו הילכך לא יפריש על מקום אחר:

וקשיא וכו'. דחייה בעלמא היא דמקשה לרבנן דאילו נטל הסאה או הב' להוציא ממנו עליו דהיינו על אותו כרי גופיה מיניה וביה נאמר כל הטבל עלה בידו על כרחיך דאין תימר חולין מתוקנין מעורבין איכא בהך הפרשה בתרייתא היכי מצי אכיל המותר אלא ודאי כל הטבל עלה בידו ואם כשסלק אותה מן הכרי נמלך ואמר תהוי תרומה על מקום אחר נאמר דמזה ומזה עלה בידו וכן איפכא אי מעיקרא כשנטל מן הכרי המותר היה להוציא ממנו על הכרי האחר נאמר דמזה ומזה עלה בידו וחולין מתוקנין מעורבין אית ביה ואילו נמלך בסמוך לסילוקה ואמר תהוי תרומה על הכרי גופיה נאמר דכל הטבל עלה בידו:

פיחת וכו'. קושיא אחריתי היא דתנן לקמן פיחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה והכא אי מעיקרא היה דעתו לפחות נאמר כל הטבל עלה בידו ואם שוב רצה להוסיף נאמר מזה ומזה עלה בידו והכא ה"ה דמצי לאקשויי איפכא וגלי בקמייתא וה"ה לאינך. וכן אם טעה דהיה סבור דהיה לו להפריש בתרומה המחוייבת לו להפריש מן אותו כרי שתי סאים ותרמן ואיגלאי מילתא דאינו חייב אלא אחת נאמר דמזה ומזה עלה בידו וכן איפכא אם חשב דאינו חייב אלא אחת ואיגלאי מילתא דחייב שתים אע"ג דתרם וחזר ותרם נאמר דכל הטבל עלה בידו כל אלו התמיהות יש לדעת ת"ק דלר"מ דלא מפליג אתי שפיר:

אותה סאה שהוא מפריש. לבסוף:

והתנינן אבל לא על מקום אחר. והיכי פליג ריש לקיש את"ק:

תפתר במרבה בתרומה. כלומר מתני' מפרש לה ריש לקיש כשמרבה בתרומה לבסוף ואפ"ה ממנו עליו מצי לאפרושי ולרבויי דליכא שום קלקול אבל על מקום אחר מכי אפריש השיעור מה שהוסיף אח"כ הוו חולין מתוקנין והוי מפריש מן הפיטור על החיוב ולא דמי למרבה בתרומה דעלמא דהתם בתר מחשבה אזלא וקדשא ועוד דמפריש על הכרי מיניה וביה אבל לא על מקום אחר:

ובמעשרות לא. מיירי מתני':
והתנינן. הך מתני' בישיבת ר' שמעון בן לקיש ותני בה מעשרות כגירסא דילן וגבי מעשרות לא אפשר לרבויי דתניא במס' דמאי המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין וא"כ תרומה דומיא דמעשרות קתני:
אלא טעמא דריש לקיש כר"מ. דלא ס"ל כת"ק דמכיון דאמר על כרחיך כל הטבל עלה בידו כי מפריש מיניה וביה דאי לא היכי מצי אכיל המותר וא"כ מה לי ממנו עליו ומה לי ממנו על מקום אחר וכבר פירשתי במשנתנו דטעמא דרבנן דילמא אתי למיטעי:
עד כדון כשנתקן רובו של כרי. בעיא היא כלומר עד כאן לא קאמרי רבנן דאין מוציא ממנו על מקום אחר אלא כשהוציא משעה ראשונה תרומה ומעשרות שהיה בשיעורן שיעור תיקון רובו של הכרי כגון מכרי של ק"ן סאים הפריש לתרומה ב' סאים ולמעשרות עשרה סאים דנתקן רובו ומשו"ה חיישינן דלסוף מזה ומזה עלה בידו:
לא נתקן רובו של כרי. מאי שלא הפריש אלא א' בראשונה דהשתא נשאר רובו טבול מאי מי אמרינן רובו ככולו ומודו לר"מ דמצי לאפרושי ממנו על מקום אחר או לא:
ומשני פלוגתא דחזקיה ור' יוחנן היא. ואיתא להך פלוגתא בפ' אוכלין עראי במס' חלה על ההיא דקתני התם הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה על הכל וה"פ נטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה והיה בעיסה שיעור חיוב חלה וכ"ש אם יש בה יותר ונטל ממנה שאור קודם שהפריש חלה בענין שהשאור הוא טבל ונתנה לתוך עיסה שהורמה חלתה ואע"פ שאותה עיסה שהורמה יש בה מאתים כנגד השאור וקתני מתני' אם יש לו עיסה אחרת דיש בה ד' רובעין וכ"ש אם יש בה שיעור חלה ומשיכה בזו העיסה הגדולה ומפריש מן העיסה הקטנה לפי חשבון מהשאור המעורב והעיסה הקטנה דהשתא שהשיכה הויא חיבור כדמפרש התם דנשוך דבר תורה הוא ומפריש בעל הבית אחד מכ"ד ממנה לערך שיעור השאור המעורב בה ובערך שלה ג"כ. ואי קשיא לך והלא השאור הזה בטל במיעוטו והיאך מצטרף לחיובא, תריץ היינו חומרא דטבל דמין במינו בכל שהו הילכך חשיב ולא בטיל. ואם לאו מוציא חלה על הכל דכיון דטבל במינו בכל שהו חשיב כולו טבל ומוציא על כולה, ובהא פליגי הני אמוראי דר' יוחנן סבר הא דתנן דמוציא על הכל משום דאין טבל בטל ברוב מדאורייתא הוא דתנן ולא הוי כשאר יבש ביבש בעלמא דחד בתרי בטיל דאי הכי מעיקרא נמי ליבטל התרומה בגרן דכמה גרגירי חולין איכא נגד גרגיר תרומה ואפ"ה אינו מבוטל דבכזית לוקה דהיתר מצטרף לאיסור דגזירת מלך היא הילכך כשנתערב אפילו עם מאתים ההיתר עצמו חזר

איסור וצריך להפריש על כולו. וחזקיה סבר מדרבנן הוא דהוי דגזרינן אטו טבל גופיה דלא ליתו אינשי למיכל טבל לכתחלה ולומר דיבש ביבש חד בתרי בטל ומשו"ה גזור בנתערב במתוקן נמי דיוציא על הכל והשתא גבי בעיין למ"ד טבל בטל ברוב מדאורייתא יש חילוק בין נתקן רובו ללא נתקן ונימא דלת"ק דוקא בנתקן רובו הוא דאסור אבל לא נתקן מצי להפריש ממנו על מקום אחר. ולמ"ד אינו בטל ברוב מן התורה ומדאורייתא אפילו נפלה אחת במאתים מוציא על הכל לדידיה כולהו שוין ואין חילוק בין נתקן רובו ללא נתקן דאפילו נתקן רובו החלק הנשאר שם הוי ליה טבול כדמעיקרא ואפ"ה גזור דאינו מפריש ממנו על מקום אחר וא"כ אפילו לא נתקן רובו נמי:

ואית דבעו מימר. דבהדא בריית הוא דמיבעיא להו בדתני ר' אליעזר בן יעקב דבמתני' לא מיבעיא לן דכיון דטעמא דילמא אתי למיטעי בעלמא לעולם איכא למיגזר ובברייתא דראב"י הוא דמיבעיא דקא סבר דאינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר דס"ל דאינו לא תרומה ולא מעשר אלא כמי שחילק את הערימה כיצד היו לו ק' סאה והפריש מהם חמשה לשם מעשר והפסיק אינו מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאים חמש סאין אחרות מאותו כרי עצמו וכ"ש על מקום אחר אלא מפריש חצי סאה למעשר מאותן חמש ומן צ"ה סאין יפריש ט' ומחצה ומיבעיא לן עלה עד כדון לא קאמר ראב"י אלא היכא דלא נתקן רובו של כרי ומשו"ה לא חשיבי החמש מעשר אלא טבל חשיבי כמו חולק ערימה אבל נתקן רובו של כרי כגון שהפריש ו' סאין או שבע מי אמרינן דמודי ראב"י דלא חשיבא הפסקה הכא לומר כחולק ערימה הוי אלא מעשר הוו ומפריש המותר מיניה וביה והוו פשטי לה כדמפרש ואזיל:

ייבה כהדא. תן אותה כזו ומשם נלמוד לנדון דידן דשיילו לר' חייא בר אבא:

היו לפניו שני כריים א' הפריש ממנו מקצת תרומה ומעשר ומאחד הפריש מקצת תרומה ומעשר. ושאלון לר' חייא רבא מהו שיתרום מזה על זה דכשבא להשלים המותר שחסר מהו שיוסיף להפריש מן האחד על חברו דעד כאן לא קאסרי רבנן במתני' אלא היכא דמפריש מזה על אחר שלא נתקן מעולם אבל הכא כי הדדי נינהו וכמיניה וביה חשיבי ואסיקנא דפשיט להו דאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה ומדקאמר הכי משמע דחל שם נתקן בכל אחד מהן ואחר שחל עליו שם מתוקן שוב אינן מועילין זה לזה כלל וכדפרישנא וה"נ לראב"י כרי חד שני כריים חשיבי דיש בכל א' שם תיקון וכדפרישנא ואסור:

הכסיל חובק את ידיו. מחמת עצלותו וכאשר אין לו מה יאכל אוכל את בשרו כך אתם אינכם זהירין לשמש את רבכם כל צרכיכם ואתם מצטערים בספיקות וקושיות. ופסק

הרמב"ם ז"ל כר' אליעזר בן יעקב גבי תרומה וז"ל בפ' שלישי המפריש מקצת התרומה אותו מקצת אינו תרומה והרי הוא כחולק את הכרי (ב) וצריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו ולא יפריש עליו מפירות אחרות ע"כ. ובה' מעשר פ"א כתב כן המפריש מקצת מעשר אינו מעשר אלא כמי שחולק את הערימה אבל צריך שיוציא מזה החלק מעשר כיצד היו לו ק' סאה והפריש מהן חמשה סאים לשם מעשר אינן מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר ממקום אחר ומעשר מהם חצי סאה שהוא המעשר שלהן ע"כ. והשיג עליו הראב"ד ז"ל שלא הבין משנתנו ונ"ל דכיון יפה לפסוק כראב"י דר' חייא קאי כוותיה ועוד דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ובפ' הבא על יבמתו מוכח בהדיא דהאי כללא הוי אפילו כי פליגי בברייתא גבי סוגיית ולד אנוסת עצמו:

הלכה ב

מגורה. אוצר שכונסין בה התבואה כדכתיב נהרסו ממגורות.

סאה לבן לוי. למעשר ראשון:

וסאה לעני. למעשר עני אם היא שנת מעשר עני ויש לו להפריש סאין רבים להשלים החיוב של תבואת האוצר ואינו רוצה אלא לתקן ח' ולאכלם מעט מעט ובא אחר יום או יומים ומפריש לעצמו ח' סאין לפי שכבר הוציא חוקם הראוי להם והא דלא מיירי הכא בתרומה משום דקי"ל דאין הגרן נעקר אלא א"כ נתרם כולו כדאיתא בתוספתא ואיתא נמי במס' מעשרות. וכ' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה והא דנקט ח' לפי ששנה שתי סאים והוא בקירוב החשבון אבל בדיוק החשבון אינו טעון לתת לעני אלא תשע עשיריות מהסאה ויפריש ג"כ אותן שמנה סאין ועשירית סאה ע"כ. ור"מ סבר דמפריש עליהן עתה השמנה סאין לאכול כאילו הן קיימין דהוה ליה כאילו הפרישן משעה ראשונה ורבנן סברי אינו מפריש אלא לפי חשבון מה שנשאר מן הסאים שנתן דמסתיין דאקלינן עליה כאילו הפריש משעה ראשונה הני סאין על המעשר הקיים ולא נאמר חולין מתוקנין וטבל מעורבין יש כאן דהא מוציאין מן המגורה שכולה טבל אלא שנקל עליו ג"כ שיאכל שמנה סאין עכשו על סמך שתי סאין הראשונים הילכך כנגד מעשר הקיים יפריש חולין השתא ויאכל לפי החשבון ומה שאכלו הלוי והעני יצטרף לבסוף עם שאר המעשר כשיבוא לתקן כל תבואת המגורה:

עשו אותו כפועל וכו'. משום דקשיא ליה לר' אלעזר דהא איכא למיחש דשמא אם נתן כל המעשרות הראויים אל המגורה בפנים אחת שמא אלו שנוטל עתה לעצמו לר"מ שמנה ולרבנן כפי חשבון הקיים יעלו לתרומה ומעשר שני ועוד קשה לר"מ דהא אינם קיימים השתי סאין ואמאי חשיבי אלו השמנה סאין מתוקנים כאילו היו מבוררין ומופרשין

משעה ראשונה וקאמר דעשו אותו כפועל דכי היכי דגבי פועל התירו ההיא דתנן בפ' בתרא דמס' דמאי פועל שאינו מאמין לבעל הבית נוטל גרוגרות אחת ואומר זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל וזו עשויה תרומת מעשר עליהן ומעשר שני באחרונות ומחולל על המעות ע"כ. והשתא אקילו רבנן גבי פועל מאי דלא אקילו בכולהו אינך דתני התם בהו מעשר שני בצפונו או בדרומו ובכוס קתני מעשר שני בפי הכוס וגבי פועל לא סיים המעשר אלא תלה אותו במה שישייר מאכילתו באחרונה דהא לא קתני על תשעים אלו ובבחירתו הדבר תלוי וקא"ר אלעזר דכי היכי דגבי פועל התירו שלא יבטל ממלאכתו ה"נ הכא מיירי שהוא טרוד ואין לו פנאי להפריש כל המעשרות הראויין לתבואת המגורה ומשום דזמנו בהול הקלו שיוציא שמנה סאין לאכילתו לר"מ כדאית ליה ולרבנן כדאית להו דכך הוא נוטל עכשו לאכילת חולין על המעשר שכבר נאכל כמו כשמפריש המעשר על מה שכבר אכל. ורבנו שמשון ז"ל פי' דהכא מיירי בפועל עיין בפירושיו ואינו נכון דהוה ליה למימר מתני' בפועל שאינו מאמין לבעל הבית ומאי עשו אותו וכו'. אם נשרפו הפירות התרומה בטיבלה. הכא קאי גבי מתני' דקולא דאקיל ר' מאיר גביה היינו משום דזמנו בהול להוציא ח' סאין לאכילתו ואם לא נתקיים תנאו וכגון דנשרפו הפירות שלא אכלן פשיטא דתרומה טבל היא דהא מעיקרא על ח' שאני אוכל קאמר וכיון דלא אכלן לא נסתיימו ולא חייל עלייהו שמא דמעשר:

אבל אם נשרפה התרומה. קודם אכילת הפירות מיבעיא לן לר"מ מי אמרינן כיון דאשכחן ליה לר"מ דאמר המקדש את האשה ע"מ שתמות אחותיך אם נתקיים תנאו מקודשת אע"ג דנאכלו המעות בשעת קיום התנאי וה"נ כה"ג ל"ש נשרפו ול"ש נאכלו לבעליהן או דילמא שאני הכא דבשעה שנתן שתי סאים לא הפריש מיד השמנה כדפרישית במתני' וא"כ מיד להניית כהן קא בעי ואם נשרפו לא נהנה והוו טבל הח' סאים כשמפרישם ופשיט תלמודא דהכא נמי דייניגן כדינא דתמות אחותיך דלכשמתה אחותה הרי היא מקודשת: מעשרות קרויים תרומה כדכתיב מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה:

הלכה ג

עין יפה. אדם שהוא וותרן:

אחד מארבעים. בגמ' יליף לה מקרא:

א' משלשים. בגמ' מפ' טעמא דב"ש:

הבינונית מחמשים והרעה משששים. אתאן לת"ק דאילו לב"ש הבינונית מארבעים ועין רעה מחמשים. והכי תניא בתוספתא שיעור תרומה ב"ש אומרים עין יפה משלשים והבינונית מארבעים והרעה מחמשים ע"כ. ולא חש התנא למיתנייה ובגמ' מפרש טעמייהו:

אחד מס' תרומה ואינו צריך לתרום. דהיינו שיעור תרומה דכתיבא בקרא:

חזר והוסיף חייב במעשרות. מהכא יליף בגמ' דתוספת תרומה חייב במעשרות:

ששים וא'. כגון שהיו בכרי ס"א סאים ועלה בידו סאה, אותה סאה

תרומה היא ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד. כמות שהוא רגיל לתרום אם רגיל לתרום א' מס' יפריש עדיין א' מס' בסאה ואם היה רגיל לתרום א' מנ' נמצא דנשארו עדיין י"א סאין שלא נתרמו ותורמן כדרכו:

במדה ובמשקל ובמניין. דאע"ג דאין תורמין תרומה גדולה במדה ובמשקל ובמנין כדתנן בפ"ק אותו מותר שהוא תורם שרי ליה לתרום במדה ובמשקל ובמנין דלא אמרו לתרום מאומד אלא עיקר התרומה ומ"מ תנא דמתני' מצריך מיהא מוקף כשאר תרומה ור' יהודה פליג דאפילו מוקף לא צריך אלא דוקא בתחלה ובתוספתא פליג נמי ואמר דתוספת תרומה אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש וניטלת מן הטהור על הטמא:

ששית האיפה מחומר החטים. קרא כתיב בס' יחזקאל והכי כתיב זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החטים וחומר היינו כור כדכתיב עשרת הבתים חומר וכל בת ג' סאין כדכתיב האיפה והבת תוכן אחד להם. וא"כ הוי חומר ל' סאין ואיפה הויא ג' סאין כמו שתרגם אונקלוס עשירית האיפה חד מן עשרה בתלת סאין נמצאת ששית האיפה חצי סאה וחצי סאה לערך ל' סאין הוי א' מס' והיא עין רעה לת"ק דהיינו ב"ה:

בחטים א' מס'. דהיינו חצי סאה מחומר:

ובשעורים א' משלשים. דכתיב בשעורים וששיתם דלכתוב רחמנא וכן מחומר השעורים אלא הכי מדריש בשעורים תחזרו ותרימו ששית אחר על הששית הראשון דהוו להו שתי ששיות לחומר והוי א' משלשים א"נ קרי ביה וששתים:

ת"ל וכל תרומת כל. מקרא הוא ביחזקאל וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל:

תן ששית על ששיתם נמצא תורם א' מארבעים. שמואל בא לדרוש עין יפה דששיתם משמע שתי ששיות כדפרישנא וכשאתה נותן זה על זה ובאת לצרף החומרים והששיות הרי שלש ששיות משני כורים דהיינו סאה וחצי מס' סאין וזהו א' מארבעים דס' סאין חלק אותם למ' חלקים נמצא סאה וחצי לכל חלק וזהו עין יפה:

תקח אחד אחוז מן החמשים. בתרומת מדין כתיב דכתיב בהו ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה':

כל שאתה אוחז ממקום אחר. דלכתוב קרא תקח א' מן החמשים אלא לומר לך אחוז שאמרתי לך במקום אחר יהא כשיעור הזה. ובתוספתא שנינו לה אדר' יוסי והכי איתא התם א"ר יוסי מנין לתרומה שהיא א' מחמשים שנאמר תקח אחד אחוז מן החמשים ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה':

דכתיב ששית האיפה. ושדינן לה אעין רעה דהא כתיב אחד אחוז וכו' הא כיצד חמשים לבינונית ורעה ס' וששיתם האיפה מחומר השעורים. וכדפרישנא קרי ביה וששתים תרי ששיות דהיינו שני חצאי סאין לכור וס"ל לב"ש דהיינו עין יפה ודרשינן חטים דומיא דשעורים מקרא דוכל תרומת כל כדלעיל:

בינונית מארבעים. לב"ש:

מן הדא דשמואל. דאמר לעיל תן ששית על וששיתם ובבינונית מוקמי ליה:

מן הדא דר' לוי. א' אחוז מן החמשים ובצר עין מוקמי ליה להוא קרא:

אינו מפסיד כלום. דהקב"ה מברך השאר כאילו לא חסר כלום:

עשירית החומר האיפה. כלומר עשירית הכור דהוי איפה דהיא ג' סאים אחר שנטלוה מן הכור אל החומר:

יהא מתכונתו. חזר החומר לתכונתו הראשונה כאילו לא חסר:

לא צורכא דלא כמו דאנן אמרין תרם ועלה בידו מס' וכו'. משום דקשיא להו מאי קמ"ל דא' מששים דאין צריך לתרום הא תני ליה רישא דעין רעה א' מס' וקרא הכי כתיב אלא לא צורכא לן הך בבא אלא כמא דאנן אמרין דא' מששים אין צריך לתרום לב"ה ה"נ לב"ש א' מחמשים אין צריך לתרום ואשמועינן דלב"ה דוקא הוא דאין צריך לתרום אבל לב"ש דעין רעה הוי א' מחמשים אילו עלה בידו א' מששים צריך לחזור ולתרום ואפי' בהא לא מודו ב"ש לב"ה:

תרם ועלה בידו מחמשים ועד ששים תרומה וכו'. הך ברייתא לב"ש איצטריכא דאמאי תני מחמשים הא לב"ה חמשים בינונית הוי ואמאי תני לה דיעבד אלא לב"ש אצטריכא וקמ"ל דב"ש מודו לב"ה דאין צריך לתרום עד ס' ומתני' נמי לב"ש איצטריכא דמודו בה כו"ע:

במתכוין לפטור את כיריו. כי קתני מתני' חזר והוסיף חייב במעשרות היינו כשמחשבתו הראשונה היה א' מס' לפטור את כיריו דתרומה בתר מחשבה אזלא דכתיב ונחשב וגו':

אבל אם אינו מתכוין לפטור את כיריו. אלא רוצה הוא להרבות:

אפילו. עלה בידו א' מס' לא תימא היינו שיעורא ואינו יכול להרבות דאפילו אחת על אחת מצי להרבות כלומר אפילו מדה א' לחולין ומדה אחת כנגדה לתרומה יכול להרבות וכר' ישמעאל דלקמן:

כמות שהוא למוד. כמות שהוא רגיל ולא יותר כיון שעלה בידו א' מס"א: ופריך ור' יוחנן מי מצי אמר אפילו אחת על אחת:

והתנינן כמות שהוא למוד. כמות שהוא רגיל ולא יותר ומשמע ליה השתא דת"ק דפיחת משששים ובא להוסיף אח"כ לא נתנו לו רשות להוסיף אלא כמות שהוא רגיל בגרנות אחרות:

ומשני שלא לפחות. דמתני' גבי פוחת קאי ולא יפחות מכמות שהוא רגיל אבל בא להוסיף למעלה מוסיף והולך. ונראה דמתני' דקתני המרבה בתרומה וכו' מפרשי לה אמוראי למר שעלה בידו לרבות ולמר אפילו עלה בידו א' מס"א:

כמות שהוא למוד במדה וכו'. כלומר כי היכי דשריא מתני' למדוד במדה להשלים עד ס' ה"נ מי שנתכוון להוסיף מותר לתרום אפילו במדה וטעמא דלא אמרו שיתרום מאומד אלא כדי שיתרום בעין יפה ובהא מודי ר' יוחנן:

תוספת תרומה מה היא. מיחייב עלה זר האוכלה מיתה וחומש או לא:

משם יחיד אני שונה אותה. בתוספתא היא שנוייה משמיה דר' יהודה וכתובה היא במשנה:

ובעי תלמודא מה לחיוב או לפיטור. כלומר למה נתכוון ר' יוחנן לחייב עלה נמי מיתה ודלא כר' יהודה או לפטור:

ופריך אין תימר לחיוב ניחא. דהכי משמע מן התוספתא ר' יהודה אומר תוספת תרומה אינה מדמעת ואין חייבין עליה מיתה וחומש מכלל דרבנן מחייבי אבל אין תימר לפיטור דרבנן נמי פטרי בה היכי משמע:

ומשני אין ר' יהודה דאית ליה שלא מן המוקף. דשרי להשלים וכ"ש לרבות דדמיא לתרומת מעשר דמרובה על תרומה גדולה דהויא א' מעשרה ושלא מן המוקף שרי' בה כדאמרינן לעיל ואפילו דמדמי לה לתרומת מעשר מודי בה דפטור התוספת ממיתה:

רבנן דלית להו שלא מן המוקף. לרבות ולא מדמו לה לתרומת מעשר:

לא כ"ש. דלפטרו ממיתה הילכך שפיר מיבעיא לן מילתא דר' יוחנן והאי תוספת מיירי כשנתכוון מתחלה לפטור כיריו במה שרגיל ונמלך:

תוספת תרומה. כל תוספת תרומה ואפילו כי עלו בידו מס"א דקתני חוזר ותורם:

חייבת במעשרות. כמו טבל וכ"ש דאין בה איסור תרומה לזרים:

ולא אגיביה. ולא השיבו:

חזר והוסיף חייב במעשרות. אלמא דתוספת חייב במעשרות וה"נ כי עלו בידו מס"א דיחזור ויתרום התוספת צריך לתקנו ממקום אחר:

עד כמה אדם פוטר וכו'. אם פיחת משיעור בינונית עד כמה יפחות ונאמר דחייל במה שתרם שם תרומה והתוספת שחייבוהו להוסיף חייב במעשרות:

א' למאה כתרומת מעשר. דהא למעשר יהבינן עשרה ממאה והלוי יהיב לכהן אחד נמצא אחד ממאה:

ואפילו כל שהוא. והכי אית ליה לשמואל בגמ' דילן פ' ראשית הגז חטה אחת פוטרת כל הכרי ולא יהיב ביה קרא שיעורא וכל זה משום דנתכוון לפטור כיריו ומה שמוסיף משם ואילך צריך לתרום כמו שהוא למוד לרבנן מן המוקף ולר' יהודה אפילו שלא מן המוקף וכולהו מודי דאין חייבין עליה מיתה וחומש וצריך לתקנה ממקום אחר אבל כי לא נתכוון נפטור תורם לכתחלה מעין יפה או בבינונית וחייבין עליה מיתה וחומש ובהכי מיירי קראי דיחזקאל. אלו הן כללי השמועה:

הלכה ד

האומר לשלוחו צא ותרום. דנפקא לן מאתם גם אתם לרבות שלוחכם בפ"ק ובפ' האומר דקידושין:

כדעתו של בעה"ב. כפי מה שהוא יודע דעתו של בעה"ב אם עין יפה אם בינונית ובגמ' מפ' אי בשאמר ליה תרום לדעתי או אמר ליה תרום סתם:

תורם בינונית. דאזלינן בתר רובא דעלמא ובדין הוא דלא ליתני אלא בבינונית ולא בעי תו למיתני א' מחמשים אלא משום דבעי פיחת א' מעשרה או הוסיף עשרה דתני מניינא תני נמי מניינא:

הוסיף עשרה. הוסיף תרומת עשרה על שיעור בינונית דבעה"ב כגון היו כאן חמשים ותרם חד ורביע שתרם א' מארבעים דהוסיף בשיעור נהוג תרומת עשרה:

פיחת עשרה. דתרם מס' אחד:

תרומתו תרומה. אע"ג דפיחת לתרום אחד מעשרה כמנהגו של בעה"ב ובגמ' מפ' אם החולין מתוקנין או לא. ומפ' טעמא בפ' אלמנה נזונת דכיון דאיכא תורם בעין יפה או בעין רעה אומר לו בהכי אמדתיך אבל לענין טעות דיפות או רעות בעינן גלויא דבעה"ב דלימא ליה כלך אצל יפות ואי לא לא הוי תרומה והכרי בטבלו מ"ט דלגבי טעות זה לא הוי ליה למיטעי הכי אסקינן התם:

ואם נתכוון להוסיף. שהיה יודע דעתו של בעה"ב ונתכוון להוסיף על התרומה אפילו מדה אחת אין תרומתו תרומה מ"ט דמעביר על דבריו הוי. ובגמ' מפ' היה יודע דעתו של בעה"ב ונתכוון לפחות אי הוי תרומה:

המרבה בתרומה. יותר מן השיעור ששנינו במשנתנו עד כמה ירבה ויהא שם תרומה חל עליה וחייבין עליה מיתה וחומש:

א' מעשרה כתרומת מעשר. כלומר כיון דאשכחן תרומת מעשר דהויא א' מעשרה וקרוייה תרומה נדון בתרומה גדולה כן דעד א' מעשרה הויא תרומה גדולה יתר מכאן לא הויא תרומה ויש שם חולין טבולין שחייב לעשר המותר ומן המעשר יפריש הלוי תרומת מעשר והוו להו חולין טבולין ומשום דלא אפשר לברר החולין מן התרומה עושה היתר תרומת מעשר כיצד היה לו כרי של מאה סאין והיה יכול ליתן עד עשרה בתרומה גדולה ונתן י"א סאין נשארו פ"ט יש לו להפריש ט' פחות מעט למעשר ויהיה אותה סאה העודפת לתרומת מעשר ובגמ' מפרש דאע"ג דבלא קרא שם למעשר ראשון של כרי הזה כקרא דמי וחיילא תרומה לר' אליעזר וקדשו מדומעין:

אבל לא על מקום אחר. כשיעשה אותה סאה עודפת תרומת מעשר תהיה על אותו כרי עצמו שבו ריבה לתרומה אבל לא על עשרה סאין של מעשר טבול אחרות דטעמא משום דדמי למן החיוב על הפיטור דאע"ג דריבה בתרומה וקדשה מ"מ אין טבל הזה טבול כשאר טבל דעלמא דהא כבר הפריש מן הכרי תרומה ומעשר כאחת דהא י"א נתן. ובגמ' אמרי' דר' חייא פליג אדתני ר' במתני' וטבל גמור הוא דהוי ויעשנה תרומת מעשר על מקום אחר אליבא דר' אליעזר:

ר' ישמעאל אומר. בגמ' מפ' טעמא:

שישייר שם חולין. כל שהוא וכיון דשייר כל שהוא הויא תרומה ובגמ' מפ' טעמא:

עד כדון כשא"ל וכו'. עד כאן לא שמענו שנפרש משנתנו אלא במילתא דפשיטא לן דהיינו כשא"ל בעל הבית לשליח תרום לדעתי אז תורם לדעתו אבל א"ל סתם ולא א"ל לדעתי מאי: ופשיט לה מסיפא דתנן אם אינו יודע וכו' תורם בבינונית הא יודע אע"פ שלא א"ל תרום לדעתי תורם כדעת בעל הבית:

הפוחת א' מעשרה והמוסיף א' מעשרה וכו'. פירש רבנו שמשון ז"ל שפיחת יותר מעשרה כגון שפיחת י"א ותרם א' מל"ט או הוסיף א' מעשרה שהוסיף י"א ותרם א' מס"א בשניהם תרומתו תרומה ולי נראה לפרש פיחת אחת וכו' כגון שהיה לו לבעה"ב ששים סאים ודרך בעה"ב לתרום א' מחמשים ואילו תרם בעה"ב היה תורם כאן סאה וקב וחומש קב והשליח לא תרם אלא סאה א' ולשיעורו של בעה"ב פיחת התרומה של

עשרה סאים הנותרים שהיה לו לתרום עוד קב וחומש מהם וכן הוסיף אחד מעשרה דהיו לו לבעה"ב חמשים סאים דדרכו של בעה"ב לתרום אחד מחמשים ולא היה תורם מאלו אלא סאה והשליח תרם סאה וקב ומחצה:

אבל לא לחולין. כלומר גבי תרומה שוין גבי חולין שיחשב כל השאר חולין מתוקנין לאו שוים שאין תרומה אלא לפי חשבון דעתו של בעה"ב ונמצא כי פיחת החולין טבולין הן דהא עתיד בעה"ב לתרום כמות שהוא למוד ונשאר בחולין חלק תרומה של עשרה סאין. וכשמוסיף אע"ג דהוי התרומה טבולה עם החולין תרומה הוי כדלעיל דא"ל בהכי אמדתיך אבל החולין מתוקנין הן ולא דמו הני בבי כדמפ' ואזיל שאין הפחת והתוספת שוין:

היך עבידא. היכי דמי דאין תיקון החולין שוה:

הוה יליף. למוד בעה"ב לתרום א' מחמשים:

כד תרים. השליח:

חד מן ארבעים. דהיינו הוסיף א' מעשרה:

מפסיד ליה. ששה רבעי קב דעשרה סאין הוו ס' קבין ונתן קב ומחצה נוספין על הסאה וקב ומחצה הוו להו ששה רבעי קב:

כד תרים. השליח:

א' מס'. ודרכו של בעל הבית בבינונית כדאמרן והיה תורם ששים סאין סאה וקב וחומש קב והוא פיחת חלק העשרה ולא תרם אלא סאה הוו החולין טבולים:

דמתגר ליה. היינו שמרויח לו ד' רבעי קב וחומש לא קא חשיב ליה משום דאין מגיע לרובע כן נ"ל ליישב לשון הגמ' על אופניו:

הכא איתמר תרומתו תרומה וכא את אמר אין תרומתו תרומה. דקתני רישא הוסיף עשרה תרומתו תרומה וקתני סיפא דמתני' ואם נתכוון להוסיף אין תרומתו תרומה ולר' בון בר כהנא הוא דקשיא דאמר דמוסיף א' מעשרה תרומה מוחלטת היא והחולין נמי מתוקנים דלמתני' לא קשיא דהוה אמינא דכי קתני מתני' דהוסיף עשרה תרומה היינו לענין דחולין הוו מתוקנין אבל התרומה טבולה הויא אבל לר' בון קשיא מתני'. אי נמי דס"ד דר' בון בר כהנא נמי מיירי במתכוין להוסיף מדקאמר המוסיף ולא קאמר הוסיף: ומשני דיש חילוק בין רישא לסיפא דסיפא נתכוון להוסיף ממש ומעביר על דבריו הוי הילכך אין תרומתו תרומה כלל לא לענין החולין ולא לענין התרומה ור' בון בר כהנא לאו נתכוון להוסיף מיירי שהרי לא היה יודע דעתו. וחשב שאף בזה היה פוחת הילכך הויא תרומה בין לענין החולין בין לענין התרומה:

תמן תנינן. בפ' בתרא דמס' מעילה והתם תנן בריש פירקא השליח שעשה שליחותו בעה"ב מעל לא עשה שליחותו שליח מעל וקשיא ליה לר' חגי דהתם גבי חתיכה תנן דכולן מעלו ואפילו בעה"ב אלמא דמוסיף על דבריו הוי ולא מעביר ואילו גבי תרומה קתני דאין תרומתו תרומה אלמא מעביר על דבריו הוי וליכא למימר דלא דמי מעילה לתרומה דמעילה שאני דקדשי גבוה הויא ליכא למימר הכי דטעמא דאמרינן דכי עשה שליח שליחותו בעה"ב מעל ולא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היינו משום דגמרא מעילה מתרומה בג"ש דחטא חטא כדאיתא בפ' האיש מקדש: ומשני דגבי מעילה בהכי עסקינן דלא נטלו שלש בבת אחת אלא בזה אחר זה וכשנטלו חתיכה הראשונה הא ניכרת שליחותו של בעה"ב ונגמרה וכשנטלו השנית תחילה של שליח וכו' אבל גבי מתני' על כל חטה וחטה נסתיימה שליחותו של בעה"ב. כלומר על כל חטה וחטה צריך נגמרה שליחותו של בעה"ב דעל כל חטה וחטה יש טבל כדאמרי' בפ' האיש מקדש ונראה לפרשו מלשון מסויים כלומר מי מסויימין החטים של בעה"ב לומר כבר נתן החטים הקדושים של בעה"ב והדר הוסיף הא אינן ניכרין ותרומה בתר מחשבה אזלא וכיון דהוסיף על דעתו של בעה"ב מעביר על דבריו הוי ונתבטל שליחותו ואין כאן תרומה משא"כ בחתיכה דסתמא דמילתא חשובה היא אצלו ונכרת והשתא אפילו בנטלו שלש בבת אחת מיתוקמא וזה נכון:

מה נפק מביניהון. פי' רבנו שמשון ז"ל מה נוכל לדמות להההיא דמעילה היו לפניו שני כריים וכו'. ונ"ל לפרשו כמשמעו מה נפקותא יוצאה לנו מתירוצא דר' יוסי לקושיית ר' חגי וקאמר האי הוא דנפקא מינה דלתירוצא דר' יוסי אילו היו לפניו שני כריים שנטל מן הא' כשיעור דעתו של בעה"ב ומן הכרי האחר הוסיף בתרומה דהא נתקיימה מחשבתו של בעה"ב ונסתיימה התרומה הראשונה והויא תרומה אע"ג דבאחד מעביר על דבריו הוא:

כמא דב"ש אמרין קדשו מדומעין. בפ"ק גבי זיתים על השמן דאמרי ב"ש תרומת עצמן בהן דאע"ג דאיהו נתכוון לתרום זיתים על שמן וכו' נהי דלא אהני מחשבתו לכך אהני לתרומת עצמן אע"ג דלא קרא בהם עצמן והוו להו הזיתים תרומה וחולין מעורבין:

כן ר' אלייעזר אמר קדשו מדומעין. פירות סאה עודפת דגם אם לא קרא שם למעשרות של הכרי מ"מ קדשה התרומה אע"ג דהיא מעורבת עם חולין הטבולין דר' אליעזר ס"ל כב"ש:

על דעתיה דר' יוחנן. דר' יוחנן אמר בפ"ק דה"נ פליגי ב"ש בכל הדברים ואפילו גבי מין בשאינו מינו דהיינו טבל על חולין ואף חולין על טבל סברי ב"ש דאע"ג דבטבל לא קרא שם מיתפיס דאזדו לטעמיהו דסברי ב"ש הקדש טעות הוי הקדש והכא כי יהיב י"א ועוד

למאה אע"ג דלא קרא שם לתרומת מעשר הוו א' מעשרה שבכרי תרומה והיינו עשרה והשאר דהיינו הסאה העודפת תרומת מעשר והשאר טבל טבול למעשרות האחרים דצריך להפריש מהן ראשון ושני או עני אבל לא למעשר ראשון דלההוא כקרא שם דמי ומש"ה קתני דלא יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר דלא חשיבי טבל גמור החולין דאע"ג דלא קרא שם למעשר ראשון כקרא דמי דומיא דמין בשאינו מינו דלב"ש כאילו קרא במינו דמי:

אלא על דעתיה דחזקיה. דאמר התם דלא אמרי ב"ש קדשו מדומעים אלא בזיתים על שמן וענבים על יין מטעם דנתכוון ליהנות התרומה אבל בטבל על חולין וכ"ש בחולין על טבל דכ"ע לא פליגי דלא אמרי' לב"ש לא קרא כקרא דמי א"כ ר' אליעזר דשמותי הוא דהיינו מתלמידי שמאי כדאיתא לקמן פ' סאה תרומה היכי קאמר הכא דקדשו מדומעים ולא יעשנה וכו' דמשמע דאע"ג דלא קרא כקרא דמי פשיטא דהוי טבל גמור לכולהו מעשרות ואמאי לא יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר מי גרע מטבל דעלמא: ומשני דסבר חזקיה כר' חייא אביו דתני בדר' אליעזר יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר דדמי לטבל דעלמא:

מ"ט דר' ישמעאל. דבשלמא ר' אליעזר נתן טעם לדבריו דלא אשכחן תרומה בתורה אלא עד א' מעשרה אלא ר' ישמעאל מאי טעמיה:

ומשני ראשית דגנך דיו לראשית שיהא כדגן. דהוה ליה למיכתב הכי דגנך תירושך ויצהרך ראשיתם תתן לו למאי הילכתא כתביה רחמנא לראשית גבי דגן לומר לך ראשית שהיא התרומה יכולה להיות בשיעורה כדגן דהיינו החולין הנשארים אבל טפי מהכי לא:

ת"ל מראשית ולא כל ראשית. מקרא לא מצאתי גבי תרומה אלא גבי חלה מראשית עריסותיכם ומייתי ראיה מיניה משום דאיקריא תרומה כדתנן לעיל וכתיב בה מראשית ולא כל ראשית שלא יעשה הכל חלה דאילו בכורים עושה אדם כל שדהו בכורים וכן גבי תרומה אע"ג דכתיב בה ראשית גמר מיניה והך דרשא גופה איתא נמי בפ"ק דחלה ואית דגרסי התם ת"ל ראשית ולא הכל ראשית והיינו כדאמר בפ' ראשית הגז בעינן ראשית ששייריה ניכרין ואם אתה עושה הכל ראשית אין כאן ראש ואין כאן גוף. וכן צריך לגרוס הכא. ומשמע מההיא סתמא דחלה דקיי"ל כר' עקיבא ור' טרפון וקיי"ל כוותייהו דסוגיא דתלמודא אזלא כוותייהו דפרכינן בריש מס' פאה אמאי לא תני תרומה בהדייהו דאין לה גבול לא למעלה ולא למטה כדלעיל דאפילו א' לאלף ולא למעלה דבשיור כל דהו סגי ומשני דלא דמי להו דמ"מ תרומה בעיא שיעור ומדפריך הכי בפשיטות משמע דהכי

קי"ל ועוד תנן במס' חלה האומר כל גרני תרומה לא אמר כלום עד שישייר הא אם שייר מהני ותני לה גבי הילכתא פסיקתא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג דהיל' תרומה:

הלכה ה

בשלשה פרקים. בזמן לקיטת הפירות:

משערין את הכלכלה. פי' הרמב"ם ז"ל כלכלה הוא הסל שבו מודדין להוציא התרומה ואמר שהוא חייב לשער את הכלכלה ולידע כמה היא מחזקת בתחלת הפירות ובסופן ובאמצעיתן ר"ל באמצע הזמן שיש בין תחלתן לסופן לפי שהפירות בתחלת הקיץ הם קשות והם במלואן ובסוף הקיץ הם יבשות כמו צמוקים ובאמצע הן בינוניות ואם הכלכלה בדרך משל מחזקת מן התאנים הבכורות מאה בלי ספק שתכיל כשהן מבושלין מאה ועשר וכשהן מתחילין לייבש ולהצטמק תחזיק ק"ן וכשידע האדם כמה היא לה בכל הזמנים ימוד בה ויוציא מה שראוי להוציא מאותו המנין ע"כ. פי' לפירושו דאם אירע שמנה מה שמחזקת בסוף הקיץ והוי בה מאה לא יאמר בשנה הבאה בזמן הבכורות כך מדתה ומעשרה כלכלות שמלקט יתן למעשר מאה בכורות דמעשרותיו מקולקלין הן דלא דמי מה שמחזיק בה עתה למה שמחזיק בה בסוף הקיץ וכן אילו ידע כמה היתה מחזקת אמצע הקיץ והיו מאה כשילקוט עשר כלכלות בסוף הקיץ לא יתן מאה תאנים למעשר אלא צריך לשערה עכשיו דאינו שוה מה שמחזקת עכשיו סוף הקיץ ומ"ט משום דבעי לתרום תרומת מעשר ומעשר בצמצום והך מתני' דהמונה אוקימנא לה בפ"ק דבתרומת מעשר מיירי:

משובח משלשתן. בגמ' מפרש ליה:

ממי הוא משובח. אמאי תני המונה משובח הו"ל למיתני המודד משובח ממונה:

ומשני מן התורם מאומד. דבתרומת מעשר נמי אי תרים מאומד מהני בדיעבד דבהא מודו רבנן לר' אלעזר בן גומל דפ"ק. ורבנו שמשון ז"ל האריך בפ"ק בזה והתוספות פ' כל המנחות באות מצה:

משלשתן. והא לא תני אלא שנים מונה ומודד מקמי שוקל אלא דקאי נמי אאומד:

ולית את ש"מ כלום. דלעולם מאומד חשיב נמי מכולהו ובשלשתן קאמר דהיינו ככולם והיינו לאוקומה כר' אלעזר בן גומל. והרמב"ם ז"ל פ"ג פסק כרבנן דמונה משובח מאומד:

הלכה ו

אחד ומאה. בגמ' יליף מקרא דתרומה אוסרת החולין אם נפלה לצ"ט של היתר כמותה אבל אם הוסיף סאה דהיינו מאה חולין וא' תרומה מעלה התרומה משום גזל השבט. והשאר מותר ולר' יהושע מאה ומשהו בין הכל ולר' יוסי בן המשולם מאה וקב בין

הכל אותו קב הוא שתות המדמע דהיינו הסאה של תרומה דהיא מדמעתן דסאה ששה קבין היא:

מניין שהן עולין. מניין דצ"ט ועוד סגי על א' דתרומה בין לר' אליעזר בין לרבי יהושע דשניהם שוין ולא פליגי אלא כי מעיקרא ליכא צ"ט ועוד ובא להוסיף על התוספת היא דפליגי אבל כי איכא צ"ט ועוד מעיקרא דכו"ע לא פליגי כך מפורש בפ"ב דערלה דמוקמינן מתני' דהערלה מעלה את הכלאים כר' יהושע וכר' אליעזר:

דבר שאתה מרים ממנו אם יפול לתוכו הרי הוא מקדשו. ברייתא היא בספרי בפרשת קרח וה"פ תרומת מעשר שנותן לוי לכהן היא א' ממאה דמאה סאין הטבולין למעשר מפריש מהן הישראל עשרה למעשר ראשון ומאותן עשרה מפריש א' לתרומת מעשר הרי א' ממאה ואם חזר ונפל לתוכו מקדשתן כלומר אוסרתן אבל צ"ט ועוד שרי ואי ליכא צ"ט ועוד אם הוסיף סאה שרי וה"פ דקרא מכל חלבו את מקדשו ממנו אותה תרומה שהוצאת ממנו מזה הטבל אם חזרה לתוכו מקדשו ואם לצ"ט ועוד חזרה עולה וכיון דתרומת מעשר בעיא האי שיעורא ה"נ גבי תרומה גדולה דכולהו איקרו תרומה ולקמן בפירקין מפרש דדוקא מין במינו הוא דאמרו כן:

מוסיף סאה ומעלה. דוקא במוסיף פליגי ולא תיקשי דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה אלא אם הוסיף קאמר דהני תנאי סברי דמקדשו לא משמע אלא כמו מקמי שתורם אבל כשחזר ונפל לתוך צ"ט ועוד בטל אלא משום מראית העין צריך להעלותן לר' אליעזר כיון דלא היה שיעור בשעת נפילה ק' סאין דהיתירא בעינן כדי להעלותן ור' יהושע לא מפליג לטעמייהו:

והלכה כדבריו. דר' יוסי בן המשולם ואין למדין הלכה מן התוספתא וקי"ל דבעיא א' ומאה מעיקרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ג ועוד דהלכה כסתם משנה וכל פירקין דהתרומה דמצטרפין דמס' ערלה תנן התרומה עולה בא' ומאה:

הלכה ז

תאנים שחורות מעלין את הלבנות. אם היו כאן חמשים תאנים שחורות וחמשים לבנות ונפלה לתוכן תאנה א' של תרומה והיתה לבנה השחורות מצטרפות עם הלבנות להתירה וכן אם היתה שחורה הלבנות מצטרפות עם השחורות להתירה וטעמא דר' יהושע מפ' בגמ':

עיגולי דבלה הגדולים מעלין את הקטנים. מפ' בגמ' עיגולי דבלה הגדולים מעלין את הקטנים במשקל:

וקטנים מעלין את הגדולים. במניין, ופי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אם היו שם מן החולין עשרים עיגולים קטנים ועשרים עיגולין גדולים סך הכל ארבעים וכל א' מן הגדולים משקלו ד' ליטרין וכל א' מן מן הקטנים משקלו ליטרא א' ונתערב בכל הארבעים עיגולין עיגול א' של תרומה קטן משקלו ליטרא א' לא נאמר עיגול א' נפל לארבעים עיגולין ויהא הכל מדומע אלא נאמר ליטרא א' נפלה בק' ליטרין ויעלה בק"א ואם היו שם צ' עיגולין קטנים בכל א' מהן שני שלישי ליטרא ויהא משקל כולם ששים ליטרא ועשרה עיגולין גדולים משקל כל א' מהן ד' ליטרין שיעלה מנין כל העיגולין למאה ומשקל כולן מאה ליטרין ונתערב בכולן עיגול של תרומה משקלו ד' ליטרין לא נאמר ד' ליטרין של תרומה נתערב במאה ליטרין שהוא חלק מעשרים וחמשה ויהיה הכל מדומע אבל נאמר עיגול א' נפל בק' עיגולין ויעלה בא' ומאה ע"כ דבריו. ובגמ' פליגי ר' יוחנן וריש לקיש אמאי עיגול בעיגולין עולה דהא דרכו לימנות הוי ואיתא נפלוגתייהו בגמ' דילן בפ' הערל:

העיגולין מעלין את המלבנים. עושין מדבלת תאנים כמו ככרות עגולים ונקראים עיגולין ויש עושים כמו ככרות מרובעות נקראין מלבנים לפי שהן דומין לדפוסי המלבן שהן מרובעין ובלשון מקרא קרוי הדפיס כן דכתיב החזיקי מלבן:

ור' אליעזר אוסר. דאין מעלות שיכול לסלק האחרות דנכרות הן וכיון דמותרות הן אין מסייעות לבטל בין בשחורות ולבנות בין בגדולים וקטנים בין בעיגולין ומלבנים:

בידוע מה נפלה אין מעלות זו את זו. כדמפרש ואזיל:

כיצד וכו'. ובגמ' מפ' דאיכא למ"ד דלר' יהושע אפילו בידוע מה נפל מעלות ואיכא למ"ד דאין מעלות ופליגי דלר' עקיבא אפילו ידע ולבסוף שכח אסורים דכיון דנאסרו נאסרו אבל אם אין ידוע אם שחורה נפלה או לבנה נפלה כיון דכולן בספק איסור הן מעלות זו את זו דס"ל בגמ' דר' עקיבא סברא דנפשיה קאמר ולא מפ' לדברי ר' יהושע וקשיא דהיכי תני בסיפא דמילתיה ובזו ר' יהושע מקל ובגמ' מפ' לה:

ובזו ר' אליעזר מקל ור' יהושע מחמיר בדורם ליטרא קציעות וכו'. בגמ' משמע דסתמא דמתני' כר' יהודה דסבר דמודי ר' יהושע דאם יש שם מאה פומין תעלה דלר"מ כל שדרכו לימנות שנינו ואפילו יש שם שלש מאות לא תעלה והיינו כריש לקיש. ור' יוחנן סבר דאיפכא גרסינן ור"מ הוא דסבר את שדרכו לימנות שנינו במאה פומין תעלה והא דבמתני' תנא כד ובברייתא תני חבית היינו כד היינו חבית כדאמר בריש המניח בב"ק:

ליטרא קציעות. פירש רש"י ז"ל בפ' התערובות משקל ליטרא של תאנים יבשות של תרומה שקיצען באיזמל בכלי ששמו מקצוע:

על פי הכד. דוקא נקט על פי שנראית לעינים:

אין ידוע איזו היא. ואין כאן מאה כדין:
רואין אותן כאילו הן פרודות. אע"פ שאין כאן ק' פומין של ק' כדין של היתר לבד האיסור לבטל האיסור והתחתונות דהיינו השוליים אינן בכלל הספק להצטרף עם העליונות לבטל ספק הפומין רואין את כל התאנים העליונות והתחתונות שבכל הכדין כאילו הן פרודות ומחותכות ואין כאן חשיבות והרי זו מעורבת בכולם:
והתחתונות. מצטרפות להעלות אותה אם יש בכל התאנים כולן מאה ליטרין:
ור' יהושע. סבר לא תעלה הליטרא וכל הפומין אסורין:
עד שיהו שם מאה כד. כדי שיהו שם מאה פומין ואם לאו הפומין אסורין והשולים מותרין כדאיתא בגמ' ואע"ג דר' אליעזר קאמר לעיל כפי נוסחת ר' יהודה דאפילו באין ידוע אין מעלות וכגון דידע ולבסוף שכח ה"מ כגון שחורות ולבנו' דהתם אין השחורות ראויות להיות בספק דמוע ולעולם השחורות ניכרות מתוך הלבנות דשכח קרוב למזיד הוי דשחור בלבן לא מיחלף ואיבעי ליה למיקם עלה דמילתא הילכך קניס ליה ר' אליעזר, אבל פום בפום מיחלף ולא קניס ליה ור' יהושע סבר דלעיל דנפלו שרי אפילו בידוע וכגון דטוחן אותן וכיון דטוחנן שרי דלא מינכר אבל הכא כיון דמונחת על פי הכד מדעת וקבוע במקומו אית ליה חשיבות מקום כי הא דקי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי משא"כ גבי נפלו דלא חשיבי שאינן במקומן וקצת מזה כתבו התוס' פ' התערובות:
עד שיהו שם מאה כד. שהליטרין התחתונות אינן בכלל הספק ואינן מעלות את הפומין וה"ה דלתנא דמתני' אפילו עיגול במאה עיגולין נמי עולה אלא נקט פום לאשמועינן דגבי פום אין התחתונות מעלות את העליונות אבל פשיטא דסבר את שדרכו לימנות דוקא שנינו:
אוכל את הלבנות. דנכרות הן ואם לבנה נפלה אוכל שחורות וכן בעגולים אם קטן לפל הגדולים מותרים וכיון מותרות הם היאך מעלות וכדר' אליעזר דלקמי':
כך היה ר' אליעזר משיב את ר' יהושע והלבנות מעלות את השחורות. בתמיה כיון דנכרין היאך מעלות וטעמא דר' יהושע אליבא דר' אליעזר כר' פדייה דלקמן דאם רצה טוחן ומתיר:
בידוע מה נפלו מעלות זו את זו. לר' יהושע ומש"ה אקשי ליה ר' אליעזר:
אין מעלות. ולא אקשי ליה:
כשידע ושכח. ר' יהושע סבר כיון דשכח ואינו יודע השתא אם שחורה נפלה אם לבנה נפלה כולן בספק איסור הן ומעלות זו את זו ור' עקיבא סבר כיון דידע מעיקרא אע"ג דהשתא שכח אין מעלות זו את זו דכיון דנאסרו נאסרו. ופסק הרמב"ם ז"ל פי"ד כר'

עקיבא וכדרב כהנא דכיון דידע אפי' שכח אח"כ הרי כולן מדומעות עד שירבה עד מאה מכל מין:

שחורה אחת לתוך שתים לבנות. טעמא דר' יהושע קא מפרש אליבא דר' יוחנן דאמר לר' יהושע אפי' בידוע מה נפלה מעלות דכי שרי היינו דנפלה א' לתוך שתים דבשעה שנפלה נפלה בין שתים ואע"ג דלבנות הן ס"ל דנבללין הן מחמת דובשן וא"כ השחורה בטלה מכי נפלה:

ור' מנא. בעי שלש שאם תאבד א' מהן ישארו שתים. והוי ספק ספיקא ספק אם האיסור נפל ואת"ל לא נפל יש רוב לבטלו משעה שנפל:

טוחן ומתיר. פירש רבנו שמשון ז"ל שאם רצה לדורסן מתערב הכל זה עם זה ועולין. וטעמא דתרומה בזה"ז דרבנן וכדלקמיה:

אין בלילה אלא ליין ושמן. מימרא היא במס' דמאי פרק הלוקח מן הנחתום. וטעמא דהן דברים לחין ונבללין משא"כ ביבש:

שהן נבללות. מחמת דובשן ודמי ללח והיינו טעמא דר' יהושע אפילו בידע ולא שכח:

פליגא. דסברי דסוף סוף הוי יבש ביבש ואינו נבלל כמו הלח:

ה"ג תמן תנינן המדומע פטור מן החלה כהנא שאל לשמואל וכו'. והיא משנה בפ"ק דחלה וגמ' דעלה ומייתינן לה הכא משום דאקשי ליה מעיגולין דמתני' דהוי דרכו לימנות ומסיק דתרומה בזה"ז דרבנן:

המדומע פטור מן החלה. תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין שאוכלין אותו הכהנים הן פטורין מן החלה משום חלק התרומה דתרומה פטורה מן החלה דתניא בספרי פרשת קרח מראשית עריסותיכם שומע אני אף עיסת תרומה במשמע ת"ל תרימו לה' תרומה את שמורם קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש ובשלהי יוצא דופן מפ' דקסבר האי תנא דחלה בזה"ז דרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן דמדאורייתא חולין ראויין נינהו דתרומה מדאורייתא היא בטלה ברוב כדין כל יבש ביבש דעלמא והא דדרשינן לעיל את מקדשו ממנו מה שאתה מרים ממנו אם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו אסמכתא בעלמא הוא דמדרבנן הוא דבעינן מאה דאי ס"ד חלה בזה"ז דאורייתא לא אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא:

שרובה תרומה. והחולין בטלין אגבה הילכך פטורה מן החלה דאילו הוו רוב חולין תרומה בטלה ברוב מן התורה וחייבת בחלה דחלה בזה"ז דאורייתא ופליגא אההיא דיוצא דופן:

סאה שנפלה לתוך צ"ט של חולין. אפילו מדומע כה"ג פוטר מחלה דקסבר כי ההיא דיוצא דופן דחלה דרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקיע חלה דרבנן וכדפרישנא:

ואותה סאה פוטרת את הכל. מן החלה בשלמא לשמואל דאמר בשרובה תרומה אתי שפיר:

א"ל וכי עיגול בעיגולין וכו'. דס"ל לריש לקיש בפ' הערל דכל שדרכו לימנות שנינו ולדידיה היכי עולין עיגולין דמתני' ואפילו שיפרישו א' מפני גזל השבט כדתנן במס' ערלה:

וכי דבר בריא שהתרומה עלתה בידו ואת אמרת. לתירוץ קושיא זו דתרומה בזמן הזה דרבנן ולכך הקלו והכי איתא נמי בפ' הערל:

אוף הכא קל הוא. דחלה בזמן הזה דרבנן ואתי דימוע ומפקע לה ושתק ריש לקיש בתשובה זו:

ופריך תלמודא ויתיביניה וכו'. אמאי שתיק היה לו להשיב לר' יוחנן שניא מתני' דעיגול בעיגולין שכבר בטלו דהא אית מאה כנגדו ומאי דקשיא לך דהא דבר שבמנין הוא להא מהני טעמא דמדרבנן הוא משא"כ במשנת מס' חלה דבליכא שיעור מיירי. ונראה דר' יוחנן יאמר דכיון דמדרבנן הוא לא אחמור בהא גבי כהנים:

אפילו חטים בחטים טוחן ומתיר. אפילו נדמעו חיטי תרומה בחיטי חולין וידוע דכשטוחנין אותם מותירות והיה יודע דחטים של חולין יפות לא תימא ולא יטחון בתחלה דקי"ל לקמן אין מבטלין איסור לכתחלה קמ"ל דכיון דתרומה בזה"ז דרבנן שרי ואפילו במקום דליכא כהנים נמי טוחן ומתיר לזרים ובמס' חלה פירש הטעם:

ונפלה א'. של תרומה לתוכן:

ספקן בטל ברוב. דס"ל לריש לקיש דאפי' בעשרים שאבדה א' מהן כגון שנפלה א' מהן לים או לנהר אמרינן איסורא הוא דנפלה ואת"ל לא נפלה בטלה ברוב מדאורייתא דיבש ביבש הוא וחד בתרי בטיל וריש לקיש אזיל לטעמיה דאמר לעיל בריש פירקין בשם חזקיה טבל בטל ברוב:

כולן נעשו הוכיח. כולן שוות מה שנפלו ומה שלא נפלו דכיון דכולן היה צריך להוכיח ולהכיר מי הוא בודאי ואין חילוק בהן עתה נקודם שנפלו א' או ב' הילכך לא אמרינן איסורא הוא דנפל:

הוכיח. כי ההיא דתניא בתוספתא דטהרות שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך בא' מהן ועשה טהרות והלך בשני ועשה טהרות אלו ואלו מוכיחין פירוש מוכיחין לטומאה דאי זה מהם נטהר והכא נמי כה"ג:

שאם תרם מהם על מקום אחר. כגון שהיו העשרים של טבל כאן ואחר שנפלה א' של תרומה תרם מהם על מקום אחר אמרינן עלתה התרומה בידו כיון דשם תרומה קרא באותן שהפריש הא ודאי השתא ליכא טעמא דלעיל נעשו הוכיח והותרו שאר התאנים:
או שריבה ממקום אחר עליהן. נתן חולין שאינן מדומעין כפלים כנגד מדת התרומה ועירבן עם אלו הנותרים מודי ר' יוחנן דשרו כולהו דהא ליכא למימר בהו כולן נעשו הוכיח דבעידנא דנפלי הני הא אין הוכחה שהיה שם לאיסור לתפשן כי היכי דנימא כולן נעשו וכו' וכיון דליכא הוכחה השתא מהני רובא דהני בתראי דלא היו מדומעין דהשתא הוא דנפלו ושרו. ובגמ' דילן פ' התערובות בזבחים קאמר ריש לקיש דחביות של תרומה שנתערבה בק' חביות של חולין דאפילו באלפא לא בטלא כדאיתא בפ"ב דערלה וקאמר דאם נפלה א' מהן לים הגדול דהותרו כולן ואמרינן דאיסורא הוא דנפלה ואיכא התם מימרא דרב נחמן כיוצא בה בטבעת של ע"ז וקאמר דאם נפלה א' לים הגדול כולן מותרות והתם מצרכינן להני תרי מימרי ואמרינן דרב סבר כר' אליעזר דאמר התם אם קרב ראש אחד יקרבו כל הראשים כולן. והרמב"ם ז"ל פסק להאי מימרא רב נחמן בפ"ז דהיל' ע"ז ומימרא דריש לקיש פסקה בפ' ט"ו דהיל' תרומה והראב"ד ז"ל השיגו בהיל' ע"ז וכאן בהיל' תרומה נמי השיגו דהא ר' יוחנן פליג עליה הכא ואע"ג דבגמרא דילן לא פליג כיון דמימרא דריש לקיש לא מיתוקמא אלא כר' אליעזר ודלא כרבנן ור' יוחנן פליג עליה הכא ממילא אידחיא לה ע"כ דבריו. ואני אומר דאפשר כיון דחבית נפילתה ניכרת דהכי משמע התם פסקינן כר"ל ומודי בה ר' יוחנן והכא גבי תאנה דוקא הוא דפליג דאין נפילתה ניכרת תדע דהא ר' יוחנן נמי מודי דאם תרם מהם על מקום אחר דספקן בטל ברוב וטעמא דנאמר דכיון דקרא שם תרומה בהנהו דמפריש אמרינן תרומה עלתה ואמאי אלא כדלעיל קל הוא בתרומה. ועוד דמשו"ה לא אצריך ריש לקיש שנים שנים כמו גבי טבעות דע"ז וקרבן וטעמא דע"ז מדאורייתא תקרובתא אסירא וקרבן נמי דאורייתא הוא ופסולי מדאורייתא נינהו משו"ה קאמר ר"א התם יקרבו שנים שנים מה שאין לומר כן הכא ומה שהשיג עליו נמי דקאי כר"א אינה קושיא דכיון דאמוראי פסקי כוותיה ושקלי וטרו אליביה משמע דהילכתא כוותיה ומשו"ה פסקו כל הפוסקים ההיא דרב נחמן בהילכותיהם:
ק"נ חביות. שנפלה א' של תרומה לתוכן דהא אינה בטלה דחשיבא כדתנן חביות סתומות וקתני התם פ"ג דערלה דאם נפתחו בלא מתכוין דיעלו:
וחמשים אסורות. ולא נאמר איסורא ברובא איתא ולומר כיון דנפתחו הק' דשרו דלשם היתה התרומה אלא לעולם באיסורן הן עומדין עד שיתפתחו ומפ' התם דמכל חבית

וחבית שנפתחה נוטל הימנה דימועה דהיינו א' מק' והשיריים שותה ולא פליגא הא דר' הושעיא על ההיא דר' אליעזר דפרק התערובות דאמר דלא אמרינן דאם נפתחה א' דהתרומה נפתחה אלא נוטל הימנה כדי דימועה ושותה:

לכתחלה וכו'. מודי דאין פותחין דאל"כ מבטל איסור לכתחלה ומה הועילו חכמים בתקנתן יפתחם לכתחלה ואין כאן דין דחביות סתומות לעולם:

אוסרת בודאה במאה. כשודאי נפלה התרומה לצ"ט בענין שאחר שנפלה אין כאן אלא ק' אסירי וצריך מאה של היתר מלבד האיסור:

וספקה בחמשים. פירש הראב"ד ז"ל פי"ד דהיל' תרומה ספק' האמורה כאן הוא שאבדה א' מן הדמוע שהוא צ"ט חולין וא' תרומה וכיון שאבדה א' מהן או עשרה או עשרים אפשר שהיא היא התרומה או בתוך הנופלים התרומה ואמרו שאם נשארו מאותו הדימוע חמשים אסורים. ופרכינן הא ששים או שבעים לא יהו אסורים והלא אמר ר' יוחנן לעיל שאע"פ שאבדה א' כולן נעשו הוכיח וכולן אסורין ולא תבטל התרומה בנשאר אע"פ שהוא ספק ויש שם רוב חולין אלא א"כ ריבה עליו אחר נפילה חולין אחרים כמדת התרומה שלא נאסרה בדמועה. ומתרצינן דה"ק אותו הדמוע שהוא מאה אבדו מהם עד חמשים צריכין רוב פירוש המותר וכל אחת הפורשת משם צריכה שתיבטל ברוב חולין ממקום אחר דהא נעשו כולן הוכיח אבל אם אבדו יותר מחמשים שוב הפורשת מהן אינה צריכה רוב חולין ממקום אחר והכל מותר מאי טעמא דאמרינן איסורא ברובה איתא ועיקר דבר זה בפ' התערובות ע"כ דבריו. והיינו הא דאמרינן התם אמר רב יהודה אמר רב טבעת של ע"ז שנתערבה במאה טבעות ופירשו ארבעים כולן למקום אחר אינן אוסרות דאמרינן איסורא בששים הוא דאיתיה ומאן יהיב לן מעפריה ומליין עיינין:

מעלין את הקטנים במשקל. פירשתי במשנתנו:

והכא ר' אליעזר מחמיר ור' יהושע מקל. בתמיה ואליבא דר' יוחנן פריך כלומר היכי תנא ר' עקיבא בסיפא דמילתיה דר' אליעזר מחמיר דהא ברישא שמעינן מר' יוחנן דלא מחמיר ר' אליעזר אלא בידוע כדאמרינן לעיל כך היה משיב ר' אליעזר את ר' יהושע והלבנות מעלות את השחורות וכו':

תנאין אינון. תנאי נינהו ת"ק דתני פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בידוע דוקא לא גריס לדר' עקיבא כלל דהיינו ר' אליעזר והאי תנא ר"מ הוא ומאן דגריס לדר' עקיבא דפליג אדר' אליעזר ור' יהושע סבר דר' אליעזר נמי אפילו בשאין ידוע פליג עליה דר' יהושע ומחמיר ור' יהושע פליג אדר' אליעזר אפילו בידוע ומקל ור' עקיבא הטיל פשרה ביניהם ומודי לר' יהושע בחדא ולר' אליעזר בחדא והיינו כר' יהודה דר' יהודה הוא דגריס

בברייתא לדר' עקיבא הכי והשתא דקתני לדר' עקיבא ר' יהודה הוא דתני לה במתני' וה"ק אר' עקיבא בפשרתו פליגי ר' אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר מחמיר ואפילו באין ידוע ור' יהושע מקל אפילו בידוע ורישא ר"מ וסיפא ר' יהודה וקי"ל כר' יהודה וכפשרת ר' עקיבא דכל מקום ששנים חולקים וא' מכריע הלכה כדברי המכריע ועוד דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה:

שדרסה על פי עיגול. על פי כלי שהוא עגול שבו עושין דבלות עגולות:

ואינו יודע באי זה עגול. אבל יודע שעל פיו דרסו ולא בתוכו:

דברי ר' יהודה. הנוסחא הזו בר' אליעזר ור' יהושע דסבר ר' יהודה דכך נחלקו ר' אליעזר להקל ור' יהושע להחמיר:

ור"מ אומר. לא כך נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אלא כך הוא דנחלקו:

ר' אליעזר אומר וכו' ואפילו יש שם שלש מאות פומין. וכולהו בכלל הספק אין מעלין את היחיד הואיל ופי כלי שדרס בו התרומה דבר שבמניין הוא לא בטיל והאי תנא סבר דכל דדרכו לימנות מקדש כדאיתא בפ' התערובות ובפ"ק דביצה ואיתא נמי בסמוך וכיון דיש אנשים כשבאין למכרן מפרידין אותן במגריפה ומוכרין במניין הוי דבר חשוב:

דו אמר תנאין אינון. דאף משנתנו בכאן שנוייה אליבא דר' יהודה דלר"מ ס"ל דר' יהושע כל שדרכו לימנות מקדש וא"כ כי היכי דסיפא ר' יהודה מציעתא נמי ר' יהודה:

לדברי ר"מ כל הדברים מקדשין. ריש לקיש ור' יוחנן פליגי בפ' בתרא דמס' ערלה אליבא דר"מ דתנן התם שהיה ר"מ אומר את שדרכו לימנות מקדש וריש לקיש סבר כל שדרכו לימנות מקדש אית לן לגרוס בדר"מ ור' יוחנן סבר אדרבא סתם מתני' ר"מ היא ור"מ סבר כר' יהודה דבמאה פומין תעלה דאת שדרכו דוקא שנינו ובגמ' דילן איתא לפלוגתיהו בפ"ק דביצה ובפרק התערובות ובנוסחאות דילן נחלפה השטה מר"מ לר' יהודה ור' יהודה לר"מ. והכי אית ליה לרש"י ז"ל. ונוסחא דהכא כריש לקיש והכי איתא נמי בתוספתא דמכילתין פ' הלוקט דלעת ונוסחא דהתם כר' יוחנן:

דלעת אפילו אחד ממאה בה. דלא בעיא דלעת יונית שלימה והיא של כלאי הכרם לאסור אלא אפי' חתיכה ממנה א' ממאה שבה סגי דהא לפעמים אדם מוכר חתיכות במנין דומיא דליטרא קציעות דאע"ג דעיגולין נמכרין במניין ולא פומין אפ"ה כיון דלפעמים מוכרין גם הפומין במנין חשיב כל פום לחודיה:

דרסה ואינו יודע היכן דרסה דברי הכל תעלה. סיפא דברייתא דלעיל ובפ"ק דביצה איתא ופריך התם דברי הכל היינו פלוגתייהו דהוה משמע לן דכשדרסה בפומין למעלה הוא דהויא חשובה והיא בת מניין אבל בתוכה לא חשיבא ואע"ג דמנכרא ומשו"ה פריך

דאמאי והא מ"מ בפני עצמה היא ומשני רב פפא ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה מקום בעגול דרסה אי לצפונה אי לדרומה דברי הכל יעלו ופי' רש"י ז"ל ה"ק דרסה בתוך העגול ואינו יודע באי זה מקום בעגול דרסה דעכשו אינן נכרות שהרי מדובקות ואינו יודע היכן היא אם בצפונו של עיגול אם בדרומו הואיל והשתא לאו בת מנין הוא דלא מינכרא דברי הכל יעלו:

וצריך שיהא בכל אחד וכו'. אע"ג דר' אליעזר מקל ורואין את התחתונות דמעלות את העליונות אכתי בעינן שיהא בחולין שיעור לבטלה שיהא בכל אחד שתי ליטרין וכל שהוא יותר כדי שיהו השני ליטרין מרווחות דהשתא חד בתרי בטיל וכדאמרי' לעיל ובהכי מצרפין כל הליטרין של העיגולין וה"נ במתני' לר' אליעזר ה"נ בעינן:

הלכה ח

סאה תרומה שנפלה על פי מגורה. ומגורה אוצר החטים אמבר בלע"ז ונפלה על פי האוצר בשטחיות שלפני החטים שבו דומיא דדרסה על פי חבית:

וקפאה. שהסיר את של מטלה כדכתיב ויצף הברזל וקפא פרזלא. וקפאה שב אל המגורה לא אל הסאה ונשאר עדיין מן התרומה במגורה כדאיתא בגמ':

אם יש בקיפוי מאה סאין. שהיה האוצר כל כך רחב שכאשר לקטו החטים מעל פניו ברחת משערין שיש בהן מאה סאין של חולין מלבד התרומה הקיפוי עולה ואם לאו הקיפוי אסור וחטים האחרים שתחת הקיפוי מותרין כדאמרינן לעיל הפומין אסורין והשוליים מותרין ומשמע השתא דטעמא דהקיפוי אסור כי אין שיעור בקיפוי לחודיה משום דאין החטים של מטה מסייעות ובגמ' פריך דר' אליעזר מדידיה לדידיה דהא תנן לעיל במתני' דרואין אותן כאלו הן פרודות והתחתונות מעלות ומשני לה:

ור' יהושע אומר לא תעלה. הסאה אפילו יש בקיפוי שיעור ובגמ' נפ' בס"ד:

יקפנה. שב אל הסאה שנופל כל התרומה דרואין אותה כאילו הן חטים ע"ג שעורים ומוציא התרומה לעצמה שנפלה ע"ג המגורה עם מעט מן החולין שנפלה עליהן כמו שמאסף חטים מע"ג שעורים ותחתונים שרו אף אם אין בהן ק' כנגד התרומה והכי איתא בתוספתא וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ד:

בשאינו יודע אם בלולות הן. אם נתבלבלה בהן כל אותה סאה בכל המגורה:

או אין ידוע לאין נפלה. להיכן נפלה דלא ידע לאי זה מקום במגורה נפלה אם לצפונה או לדרומה:

שתי קופות שתי מגורות. כלומר או שתי מגורות:

שנפלה תרומה לתוך א' מהן. ואפילו בלא נבללה אלא דאין ידוע לאי זו מהן נפלה ובכל אחת יש חמשים סאין ושתיהן אסורות מספק מסייעות זו את זו לבטל והרמב"ם ז"ל בפ' י"ד כתב שתי קופות או שתי מגורות שנפלה תרומה לתוך אחת ונבללה ואין ידוע לאי זו מהן נפלה אם היו שתי מגורות בבית א' הרי אלו מצטרפות וכו' ע"כ. ואין צריך לנבללה כיון דאין ידוע לאין נפלה כדתנן לעיל ושרינן להו, ועוד ע"כ לא פליג ר' יהושע לעיל עליה דר' אליעזר דאין רואין העליונות כאלו הן פרודות אלא גבי דבלה דפי חבית או דפי כוורת דדבר שבמנין הוא וחשיב אבל הכא לא, ובגמ' מפרש כיצד מעלות ומסייעות זו את זו:

אפילו הן בשתי עיירות. כיון דשל אדם א' הן מצטרפין דלסוף יצרפם כאחת:

שנפלה אחת לתוכן וכו'. שנפלה אגודה א' כיוצא באלו והיתה חצייה תרומה וחצייה חולין נמצאו שיש כאן מאה ושני תחצאים ק"ב שיעורין כשיעור של תרומה עם האגודה שחצייה תרומה וקמ"ל דאע"ג דאין האגודות מתערבות יחד אפילו הכי מעלות זו את זו:

אמרתי לפניו. דר' יוסי תלמידיה דר' עקיבא הוא כדאמרינן בפ' הבא על יבמתו כלומר ושתק ר' עקיבא והודה לדברי:

אם יש בקיפוי כשיעור אין הא ארעייתא לא. דאין התחתונים מצטרפין:

כמרבה מזיד. פי' רבנו שמשון דגרע משום דקפא דלא רצה שיצטרף ומשו"ה לא מצטרף ואין הלשון משמע כן אלא ה"פ דהתרומה היא בעינה בשטחיות המגורה והרי לקחה לעצמה ולא כולה וכי הדר ונטל החטים שלהלן ממנה ונתן עמה אע"ג דאפשר דלא נתכוין אלא שלא תתבלבל לתוכה אפ"ה כיון דלקחה בעינה הוי כאילו מרבה מזיד עליה והחמירו דבעינן בקיפוי לחודיה כדי להתיר סאין שבקיפוי כשיעור דהרי הוא כאילו מדמע התרומה במזיד ותנן דאין מבטלין איסור לכתחלה ומש"ה חטים התחתונים לא אהנו וכדפרשי' דקיפוי נמי קנסינן דחדא היא אליביה:

כסאה עולה. מתוך מאה הוי כאילו הרים הסאה לחודיה לתתה לכהן ואע"ג דקא מצטרפי סאין אחרים הא תנן במס' ערלה דצריך להרים ותנן לקמן סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה למקום אחר ר' אליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי הילכך לא תעלה מחמת סאין של הקיפוי אלא אם יש בקיפוי שיעור דאה"נ דכמעורבת חשיבא דהא תחתונים מסייעין לבטלה ואפילו במבוטלת בהדיא ס"ל לקמן דבעינה חשיבא ומדמעת ומשו"ה בעינן בקיפוי כשיעור וכיון דר' אליעזר דמקל בפי כוורת מחמיר כאן ר' יהושע דמחמיר התם כ"ש דיחמיר הכא אפילו אם יש בקיפוי שיעור הוא כולהו לכהן:

מה נפיק מביניהון. מאי בינייהו בין תירוצא דרב כהנא ובין תירוצא דר' אסי:

ומתרצי' הא איכא בינייהו על דעתיה דר' אסי מותר לרבות. כלומר אם קפה ובא לרבות ולתת חטים עוד על הקיפוי:

על דעתיה דר' אסי מותר לרבות. דהא מדמי לה לסאה עולה מתוך מאה וכמעורבת היא ואינה בעינה, ואע"ג דר' אליעזר ס"ל דתרומה בעינה מחתה כדאיתא פ' נוטל ה"מ לענין דמדמעת ובעיא ק' אבל לענין להתירה ולרבות עליה ס"ל לר' אסי דמודי לרבנן דלגבי האי כמעורבת היא ואינה בעינה ובריש סאה תרומה נמי אמר דאיכא מילי דמודי ר' אליעזר דאינה בעינה:

על דעתיה דרב ותרומה בעינה היא ואסור לרבות עליה:

קפה וחזר וקפה. כהנא אסור לרבות על הקפוי' דמרבה מזיד חשיב לה במזיד לר' אסי כיון דמותר לרבות דלא חשיבא בעינה הקפוי שני מעלה את התרומה וקיפוי שני דהכא היה גם בו מהתרומה בעינה וכגון דקיפוי קמא נטלו דק מאד ונשאר עדיין מהתרומה ובקיפוי השני נטלו:

אע"פ שלא שייר. כגון שלא היו חטים במגורה אלא ב' אצבעות והיה רחבה ובשני קפויין אזלי כולהו שרי לר' אסי דמותר לרבות:

והוא ששייר. דאם לא שייר לא שמיה קיפוי. ונ"ל דכי פליגי ר' אילא ור' אסי עליה דרב כהנא היינו לתרוצי מילתא דר' אליעזר דלר' יהושע פשיטא דבעינה ממש היא דלית ליה רואין כאלו הן פרודות ואפילו יש בקיפוי מאה אסור משום מרבה מזיד ולקופה לחוד הוא דאסור כן נ"ל פי' שמועה זו ולא כתבתי פי' רבנו שמשון ז"ל במימרא דר' אסי דאין לו משמעות בלשון הגמ' כלל:

שתי קופות בשתי עליות. אפי' בשתי עליות מצטרפין ושתי מגורות דוקא בעליה א' מצטרפין:

קופות דרכן להתפנות. דרך הוא שנושאן למקום א' ומערבן יחד אבל מגורות דוקא בעלייה אחת העלייה מצרפן אבל בשתי עליות אין דרך לפנותן מעלייה זו לעלייה אחרת וכתב רבנו שמשון ז"ל ונראה דלפי טעם זה דוקא כשהן של אדם אחד אבל של שני בני אדם לא וניחא השתא הא דקתני בתוספתא בזו מאה ובזו אין מאה אומר אני לתוך מאה נפלה ומאי נפקא מינה הא כיון דלא ידיע מעלות זו את זו אלא משום תרי גברי איצטריך ואין לומר משום שתי עיירות נקט לה דהא קתני לה בתר מילתיה דר"ש ולדידיה אפילו חמשים חמשים נמי מעלות ומאה למאי איצטריך להעלות סאה א' לכהן ומשום גזל השבט:

בזה עשרים סאה ובזה עשרים סאה. ואין עירוב מקוואות ביניהם דהיינו כשפופרת דקי"ל אין מקוה שלם נפסל במים שאובין:
קוויה פסולה. מאלו המים הנקוין בו שהם פסולין ששלשת לוגין מים שאובין פסלום:
ריבה על הידועה וביטלה שוגג. שנפלה בה עד שיעור ק"א לתרומה:
מעלה ומתיר. מעלה משם סאה לכהן משום גזל השבט:
והשנייה חזרה להוכיחה. שהרי הראשונה שהיא ידועה הותרה והשנייה אינה ידועה וחזרה כבתחלה שצריך אתה להוכיח לאי זו קופה נפלה כדי לאוסרה ואינך יכול דאינה ידועה ומצטרפין חמשים של זו לבטלה דדוקא כי הוה מקולקלת הוה אמרינן הכי אבל כיון דאינה מקולקלת ונשאר הספק של הסאה אם בזו נפל או בזו הא תנן דמצטרפות ונמצא שתי סאין עולות מתוך מאה וחמשים סאה:
אין אומרין במקום שנפלה השניה שם נפלה הראשונה. ותהוי האחרת מותרת בלא רבייה אלא ספק נמי יש באחרת ושתי הקופות מקולקלות כדמפ' ואזיל:
ריבה על א' מהן. בין ריבה על הידועה בין על שאינה ידועה:
וביטלה שוגג וכו' השנייה אסורה עד שירבה וכו'. והא דלא אמרי' הכא כמו ברישא דכי ריבה על הידועה חזרה השנייה שאינה ידועה להצטרף ועולה היינו טעמא דהכא כיון דמעיקרא נצטרפו להיתירא והוה חזיא הספק בין בזו ובין בזו והדר אידחו מההצטרפות תו לא חזו דכיון דפקע פקע אבל רישא דמעיקרא לא חזו להצטרפות וכי ריבה על הידועה ההיא שעתא חיילא ההצטרפות שרייא ודמי להא דגרסינן פ' לולב הגזול היו ענביו מרובין מעליו פסול ואינו ממעטן בי"ט תנא עבר ולקטן כשר ומפ' בגמרא דוקא שהשחירו מעיו"ט דהוי דחוי מעקרו אבל השחירו בי"ט הוה ליה נראה ונדחה ואינו חוזר ונראה ופסול:
וביטלה שוגג. דאילו במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה כדתנן לקמן בס"פ סאה תרומה. והרמב"ם ז"ל פי"ד כתב שתי קופות שנפלה סאה של תרומה לתוך א' מהן ונודע לאי זו מהן נפלה ואח"כ נפלה סאה שנייה ואין ידוע לאי זו מהן נפלה אומרים למקום שנפלה הראשונה נפלה שנייה לפי שתולין הקלקלה במקולקל נפלה סאה ראשונה לתוך א' מהן ואין ידוע לאי זו מהן ונפלה סאה שנייה ונודע לאי זו מהן נפלה אין אומרים למקום שנפלה שנייה נפלה ראשונה אלא שתיהן מקולקלות ולא כתב לא סיפא דרישא ולא סיפא דסיפא ולא ידעתי למה:
לדעתו הדבר תלוי. אתיא כר"מ דהלוקח יין מבין הכותיים וס"ל כר' יהודה דפ"ב דע"ז דס"ל דאין משקין מעורבין כדאיתא התם והר"ם ז"ל פסק להא פ"ד ולא יתפרש לשונו

שם אלא ביבש ולא בלח אע"ג דהכא גבי לח איתמר משום דהרב פסק גבי לח דבשל תורה אין ברירה:

אף במקוה כן. כגון שני מקוואות בזו עשרים ובזו עשרים ואין עירוב מקוואות ביניהן ונפלו מים שאובין בא' מהן דנפסל והיו בשיפועו של הר זה בגובה שיפועו וזה בשוליו ונתערבו ונפסלו שניהם אם רצה להוציא מים של מטה או של מעלה בדעתו הדבר תלוי ויערה אותו וימלאנו מים כשרים:

היך עבידא. היכי דמי:

שתיהן אסורות. דאינן מצטרפות:

שכבר עלתה התרומה. בפעם הראשונה ואע"ג דגם לזו בעי' רבייה וחשבינן דשמא הכא נפלה התרומה מ"מ הא דאמרינן גבי תרומה אחר הרבייה צריך להרים היינו משום גזל השבט וכיון דלא נפלה או בהא או בהא אלא סאה אחת והעלתה לא מחייב תו:

מאה קישואין טהורים. ולא הוכשרו הואיל ואינו מקפיד על תערובתן מעלה:

הוכשרו. הרי מקפיד על תערובתו דלא ניחא ליה בהכי מפני שלא יטמא השאר חשיב כאילו הוא בעיניה דלא ניחא ליה בתערובתן ושמא יהיב דעתיה עליו ויכירנו הילכך אינו מעלה ובריייתא ה"פ בלול מעלה שאינו מקפיד בבלילתו אם בא לערבן מעלה מצטרפין האגודות כולן לבטל התרומה ומתני' בהכי עסקינן דלא הוכשרו ושאינו בלול אינו מעלה דהוא מקפיד על בלילתו ואינו רוצה אין מצטרפין להעלות התרומה. וכתב רבנו שמשון ז"ל וכל זה בדבר שאינו נבלל כגון יבש אבל בדבר הבלול בין מקפיד בין אינו מקפיד מעלה ע"כ ונכון הוא ומוכרח:

הדרן עלך פרק המפריש בס"ד

פרק ה

הלכה א

לפחות ממאה חולין. בין טמאים בין טהורים ירקבו דאין לה לאותה סאה תקנה לא לכהן ולא לישראל לישראל לא חזיא דתרומה בין טמאה וכ"ש טהורה לזרים ואפילו הם טהורים במיתה היא כדתניא בתוספתא ומייתינן לה בפ"ב דבכורים אוכלי תרומה לזרים בין טהור שאכל את הטהור בין טמא שאכל הטמא בין טהור שאכל את הטמא בין טמא שאכל את הטהור כולן במיתה ע"כ. ולכהן נמי טמאה לא חזיא דתניא התם ובתוספתא אוכלי תרומה לכהנים טהור שאכל את הטהור כמצותו טהור שאכל את הטמא באיסור עשה ומפ' לה בפ"ב דבכורים אמר רבה בר ממל ואחר יאכל מן הקדשים מן הטהורים

ולא מן הטמאים וכל לא תעשה שבא מכח עשה עשה הוא. ואיכא דיליף מבשעריך תאכלנו. וטמא שאכל טהור במיתה כדאיתא בפ' הנשרפין. וטמא שאכל את הטמא בלא תעשה ומפ' לה בפ' כל הבשר אמר שמואל משום ר' אלעזר מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנא' ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ופי' שם רש"י ז"ל ומתו בו באוכל תרומה בטומאת גופו כתיב דהא לעיל מיניה כתיב איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב וגו' בקדשים לא יאכל ומוקמינן לה ביבמות דבתרומה משתעי קרא ולא אתי איסור טומאת הגוף שהיא במיתה בידי שמים וחייל אאיסור טומאת תרומה שאסורה ועומדת עליו באיסור עשה כדמפ' ביבמות בפ' הערל מבשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו דמשמע טמא וטהור אוכלין בקערה אחת בשר פיסול המוקדשין לאחר פדיונו דאין בו איסור טומאה וכתיב תאכלנו לזה ולא לאחר כלומר בזה התרתי לאכול טהור עם הטמא ואע"פ שאוכל בשר טמא דהא נגע בו טמא שמותר לאכול פיסולי המוקדשין בין בטומאת הגוף בין בטומאת עצמן אבל בתרומה לא התרתי לך לאכול בטומאת עצמה ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל אוכל תרומה בטומאת הגוף מפורש בו לא תעשה דכתיב בקדשים לא יאכל ועל כל תרומה קא מזהר בין טמאה בין טהורה והא דכתיב ולא יאכל מן הקדשים איצטריך לדרשא דדרשינן בפ"ב דערלה וממיתה הוא דמיעטיה רחמנא אבל בל"ת קאי והכי איתא נמי בפ"ב דבכורים טמא שאכל את הטמא בכהנים בלא תעשה הילכך תרקב היא והם כיון דנפלה בפחות ממאה שהיא מדומע ובין אי חולין הוו טהורים או טמאים ובגמ' פריך ניחא טהורים דירקבו דכיון דנפלה לחולין טהורים פחות ממאה נחשבין כתרומה טהורה דדרשינן הרי הוא מקדשו וטמאין לא הוו דלא מצי לטמא אוכל לאוכל דאין אוכל מטמא אוכל בפחות מכביצה והוה ליה כתרומה טמאה שנתערבה בתרומה טהורה דאסורה באכילה לכהן משום טמאה ולהדלקה לא חזיא משום דחולין חשיבי תרומה טהורה דאסור לשרוף או להפסיד תרומה טהורה אלא טמאה בחולין טמאין דטמאה בטמאה היא אמאי תרקב ומשני לה:

למעשר ראשון. דלא נטלה תרומתו עסקינן דהוה ליה טבל וכדמוכח בגמ' וממשנה יתרה קא דייק דאי דנטלה היינו חולין והא תו למה לי ועוד דהא קתני סיפא יקרא שם לתרומת מעשר. בן טמא בין טהור תרקב ואין תקנה לומר שיקרא שם לתרומת מעשר שבו וימכרנו לכהן מפני שהתרומה שנפלה היא מאה ולא חזיא לכהן הילכך תרקב היא והם:

או למעשר שני. בין טמא בין טהור ובין בגבולין בין בירושלם דהתם שרי מעשר באכילה תרקב ומטעמא דאמרן דתרומה טמאה לא חזיא לאכילה וכן חוץ לירושלם דמצי למפרקיה ומטעמא דאמרן:

להקדש בהקדש בדק הבית מיירי מדתני סיפא יפדו דאי בהקדש מזבח אין לו פדיון דקדוש קדושת הגוף וטעמא דאפילו בפדיון לא מהני משום תרומה טמאה ואע"ג דמן התורה בטל ברוב כיון דאסמכוה אקרא דאת מקדשו אחמירו בה ובפ' הנודר מן הירק פריך הא למאה תעלה כלומר יעלו סאה א' והשאר מותר והא דבר שיש לו מתירין הוא דאי בעי מיתשיל עלה וחזרה היתר ואמאי בטלה במאה וכ"ת דמיירי דאתאי ליד כהן ולית בה שאלה והא מדקתני ואם היתה טהורה אותה סאה ימכרו לכהן מכלל דלאו ביד כהן היא וליכא למימר דבישראל שירשה מאת אבי אמו כהן מיירי דאי הכי אותה סאה אמאי לא ימכור והא ירשה ומסיק דתרומה מאי מצוה לאיתשולי עלה איכא וכדבר שאין לו מתירין דמי ולהכי בטילא במאה:

ואם טהורה היתה אותה סאה. עם החולין טהורין:

ימכר לכהן בדמי תרומה. שדמיה פחותין לפי שאוכליה מועטין וגם אילו נטמאת לא חזיא לאכילה לשום אדם:

חוץ מדמי אותה סאה. שצריך ליתנה לכהן:

ואם למעשר ראשון. טהור נפלה:

יקרא שם לתרומת מעשר. הכהן קורא לה שם ויאמר לצפונו או לדרומו כדלעיל שהוא טבל וימכור הלוי לכהן המעשר בדמי תרומה חוץ מהסאה ותרומת מעשר:

ואם למעשר שני או הקדש. טהור נפלה יפדו ויאכלו דמי המעשר בירושלם והדמוע ימכור לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה:

ואם טמאים היו אותן החולין. וה"ה המעשר ראשון או מעשר שני ותני הכי דמיירי דהתרומה שנפלה בהן היא טהורה דהשתא לא אהני אפילו שיקרא שם לתרומת מעשר על מקום אחר וכ"ש מיניה וביה כדקתני רישא דמיירי רישא טהורה בטהורים יקרא שם לתרומת מעשר שבו הא טהורה בטמאים אינו קורא שם לתרומת מעשר שבו וכן פי' ר"י ז"ל וטעמא דלא מהני מפ' בגמ' משום דנהי דכי קרי שם מיניה וביה בתרומת מעשר מסלקו מאיסור טבל א"נ כי קרי במקום אחר מסלקו מאיסור טבל והתרומה במקום אחר ולא בתוכו מ"מ התרומה שנפלה בתוכו שם עומדת ואין תקנה להוציאה משם ויהיה נותנה לכהן הילכך לא מהני אא"כ יאכלנה קליות הכהן בעצמו כדי שלא יהא באוכל של חולין כביצה דפחות מכביצה לא מטמא כדתניא בת"כ מכל האוכל אשר יאכל אוכל

הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים בביצת תרנגולת דהשתא בענין זה לא יאכל שום חלק מהתרומה ותהא טמאה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד דהל' טומאת אוכלין וז"ל כמה שיעור אוכלין לטומאה לטומאת עצמן כל שהן ואפילו שומשום ואפילו חרדל מתטמא שנא' מכל האוכל ואין אוכל טמא מטמא אוכל אחר עד שיהא בו כביצה בלא קליפתה ע"כ ומה שכ' בלא קליפתה סוגיא דריש פ' כיצד משתתפין מוכחת כן:

יאכלו ניקודים. ימכרו לכהן ויאכלו ניקודים דעלה קאי וכן פי' ר"י ז"ל:

ניקודים. ויזקוטוש בלע"ז. שעושין עיגולין קטנים שאין בהן כביצה ומנקדין אותן נקודות נקודות וכן ת"י יבש היה ניקודים הוה בכיסנין ופי' הגאונים פת יבשה מאד שכוססין אותו בבית המשתה וכן פי' ר"י ז"ל ניקודים טראלי בלע"ז ומפ' בגמ' שיעורן שיהו כחצאי ביצים ותני במתני' סתמא הכי דדרכן לעשותן דקים וקטנים ואין כאן אוכל כביצה:

קליות. החטה כמות שהיא קולה אותה באש בלא משקה ואוכלם:

ילושו במי פירות. שאין מכשירין ואין מחברים ואין כאן אוכל כביצה וסתם לן כר' עקיבא דאמר במס' טבול יום ומייתי לה בפ"ב דחלה לא פסל אלא מקום מגעו בלבד:

יתחלקו לעיסיות. קטנות שאין בכל א' כביצה. והקשה הרא"ש ז"ל מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דרישא קתני תרומה טמאה לחולין טהורים ירקבו וכדפרישית דהו"ל כתרומה טמאה שנתערבה בתרומה טהורה וסיפא קתני דתרומה טהורה לחולין טמאים תיאכל קליות ואמאי לא יחשבו כתרומה טמאה וטהורה שנתערבו ויאסרו באכילה. ותירץ הרב ז"ל דלא דמי דלעיל הנך חולין נעשו כתרומה ליאסר לזרים מכח תרומה טמאה הילכך לכהנים נמי אסירי כדין תרומה טמאה אבל הנך חולין דהכא אין נעשין תרומה אלא מכח תרומה טהורה הילכך שריין לכהנים כתרומה טהורה ואע"ג דלעיל מחמרינן בהו מתרומה עצמה שנתערבה בהן דאפילו בהדלקה אסירי שאני התם שהחולין טהורים נעשין תרומה וחיישינן שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת אבל הכא אע"פ שהחולין טמאין נעשו תרומה לא חיישינן שמא יאמרו תרומה טהורה נאכלת דבהא לא טעו דזיל קרי בי רב הוא וידעי דכיון דמכח תרומה טהורה נעשו תרומה שריין באכילה כתרומה ע"כ דבריו. והנה האריך למענית ולא הספיק. ונ"ל הטעם ברור דרישא דהתרומה הויא טמאה אם נאמר תיאכל קליות לא אהנינן ולא מידי דהא אוכלין שקבלו טומאה בכל שהו יש בהן טומאה ולא מיבעיא דבכזית איכא איסור עשה לטהור ולטמא בלא תעשה אלא אפילו כל שהו נמי אסיר דקיי"ל כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה בכל האיסורין שבעולם ואפילו ריש לקיש נמי מודי דמדרבנן אסור כדאיתא בפ' בתרא דיומא הילכך ירקבו אבל סיפא מהניא תקנתא לאכול תרומה בטהרה דאין

אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה כדפרישנא ונצטוינו לשמור התרומה וליזהר בה שלא להפסידה דאכילה כתיבה בהו כמו שביעית וכמו שאני עתיד לפ' לקמן בפ' האשה אוכלת בס"ד:

סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין. שלא הוכשרו שלא טימאתן בנפילתה ואילו היתה תרומה טהורה היתה בטלה בא' ומאה והכא משום דהוי טמאה פליגי:

תירום ותישרף. ירים משם סאה ותישרף כדין תרומה טמאה כדאמרינן לעיל:

שאני אומר וכו' לכאורה משמע משום דס"ל לר' אליעזר לקמן סאה של תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה למקום אחר ר' אליעזר אומר מדמעת כתרומה ודאי ובגמ' מפרש אי עיקר טעמו משום שאני אומר:

תעלה ותיאכל. בבכורות פ' הלוקח בהמה מייתי לה ופי' רש"י ז"ל תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה מדקתני בדר' אליעזר תירום ובדרבנן תעלה והא דתנן במס' ערלה פ"ב התרומה ותרומת מעשר עולין בא' ומאה וצריך להרים התם משום הפסד כהן ואי יהיבי ליה דמיה שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה קתני בהו לשון עלייה דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם יעלו בא' ומאתים עכ"ד. וכ' התוס' עליו והדין עמו שפירש משום הפסד כהן כדאיתא בירושלמי משום גזל השבט. מיהו אע"ג דעיקר התקנה היתה משום הפסד כהן מ"מ נראה דלא מיפטר בדמי דע"כ לא פליגי ר"א ורבנן לקמן בפירקין אלא במדומע אחר שהורם דלר' אליעזר מדמעת כתרומה ודאי ולרבנן מדמע לפי חשבון וכיון דמדמע לפי חשבון פשיטא דלא סגי בלא הפרשה דקדושת תרומה יש בה וכן כ' רבנו שמשון ז"ל והרא"ש ז"ל והכא דבהגבהתה אינו מועיל הוא דכ' רש"י ז"ל:

ניקודים. פירשתי לעיל:

ובלבד שלא יהא כביצה במקום א'. כדי שלא יהא כשיעור שיטמא אוכל וכדפרישנא ואע"ג דקתני תאכל ותילוש ותתחלק בלשון נקבה לאו משום דאסאה לחודה קאי אלא דגם החולין יאכלו קליות או נקודים דתניא בפ' הלוקח בהמה דלר' אליעזר נמי אע"ג דהסאה תירום ותשרף מ"מ החולין יאכלו ניקודים או קליות או ילושו במי פירות או יתחלקו לעיסיות ובלבד שלא יהא כביצה במקום א' וא"כ כ"ש לרבנן דהחולין נמי יאכלו הכי וכן פי' רש"י ז"ל פ' הלוקח בהמה אלא משום דתני ר' אליעזר דינא דיליה גבי סאה תנו רבנן נמי דינא דילהו גבי סאה, והתם מפרש טעמא דרבנן דמ"ט לא חשבינן להו חולין גמורים כיון דלא גרע מאיסור השוה בכל דעלמא דבטל במאה ומפ' גזרה שמא יביא קב חולין טמאים אחר וקב ועוד ממין זה סבר איבטלינהו ברובא וכיון דאיכא האי

משהו מצא מין את מינו וניעור ופ' רש"י ז"ל איכא למיחש כי הוה ליה קב שאר חולין טמאים מייתי ליה ומערב ליה בקב ומשהו ממין זה וקסבר איבטליניה ברובא דהאי קב ועוד וכיון דאיכא בהאי ועוד משהו א' ממאה טמא מן התרומה טמאה שנפלה שם ובטלה, עכשו מצא טמא ראשון את טמא שני ונעור מתורת טהרה ומצטרף עם זה והוו להו פלגא ולא מיבטיל דטומאה שבטלה חזרה וניעורה מתורת טהרה כדאיתא התם:

והקשה הרא"ש ז"ל וא"ת חולין טמאים שנתערבו ברוב חולין טהורים ליחוש להכי נמי. וי"ל כשנתבטלו מיעוט טמאים ברוב חולין טהורים ליכא למיחש שמא יבטל קב חולין טמאים בקב ועוד מתערובת זו דידע דשם טומאה לא פקע מחולין המעורבין טמאים בטהורים אלא דבטלי ברוב וכשיערב בקב ועוד קב טמאים מצא מין את מינו וטומאה עוררת טומאה אבל הכא סבור הוא דשם טומאה פקע מן התערובת הזה לגמרי מאחר דשרי' הכל לגמרי לזרים לאכול לרבנן ולר' אליעזר המאה סאין אע"פ שהתרומה בהן ע"כ דבריו. ותלמודא דהכא מפ' טעמא אחרינא אמאי חולין ותרומה אוכלין אותה ניקודים:

תעלה. ותנתן לכהנים ויאכלוה ניקודים. בענין שלא שלא ימצא שום חלק כביצה מן התרומה טהורה שיקבל טומאה מן האוכל האחר ומאי דאפשר לתקוני מתקנינן ור' אליעזר לא פליג הכא לומר שיאכלנה ככרות גדולות ויאכלנה בטהרה כדאסיקנא לעיל דדוקא לענין חומרא הוא דא"ר אליעזר תרומה בעינה מחתא. אבל לא לקולא. ובגמ' מפ' אי החולין שאוכלין הזרים אי בעי' למיכלינהו ניקודים או לא:

טבל מעלה. כגון שנפלה סאה תרומה למאה סאין של טבל בטלה ותעלה הסאה לכהנים ושרו אחרנייתא ומפריש מעשרות של הטבל ולא תאמר דלא בטיל דהא קרוב לשלש סאין של תרומה יש בתוכו וכ"ש אם נאמר מגו דאי עביד כולהו תרומה בר מכל שהוא מצי עביד מין את מינו וניעור קמ"ל דכחולין דמי ומסייע חלק התרומה נמי לבטל:

ספיחי שביעית. המותרים כגון זרע ירבוזין וחרדל דקי"ל כר' יהודה דשרו ונתערבה סאה של תרומה של חרדל דאשתקד בספיחים דחרדל דשביעית אם יש בהן מאה סאין מעלין ומתירין ואין צריך להרים אלא ינתנו לבעליהן קמאי דקודם התערובת:

וקורא שם למעשרותיו. ואין צריך יותר:

וינתנו לאוכליהן. לבעלים הראשונים של חרדל דשביעית ואין צריך להרים וכדפרישית ואי אין שיעור לבטל התרומה ואפילו הויא תרומה טהורה לא תימא ימכר כולו לכהן חוץ מדמי חרדל של תרומה אלא הכל ירקבו כדתניא בתוספתא פ"ו ומייתינן לה בפ' זה בורר סאה תרומה שנפלה לק' סאין של שביעית הרי אלו יעלו פחות מכאן ירקבו והוינן בה בפ' זה בורר אמאי ירקבו ימכרו לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה

ומפרקינן אמר רב חייא משמיה דעולא זאת אומרת נחשדו כהנים על השביעית ופירש"י ז"ל יעלו דתרומה בטלה בא' ומאה ויאכלם הזר קודם זמן הביעור. לפחות ממאה והויא לה מדומע ואסורה לזרים. ימכרו לכהן דהא תרומה שריא להו. בדמי תרומה כלומר בזול דתרומה אין דמיה יקרים כחולין לפי שאינה ראויה אלא לכהנים כלומר ימכרום בעלים לכהן במה שיכול חוץ מן התרומה שהוא חייב לתתה לכהן בחנם דמותר למכור שביעית ע"מ לאכול היא ודמיה קודם הביעור. נחשדו כהנים אשביעית להשהות ולאכול שביעית אחר זמן הביעור דמורו בה התירא משום דאישתריא תרומה וקדשי קדשים לגבייהו ושביעית נמי קדושת הארץ היא עכ"ל רש"י ז"ל. ולהכי קאמר הכא דאוכליהן לבעלים קמאי ולא לכהנים:

מתני' אמרה כן. דטבל מעלה:

ולא טבל הוא. דע"כ כי קתני בה מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו מיירי כדקתני סיפא כדפרישית במתני':

תמן תנינן. משנה היא בפ' בתרא דתמורה ומייתי לה בפ' כל שעה:

אלא פת ושמן. כדאיתא התם פת זריק ליה בין העצים ומימאיס שמן רמי ליה בכלי מאוס:

הא שאר כל הדברים לא. כגון חטים וזיתים וכיוצא בהן דלא מימאסי אפילו זריק להו אסור להדליק בהן דאיכא תקלה שיבא לאכלן וירקבו:

היא שאר כל הדברים. והתם מפ' בשליקתא ופירש רש"י ז"ל לאחר שנטמאו שולקן ואח"כ זורקן לבין העצים והן נמאסות וחזקיה חייש דילמא אכיל להו מקמי דלשלקינהו או בשעה ששולקן ולכך קאמר דמדרבנן ירקבו דמדאורייתא תרומה טמאה בשריפה הוא כדאמרינן בפ' במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים כך מצוה לשרוף את התרומה והתם נפקא לן מקראי:

ר' יודן בעי. רצה לדון חטים כפת וזיתים כשמן וכר' יוחנן:

המדליק בפת של תרומה. ואפילו מאוס:

מהו להדליק בפת. שהיה ירא מקללת ר' יונתן:

אדליק. ולא תירא דמה שיפול על כל הכהנים שנהגו היתר יפול עליך: ר' שמואל בר נחמן כהן היה:

הכל מודים בשמן שהוא מותר. מדאורייתא אלא דרבנן גזור שיתננו בכלי מאוס:

לך נתתים למשחה. בקרא דאת משמרת תרומותי כתיב בפרשת קרח:

לגדולה. דהכי מתרגמינן לרבו והיינו כדדרשינן דמתנות כהונה אוכלן צלי שלוק ומבושל ובחרדל כדאיתא בזבחים ואיתא נמי בשביעית פ' כלל גדול רבא:

למשחה להדלקה. תרגום שמן משחא וסתם שמן להדלקה:

ניחא טהורים ירקבו. כדפרישנא במתני' דכיון דטהורים אסורים מטעם דרמו לתרומה כדכתיב את מקדשו ודרשינן הרי הוא מקדשו ניחא דירקבו ולא ישרפו דאין תרומה טהורה בשריפה אבל כשהחולין טמאים ותרומה טמאה אמאי ירקבו ישרפו מיבעי ליה בשלמא לחזקיה ניחא דאמר דוקא פת ולא חטים ומתני' בחטים מוקמינן לה אבל לר' יוחנן ישרפו מיבעי ליה:

שמא ימצא בהן עלייה. דדימוע קיל להו לאינשי וישהנו מלשורפו כדי שיפלו בו עוד חטים כשיעור ויבטל ויבא בין כך ובין כך לידי תקלה:

ובדבר שאין דרכו להבלל. קאמר ר' יוחנן דישרפו דליכא תקלה אבל דבר שדרכו להבלל כגון יין ומשקה של תותים וכיוצא בהן דדרך ללפת בהן את הפת מודי ר' יוחנן לחזקיה דירקבו, והכי תניא בפ' כל שעה דתרומת תותים וענבים שנטמאו אין לו בה היתר לא היתר אכילה ולא היתר הסקה דכי ודאי איכא תקלה מודי ר' יוחנן. והרמב"ם ז"ל פסק בהפך וז"ל מניחין אותן עד שירקבו בד"א בדבר שאין דרכו להאכל חי אבל בדבר שדרכו להאכל חי לא יניחם שמא יתקל בהן ויאכל מהן אלא ידליק הכל וכו'. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

אין להקדש אלא מקומו ושעתו. משנה היא במס' ערכין סוף פ' שום היתומים כלומר והכא נמי זו היא שעתו דמי עציו לשריפה והיכי תנן דלהקדש ירקב ואפילו טהור נמי כיון דאינו ראוי אלא לשריפה מחמת תרומה טמאה ישרפוהו ולתקלה ליכא למיחש דהקדש הא בדילי אינשי מיניה כדאיתא פ"ק דפסחים:

הדא מתני' טהורה בטהורים. כי תני אם היתה סאה וכו' לחולין ובמעשר ראשון יקרא שם לתרומת מעשר שבו היינו דחולין או מעשר ראשון נמי הוו טהורים דבסיפא קתני אם היו טמאין אותן חולין:

דא"ר יוסי בשם חזקיה. פלוגתא היא לעיל ריש פ' אין תורמין:

על דעתיה דר' יוסי ניחא. דדריש לעיל עשה שינתן לאהרן בכהונתו כלומר כשהוא טהור דראוי לשמש ומשמע דאף אם מעשר ראשון טמא אמר רחמנא תן לו תרומתו בטהרה ולא סגי אלא דתורמין מן הטהור על הטמא והיינו ממקום אחר לדידיה אתיא מתני' שפיר דלא שריא לקרות שם לתרומת מעשר שבו אלא דוקא טהורה בטהורים אבל בסיפא דטהורה בטמאים לא קתני וכדפרישית במתני':

אלא לרב כהנא דאמר טול מן המקודש שבו. ובין טהור ובין טמא שרי רחמנא להפריש תרומת מעשר לדידיה תקשי מתני':

מודי הוא הכא דדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן. כלומר כי קאמר רב כהנא דמצי יהיב מן הטמא על הטמא מיניה וביה היינו כשהמעשר הנשאר נשאר מותר ללוי דמצי למיכליה אבל הכא דהוי מדומע דהא תרומה שנפלה לפחות ממאה שם היא עומדת זקוק ליתנו לכהן ובעל כרחו צריך למכור הכל לכהן בדמי תרומה דקורא שם מיניה וביה ומפריש תרומה מ"מ קא מהני סוף סוף לא מצי לוי וטרחי' לאשכוחי תיקון להך תרומה טהורה שנתערבה כדתנן במתני' וכיון דאתינן להכי דיאכלו קליות או ניקודים כדי לאכול התרומה בטהרה כה"ג נמי אכיל לכוליה ולא יפריש תרומתו מיניה להפסידה אלא ממקום אחר טהור:

הדין ניקודים כהדא חציי ביצים. פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ניקודים פי' בתלמוד שיעשנה ככרות קטנות תהיה כל א' וא' כחצי ביצה ואין הכוונה שילוש אותה כולה ואח"כ יעשה ממנה ככרות קטנות כחצי ביצה דהא נצטרפה העיסה ונטמאת אבל הכוונה שילוש אותה ככר אחר ככר ע"כ. ודבריו ברורים ומוכרחים:

כמא דו אמר תמן. בפ' התערובת דתנן התם איברי בעל מום שנתערבו באיברי תמימים ר' אליעזר אומר אם קרב ראשו של א' מהם יקרבו כל הראשים כולם וקסבר ר' סימון דהיינו טעמא דמתני' דכי היכי דהתם יש לי לומר דהפסול עלה בידו ובודאי הותרו האחרים וה"נ ודאי עלתה התרומה טמאה ותשרף והותר השאר ואע"ג דמפ' התם ר' אלעזר לא אמר ר' אליעזר אלא שנים שנים ר' סימון פליג עליה ור' אלעזר דהתם ס"ל כר' זעירא דהכא:

אלא מפני גדירה. מפני גדר שלא יבואו הזרים לאכול תרומה טמאה:

בסאה שהעלוה מתוך טבל. סאה של תרומה שנפלה למאה טבל מי לא מודה שצריך לקרות שם למעשרותיה ולא אמרינן סאה שעלתה היא התרומה דספיקא דאורייתא היא ולחומרא דעון טבל במיתה ומודו כולהו תנאי דצריך לקרות שם למעשרותיו ונותן בדעתו נמי על הטבל שיש תוך הסאה שהעלו לכהן וקורא עליהן כפי חשבון והא דתני במתני' שאני אומר לאו עיקר טעמא הוא:

דתנינן דבתרה. ולא פליג בבבא של אחר זו ומודי שתאכל נקודים או קליות ואי אמרת סאה שנפלה היא סאה שעלתה א"כ תירום ונאמר היינו תרומה שנפלה והוה ליה לאפלוגי נמי הכא תירום ותיאכל כדבעי והיינו שיאכל התרומה טהורה כמו שירצה אלא ודאי דלענין קולא לא קאמר ר' אליעזר סאה שנפלה היא וכו'. וכתב רבנו שמשון ז"ל

והא דלא קאמר ר' אליעזר בההיא דסיפא תשרף כי ההיא דהכא משום דבמתני' תרומה טמאה נפלה ואע"ג דבטלה בחולין הטהורים לא תחזר עוד לטהרתה משום דחל עליה שם תרומה כשמגביהה מעיקרא נמי טמאה היתה אבל בבבא של אחר זו דטהורה נפלה כשמגביהה חל עליה שם תרומה טהורה ואע"פ שנפלה לחולין טמאים:

דאי לא כן שורפין את התרומה מפני גדירה. בתמיה כלומר שאם לא מפני טעם זה של ר' סימון אמאי תשרף וכי ישרפו תרומה משום גדירה:

ששה ספיקות דתנינן. בפ"ד דמס' טהרות תנן לה על ששה ספקות שורפין את התרומה ובפ"ק דשבת מייתי לה. והקשו התוס' פ' הלוקח בהמה דמשמע מתוך סוגיין דהכא דגרסינן במתני' בדר' אליעזר תירום ותשרף ובפ' הלוקח בהמה נראה דגריס תירום ותירקב. ותירצו דמחלוקת בני בבל ובני ארץ ישראל היא אית תני הכי ואית תני הכי. ונ"ל מלשון רש"י ז"ל דשם בבכורות נמי היה גורס תירום ותשרף:

מה נפשך אם תרומה טמאה תשרף ואם חולין הן מה בכך שיטמאו. פי' רבנו שמשון ז"ל מה צריך טעם לר' אליעזר דאמר תשרף דכיון דתירום בתורת תרומה אין לומר תיאכל משום דנראה כאוכל תרומה טמאה כמו שהיתה בשעת נפילה. ואיני מבין בדרך זה היאך יתפרש אם חולין הן מה בכך שיטמאו, לכך נ"ל דפריך ארבנן דאמרי תעלה ותיאכל היא והחולין בטהרה כדפרישית במתני' ומשו"ה פריך דמה נפשך או סברי דלא בטלה או דבטלה אי לא בטלה א"כ תשרף הכל כדין תרומה טמאה ואם בטלה א"כ חולין גרידי הם א"כ למה הקפיד על טהרתן דקתני תאכל ניקודים וכו' מה בכך שיטמאו: ומתרצינן לא לעולם אימא לך דבטלה וכיון דבטלה ושריא לאכילה וגזרינן לשום תרומה הוא דאוכלה דכלום מצינו שום תרומה נאכלת אלא טהורה שמא טמאה בתמיה ומשו"ה קפדי רבנן בטהרתה:

אי אתם מודים שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לשורפה מה לי וכו'. ר' יוסי ס"ל בשריפת תרומה דר' אליעזר כר' זעירא ומשום גדירה וקאמר היכי פשיטא לכו דתישרף דקאמריתו אם תרומה טמאה תישרף דכיון דבטלה והותרה חזרה בספק טהורה וטמאה ואי אתם מודים דאם נולד לה ספק טומאה שאינו יכול לשורפה דעל ספק תולין לא אוכלין ולא שורפין כדאיתא לקמן בפ' האשה אוכלת ובפ"ק דפסחים א"כ גם עכשו שנתערבה תחשב לפחות בספק טמאה ספק טהורה כ"ש דבטלה וטהורה חשיבא ונפלה לחולין טהורים ולא תישרף:

סאה תרומה טהורה. שלא הוכשרה ואין כח בק' סאה תרומה טמאה לטמאה ותני בה ר' אושעיא דתרקב ואמאי נימא בטלה ותשרף דבשלמא במתני' כיון דאכיל להו נגזור

בהו דאכיל להו כדין תרומה אלא הכא אמאי תרקב ליחוש לתקלה דדילמא אכיל לה דהוי איסורא רבא ולא ניחוש לאיסורא זוטא דמשום ספק משהו תרומה דאסור לשרפה תני תרקב:

מפני חלתה. של הסאה של התרומה המעורבת בחולין דא"א שאין שם חלק מן התרומה וכיון דבא להפריש חלה מהן הוא מטמא את התרומה שיש בחלה ובעינן דלא לחייבינהו בחלה וצ"ל לחזקיה דאע"ג דחולין גמורים היא לגבי חלה גזור בהו רבנן באכילתם לענין טהרה כאילו תרומה גמורין הן ויהבינן לה מעלת תרומה לגבי טהרה מפני חלתה דסאה שמעורבת בכל סאה וסאה ויאכלו ניקודים. ואע"ג דתנן דמדומע פטור מן החלה היינו דהיכא דאסור לזרים למר כשרובו תרומה ולמר אפילו בתוך צ"ט של חולין דלא עלתה ואסורה לזרים וכיון דתרומה פטורה מן החלה כדתניא בספרי ה"נ מדומע דאסור לזרים כה"ג הוא דמיפטר כדפרישית לעיל אבל הכא דאיכא שיעורא בחולין לבטולה דהא לתוך מאה נפלה דשרו לזרים ולית להו דין מדומע דאפילו הסאה גופה שעלתה ונותנין אותה לכהנים חולין היא מדאורייתא אלא משום גזל השבט הוא דמעלין אותה ומשום דלימרו אינשי דאית בה מעלה כתרומה אחמור בה כתרומה אבל מן הדין חולין גמורים הוו הכל ואם צירפם בסל דחייבין בחלה הסאה והחולין ואל תתמה היכי מחייבינן לה בחלה, דהא ק"ל דאיסור שנתבטל מעלה ומבטל שאר איסורין אם נפלו שם כדתנן במס' ערלה הערלה מעלה את הכלאים וכו' ה"נ נתחייבה התרומה בחלה ויאכלו ניקודים מפני חלק חלתה:

איסור זרות בטל. דהא לא אפשר שאין כאן בתוך ק' של חולין חטים של תרומה דהא סברי רבנן דאין אותה סאה שאנו מעלין כולה תרומה ודאי כדתנן אינה מדמעת אלא לפי חשבון ואפ"ה אותם המאה אוכלין הזרים כדין איסור חלב ודם:

ואיסור טומאה. שלא לטמא חלק הסאה הטהורה לא פקע ואין אוכלין אלא נקודים וכו' החולין: ואיסור טומאה לא בטיל דקי"ל אסור לטמות בתרומה ואפילו החולין דבעי לאפוקי מהן חלה כדאיתא בע"ז פ' ר' ישמעאל ואיתא נמי במס' חלה:

מיחלפא שיטתיה דחזקיה. דהכא מקפיד אטומאה ויאכלו החולין ניקודים וכו' ואפילו בחלק א' טהור וק' חלקים טמאים מקפיד כדתנן במתני':

תמן הוא אומר כמה יהא בעיסה וכו'. לא ידענא היכא איתמרא הך מילתא דחזקיה ולפי מה שמורה הענין אפרשנה:

כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשותה בטהרה. היכא דנפלו חולין טמאים לתוך חולין טהורים כמה שיעור טומאתן דטמאים וכמה שיעור טהורים דהגבל החבר הבקי בהיל' טומאה וטהרה יהא יכול לעשותה בטהרה הילכך מיחייב לעשותה בטהרה:

שתות דד' קבין וד' קבין. השתא משמע ליה דה"ק דאם נפלו שתות דד' קבין חטים טמא דהיינו י"ו ביצים טמאים לתוך שמונים ביצים חטים טהורים דבין הכל טמא וטהור הו"ל ד' קבין דהיינו צ"ו ביצים וטחנו הכל לחזקיה ס"ל דבכה"ג אין ביצה טמאה בשעת גיבולה בכלי ולקמיה מפ' היכי מגבל לה וכמה שיעור הגומא לעשות בה ככר שלא יהא בה כביצה טמא ומ"מ משמע דפחות מזה השיעור של טהורים אינו חייב לגבלה בטהרה והכא אפילו בא' טהור ומאה טמאים נמי קפיד:

תמן בשגיבל. כבר גיבל ולא נמלך לעשותה ניקודים ואחר שהתחיל לתת בה מים ולגבל בא לימלך לב"ד כיצד יכול להפריש חלה בטהרה ומורינן ליה דיכול לעשות עיסה בטהרה בשתות של טומאה מלגו ושאר החלקים הן של טהרה אבל טומאה ביתר מכאן כיון דלא נמלך שריא לה לעשותה בטומאה:

ברם הכא כשהפריש וכו'. שבא לימלך קודם ואמרו לו שיפריש הסאה קודם גיבול שיעשו ניקודים ואפילו החולין ואע"פ שאין כאן טהרה אלא א' על מאה:

ארבע קבין כמה עבדי תשעין ושית ביעין. השתא אתי לפרושי מילתא דחזקיה ומפ' ד' קבין הוו להו צ"ו ביצים ושתות דילהו מלגו הוו להו י"ו ביצים הילכך בעינן חולין טהורים שיעור שמונים ביצים ונפלו בהן י"ו טמאים דהוו להו בין הכל צ"ו ביצים דהוו להו בין הכל ד' קבין, והיכי מגבל להו האי חבר. אי עביד כל ככר וככר מן שית ביצים הא איכא בכל ככר ביצה טמאה דהוא שיעור טומאת אוכלין דהא ד' קבין י"ו לוגין הן וי"ו ביצים טמאין הן מטי לכל לוג ולוג ביצה ואינו יכול לגבלה בטהרה דהרי יש בכל ככר שיעור אוכל לטמא. ואי עביד כל ככר וככר מן ד' ד' ביצים דהשתא אין כביצה אוכלין טמאים בשום ככר:

אין כאן שיור. דהא חיוב חלה אין כאן אלא אחר אפייתן דמצרפן בכלי ואינו מגבל כל העיסה ביחד אלא כל ככר וככר לעצמה וכל ככר בת ד' ביצים עביד לה וכי נקיט חלה נקיט ככר א' שבו ד' ביצים לצ"ו כדתנן במס' חלה בעה"ב א' מכ"ד וד' פעמים כ"ד הן צ"ו וכיון דבשעת הפרשה היינו בצירוף כלי שהכלי מצרפן כשאתה מפריש ככר א' בטלת הצירוף דאין כאן שיור ובעינן מראשית שיהו שייריה ניכרין והככר שאתה מפריש לעצמה גבלת אותה. וכ"ת דליפריש מכל ככר וככר, לאו אורח ארעא לתת לכהן פרוס:

הא כיצד הוא עושה. על כרחין מגבל כל הככרות בני ה' ה' ביצים ואין כאן כביצה טמאה ונוטל ד' ביצים לחלה דהוא א' מכ"ד: ונקטינן משמעתין דכי אנו מפרישין חלה שצריכה צירוף כלי צריכין אנו להפריש פרוסות מלתת ככר שלם אם הככר מצומצם:

שלא תהא כביצה טמאה נוגעת בגומא. גומא קרוי המקום שמגבלין בו כל ככר וככר שיש לנחתומין דפין ארוכין עשויין גומות גומא לכל לחם ולחם וה"נ תנן בפ"ק דטהרות ככרות הקודש ובתוך גומותיהן מים מקודשין נטמאת א' מהן בשרץ כולן טמאות ובתרומה מטמא שנים ופוסל א' ואם יש ביניהן משקה טופח אף בתרומה הכל טמא. ופי' בה רבנו שמשון ז"ל בתוך גומותיהן שהככרות מונחות בטבלא העשוייה גומות ככר בכל גומא. נטמאת א' מהן בשרץ כולן טמאות דכלי מצרף כל מה שבתוכו לקדש. ואע"ג דאמרינן בפ' הקומץ רבא עשרון שחלקו ונתנו בכיסא והושיט א' ביניהן את שצריך לכלי הכלי מצרפו שאין צריך לכלי אין הכלי מצרפו ולא מצינו ככרות צריכות לכלי דאי לחמי תודה ושתי הלחם הנהו בשחיטת הזבח הוא דקדשן, ואע"ג דאיכא מ"ד תנור מקדש לא מצינו גומות בתנור מקדש מ"מ ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן אע"ג דאין צריך לכלי הכלי מצרפו כדאמרינן בפ' חומר בקדש ואפילו אין לו תוך נמי הכלי מצרף מדרבנן ע"כ. ולחזקיה כיון דאין כביצה טמאה בכל ככר כדאמרינן דעביד כל ככר וככר של ה' ה' ביצים יכול לעשותו בטהרה דלא קפיד אלא שלא תהא כביצה טמא תוך הגומא שעושין הככר בה:

מילתיה דר' יוחנן וכו'. כבר כתבתי שלא מצאתי המקום שכתוב בו הך פלוגתא ומשמע דר' יוחנן פליג עליה דחזקיה דאפילו בפחות מכאן אינו חייב לעשותה בטהרה:

נוגעת בעיסה. וכיון דיש כאן ביצה טמאה נוגעת שוב אינו יכול לעשותן בטהרה ונימא דמשו"ה פליג עליה דחזקיה:

א"ל ר' יוסי לר' ירמיה. לא מסתבר לך לפרושי דלא פליגי חזקיה ור' יוחנן. דלדידי מסתבר דלא פליגי חזקיה ור' יוחנן:

אלא מאי דאמר חזקיה לשעבר. כדפרישית שגבלו בדיעבד ולא נמלך י"ו ביצים טמאים לתוך שמנים טהורים ומאי דא"ר יוחנן היינו לכתחלה דצריך ליזהר אפילו א' טמא למאה טהורים:

אי זו היא גומא על דעת ר' יוחנן. כלומר שאם לא תאמר כן דלא פליגי אי זו היא גומא שנתקן להך עיסה לגבל ככרותיה דמדאורייתא בהך תקנתא דחזקיה טהורה היא אלא דלא פליגי:

ר' יוסי בר בון וכו' תפתר שגיבל א' בי"ז וכו'. ר' יוסי בר בון פליג אדר' אבהו בפרושא דחזקיה וסבר דחזקיה לא שרי לגבל בטומאה יותר מי"ו טמאים לתוך פ' טהורים דלא מקילינן גבי טומאה יותר משאר איסורין אלא דין שאר איסורין דיינינן לה וס"ל לחזקיה כר' יוסי דפ' בצל דאמר גבי ציר א' ששה עשר בו אסור אבל כי הוו על י"ו דהיתירא א' דאיסורא שרי וה"נ הכא י"ו טמאים על צ"ו טהורים נפלו דהוי א' על י"ו שרי דמי סברת דכי אמר חזקיה שתות דד' קבין וד' קבין היינו דאחר שנפלה שתות לתוכן הוו להו כולהו ד' קבין לא לבר מי"ו קאמר דהיינו אחת מי"ז מלגו ובעיסה הוו צ"ו ביצים ולצ"ו נפלו שש ביצים ולעיסת מאתים ותשעין נכי תרתי נפלו שמונה עשר ביצים דהיינו שתות דק' קבין ויותר מעט ובשיעור מועט דטומאה כזה דהוי כמו שאר איסורין הוא דשרי חזקיה ועד ולא עד בכלל קאמר ויכול הוא דקאמר דבשיעור זה רשאי וה"ק עד שתות דד' קבין טהרה לחד דטומאה שנפלו לוג ממנו על ד' קבין דהוו להו ששה עשר ביצים טהורים לכל ביצה טמאה דהוו להו לשתות דד' קבין טמאים שאמרת מאתן ותשעין נכי תרתי טהורים מכאן ואילך שרי בטומאה בזה לא יחלוק ר' יוחנן דאי סבירא לן כר' יוסי דדמי לשאר איסורין ור' יוחנן דאמר שלא תהא כביצה נוגעת בעיסה דכיון דכביצה אוכלין מטמא דמי לשאר איסורין הוא אבל אם תפרש כפי' דר' אבהו ודאי פליג אכולהו תנאי:

נבלה בטלה בשחוטה. חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות דשחוטה נבלה בטלה ברוב מלטמא במגע דמין בשאינו מינו בטל ואליבא דר' יהודה קאי דאמר מין במינו לא בטיל והאי מין בשאינו מינו הוא דא"א לשחוטה שתיעשה נבלה ולא תטמא לעולם השחוטה במגע לא אדם ולא כלים כנבלה:

ה"ג שאי אפשר לשחוטה שתיעשה נבלה. ומאן דגריס שאי אפשר לנבלה שתיעשה שחוטה שבשתא היא דהא אפשר לה לנבלה שתהא לה תורת שחוטה ולא תטמא כלום כגון כי מסרחא דפרחה לה טומאה מינה כדאמרינן בעלמא נבלה הראויה לגר שמה נבלה וכו' וכך מפורש במנחות בפ' הקומץ רבא. ובמגע לא מטמאה דאזלינן אחר הרוב ואפילו נגע בשלשתן טהור כיון דטומאת מגע לא אשכחן בגוף השחוטה שתטמא אדם וכלים בטלה לה טומאה דבתר מבטל אזלינן משא"כ בהיסט דהיינו משא דכשהסיט שלשתן טמא מטעם משא דהא מ"מ הטומאה נישאת ואשכחן היסט אפילו ע"י דבר אחר טמא וכגון שהיתה הנבלה בראש הדף ובא אדם וישב על קצה השני וכרע נטמא דכל כובד הטומאה נישא עליו וכן אם היה זית נבלה מונח בזרוע או כתף של שחוטה ובא אדם וכרע בקצה השני נטמא הרי לך כאן דשחוטה טימאו בהיסט והא הכא דבטלה הנבלה לגמרי דבין איסור אכילתה מבטלין כדאמרינן בעלמא חד בתרי בטיל ובין איסור

טומאתה נמי דהיינו מגעה מבטלין כר' יוסי בר חנינא ולא מטמאה במגע וה"נ כיון דבטלה הסאה של תרומה בתוך ק' של חולין דשריא לזרים היכי קפדינן עלה לגבי טומאה ולמימר דיאכלו החולין ניקודים מפני חלק הסאה של התרומה והא בטלה לה:

ומשני אפשר לחולין להיות תרומה. דאי בעי עביד לכל עיסת חולין חלה אלא שישייר כל שהו כדתנן האומר כל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר קצת הא שייר כ"ש מהני הלכך כיון דיכול לעשות חולין חלה אין כח בהן לבטלה הילכך לא בטלה:

ר' סימון קשייתה ר' אבא בר ממל קיימה. משום דלעיל אמרה סתמא דתלמודא דר' אבא בר ממל אקשי קושיא דנבלה בטלה בשחוטה ור' יוסי משני לה משו"ה קאמר ר' חזקיה דאינהו איפכא מתנו לה דר' סימון הוא דאקשי הקושיא ור' אבא בר ממל הוא דהעמידה ומשני לה:

הרי אלו מדמעין. שהן מדומעין וימכרו לכהן חוץ מדמי אותה תרומה:

ואין משלמין מהם קרן וחומש על מקום אחר. אם אכל תרומה לא ישלם מן המדומע הזה קרן וחומש משום חלק התרומה ובעינן דבר הראוי להיות קדש כדאיתא בפירקין דלקמן:

אלא לפי חשבון. כיצד הרי שנפלו לו עשר סאין של תרומה לתוך תשעים של חולין הרי יש לכל עשר סאין סאה ויותר מעט של תרומה אם אכל מהן עשר סאין אין אומרים ישלם עשר סאין וחומשייהו אלא משום סאה ויותר וחומשה:

ובדבר שאין דרכו להבלל. כגון חטים לחטים או קמח לקמח בהנהו כי הוי פחות ממאה הוי מדומע:

אבל בדבר שדרכו להבלל. כגון שמן תרומה בשמן חולין או יין תרומה ביין של חולין:

הולכין אחר הרוב אם רוב תרומה. ה"ז מדמע כתרומה:

ואם רוב חולין. הרי הוא כחולין ואינו מדמע אע"פ שהכל אסור לזרים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ג דהיל' תרומות:

הלכה ב

סאה תרומה טמאה. דאסורה לכהנים בעשה כדלעיל:

אוסרין. הכל אסור לכהנים ולא תעלה:

וב"ה מתירין. בסיפא פליגי ר' אליעזר ורבנן בהאי מתירין דב"ה אי מתירין הכל בלא עלייה כלל או לא:

מה טהורה עולה. כשנפלה לתוך ק' חולין והותרה לזרים כדילפינן מאת מקדשו ממנו:

אם העלו החולין הקלין המותרים לזרים את הטהורה. שכן קולתן גדולה והיתרן חזקה דמותרין לזרים ומצו מפקיעין איסור תרומה טהורה אבל תרומה דלא שריא אלא לכהנים

אין שריותה כל כך חזק כדי לבטל דהא כהנים נמי אכלי נבלה דהיינו מלוקה ואין כאן טעם להפקיע. ובגמ' מוכח לה מטעם אחר:

לאחר שהודו. בגמ' מפרש מי הודה למי:

תירום ותישרף. ר' אליעזר אזיל לטעמיה דקסבר היא שנפלה היא שעלתה הילכך תירום ותישרף כדין תרומה טמאה:

אבדה במיעוטה. ואין כאן עלייה והכל מותר לכהנים:

מדמעת כתרומה ודאי. בריש נוטל מפ' דקסבר ר"א תרומה בעינה מחתא כאילו היא מונחת לעצמה ואינה מעורבת ואם נפלה למקום אחר שאין שם מאה חולין מדמעתן:

אלא לפי חשבון. דא' ממאה שבה הוי תרומה ותו לא ואאחד ממאה שבה הוא דבעינן רבייה ותו לא ובגמ' מפ' לה:

ונפל מן המדומע למקום אחר. בגמ' פליגי בה איכא מ"ד דוקא שנפל לה' מקומות כל המדומע כגון שנפלה סאה תרומה לארבע סאין של חולין דנדמעו ונפלו החמש סאין לתוך ה' מקומות כיון דאיכא למימר חד מן הסאין שנפלה לחד דוכתא הויא תרומה, וכיון דלא ידעינן מאי ניהי כל מקום ומקום בעי מאה של היתר כנגד הסאה שנפלה ורבנן פליגי דאין מדמע אלא לפי חשבון הילכך אין כאן תרומה אלא חמישית סאה וכנגד חמישית סאה הוא דבעינן מאה. ואיכא מ"ד דאפילו כי נפלו כולן למקום א' בעי ר' אליעזר מאה סאה כנגד כל סאה דהיינו ת"ק סאין של חולין וכדאיתא בגמ':

ואין המחומץ מחמיץ וכו'. כגון עיסה שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של היתר וחימצתה אינה אוסרת אלא לפי חשבון שאור של תרומה המעורב בה ולא מיתסרא אחרונה אא"כ נפל בה מן הראשון שיעור גדול כ"כ שיש בשאור האסור המעורב בה כדי לחמץ האחרונה בלא צירוף החולין ואם מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין בו אלא בין הכל כדי לחמץ האחרונה מותרת האחרונה שלא נפל בה מן התרומה כדי לחמץ, כך פירש"י ז"ל בפ"ק דתמורה:

ואין מים שאובין פוסלין וכו'. מפ' בפ"ק דתמורה דר' אליעזר בן יעקב היא דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר מקוה שיש בו עשרים וא' סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והן טהורין שהשאובה מיטהרת ברבייה ובהמשכה וסתרינן לה ומסיק אלא אמר רבה לפי חשבון כלים ויוסי בן חוני היא דתניא ג' לוגין שנפלו למקוה בשנים ושלשה כלים ואפילו בארבעה וחמשה כלים פוסלין את המקוה יוסי בן חוני או' בשנים ושלשה כלים פוסלין את המקוה בארבעה וחמשה אין פוסלין את המקוה ופירש"י ז"ל בשנים או ג' כלים שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מארבעה או ה' כלים דאין לוג

שלם נופל כאחד לא פסלוהו דבטיל ליה ופסק הראב"ד ז"ל כוותיה דסתם לן תנא כוותיה במס' מקוואות פ"ג ומפ' התם בד"א בזמן שנתכוון שלא לרבות אלא שנפלו שלא לדעת אבל נתכוון לרבות פסול והוא דהמקוה היה חסר:

עד שתרבה תרומה על החולין. כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ג סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה אחרת הרי החולין מותרין עד שתרבה תרומה עליהן שאם נפלו לתוך המאה מאה סאה ועוד של תרומה סאה אחר סאה נעשה הכל מדומע. והראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר א"א אינו כן אלא שאם נפלו שם חמישים וא' סאה סאה אחר סאה אע"פ שהגביה ראשונה ראשונה נדמעו שהרי רבתה התרומה על כרי החולין שבתחלה בחשבון הנפילות דדילמא מגביה החולין והתרומה נשארת והרי יש באותו כרי חמשים ואחת של תרומה וחמשים של חולין ע"כ ודברי הראב"ד ז"ל נכונים וכן דעת רבנו שמשון ז"ל:

שנפלה למאה. ונתבטלה אלא שראוי להעלותה מפני גזל השבט:

עד שנפלה אחרת. ונמצאו שתיהן לתוך ק' של חולין:

הרי זה אסור. כדמפ' טעמא בגמ' דחוסר הרמתה מקדשתה כלומר מפני חיוב הרמתה שצריך להרימה ולא הרימה ונפלה שנייה עליה קדשה דנמצאו ב' סאין לתוך ק':

ור"ש מתיר. מפ' טעמא בגמ' ר"ש סבר דחוסר ידיעתה מקדשתה כלומר אם לא נודע לו בין ראשונה לשנייה נאסרה שאחר נפילת השנייה נודע לו מן הראשונה דכבת אחת דמי ואסור אבל כיון דנודע לו בין ראשונה לשנייה כיון דסופו להרים כמורם דמי ומתני' דייקא דנודע לו בינתיים דתנן ולא הספיק לו להגביהה משמע מצד שהזמן היה לו דחוק לא הספיק להגביהה אבל כבר ידע ורוצה להגביה אבל בגמ' דילן פ' נוטל מפ' טעמא דר"ש דס"ל דקמייתא למאה נפלה ואחרונה נפלה למאה ואחת ורבנן סברי דכבת אחת דמי והאי לחמשין נפלה והאי לחמשין נפלה ולפי דרך זה ר"ש סתם קאמר ל"ש נודע לו בנתיים ל"ש לא נודע לו שרי דסוף סוף אחרונה למאה וא' נפלה וא"כ הא דתניא בתוספתא א"ר אלעזר בר שמעון בד"א בזמן שלא ידע ואח"כ נפלה אבל אם ידע ואח"כ נפלה מותרת שכבר עלתה, על כרחיך ר' אלעזר מכריע בין ר"ש ורבנן הוא וקיי"ל כל ששנים חולקין וא' מכריע הלכה כדברי המכריע וזהו דעתו של הרמב"ם ז"ל בפי"ג שכ' סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת אם ידע בראשונה קודם שתפול השנייה לא נדמעו אלא מפריש סאתים והשאר מותר הואיל והיה לה לעלות הרי היא כאילו עלתה. ואם לא ידע בסאה ראשונה אלא אחר שנפלה השנייה הרי זה מדומע וכאילו נפלו שתיהן כאחת ע"כ. אלא דקשיא דאשכחן במרובה

דס"ל לר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי וא"כ ר' אלעזר בר שמעון מפ' הוא לר"ש אביו ותלמודא דילן צריך נמי לפרשו על זה הדרך דחוסר ידיעתה בין זו לזו הוא דאוסרתה ואיהו שרי משום שנודע לו בינתיים דכיון דעומדת לתרום כמורם דמי. וזהו דעתו של הראב"ד ז"ל ולכך השיג עליו ואמר א"א מה רב גובריה דעביד כיחידאה דר"ש הוא דמפליג הכי אבל ת"ק לא מפליג הכי אלא בין ידע בין לא ידע אסר ואשכחן בהדיא בההוא פירקא סאה תרומה שנפלה למאתים ידע בה ואח"כ נפלה אחרת הרי זו מותרת לפחות מכאן ה"ז אסורה הרי לתשעים ותשעה ומאה נפלו וידע בה ואסור כ"ש למאה בפ"ז דתוספתא דתרומות עכ"ד. וכבר בררתי דברי רבנו משה וראוי להחמיר כדברי הראב"ד ז"ל והלכתא כת"ק. ואיכא למידק דהכא משמע דהאיסור חוזר ונעור דאפילו בנודע לו בנתיים אסרי ואילו במס' ערלה תנן הערלה מעלה את הכלאים וכו' ותנן הערלה מעלה את התרומה והתרומה את הערלה. משמע דהתרומה והערלה לאחר שנתבטלו נעשו היתר גמור אף לבטל איסור הבא עליהן לאחר מכאן והכא משמע דחוזר ונעור תירץ הראב"ד ז"ל דההיא בתרומה לגבי ערלה ולכהן שאינו צריך להרים אבל הך דהכא בתרומה לגבי חולין דישראל שצריך להרים:

נצא לחוץ וכו'. נצא לחוץ ונשאל לחכמי ישיבות העיר ונלמוד מדבריהם:

המערה מכלי לכלי. משנה היא במס' טבול יום בפ"ב. וה"פ המערה יין של תרומה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח הקילוח לבדו נפסל דניצוק לא הוי חיבור ועוד דטבול יום פוסל ואינו מטמא כדאיתא בפ' השוחט וא"כ הויא לה כמו ביבש תרומה טמאה שנתערבה בטהורה ועולה בא' ומאה כתרומה בחולין ודוקא בטבול יום עולה כה"ג אבל בשאר טומאות הא קיי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ולא אשכחן משקין אלא תחלה ואין מונין במשקין ראשון ושני וכולה חבית הויא תחלה. ואי נגע טבול יום כמונחים כולם ואפילו טובא דמים ע"ג מים או יין ע"ג יין היינו הנחתם וכבר האריך הרמב"ם ז"ל קצת בזה בהקדמתו לסדר טהרות עיין שם:

מאן תנא הכא תעלה לא ב"ש ולא ב"ה. דהא ב"ה מודו לב"ש:

קודם שיודו לב"ש. ומשנה לא זזה ממקומה כדאמרינן בעלמא:

מתני' אמרה כן. כדברי רב יהודה בר לוי דהודו ב"ש לב"ה:

ר' אליעזר או' תירום ותשרף. והשאר מותר:

ולאו שמותי הוא. ולאו מתלמידי ב"ש הוא וכן פי' בערוך וכן משמע נמי במס' שביעית בפ' הפיגם:

אחר שהודו אלו לאלו תעלה. הכי תניא בתוספתא:

ב"ש מסלקין לון ואינון מודיין לון. בתמיה היאך הודו ב"ש לב"ה והלא במשנתנו ב"ה נשארו מנוצחים מקושיית ב"ש:

ומשני א"ר אבין וכו' טמאה שהיא בעשה אצל הכהנים לא כ"ש. שיהא מותר לכהנים ולא נימא דהיתר כהנים לא חשיב היתר דכיון דליכא אלא עשה חשיב האי ק"ו ובפ"ב דערלה ילפינן לה שפיר:

שנפלה למאה. ונתבטלה ועלתה סאה מן המאה ונפלה לחולין אחרים:

חולין כל שהן. כלומר כל גווני חולין בין חולין גרידי בין חולין מדומעין אינה חוזרת ונעורה. ולקמן מפ' והוא שרבו חולין על חשבון וכו'. דהויא כמו זית חלב בקדרה של בשר דאם נפל זית ממנה למקום אחר לא בעי רבייה דנתבטל מן העולם:

אלא לפי חשבון הא לפי חשבון מדמעת. וכדמפ' ר"א והוא שנפלה למדומע אחר בהכי נעור א' ממאה שבה: ומשני דר' יוחנן לא גריס הכי אלא אינה מדמעת כל עיקר:

והוא שרבו חולין על חשבון תרומה. הא דאמר ר' יוחנן דסאה שנפלה לק' כי נפלה למקום אחר מבטלין אותה ה"מ כי רבו חולין על חשבון תרומה כלומר דאפילו נפלה למדומע כגון שהיו כאן עשר סאין חולין ונפלה שם סאה תרומה ונדמעו ונפלה עליהן סאה מאלו הק' שנתבטלה בהן לא נאמר כיון דנפלה למדומע חוזר ונעור חלק מק' וצריך רבייה על סאה תרומה וביצה ויותר דכיון דרבו חולין על התרומה דבטלה מדאורייתא אינה חוזרת ונעורה אא"כ רבתה תרומה על החולין אז חוזרת ונעורה:

והוא שנפלה לתוך מדומע אחר. מפ' למתני' דגריס דלפי חשבון מדמעת וקאמר דכי נפלה לתוך מדומע חוזר ונעור חלק ממאה שבה:

חולין שלמעלה מצטרפין לעלות. על כרחי אני מודה דמצטרפין לעלות ובמאי פליגנא אדר' יוחנן דס"ל דחולין בתראי דמדומע שני אסורין היינו כשהחולין שלמטה נעשין חרשין ואינן מצטרפין עם חלק החולין של הסאה:

חרשין. אטומין כלומר כאילו אינן כאן אבל כשנופלת למדומע שהחולין שלמטה הן ניעורין להזיק ולאסור חוזרין ומעוררים התרומה שנפלה ומסייעת לאסור עוד על איסור שלמטה:

אף ר' אליעזר מודי. דפשיטא דלא בעי מאה אלא כנגד התרומה שבה:

היא מחלוקת. דכיון דנאסרו חזרו כולן תרומה:

חולין של מטה. קמאי דנאסרו בשביל התרומה:

נעשו חרשין. דהא מדומעין הן הילכך לא מצטרפי עם החולין של המדומע שני ובעי מאה מבחוץ נגד התרומה שבה ור' אליעזר ורבנן הכי פליגי רבנן סברי דחולין של המדומ'

של מטה מצטרפין אע"ג דאסורין הם ור' אליעזר סבר לא מצטרפי ובעו רבייה לתרומה של סאה הנופלת לתוך הסאה וחילפאי אית ליה דר' יוסי בר חנינא:

והא ר' אלעזר אמר על דרבנן וכו'. לפרושי מתני' דלעיל אליבא דרבנן דאיהו גריס נמי לעיל בדרבנן דמדמעת לפי חשבון ומוקי לה דנפלה לתוך מדומע אחר ולא מצטרפי עם החולין של מטה ונמצאו החולין בתראי בטלים ונעור חלק ממאה מן התרומה שיש בה עם התרומה של מטה וא"כ מאי בינייהו: ומשני חומר הוא אמר בסאה שעלתה מתוך מאה:

או אינו אלא קל אמר כיי דא"ר יוחנן וכו'. כלומר גברא אגברא קא רמית דר' אלעזר אחילפאי וכי שמעת לו לחילפאי שיחמיר בסאה שבטלה תוך מאה ועלתה ממנה כדסבר ר' אלעזר ודילמא קולא אית ליה לחילפאי בה דכיון דנתבטלה אינה חוזרת ונעורה כלל וכדר' יוחנן ס"ל דאמר לעיל סאה תרומה שנפלה לתוך מאה חולין ועלתה מתוך מאה חולין כל שהן בטלין אותה וכדפרישנא לעיל ור' יוחנן גריס במתני' דלעיל אינה מדמעת כל עיקר ובמתני' דהכא דוקא הוא דאמרי רבנן מדמע לפי חשבון ובגמ' דילן פ"ק דתמורה פירשו להא דר' אליעזר דמתני' כגון שנפלה סאה מן המדומע הראשון לתוך המדומע השני ור' אליעזר אזיל לטעמיה דאמר שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה והכי גרסי תוך לשון המשנה התם לפרושה הכי וכדאיתא התם:

והא תנינן. במס' מקוואות מקוה שהיו בו ארבעים סאה מכוונות דהוא כשר ונתן סאה מתמד או ממי פירות דעלייהו קאי התם ונתבטלה דאין מקוה שלם נפסל אלא בשינוי מראה ואח"כ חזר ונטל סאה מן המקוה והשליכה לחוץ ונשארו מ' סאה מכוונות ואח"כ נתן סאה של מי פירות והדר נטל סאה וכן עד רובו עד שנתן כ"א סאה וכ"א נטל ואשמועינן דכי חזר ונטל איכא למימר הא חסר ליה מקוה שהסאה שנתן אינה משלימתו שאינה ראויה למקוה אפ"ה כשר דמכי יהבה לגביה בטיל ליה והוו להו מ"א כולן ראויים וכי שקל סאה פשו להו מ' ודוקא כי נתן סאה תחלה דכי נתן הוה ליה מקוה שלם אבל איפכא לא דכי נטל סאה ברישא חסר ליה וכי נתן משקין הוה ליה מקוה חסר דמשקין הללו אין משלימין את המקוה כדתנן התם וכן פי' רש"י ז"ל בפ' הערל:

עד רובו של מקוה. עד כ"א סאה יכול ליתן והדר יכול ליטול כ"א סאין ומשמע דאפילו ברוב כשר מדלא קאמר אבל רובו פסול כדקתני הכי בברייתא דרבתה התרומה וכו' והכא תנינן דאילו רבתה התרומה כגון דנפלו עד חמשים ואחת סאה אסור:

ומשני תמן היה בו רוב ואת מרבה עליו והוא כשר. דמעיקרא כי נתן המשקין היה המקוה שלם וכשנתן המשקין בטל ברוב וחזרו מים וכי הדר ונטל מים הוא דנטל ונשארו ארבעים סאה מים וכי הדר נתן סאה משקין לתוך המים נתן וכן לעולם:

ברם הכא. לא נתבטלה סאה הראשונה משום דממשה שם נשארה וכי הדר נפיל אידך חזרה וניעורה:

וכל סאה וסאה צריכה מאה. הילכך כי רבתה התרומה אסירא:

דבר שהוא בטל דבר תורה. דמדאורייתא חד בתרי בטיל ואפילו תרומה כדאיתא לעיל בריש פ' המפריש אפ"ה כי מוצא את מינו מעוררנו וחוזר ונאסר והוא דאיכא רוב דאי לא הא קיי"ל הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה. ובגמ' דילן פרק הערל איתא להך מימרא דר' יוחנן עד רובו של מקוה ולא פרישו לה התם הכי אלא דלא נישקול רובו דעד עשרים סאין יכול לעשות כן דהוי פלגא אבל טפי מפלגא לא. ולדרך זה לא קשיא אמתני' כלל:

אומר לכהן. שהוא טמא והתרומה היא טהורה עסקינן דלדידיה לא חזיא לא לשריפה ולא לאכילה דטמא שאכל את הטהור בלא תעשה כדכתיבנא בריש פירקין. יאמר לו הישראל, לא דמי עצים אני חייב לך טול לך דמי עציך:

ועצים מדמעין את הכרי. בתמיה והלא אוכלין חשיבי ודמי אוכלין חייב לו:

ומשני ולאו סופיה מיתנינה לכהן חורן. האי כהן סופו למכרה לכהן אחר שיאכלנה וכיון דרואה הטהור דהאי כהן טמא הוא כיון דמזבין לה אינו נותן לו אלא דמי עצים א"כ שפיר קאמר ליה ישראל לכהן הטמא דמי עצים חסרתיך ואינו מעלה ואוכל הכל:

מאי כדון. כלומר מאי הוי עלה:

ומסיק דנותן לו דמי עצים. דודאי האי הוא דקא חסר ליה ומשום טענה דקא טעין כהן מידי עצים חשיבי והא אוכל חשיבי דהא בפחות ממאה אוסרת. דמים העודפים על דמי עצים יחלוקו:

אכיל שעורים. של תרומה תוך חטים של חולין כגון שטחן התערובת ואכלן:

יתן לו לכהן דמי שעורים. ומשום טענה דהא אילו נפלו לפחות ממאה וטחנן הוו אסרי כמו חטים וא"כ חטים חשיבי ולהכי אמר דיחלוקו:

הלכה ג

וטחנן ופיחתו. שהוציא הטחון מהם הצרורות וחטים מרוקבות ופיחתו:

כך פיחתה התרומה. דכיון דנתבטלה נתבטלה ומשו"ה לא תני הכא ואם ידוע שחטים של תרומה יפות אסור דצרורות ופיסולת שבחולין מצטרף למלות המדה ולבטל התרומה הילכך כיון דנתבטלה שוב אינה נאסרת:

הותירה התרומה. ואין תולין היתרון בחולין לבדן להתיר ומשום סיפא נקטיה דסמכינן על חטים יפות של חולין להתיר דשל חולין הותירו ולא של תרומה ויש כאן א' ומאה ואע"ג דמעיקרא נאסרו חזרו והותרו ובגמ' מפ' דאפילו לכתחלה נמי טוחן אם יודע שהחטים יפות כדי להתיר ואין כאן משום מרבה במזיד, דמצינן למימר דכבושין הוו מעיקרא והשתא רווחו להו:

ואם מזיד אסור. דאין מבטלין איסור לכתחלה ומהכא קים לן:

ולא סוף דבר שפיחתה התרומה. שיכול לתלות שפיחתה דשרי אלא אפילו אינו יכול לתלות אלא דודאי פיחתו החולין:

והתרומה בעינה. וכגון שהתרומה קודם שנפלה מדדוה הרבה פעמים ועמדה על מדתה והחולין היו מדותיו טפופות ולא היו כבושות וכשחזרו ומדדום אחר שנפלה עמדו על מאה סאין שהדין נותן שהחולין פיחתו או כגון שהיתה התרומה מנוקה מצרורות ונפלה לתוך החולין ואח"כ נטלו צרורות מן החולין וביררוהו דהשתא ודאי חולין הן דפיחתו והתרומה בעינה היא טוחן ומתיר ואולי אחר טחינה ימצאו מאה ואחת:

דאמר רב הונא. לקמן פ' בצל:

קליפי איסור מצטרפין להעלות את ההיתר. דכיון דבלעו מן ההיתר ואינהו לאו בני אכילה נינהו חזינן להו כאילו גופן היתר וכן פסק הראב"ד ז"ל פי"ג דהיל' תרומה:

אי אתה מוציא זונין וטנופת שבהן. דאע"ג דזונין וצרורות שבחולין לאו מאכל אדם הן אפ"ה מצטרפי להעלות את התרומה ולדברי רב הונא אפילו זונין דתרומה מצטרף עם החולין להתיר:

לפחות ממאה. דאוסרת אתה מוציא זונין וטינופת שבה והויא הסאה של התרומה פחותה ותצרפנה עם החולין לבטלה:

אי אתה מוציא שמרים שבהן. כדי לאסרן אלא צרף הכל ובטל הלוג: ה"ג לוג יין עכור שנפל למאה לוג יין צלול אתה מוציא שמרים שבו והכי איתא בתוספתא ואשמועינן דאם חזר ונפל עליהן שוב יין של תרומה קודם שהספיק להעלות הלוג לרבנן משערין השמרים בהדי החולין ומבטל:

דתנינן תמן. בפ"ק דערלה:

נטיעה של ערלה. שנתערבה שנתחלפה לו בין שאר נטיעות ילדות שכבר יצאו משנות ערלה:
ושל כלאי הכרם. התם מפרש היכי דמי:
הרי זה לא ילקוט. דכל זמן שהיא במקומה הוי קבוע וקיימא לן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכי לקיט לפירות לכתחלה הוי מבעל איסור לכתחלה:
ואם ליקט. ולא נמלך יעלו בא' ומאתים דה"ל שוגג ולא נתכוון ללקוט ע"מ לבטל דסבור שכבר בטלו במחובר ואם יש מאתים נטיעות היתר וליקט כולן בטלה:
ובלבד שלא יתכוין ללקוט. בכוונת ביטול:
אף יתכוין וילקוט. בכוונת ביטול ושרי והתם מפ' טעמא דר' יוסי וכי היכי דהתם שרי ר' יוסי לכתחלה ה"נ שרי הכא לטחון לכתחלה ורבנן פליגי עליה:
טוחנין מדומע בתוך בתיהן. והרואה אותו טוחן סבר שלוחו של כהן הוא:
מאי נפק מביניהון. בין אוקימתא דר' זעירא לאוקמתא דסתמא דתלמודא:
כלאי הכרם. כגון ענבים של כלאי הכרם שנפלו לפחות ממאתים לר' יוסי דורך אותם בגת והוי מאתים ושרי ולרבנן אינו טוחן ומתיר דדוקא גבי תרומה הקלו דמאן דחזי סבר שלוחו של כהן הוא דכהן טוחן מדומע:
מתני' בתרומה. דבשוגג מותר:
אתא מימר לך אפי' שאר איסורין. דאלו ממתני' הוה אמינא דוקא תרומה דיבש ביבש דמדאורייתא חד בתרי בטיל א"נ דוקא תרומה דבעי' רבייה אפי' הוו ס' בזימנא קמייתא דליכ' טעמא ומשום חומרא בעי' א' ומאה אבל בשאר איסורין דקודם שריבה עליהן איכא טעמא וטעם כעיקר הוי קמ"ל:
אם לתלות. ואין אוכלין ולא שורפין:
מפרים הנשרפין. שדמן נכנס לפנים כגון פרו של אהרן ופר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח:
שעירים הנשרפין. כגון שעירי י"ה של שם ושעירי ע"ז דדמן טעון פנים:
והך בשריפה. ובפ' במה מדליקין אמרינן כשם שמצוה לשרוף את הקדשים כך מצוה לשרוף את התרומה ובריש פסחים מפ' דשריפת קדשים דוקא ביום שורפן ולא בלילה:
הדרן עלך פרק סאה תרומה

פרק ו

הלכה א

האוכל שוגג. זר שאכל תרומה שוגג ומפ' בגמ' דבעינן שיהא שוגג בחומש ובתרומה:

משלם קרן וחומש. דכתי' ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן את הקדש ומפ' בת"כ דבתרומה משתעי קרא:

ואחד השותה. דילפינן במס' יומא דשתייה בכלל אכילה הילכך שתה יין של תרומה משלם קרן וחומש:

ואחד הסך. דסיכה איתקש לשתייה כדאיתא בפ' ר' עקיבא מדכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ותניא בת"כ ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה ומייתי לה במס' מעשר שני פ"ב הילכך סך שמן של תרומה משלם קרן וחומש ואילו לא חשיבא אכילה אלא הפסד דומיא דהשליכה לאור אפילו שוגג אינו משלם חומש אלא קרן בלחוד דאמר מר כי יאכל פרט למזיק:

וא' תרומה טמאה. שאסורה באכילה לכהן בעשה כדכתיבנא בריש פירקין דלעיל ואפ"ה אם אכלה זר שוגג משלם קרן וחומש וטעמא משום דלפי מדה משלם ואע"ג דלאו בת דמים היא וכדאיתא בפ' כל שעה ועוד דכתיב וכל זר לא יאכל קדש וסמיך ליה ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' כל מאן דמוזהר בלא יאכל איתיה בקרן וחומש ותרומה טמאה לזרים במיתה היא כדלעיל:

וחומש חומשה. לפי שהתשלומין נעשין תרומה כדתנן לקמיה ואם חזר ואכל אותו חומש ראשון בשוגג חוזר ומשלמו וחומש עליו וטעמא מפ' בפ' הזהב דכתיב ויסף חמישיתו עליו קרי ביה חמישיתיו:

אלא חולין מתוקנין. דכתיב ונתן לכהן את הקדש ודרשינן וכי היאך אפשר כלומר דהא אכליה אלא יתן לו טבל לקדש דהיינו דבר הראוי להיות קדש:

והן נעשין תרומה. בגמ' פליגי תנאי אי משעת הפרשה אי משעת נתינה לכהן:

והתשלומין תרומה. דאם אכל זר אותן החולין שנתן בשביל קרן אשמועינן השתא דתשלומי קרן נמי הוו תרומה:

ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל. דלא הויא ממונו דהא תרומה מיחייב לשמים ואילו מחיל כהן תרומה אינה מחילה ובגמ' מפ' לה:

בת ישראל שאכלה תרומה. שהפרישה תרומה משל עצמה ואכלתה:

שלא זכה בה כהן. שלא נתנה לכהן:

ואח"כ נשאת לכהן. דראויה השתא לאכול בתרומה:

משלמת קרן וחומש לעצמה. דתרומה דאכלה נמי אם היתה בעין לא היתה מחוייבת ליתן לכהן דנעשית כהנת בנישואיה ולכך מוכרת התרומה והחומש לכהנים בדמי תרומה והדמים לעצמה:

קרן לבעלים. דממון כהן הוא ויכול לקדש בו את האשה כדתנן בקידושין:
וחומש לעצמה. כדתני סיפא חומש לכל כהן שירצה. ונראה דנפקא לן דכתי' ונתן לכהן בפתח דהיינו הבעל את הקדש קדש שאכל ולא החומש וכיון שנשאת כהנת היא:
שיהא הוא וחומשו חמשה. דדריש ויסף חמישיתו חומשא מלבר על ארבעה רבעים מוסיף החמישי מן החוץ דלעולם החלק הנוסף יהא קרוי חומש וא"כ חולקין הקרן לארבעה חלקים ובפ' הזהב פליג ר' יונתן אהך דרשא. ופסק הרמב"ם ז"ל בסוף פ"י כמ"ד הוא וחומשו חמשה כי הכא:
מזיד בחלב ושגג בקרבן. כגון דידע דהוי חלב ואכלו אבל לא ידע דמיחייב כרת כי היכי דמחייב קרבן:
מתרין בו ולוקה. כלומר אם התרו בו לוקה על זדון לאו:
ומביא קרבן. דקסבר ר' יוחנן בפ' כלל גדול דשבת דבשגגת כרת חייב קרבן ואע"ג דאיכא זדון לאו וריש לקיש פליג עליה התם:
ושוגג בחומש. דלא ידע דמיחייב חומש דחומש מיקרי קרבן בעלמא:
שתהא כל אכילתו בשגגה. והכי אמר אביי התם דמודי ר' יוחנן בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה:
מזיד בספקו כשוגג בודאו. היה מסופק בככר אי הויא תרומה ואכלה במזיד ואח"כ נודע לו שהיא ודאי תרומה משלם קרן וחומש דכשוגג בודאו דמי:
השב מידיעתו. מביא קרבן על שגגתו בת"כ ובפ"ק דחולין פליגי תנאי בקרא דמעם הארץ מר דריש פרט למשומד ומר דריש אשר לא תעשינה בשגגה השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו. וה"פ הפורש ונבדל מתחלה אם היה יודע שאסור ואינו עובר אז בשגגתו מביא קרבן. ומפ' התם מאי בינייהו דבין למר בין למר משומד אין מקבלין ממנו ואפילו שוגג דהא אילו היה יודע מתחלה נמי היה אוכלו ואינו שב מידיעתו ומסיק משומד לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו דלמר דדריש פרט למשומד משומד שמו ולא מקבלינן מיניה ולמר שב מידיעתו קרינן ביה ומקבלין ממנו קרבן על הדם ואשמועינן ר' יוסי דהאי תנא סבר כי הך דרשא דאע"ג דהוי רשע על הספק דהא גבי ספק כרת בשגגה אחמיר ביה רחמנא דמייתי קרבן אשם תלוי אפ"ה כיון דעל ודאי הוי שב מידיעתו שוגג מיקרי ולא מזיד וחייב קרן וחומש והתשלומין תרומה כדתנן במתני':
ואינו פורש מכחצי זית. דקיי"ל כר' יוחנן בפ' בתרא דיומא דחצי שיעור אסור מן התורה וזה האיש דהוא רשע לחצי זית אכל זית בשוגג מי חשיב שב מידיעתו או לא:

נעשה כאוכל חצי זית בשוגג וכו'. דאע"ג דכל הזית אכל בשגגה מ"מ כיון דהוה אכיל בכוונה חצי זית נעשה כאילו אכל חצי זית בשגגה וחצי זית בזדון:

בהעלם א' פטור. ואין זה מחלוקת דרבן גמליאל ורבנן בפ' כלל גדול ודפ' הבונה דהתם כי יש ידיעה לחצי שיעור היה שב והכא יש ידיעה ואינו שב וקאמר ריש לקיש דלא מצטרפי ופטור מן הקרבן דכל הזית בעינן בשגגה ונראה דטעמא דריש לקיש דאע"ג דאית ליה חצי שיעור מותר מן התורה וזדון דחצי זית לאו זדון הוא דהא אינו חוטא כלל הוא והוי כאילו כל הזית בשגגה אפ"ה כיון דאכילה הויא כזית רחמנא גזר דכל האכילה הויא בשגגה:

שני חצאי זיתים וחסר כל שהוא פטור. אזיל לטעמיה דס"ל בפ' בתרא דיומא חצי שיעור מותר מן התורה ואסור מדרבנן:

באיסורי הנייה. כגון תקרובת ע"ז וערלה וכלאי הכרם דאפילו חצי שיעור מן התורה וטעמא כדאמרינן בפ' כל שעה דבכלאי הכרם לוקין עליהם שלא כדרך הנייתן דהא לא כתיב בו אכילה ותקרובת ע"ז כתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, וערלה נמי כיון דכתיב לא יאכל ואסרו בהנייה חצי זית הנייה הוא:

ביום הכפורים. דרחמנא אמר תענו את נפשותיכם ואין כאן עינוי:

בעתיד להשלים. השיעור דמתרינן ליה ומהנייא התרייתו למלקות דאי לא שייכא התראה היכי מלקינן ליה והיכי מיחייב אי אכל שני חציי זיתים זה אחר זה והא חצי זית קמא כיון דבחצי שיעור אין מתרין אותו וחצי זית אחר לא שייך ביה התראה דעל התראתן אינו אוכל אלא חצי זית אמאי לקי אלא דחשיב התראה דחצי זית קמא אי עתיד להשלים וכבת אחת דמי:

האוכל כלאי הכרם לוקה. משום לא תאכל כל תועבה ואפילו שלא כדרך הנייתן:

מגמע חומץ לוקה. דמשיב את הנפש הוא כר' ולוקה משום אוכל ולרבנן דפליגי אדר' פטור דדרשינן פ' בתרא דיומא כי יאכל פרט למזיק:

כוסס חטה של תרומה. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרוי כוסס:

לוקה. דהא מתהני ונהום כריסיה הוי ליה:

משלם את הקרן ולא את החומש. דמזיק הוא ולא אוכל ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"י דאם כסס חטים וגמע את החומץ משלם קרן וחומש והיינו כר' יוחנן דפסק הכא כר' ובפ' בתרא דיומא בגמ' דילן גרסינן אמר רב גידל אין הלכה כר' ואע"ג דאוקימנא סתם מתני' כר' מ"מ הלכה כר' יוחנן. וגבי כוסס את החטה פסקינן בפ' כיצד מברכין דמברך בה בורא פרי האדמה דאכילה מיקרי. והראב"ד ז"ל פסק דאין הלכה כר'. ונראה לי דברי

הרמב"ם ז"ל גבי כוסס חטים כיון דאשכחן גבי ברכה דאכילה מיקרייא והכי נמי אשכחן בגמ' דא"ר יוחנן זר שכסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש כי יאכל פרט למזיק ומשמע שאני שעורים דלית בהו ברכה כשאוכלן חיים דסתמן לבהמה קיימי. אבל בהל' שביתת עשור משמע דפסק דלא כר' שכת' שתה חומץ חי פטור מן הכרת ולא מיחייב אלא כי מזגו והכא גבי תרומה פסק כר'. וצ"ל דמגמע לחוד ושותה לחוד והכא מיירי דוקא במגמע והתם בשותה דלאו שתייה היא:

במגמע. אחר טיבולו כגון שהיה אוכל ירק חולין והיה מבטל בחומץ של תרומה ושתה כדי גמיעה מן החומץ כדי לתת טעם אל הירק שבפיו מודו דבודאי כה"ג משיב את הנפש הוא וחייב קרן וחומש. וה"נ אשכחן במס' ביצה בפ' יום טוב שחל דמוקי מתני' דלא יגמע בהן את החומץ לאחר טיבולו דהיינו לאחר אכילה וטובל מאכלו בחומץ דמוכחא מילתא דמשום רפואה קא עביד אלמא דעבידי אינשי לטבל ולגמוע אחר האכילה:

אכל תרומה טמאה בשוגג משלם חולין טהורים. האוכל תרומה שוגג אין משלם מעות אלא פירות והן נעשין תרומה הילכך יהיב חולין טהורים דיעשו תרומה:

ואם שילם חולין טמאים. בין בשוגג שלא היה יודע שהן טמאים בין שהיה יודע שהם טמאים תשלומיו תשלומין ונעשין תרומה טמאה וממון כהן. ובגמ' דילן בפ' הניזקין תני וחוזר ומשלם חולין טהורים משום קנס ואינם נעשים תרומה:

מזיד לא עשה ולא כלום. ולא הוו תרומה:

תמן תנינן. ראש פ' הוא במכילתין:

מן הטמא על הטהור. דבעינן מוקף. וקתני התם דאם תרם במזיד לא עשה ולא כלום:

מה שעשה עשוי. דהוי כמו תורם מן הרע על היפה ותרומתו תרומה:

יחידאה דהכא כסתמא דתמן. דסומכוס קאמר דבמזיד לא הוו תרומה כיון דאפשר לשלם טהורים והוו תרומה טהורה:

יחידאה דתמן. דהיינו ר' יוסי:

כסתמא. דהך ברייתא דאפילו במזיד הוי תרומה. ובפ' הניזקין פרכינן אהך ברייתא ואמרי במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה דאכיל מיניה מידי דלא חזי ליה טומאתו וקא משלם ליה מידי דקא חזי ליה בימי טומאתו ואע"ג דסוף סוף הן נעשין תרומה טמאה ותרומה טמאה לכהנים טהורים בעשה ולטמאים בלא תעשה מיהו האי חולין טמאים מיכוין לשלומי ולא ידע דהן נעשין תרומה ומוקי לה דחסורי מחסרא כדאיתא התם ותלמודא דהכא סבר דמזיד גמור הוא דידע דהוו תרומה טמאה הילכך

לא חזי ליה לא בימי טומאתו ולא בימי טהרתו ואין צריך לשבש הברייתא. וכן פסק הרמב"ם ז"ל הך ברייתא כלשונה בפ"י ולא חש להיא דהנזקין מטעמא דאמרן:

היך עבידא. אמתני' קאי דתנן דהתשלומין תרומה היכי דמי דלהוו תרומה מי נימא דלכל מילי אמור ואפילו לגבי זריעה גזור בהו נמי דגידולי תשלומין תרומה וכ"ש לטומאת ידים דאית בהו שלישי בתרומה:

ומפ' דגידוליהן חולין. דאע"ג דגזור רבנן על גידולי תרומה דהוו כתרומה כדתנן לקמן בפ' הזורע ומפ' טעמא בפ"ק דשבת גזרה משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה ביד כהן ואתי לידי תקלה כדאיתא התם והכא בגידולי תשלומין לא גזור דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזור בה רבנן:

דתנינן גידולי תרומה תרומה. אם זרע כהן תרומה לא בטלה אגב קרקע והגידולין הוו תרומה ודייקינן הא גידולי תשלומי תרומה הוו חולין:

וחייבת בלקט ובשכחה ובפאה. דמדאורייתא חולין גמורים הוו וא"כ שלישי לית בהו כדין חולין שאין שני עושה שלישי. וכן פי' רבנו שמשון ז"ל בפ' הזורע:

אין משלמין מהן קרן וחומש. ישראל שירש מן אבי אמו כהן תשלומי תרומה ואכל תרומה אין משלם מהן קרן וחומש דהא הוו תרומה. וצריך לשלם חולין דלהוו תרומה:

ה"ג ומשלמין עליהן קרן וחומש. והכי תנן במתני' דבחומש עצמו משלם חומש וכ"ש קרן. ואי גרסינן ואין משלמין עליהן קרן וחומש מיירי דלא מטו ליד כהן אלא שהפריש התשלומין בלבד והא מני ר' היא. והך גירסא ליתא דהא קתני ואין חייבין בחלה ובהא כדין תרומה נינהו דתניא בסיפרי דתרומה פטורה מן החלה וא"כ משמע דבמטו ליד כהן עסקינן:

ואין הידים פוסלות. דרבנן גזור דידים להוו שניות ופוסלות את התרומה משום דידים עסקניות הן כדאיתא בפ"ק דשבת ואהאי לא גזור דמותרין הכהנים לאכלן בלא נטילת ידים אי הוו פירות וטעמא דידים דרבנן היא ואמילתא דלא שכיח' לא גזור:

ואינן נפסלין בטבול יום. כלומר שאם נגע טבול יום בהן לא פסלן דרבנן גזור דטבול יום פוסל את התרומה אבל פשיטא דהטבול יום אסור לאכול את התשלומין עד שיעריב שמשו דתשלומי תרומה מדאורייתא הוו תרומה אי מטו ליד כהן כדכתיב ונתן לכהן את הקדש:

כדרך שפוסלות בחולין. נ"ל בחולין שנעשו על טהרת הקדש דגזור רבנן בהו טומאה דאית בהו שלישי ורביעי כדאיתא בפ' השוחט וקאמר דלא גזור אתשלומי תרומה כי היכי דגזור אחולין שנעשו על טהרת הקדש ואי גרסינן כדרך שאין פוסלות בחולין

א"ש. והרמב"ם ז"ל כתב בפי"א מותר לאכול הגידולין בידים טמאות ומותרין לטבול יום כחולין. ולא ידעתי אם גורס הרב כאן גידולי תרומה וזה הדין אמת שהרי אמרו גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים. אבל כ' הרב פ"י כל המשלם קרן וחומש הרי התשלומין כתרומה לכל דבר אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין. והכא משמע דלית בהו דין ידים שניות ואינן נפסלין בטבול יום:

ואף ר' אלעזר בר שמעון ור' מודו בה. פלוגת' היא לקמן דאע"ג דקסבר ר' אלעזר ב"ש דאף הפרשה לחודה מקדשתו מלאכלו ולחייב עליו קרן וחומש כתרומה אפ"ה מודי דמאי דתקון רבנן בתרומה כגון ידים ופיסול טבול יום הכא לא גזור. וזה פירשתי משום ששנינו אלו פוסלין את התרומה ומני בהדייהו טבול יום ובמס' שבת ירושלמי מני לכלהי דההיא מתני' בי"ח דבר. אבל בגמ' דילן במס' שבת פריך אההיא דטבול יום טבול יום דאורייתא דכתיב ובא השמש וטהר ומסיק סמי מכאן טבול יום. פירש"י ז"ל ובא השמש וטהר ומקמי הכי לא ואוקימנא להאי קרא בתרומה ביבמות פ' הערל ואפילו לנגיעה אשכחן קרא התם כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר והאי נגיעה היא דבעינן ליה הערב שמש אלמא פסיל בנגיעתו דאי לא פסיל למאי קרי ליה וטהר השתא מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור והאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמי דהא לאו טמא איקרי ע"כ. ולפ"ז תשלומי תרומה נפסלין בטבול יום דמדאורייתא הוא ושמא דההיא מיירי בשנטמא בטומאה דאורייתא והכא מיירי בנטמא בטומאה דרבנן וסבר הכא דטומאה דרבנן בעיא הערב שמש ובמס' ביצה לא אמרינן הכי ובמס' שבת נמי לא אמרינן הכי ובת"כ נמי לא אמרינן הכי:

כשלא הפריש. התשלומין מודו כו"ע דאין יכול למחול דתשלומין דקרן וחומש כפרה לנפשיה הוי וכדאמר רבא בפ' כל גדול במס' שבת חומש במקום קרבן הוי הילכך כפרה הוי ואינו ממונו של כהן, ובמוחל לאחר הפרשה לקמיה מפרש:

הפריש ואח"כ אכל. הפריש תשלומין ואכלן קודם שזכה בהן כהן אי מחיל להו כהן פלוגתא וכו':

יכול תהא הפרשתו מקדשתו וכו'. ברייתא היא בת"כ ופירשה הראב"ד ז"ל משום דקיי"ל דהתשלומין נעשין תרומה לחייב עליהן קרן וחומש כדאיתא במס' תרומות ונפקא להו טעמא מהאי קרא ונתן לכהן את הקדש כפשטיה דקרא מה שיתן יהא קדש וקא בעי השתא יכול משעת הפרשת התשלומין יהו קדושים שאם אכלן זר יהא משלם עליהן קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש משעת נתינה ולא משעת הפרש:

ואף הפרשתו מקדשתו לחייב עליו וכו'. מ"ט את הקדש כתיב שהיה כבר קדש קודם נתינה. ומאן דמפ' להא מילתא על תרומה עצמה דעלה קאמר ר' שלא תהא הפרשתו מקדשתה לחייב עליה קרן וחומש עד שיתננה לכהן טועה הוא דהכא מוכח בהדיא דאתשלומין קאי ועוד האריך שם הרב ז"ל:

מחל ואח"כ אכל. מחל לו הכהן אחר הפרשת התשלומין:

גזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת. אבי אמו והוא יורשו:

משלם לשבט. לכהנים ולא לעצמו:

וריש לקיש אמר ישלם לעצמו. דהא יורשו ואין צריך לשלם וה"נ אי מחלם לו הכהן אחר הפרשתם לר' אלעזר ב"ש הוי כירושה ולר' יוחנן מ"מ משלם ולריש לקיש לא משלם אלא מוכרה לכהנים בדמי תרומה והדמים לעצמו:

תרומת הקדש. כגון שהקדישה לבדק הבית ואכלה חייב שני חומשין חד משום הקדש וחד משום תרומה:

וישלם שלשה. חומשין וכגון דכפר לכהן ונשבע והודה דאפילו הוו חולין איכא חומש ומצי תנא לאשכוחי תלתא חומשין חד דשבועה וחד דתרומה וחד דהקדש ובשלמא אי משלם לעצמו משו"ה לא תני לה דלא פסיק ליה דהא אי מחל ואח"כ אכל משלם לעצמו וכדפרישנא א"נ אי גזל מן אבי אמו כהן ומת הדמים לעצמו הילכך אינו משלם ומש"ה לא תני אלא שני חומשין דהני פסיקן ליה דגבי הקדש ליכא מחילה אלא לדידך כיון דמהדר תנא לטפויי חומשין באכילה א' ניתני שלשה וניתני הכי גנב תרומת הקדש וכפר ונשבע והודה משלם קרן וג' חומשין:

התורה אמרה יצא בו ידי גזלה. לקמיה מפ' ליה ואזיל:

לית אתון אמרין להן. אין אתם מפרשין אותן:

ר' אסי תלמידו של ר' יוחנן הוה:

במקום שחיטתה שם תהא שריפתה וכו'. היו אומרים בשם ר' יוחנן שבמקום שחיטת הפרה צריכין לשרפה ואם לא שרפוה שם פסולה והיה מוכיח כן מן המקרא ולא היו יודעין היאך:

ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו בו יצא ידי גזלו. דהוה ליה למכתב ונתן לכהן קדש מאי את הקדש משמע זה יתן מה שחייב מצד התרומה ולא יתן יותר משמע דבחומש של התרומה יצא בו ידי גזלה ובחומש הזה עולה לו לתרומה ולשבועה. וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכ' בפ"י הגוזל תרומה ואכלה משלם קרן וחומש א' שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזלה שנא' ונתן לכהן את הקדש אינו חייב אלא חומש של קדש בלבד

ע"כ. ובודאי דמיירי שכפר ונשבע והודה דבהכי הוא דמיחייב חומש הגזלן כדאיתא פ' הגוזל קמא ובפ"ו דהיל' גזלה ואבידה פסק א' הגוזל או העושק או הגונב או שהלווהו או שהפקיד אצלו א' מצא אבדה וכחש בה או שהיתה ביניהן שותפות ונשאר לו אצלו ממון או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו כללו של דבר כל שאילו הודה חייב לשלם בדין וכפר ונשבע משלם קרן וחומש ע"כ. ואם כ' כאן הגוזל לשון הגמ' נקט שאמרו בו יצא ידי גזילה ועוד דכולהו מתני' דתנינן בהו משלם חומש גבי גזלן הוא דתנינן כדתנן הגוזל את חברו ונשבע לו יוליכנו אחריו וכו' חמשה חומשין הן וכו' וכן אמרו גזל הגר. והראב"ד ז"ל השיג על הרמב"ם ז"ל וחשב שהיה מחלק בין גנב לגזלן ואין כן דעת הרב ז"ל:

על פרשה ישרוף. האי קרא הוא דקא דריש ר' יוחנן ביה במקום שחיטתה וכו' כדמפרש ליה ר' ירמיה במקום פרישתה מחיים שם וכו' דהאי על פרשה על מקום פרישתה מחיים קאמר דאי על פרש דכריסה בלחוד קאמר לכתוב רחמנא ואת פרשה כדכתיב ואת בשר הפר ואת עורו ואת פרשו וכו' אלא על מקום פרישתה מחיים ובמקום קפיד נמי. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד שרפה חוץ ממקום מערכתה שנשחטה עליה פסולה:

ר' יוחנן כר'. דאינה תרומה עד שתבא ליד כהן הילכך משלם לשבט דאינו קדש עד שיזכו בו ובא ליד כהן והתורה אמרה ונתן לכהן את הקדש:

ריש לקיש כר' אלעזר ב"ש. דמיד הוא קדש ויצא ידי חובתו ומוכרה לכהנים בדמי תרומה:

בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן. כגון פדיון הבן לכו"ע ופדיון פטר חמור לר' אליעזר:

בדבר שאינו זקוק ליתנו לכהן. כגון שירש אבי אמו כהן אפילו ר' מודי דאינו משלם אלא לעצמו והיינו דמשלם לכהן בדמי תרומה והדמים לעצמו:

הפריש פדיון וכו'. משנה היא בסוף פ"ק דבכורות:

ומת. השה בבית ישראל קודם שזכה בו כהן:

כחמש סלעים של בן. דאינו נפטר עד שיתנם ליד כהן דתנן בפ' יש בכור המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו שנא' יהיה לך אך פדה תפדה ופירש"י ז"ל כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי:

מפדיון מ"ש. דאם אבדו מעות הפדיון בי גזא דרחמנא נינהו והכא נמי החמור מותר בהנאה דכבר נפדה ונתפסה קדושתו ונתחלל והתם מפ' טעמייהו:

מכיון שהפריש פדיונם קדשו. וטעמא דכמאן דאתו ליד כהן דמו דהא הוא יורשן:

מוסר טהרותיו לע"ה. תשלומין תרומה הוו ומוסר תרומה לע"ה הוא ואסור כדאיתא במס' דמאי:

ונוטל דמי א' מהן. שמוכרה לחבר בדמי תרומה ואותן הדמים נותן לע"ה:
הפרשתה מקדשתה. דמשו"ה איקרי מוסר טהרותיו דתרומה הן מיד קודם שיבאו לידו ולדידן דקיי"ל כר' אין כאן מוסר טהרות:
בלא כן אינו צריך זכייה. בתמיה והלא צריך זכייה שיזכה בה הכהן ע"ה כי היכי דליחול עלה שם תרומה:
ובמזכה לו ע"י אחר. מיירי האי דפרכינן ולא נמצא מוסר טהרות וכו' דהא חייל עלה שם תרומה. והתימא על הרמב"ם ז"ל למה פסק בפ"י אכל תרומת ע"ה משלם לחבר נוטל דמיה ממנו ונותן לע"ה שאכל תרומתו שאין מוסרין טהרות לע"ה דכיון דקיי"ל כר' מחברו ופסק כר' יוחנן דמשלם לשבט היה לו לומר כן משלם לע"ה דאין בה קדושת תרומה עד שתבא לידו בד"א שלא זיכה לו ע"י אחר אבל אם זיכה לו ע"י אחר נותנה לחבר ומוכרה לו בדמי תרומה והדמים נותן לע"ה שאין מוסרין טהרות לעם הארץ ויש בזה קיצור גדול:
לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה. בעיא היא ובתרומה שלא זכה בה כהן. מי אמרינן הא זכתה בה ולא פקע מינה ומוכרה לכהנים והדמים לעצמה:
שמא אינן שלה. דפשיטא דמהני לה תפיסה משל בעלה וה"נ אהני:
ודחי תמן מעשרות מסויימין. ומשו"ה אהני תפיסה:
הכא תרומה אינה מסויימת. דאינה בעולם כשנתגרשה וזכיית אכילה לאו זכייה היא דהא באיסור הוות ולא אהני' מידי:
מה דמי לה פטרי חמורים. נ"ל דהיינו האי דגרסינן בפ"ק דבכורות תניא ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאי שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עשרה שיים מעשרן והן שלו. וה"פ דכשנפלו לו לאבי אמו כהן מאבי אמו ישראל דחייבין בפדיון דברשות ישראל נולדו מפריש עליהן עשרה שיין לאפקועי איסורייהו. והן שלו דמאי דמיחייב כהן המורישו לעשות מהן עושה זה מהן דכהן המורישו היה צריך להפריש עליהם שיין להפקיע קדושה שחלה עליהן בבית ישראל ונוטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא ואין צריך לחזור אחר כהן וה"נ עושה ישראל זה היורשו דדמי כמי שהורישו כהן השיין. והא הכא דלא הפריש הכהן השיין ולא פדאם דלא הספיק עד שמת ואפ"ה חזינן כאילו הפריש ופדאן וה"נ גבי הך איתתא אע"ג דלא הפרישה התרומה ולא נתנה לכהן ולא קדשה עדיין כיון דאילו היתה מפרשת זכתה בקרן וחומש לעצמה חשבינן לה כאילו הפרישה וזכתה לה. והרמב"ם ז"ל פ"י כתב לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה בין כך ובין כך אינה משלמת לעצמה והרי היא כמי שלא

נשאת לכהן. וקשיא עליה ההיא דפטרי חמורים והוא ז"ל כתב ההיא דפטרי חמורים בהי' בכורים פי"ב:

הלכה ב

ואת אורחיו. מדקתני והוא משלם להם משמע דאורחיו שחייב להם קתני והיינו שעשה להם אכסניא שנתחייב להן לתת להם סעודה:

וחכ"א הן משלמין קרן וחומש. בגמ' מפ' במאי קא מיפלגי:

משלם להם דמי סעודתן. בגמ' מפ' לה:

דמי תרומה. שאין דמיה יקרים כחולין לפי שאוכליה מועטין וגם יכול לשלם קרן וכפל במעות ואין צריך לשלם פירות הראוין להיות קדש:

קרן וחומש מן החולין. כלו' בדמי חולין פירות מתוקנין וקרן האחר כדמי תרומה דהכפל אינו תרומה דמחמת אכילה הוא דחייב רחמנא קרן וחומש ראוי להיות קדש וקרן השני שהוא בא מחמת הכפל של קנס הגנבה משלם דמי תרומה כלומר בזול כמו שמוכרין תרומה לכהנים. ומהך מתני' דייק בפ' הזהב דחומשא נמי נריך לשלם מן הפירות המתוקנים ומשום דתרומה נכסי כהן דיינינן בה כפל כהדיוט:

תרומת הקדש. פי' הרמב"ם ז"ל שהקדיש תרומתו לבדק הבית:

שני חומשין. חד משום דתרומה וחד משום נהנה מן ההקדש. וכ' הרב ז"ל בפ' י' ומפני מה חל איסור התרומה מפני שהתרומה אסורה לזר ומותרת לכהן הקדישה נאסרה על הכהן ומגו דחייל על הכהן איסורא נוסף בה איסורא אף על ישראל. משמע מתוך פירושו דבהקדישה אחר שהיתה תרומה דוק' מיירי ובפ"ק דמכילתין לא משמע הכי מדקאמר עלה דתורם אותה הגזבר משמע דההקדש קדם. ועוד אמרינן התם דתני ר' אושעיא עלה דמתני' א' המקדיש טבלו וא' המקדיש תרומתו כדאיתא התם והקדיש טבלו היינו דאחר שנתמרח הקדישו למנחת נדבה וחייב הגזבר לתורמו אע"ג דקדשי מזבח הוי כדאמרינן בפ' אלו עוברין אין מביאין נסכים מן הטבל ודרשינן לה מקרא ממשקה ישראל מן המותר לישראל והכי נמי אית לן למדרש גבי מנחות דאין מביאין אותן טבלים אלא משום דקרא קאמר משקה דרשינן ליה בנסכים דהוו משקה יין ושמן וק"ו הדבר יין דכוליה לאישים ואין בו אכילת כהנים אסור מנחת הסלת דאיכא אכילת כהנים לא כ"ש ובנין אב הוא לכל מילי. וראיה לדבר מדאמרינן בפ"ק דדמאי בשיירי מנחות לא גזרו על הדמאי ומשמע טעמא משום דמאי הא ודאי אסירי וצריך להפריש דטבל הוא והא דאמרינן בפ' ר' ישמעאל במנחות מירוח הקדש פוטר וטעמא משום דאמרינן דגנך ולא של הקדש היינו דיגון הקדש שמירחו ההקדש אבל אי מירחו ההדיוט כבר נתחייב ותו

לא פקע איסוריה דאי ס"ד דכי אקדשיה אחר שנתמרח ברשות הדיוט פקע מיניה איסור טבל מאי ממשקה ישראל והא פקע מיניה איסורא דטבל כיון דאקדשיה לנסכים אלא ודאי כדאמרן. והיינו טעמא דמתני' דחלה דתנן הקדישן משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין דלאו משום דפדאן הוא דחייבין דאפילו בלא פדאן נמי חייבין וכדאמרן דהקדש לא מפקיע איסור טבל. ונקט פדאן כי היכי דלישתרו דבלאו הכי איכא מעילה כנ"ל:

שני חומשין וקרן. בגמ' מפ' היכי משלם להו:

שאין הקדש פודה את ההקדש. דכתיב ונתן לכהן את הקדש ולא כתיב והקדש יתן לכהן מי שאחר נתינה יהיו קדש יצאו אלו שכבר היו קדש קודם נתינה. כיצד לקט ושכחה ופאה והבקר דעניים הן ומנתא דרחמנא נינהו ולא היה בהן זיקת תרומה ומעשרות ואינן ראויין ליעשות תרומה על פירות אחרים הילכך אין תשלומיהן נעשין תרומה:

ומעשר ראשון. שהקדימו בשבלים שניטלה ממנו תרומת מעשר ולא שייך ביה תרומה גדולה כדאיתא בפ"ק, א"כ לא תפיסא ביה השתא נמי תרומה:

ומעשר שני והקדש שנפדו. שנתן את הקרן ולא נתן את החומש ואפילו אח"כ מירחן זיקת קדש הויא ביה דאם תרמו מהן על אחרים אין תרומתן תרומה וא"כ אין תשלומין מהן תרומה:

מתירין באלו. בגמ' מפ' מאן נינהו אלו:

מה ביניהון. דהא מודי ר"מ לרבנן דהן משלמין את החומש ורבנן נמי סברי דהוא משלם דמי סעודתן והיינו דמי הקרן לר"מ ומאי בינייהו:

עיקר סעודה ביניהון. אפרש סוגיא זו על דרך שפירשה רבנו שמשון ז"ל. עיקר סעודה ביניהון על מי לטרוח ולהכין להם ולבשל סעודתן ר"מ סבר טורח סעודה על בעה"ב רמי הילכך דמים ושבח הסעודה משל בעה"ב אכלי והוא משלם את הקרן של תרומה עם שבח הסעודה ורבנן סברי בעה"ב נותן הדמים והפועלים יקנו להם צורכי סעודה הילכך שבח הסעודה ממון כהנים הוא דקא אכלי ומשלמין הן קרן וחומש ולר' יוחנן כ"ש דטפלה לפועלים לכו"ע:

טפלה ביניהון. מי מחייב ליטפל להביא סעודתן מן השוק שצריך ליתן פרוט' לשליח:

טפלה לבעה"ב. וקרן דקאמר ר"מ דמים ושבח הסעודה וטפלה קאמר ורבנן אמרי דמים ושבח סעודה עשויה דוקא הוא דמשלם ופרוטה דטפלת הבאה לפועלים רמיא:

למוכר חפץ לחברו. דהכא נמי הרי מכר להן התרומה ונמצאת שאינה שלו וטעמא יהיב למתני' אמאי משלם להן דמי סעודתן:

כריש לקיש אתאמר ניחא. דלריש לקיש לכו"ע שבח ודמי הקרן על בעה"ב הוא דרמי ולר"מ לבעה"ב חייב לתת להן סעודה מוכנת ומשו"ה האי טעמא ניחא לר"מ ולרבנן: אלא לר' יוחנן דאמר דבהכי פליגי דלר"מ בעה"ב חייב לטרוח ולהכין סעודה מצי אתיא האי טעמא כר"מ דהונה אותם הילכך חייב להעמיד להן סעודתן ולשלם להן טורח ודמי סעודה אלא לרבנן מי מצית לאוקומה הרי אין לו אלא לתת דמים ומה שייך לומר חייב להעמיד לו מקחו הכא דמשמע מקחו דלא די להחזיר דמים שלקחו: ומסיק דהך מימרא כר"מ איתאמרא דלרבנן לא מצית לאוקומה עד כאן פירשתי והוא על דרך רבנו שמשון ז"ל. וקשה לי לשון עיקר ולשון טפלה. לכן נ"ל לפ' השמועה בלשון אחר:

עיקר סעודה ביניהון. מיירי באתרא דאיכא דיהבי לפועלים סעודה ואיכא דלא יהבי והוא פסק סתם ונתן להן סעודה של תרומה כגון אורז של תרומה בנדבת לבו וכן לאורחיו דלא נתחייב כלל בהדיא אלא סתם ותניא בפ' הפועלים השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע וחכ"א משמנין ביניהם. ופירש"י ז"ל וא"ל בעל הבית הרי עלי שכרך כאחד מפועלי העיר. משמנים ביניהם לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה בינוני ע"כ. ר"מ סבר אדעתא דפועלים אזלינן ואינהו סעודה חשובה בעו ואיבעי ליה לבעה"ב לאתנויי ע"מ שאין עליכם עלי סעודה הילכך כיון דלא אתני עיקר סעודה לבעה"ב אית ליה למיהב ובעה"ב מיחייב לשלם קרן דפורע חובו הוא דהוי. ורבנן סברי עיקר סעודה משל פועלים הוא ולא מיחייב בעה"ב מידי הילכך הן משלמין קרן וחומש והוא משלם להן דמי סעודה קלה דהיינו לפתן קל כגון בצל וצנון וכיוצא בו ואזלי לטעמייהו דאמרי משמנין ביניהם:

וריש לקיש אמר טפלה ביניהון. כלומר בעיקר סעודה כו"ע לא פליגי דבעה"ב הוא דחייב אלא הכא בהא קא מיפלגי בלפתן שנתן להם שהיו פירות של תרומה. הלפתן קרוי טפלה כדתנן כל שהוא עיקר ועמו טפלה וכו' ואיכא דיהבי ואיכא דלא יהבי והוא נתן להם נמי טפלה דומיא דאורחין בנדבת לבו ר"מ סבר בעה"ב מיחייב נמי בטפילה הילכך הוא משלם את הקרן דהיינו עיקר וטפלה ורבנין אמרי לא מיחייב בעה"ב בטפלה הילכך הן משלמין דמי הטפלה הקרן והחומש והוא משלם דמי עיקר הסעודה וכי קתני והוא משלם וכו' אקרן הוא דקאי:

הא למה זה דומה למוכר חפץ לחברו ונמצא שאינו שלו. והכא מאי דיהיב להו ממון כהנים הוא דהוי:

הוא חייב להעמיד לו מקחו. משמע דדמי עיקר הסעודה למקחו ומדקאמר לה סתמא משמע דלכו"ע בעה"ב מיחייב לשלומי לכהנים קרן וחומש על עיקר הסעודה:

אילו כריש לקיש איתמר ניחא. אין ר' אבהו סבר כריש לקיש דאמר דבטפלה פליגי אבל לא בעיקר דעיקר כו"ע מודו דבעה"ב מיחייב אתי שפיר דכולהו מודו דמשלם בעה"ב עיקר סעודה אלא אי סבר ר' אבהו כר' יוחנן דבעיקר הסעודה פליגי דרבנן סברי עיקר סעודה דפועלים הויא היכא אשכחן הכא דחייב לו להעמיד לו מקחו והא אין משלם להן אלא סעודה קלה כגון צנון ולא מה שאכלו. ומסיק דכר"מ איתמר. שבח סעודה ביניהון. שבח שיש בין סעודת חולין לסעודת תרומה:

דובשני תרומה. מלשון הדובשנין והאסקריטין:

כמ"ד נפשו של אדם וכו'. פלוגתא דרבנן ור"ש בן אלעזר היא בס"פ כל פיסולי המוקדשין ור"מ כרשב"א דאמר התם טבלין אין נפשו של אדם קצה בהן:

ורבנן כטעמן דאמרי נפשו של אדם קצה בהן:

חותה. אישקארבאר בלע"ז בא להקיא כמו לחתות אש מיקוד:

טבלין. וה"ה תרומה אין נחשבת להן אכילה הילכך לר"מ לא מיחסרי מידי ונהום כריסייהו אית להו לא משלם להו בעה"ב כלל אלא לכהנים משלם קרן דתרומה דקרן גזיל מינייהו וחומש רחמנא חייבו למאן דאכיל אבל לרבנן דסברי דנפשו של אדם קצה וכו' א"כ חסר להו נהום כריסייהו הילכך משלם להן וכו' ודמי סעודתן דאמרי רבנן דמי סעודתן דחולין קאמרי דזה השבח הוא דתנינן לרבנן דמשלם להו:

יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם לשבט. לכהנים וכדאיתא בפ' כל שעה דלא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד אבל בתרומה אינו חייב עד שיהא בה כזית דכתיב כי יאכל ואין אכילה פחותה מכזית ובהקדש גרידא ואי אית ביה שוה פרוטה ולית ביה כזית משלם לקדש את הקרן ולא את החומש ומשו"ה היכא דקדשה כי אית ביה כזית אפילו לית ביה שוה פרוטה משלם קרן וחומש לכהנים ופטור מחומש דהקדש דבמעילה פרוטה בעינן:

יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית משלם. להקדש קרן וחומש דבמעילה פרוטה בעינן ופטור מחומש דתרומה דבעינן כזית:

משלם לקדש. קרן וחומש ולא חומש אחר לתרומה:

משלם לשבט. קרן וחומש ולא חומש אחר להקדש:

גזרת הכתוב היא. טעמא יהיב לעיל דאמאי כי אית ביה כזית משלם קרן וחומש לכהנים ופטור מן ההקדש נימא דלא מיפטר אלא מן החומש אבל קרן חייב להקדש וכן בסיפא דכי יש בו שוה פרוטה ואין בו כזית אמאי פטור מקרן וחומש לתרומה נימא דחומש דוקא פטור: ומשני דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף הקיש תוספת על העיקר:

למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך. ואי פטרת ליה מחומש פטרת ליה מקרן:
כהנא אמר משלם שני חומשין. משמע לי דפליג אדר' יונתן ואדר' יוחנן וה"ק דהיכא דכזית ופרוטה דשני חומשין לתרוייהו הוא דתנן לקדש ולשבט. ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"י כמ"ד משלם לקדש וז"ל ולמי משלם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם לכהנים ואם יש בה שוה פרוטה בין אם יש בה כזית בין אין בה כזית משלם לקדש ע"כ:
ישלם שנים לרעהו. גבי תשלומי כפל כתיב ודרשינן רעהו ולא הקדש והכי איתא בפ' הזהב:
על תרתין אחרייתא. מעשר שני והקדש שנפדו שהם אחרונים במשנה:
ולמה וכו'. דמעשר שני הא נקרא עליו שם מעשר וזיקת מעשר שייך ביה, וכן הקדש שהקדישו בתלוש וקודם שהקדישו מעשר שייך ביה:
ולקט ושכחה אין בהן זיקת תרומה ומעשרות. בתמיה והא עד שלא יגיע לארץ לא הוי לקט ושכחה דתלוש נמי קודם שישכחנה שייך בה זיקת תרומה:
אלא בנשירתן. דקסבר ריש לקיש דמיד הוי לקט בנשירתו. ושכחה מוקי לה ריש לקיש כגון ששכחה במחובר ופאה בקמה דעודה מחוברת עשאה פאה אבל לא שקצרה כולה דאמרינן חזרה לעומרים דא"כ שייך בה זיקת תרומה ומעשרו':
שאלתי' דחילפאי. במס' פאה פ' כל זית ובמס' תמורה פ' כיצד מערימין:
והא תנינן לקט. ר' יוחנן ס"ל כסתמא דתלמודא דקסבר דלא הוי לקט עד שיגיע לארץ וא"כ כל זמן שלא הגיע שייך ביה זיקת תרומה:
ואית לך מימר פיאה כי לקט. מה לקט בתלוש אף פיאה ?(ב) (אף לא בתלוש פליג ר"מ) הילכך שייך ביה זיקת תרומה ומעשר:
פתר לה על כולהו. דעל כולם קתני דשרו רבנן דבכולהו שייך זיקת תרומה ומעשרות. ובת"כ קתני וחכמים מתירין בכולם ואתיא כר' יוחנן. ונקטינן דלקט אינו קדוש עד שעה שיגיע לארץ ושייך ביה זיקת תרומה. ובפאה נמי בתלוש ושייך בה זיקת תרומה ומעשר אבל פאה במחובר לא פליגי רבנן אדר"מ ושכחה נמי בתלוש מיירי דאיתא נמי בתלוש ושייך בה זיקת תרומה וכו' אבל שכחה דמחובר לא פליגי רבנן:

הלכה ג

ובלבד שישלם מן היפה על הרע. כדמפ' בגמ' אכל גרוגרות ושלם תמרים תבא עליו ברכה דהוי מידי דקפיץ עליה זבינא:
אלא ממין על מינו. כדמפ' טעמא בסיפא:

ממקום שר' אליעזר מקל משם ר' עקיבא מחמיר שנא' ונתן וגו'. לפיכך אם אכל קישואין של ערב שביעית וכו'. כ' הראב"ד ז"ל בפירוש ת"כ מיתחזי לי דר' עקיבא ור' אליעזר לא פליגי אלא במין על שאינו מינו אבל באוכל קישואין של ערב שביעית ורוצה לשלם קישואין של שביעית דברי הכל אין תשלומיו תשלומין שהרי אף לר' אליעזר בעינן דבר שהוא ראוי ליעשות קדש וקישואין של שביעית אינן ראויין ליעשות תרומה על פירות אחרים ולא שייך בהו זיקת תרומה כלל דכי הוי בשעת לקיטה הוא דמחייבי דירק בשעת לקיטתו עישורו ואז הוי שביעית והאי דקאמר הכא על מילתיה דר' עקיבא לפיכך אכל קישואין וכו' לאו למימרא דר' אליעזר פליג עליה ולמימר שישלם לו פירות שביעית אלא כיון דאמר קרא ונתן לכהן את הקדש וסבר ר' עקיבא קדש שאכל אבל מין על שאינו מינו לא לפיכך אכל קישואין של ערב שביעית וכלו ימתין לקישואין של מוצאי שביעית ואילו לר' אליעזר אינו צריך להמתין עד מוצאי שביעית כלל אלא ישלם לו מיד בערב שביעית ממין אחר ע"כ ודבריו נכונים. ובגמ' מפ' דקישואין של שביעית לאו דוקא דלאו משום איסור ספיחין בלחוד דלר' עקיבא מדאורייתא אסורין פסיל להו אלא אפילו פירות היתר דשרו באכילה בשביעית כגון פירות האילן לא מצי נמי לשלומי מינייהו כדמפ' בגמ':

קדש שאכל. מין קדש שאכל אבל מן החדש על הישן מודי ר' עקיבא כדאיתא בתוספתא:

אכל בכורים מהו משלם. דבכורים אית בהו מיתה וחומש לזר כתרומה כדתנן בפ"ב דבכורים ותשלומיהן נמי בכורים ולר' עקיבא קא בעי כיון דבכורים ליתנהו במשקה כדאיתא בפ' העור והרוטב ותנן לה נמי לקמן א"כ יין על ענבים מינו קא חשיב או לא:

פירות שלא הביאו שליש חייבין בחלה. כדתנן בפ"ק דחלה וחלה נמי מיקריא תרומה ותשלומיה הויין חלה מי נימא דחשיב שאינו מינו אם אכל חלה שהביאה שליש ובא לשלם חלה שלא הביאה שליש או דילמא מינו חשיבא:

ניקנים במחובר לקרקע. כדתניא בספרי כורך עליה גמי לסימן ואומר ה"ז בכורים:

שאין משלמין מפירות ח"ל. ואע"ג דאית בהן זיקת תרומה כדתנן בפ"ק מדקאמר ימתין למוצאי שביעית והא איכא פירות ח"ל דאית בהו בשביעית זיקת תרומה ומעשר עני אלא דאין משלמין מהן:

ודחי תלמודא דאפילו תימא משלמין וכו' מפירות ח"ל. וכ"ת אמאי ימתין מתני' וכו':

להביא ירק מח"ל. משו' גושא ומשו"ה לא מצי תנא לאשכוחי שישלם לו עד מוצאי שביעית אבל השתא דפירות ח"ל מצויין משלמין דאית בהו זיקת תרומה ומעשר דמיחלפי בפירות הארץ:

אבל דבר שהוא פירות היתר. בעיא היא פירות האילן דאין בהן משום ספיחין מי שרי ר' עקיבא:
ומשני לא שאם אתה אומר כן נמצא לוקח קורדום מפירות שביעית. דפריעת חובו סחורה הויא וקורדום חשיב דלאו מידי דאכילה סחורה הויא והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה וכדאיתא במס' שביעית:
הדרן עלך פרק האוכל שוגג בס"ד

פרק ז

הלכה א

משלם את הקרן. כדין מזיק ממון חברו:
ואינו משלם את החומש. דכי כתיב חומש בשוגג כתיב:
והתשלומין חולין. כמות שהיו ואין נעשין תרומה דכי כתיב ונתן לכהן את הקדש בשוגג הוא דכתיב:
מוחל. כדין שאר תביעת ממון דעלמא ובגמ' מפ' האי מזיד אי באתרו ביה או אפילו בלא אתרו ביה:
תמן תנינן אלו הן הלוקין. ראש פ' הוא במס' מכות:
אלו הן הלוקין. אם התרו בהן. ותנן בהדייהו הבא על אחותו ועל אחות אביו וכו' וקי"ל דאינו לוקה ומשלם דנפקא לן לקמן מכדי רשעתו על רשעה א' אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות:
ורמינהי. והתנינן. בפ' אלו נערות הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו הרי אלו יש להן קנס אע"פ שהן בכרת. ומייתי הכא הך סוגיא משום דפריך לקמן ממתני':
אם התרו בו לוקה. והיינו מתני' דמכות:
אם לא התרו בו משלם. ומתני' דכתובות בלא אתרו ביה:
במקום מכות ותשלומין לוקה ואינו משלם. וה"נ אית ליה בגמ' דילן דגרסינן בפ' אלו נערות אלמא קסבר ר' יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם:
וילקה וישלם. וילקה משום התראת כרת וישלם קנס משום אונס:
וישלם ולא ילקה. דכיון דרשעה א' מיחייב נימא דהויא תשלומין:
ומשני במחויב שתי רשעיות הכא מדבר. דכתיב כדי רשעתו וסמיך ליה קרא והפילו השופט והכהו ללמדך דהיכא דאיכא שתי רשעיות נעביד ביה הכאה:

אפילו לא אתרו ביה אינו משלם וכו'. ור"ש בן לקיש אזיל לטעמיה דאמר בפ' אלו נערות דחייבי מלקיות שוגגין פטורין דגמר רשע רשע כדלקמן:

משלם קרן וחומש. ואוכל תרומה במזיד לוקה דלאו שיש בו מעשה הוא דומיא דאוכל חלב ודם דתנן בהן דלוקה:

כר"מ. דס"ל דלוקה ומשלם וכ"ש חייבי מלקיות שוגגין דתנן בפ"ק דמכות מעידים אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין דברי ר"מ וחכ"א כל המשלם אינו לוקה. דעדים זוממין קים להו לרבנן דמשלמין ובפ' אלו נערות יליף לה מקרא. ולקמן פריך דקרא כתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' ומי מצית למימרא דקרא כר"מ ומשנו לה:

ואילו התרו בו אינו לוקה. בתמיה וכיון דלוקה אפילו כי לא התרו בו מיפטר לריש לקיש וקנס' היכי משכחת לה:

ומוקי לה כר"מ. והכי מוקי לה ריש לקיש בגמ' דילן. והתם מפ' דר"מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית לי' ומשו"ה תני סיפא דאלו נערות הבא על בתו וכו' פטור דגמר לה התם מלא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש. ולקמן מפ' הכי דכולהו מודו דחייבי מיתות שוגגין דפטור מהיקישא דמכה אדם ומכה בהמה:

למד לו ממוציא שם רע. הך דרשא איתא בגמ' דילן פ"ק דמכות:

לחדושו יצא מוציא שם רע. ואין למדין ממנו כדמפ' ואזיל דבדבור גרידא מיחייב ואע"ג דעדים זוממין בדבורייהו מיחייבי מ"מ לא הוי חידוש כולי האי דעל דבורם הוא נפסד אבל גבי מוציא שם רע לא אתעביד מעשה בדבורו אלא ע"י עדים כך כתבו התוס' פ' אלו נערות:

לוקה ומביא קרבן. אפילו לרבנן:

שני דברים המסורים לב"ד את תופס א' מהן. כלומר דכי כתיב כדי רשעתו דדרשינן ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות בדבר המסור לב"ד הוא דכתיב דהיינו מלקות ותשלומין אבל לגבי דבר המסור לשמים לא ומשו"ה לוקה משום זדון לאו ומביא קרבן על שגגת כרת:

הכל מודים. ר' יוחנן וריש לקיש דחייבי מיתות אפילו שוגגים פטורים:

מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. לא ישלם מלא יהיה אסון אלא דין יומת תדין בו הקיש פיטור ממון דמכ' אדם לחיוב ממון דמכה בהמה מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפיטור:

מכה בהמה. לעולם חייב דדרשינן פ"ק דב"ק פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. והך הקישא איתא בגמ' דילן בפ' אלו נערות:

יש ממון אצל מכות. דחייבי מלקיות שוגגין משלם וטעמא דחייבי מיתות איתקוש למכה בהמה חייבי מלקיות לא איתקוש:

נאמר רשע במחווייבי מיתות דכתיב אשר הוא רשע למות ונאמר רשע במחווייבי מכות. דכתיב והיה אם בן הכות הרשע:

אין ממון אצל מיתה. דכתיב ולא יהיה אסון ענוש יענש הא יהיה אסון לא יענש ושוגגין דמיתה נפקא לן מהיקישא דמה אדם וכו': והקשו בתוספות דהכא משמע דר' יוחנן לית ליה ג"ש דרשע רשע וסתמא דתלמודא דריש לה בפ"ק דמכות גבי עדים זוממין אין נהרגין עד שיגמר הדין על פיהם דאמרינן חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע ובריית נמי איכא בריש פ' אחד דיני ממונות גבי דיני נפשות מחזירין לזכות אבל לא לחובה ואמרינן חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע. ותירצו הן ז"ל י"ל דר' יוחנן אית ליה בכל מקום ג"ש דרשע רשע בדבר שהוא בגוף המלקות אבל לענין פיטור ממון שהוא עם המלקות לא ילפי' רשע רשע וטעמא משום דקרא מוכח דרשע כתיב לענין מלקות והיה אם בן הכות הרשע:

כאן בנערה כאן בבוגרת. מתני' דכתובות באחותו נערה דאיכא קנס וס"ל איפכא מדר' יוחנן דאפילו באתרו ביה דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם ומילקא לא לקי כדלקמן. וההיא דמכות בבוגרת דאין לה קנס:

נערה יש לה קנס ואין לה מכר. דתניא בנדרים ומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר:

ואין לה בושת ופגם. בתמיה דגבי קנס הוא דבעינן נערה אבל בושת ממונא הוא. ופגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה פיחתה מדמיה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו כדאיתא פ' אלו נערות וקשיא לר' נתן בר אושעיא דסבר דכל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם ומילקא לא לקי מתני' דאלו הן הלוקין דמוקי לה בבוגרת אכתי ממון אית בה ולא לילקי:

כגון שפיתתו. דכיון דהיא פיתתה אין לה צער כדאיתא פ' אלו נערות פיקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער וכגון שהיא יתומה דקנסה ובושתה ופגמה שלה וכיון דהכל שלה אין כאן חיוב ממון דהא מדעתה עבדא ומצד חשקה ואהבתה אותו אין לה לחייבו:

א"נ דמיירי במחלה לו. בפירוש ואפילו באנוסה מיתרצא מתני' ואין כאן ממון כלל הילכך לוקה:

אתיא מן עדים זוממין. דגמר מן עדים זוממין בג"ש דתחת תחת דכתיב בעדים זוממין ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין ודמי כאילו כתיב עין תחת עין וכתיב התם תחת אשר עינה מה תחת דעדים זוממין משלמין ואינן לוקין דאמרינן פרק אלו נערות בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וכו' יד ביד דבר הניתן מידי ליד ומאי ניהו ממון אף הכא נמי גבי אחותו נערה אפילו אתרו ביה משלם ואינו לוקה דג"ש מופנה היא ולמדין ואין משיבין:

שמכותיו יוצאות בו ידי רשעו. דבמלקות סגי:

שאומר לו עמוד ושלם. דסתם בת שהיא אנוסה כשבא אביה לתבוע בב"ד ממון הוא תובע לתשלום קלון בתו:

משלם את הקרן ואינו משלם את החומש על דעתיה דר' נתן בר אושעיא. מוקי מתני' אפילו באתרו ביה הילכך משלם ואינו לוקה:

על דעתי' דר' יוחנן פתר לה מזיד ולא אתרו ביה. דליכא מלקות דאי איכא מלקות מיפטר:

אבל על דעתיה דריש לקיש. היכי מוקי לה והא לדעתו אפילו מזיד ולא אתרו ביה מיפטר כיון דאילו התרו בו לוקה ואפילו שוגג נמי מיפטר מג"ש דרשע רשע:

שהחומש קרבן. ואמרינן לעיל דכי פטר קרא שתי רשעיות היינו בדבר המסור לב"ד יצא דבר שהוא מסור לשמים: ואפילו יסבור ריש לקיש דחומש חשוב קרבן גבי קרן מי מצי למימר דהוי קרבן.

שהקרן קנס. דהא תנן דהתשלומין חולין להוו ומשלם יותר על מה שהזיק הוא דאכל תרומה דדמיה מועטין ומשלם חולין מתוקנין שאוכליו מרובין ודמיו יקרים ותנן בסוף פ' אלו נערות כל המשלם יותר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו דקנס וקיי"ל אשר ירשיעון אלקים פרט למרשיע את עצמו:

ולא דמי עצים הוא חייב לו. דתרומה טמאה לא חזיא לכהן אלא להסיקה:

ודכוותיה חומש קנס. כיון דשלם יותר על מה שהזיק א"כ לאו קרבן הוא כדתרצית לריש לקיש וא"כ קשיא דריש לקיש:

דאמר תמן. בפ"ק דמכות. וטעמא יהיב אמתני' דמעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחברו מאתים זוז ואמרי רבנן דמשלמין ואינן לוקין ואמאי לא נימא דלוקין משום לא תענה:

וקאמר הכל היו בכלל לא תענה. וכל העדיות במשמע:

יצא ועשיתם לו כאשר זמם לחייבן ממון. דהם לא רצו להלקותו:

הכל היו בכלל וכל זר לא יאכל קדש. וכל לאו לוקה עליו ואינו משלם ואפילו שוגג:
יצא ואיש כי יאכל קדש בשגגה לחייבו ממון. ושאני הכא דרבי קרא. ומהשתא לא תוקי מתני' בשוגג ומזיד כר"מ דככו"ע אתיא דגלי בה קרא דמשלם וכיון דגלי ל"ש קרן ול"ש חומש ול"ש שוגג ול"ש מזיד:
שהוא לוקה ומשלם. וקשיא לריש לקיש דאמאי לוקה ומשלם ובשלמא לר' יוחנן מוקי לה בהזיד בלאו ושגג בכרת דס"ל דהויא שגגה אלא לריש לקיש אמאי:
ומשני שכן האוכל חלבו לוקה. ואין התשלומין מטעם המלקות דמלקות משום חלב ואפילו דידיה ותשלומין משעת גניבה:
גונב תרומת חברו ואכלה במזיד. בשלמא לר' יוחנן כגון דהוי שוגג אמיתה וחומש ומזיד על הלאו אלא לריש לקיש אמאי ואגב דאקשי מאינך מקשי נמי מהך אע"ג דבתרומה הא קא מודי ריש לקיש דאיכא תשלומין דהא רבי רחמנא וכדלעיל. א"נ גבי מזיד לא רבי והוי כשאר לאוי:
שכן האוכל תרומתו לוקה. זר שהפריש תרומה מכריו ואכלה לוקה על לאו דוכל זר לא יאכל קדש ותשלומין מחייב משעת גניבה הילכך לא הוי מלקות ותשלומין כאחת:
ארבעת קבין לפרה ושלשת קבין לחמור. כן שיערו חכמים שיעור אכילתה ואקשי בפ' הפועלים והא אינו לוקה ומשלם ומוקי לה בשינוייא קמא כר"מ. והכא ליכא למימר ההוא שינוייא דהא תני בה מודים חכמים לר' מאיר וכו':
ומשני שכן החוסם פרתו לוקה. ומשעת חסימה הוא דמחייב. דמיד במזונותיה מיחייב. מכאן ואילך שייכי תשלומין כדמפ' לקמן. ובפ' הפועלים משני לה רב פפא כה"ג דמשעת משיכה איחייב במזונותיה ולא הוי מלקות ותשלומין כאחת:
שכן במחוייבי מיתות. איכא תשלומין אע"ג דמודי ר' יוחנן גבי חייבי מיתות לעיל לריש לקיש אפ"ה אשכחן גבייהו תשלומין אע"ג דאינם תשלומין מן הדין כגון הבא על אמו ונתן לה אתנן דודאי קרוי אתנן ופסול למזבח ואי לא נתן לה ותבעה ליה בדינא ודאי דלא מחייבינן ליה דהא מיתת ב"ד היא דבת סקילה היא ואפ"ה קרוי אתנן אלמא לצאת ידי שמים תשלומין שייכי בהו אע"ג דלא מיחייב ה"נ כי אמרינן משלם ד' קבין לפרה היינו דתשלומין רמו עליה אלא שאין כח בב"ד לענשו שתים מיהו אי תפס לא מפקינן מיניה. והכי משני לה רבא התם:
גנב תרומת הקדש ואכלה לוקה ומשלם. ומודו רבנן לר"מ וליכא למימר הכא משעת גניבה חייב להקדש דרעהו כתיב אלמא דלוקה ומשלם וקשיא לריש לקיש:

ומשני מ"מ הפסיד ממון. דאע"ג דלא מיחייב כפל להקדש משום גניבה מ"מ מפסיד ממון הוא וקרן חייב הילכך תשלומין רמו עליה משעה ראשונה של גניבה ומלקות משעת אכילה:

מעתה הבא על אחותו. כיון דאתה מחלק לריש לקיש גבי חסימה שכן החוסם פרתו שאין בה תשלומין לוקה א"כ הבא על אחותו בוגרת ילקה וישלם בושת ופגם ואמאי לא מוקי ריש לקיש מתני' דאלו הן הלוקין דלוקה ומשלם מודו רבנן ובאחותו בוגרת. ולר' נתן בר אושעיא נמי קשה דמוקי לה כשפיתתו או שמחלה לו:

על אחותו קטנה. אין לה בושת דאין לקטן בושת כדאיתא בפ' החובל ואין לה קנס לר"מ שהרי יש לה מכר דגבי קנס טובא סתמי אשכחן כר' מאיר בכתובות ובחולין:

ומשני דחל עליו מיתה ותשלומין כאחת. דהא לא בא עליה אלא כשהיא בוגרת ובשעת ביאה מיחייב אתרתי מיתה וממון: משעת חסימה מיד נתחייב מלקות אפילו חזר אח"כ ונטל חסימתם:

מכאן ואילך לתשלומין. דהא הבהמה מה היתה אוכלת מן הדישה כדי שביעה ואדעתא דהכי שכרה בעה"ב ותשלומין איכא:

משבולת הראשונה נתחייב מיתה. דמבעיר כל שהו חייב:

מכאן ואילך לתשלומין. אלמה תנן בב"ק פ' המניח והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור:

ולית את אמר הכין. ולא אמרינן דמיחייב בכה"ג אלא מ"ט לא מחייבין ליה דעל כל שבולת ושבולת שייכא בה התראת מיתה והתראת תשלומין וכו':

על כל חסימה וחסימה. על כל פעם שהיתה באה לאכול והיתה חסומה נחשוב שיש בה וכו':

בחוסם בתרומה ובמוקדשין. ולוקה ומשלם דקתני לצדדין הוא כי שייך מלקות לוקה וכי ליכא מלקות דמיחייב לחוסמה וכגון שהיה דש תרומה וכגון שהפרה לא היתה של כהן, א"נ דהקדיש תבואתו לבדק הבית דאפילו הויא פרה של כהן אית בה מעילה ומיחייב לחוסמה וחייב ליתן בטרסקל שבפיה ד' קבין חולין לפרה ומשלם על אכילתה אי לא יהיב לה מזונות ד' קבין לפרה וכו':

שליח לוקה והוא פטור. דקיי"ל בפ' האיש מקדש אין שליח לדבר עבירה ונפקא לן מהאי קרא דכתיב דם יחשב לאיש ההוא ולא שולחיו והתם אמרינן אשכחן גבי שחוטי חוץ כל התורה מנא לן. ומשני הדר כתב רחמנא ונכרת האיש ההוא אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל התורה הילכך השליח לוקה ובעה"ב מיחייב אתשלומין דהוא שכרה ונתחייב

במזונותיה. והשתא דאתית להכי כל הנהו ברייתות דתני בהו מודים חכמים בגונב ע"י שליח מוקי להו נמי אלא דחסימה דאתינן עלהנקט:

שוגג בתרומה ומזיד בחמץ. כגון שאכל תרומת חמץ בפסח: והיה שוגג בתרומה ומזיד בחמץ משלם קרן וחומש אע"ג דלא שוי מידי מיהו שוגג בתרומה בעינן דכתיב ביה ויסף חמישיתו ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש שאינו יכול לשלם לו מעות אלא פירות והתשלומין נעשין תרומה כדתנינן לעיל דלאו בתר דמים אזלינן והכי מפ' לה רש"י ז"ל בפ' כל שעה:

אין תפתריניה בשני דברים. כלומר לעיל אשכחן דר' יוחנן סבר מזיד בחלב ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן דלאו וכרת חשיבי ליה לר' יוחנן שני דברים וריש לקיש לא חשיבי ליה. וקא בעי תלמודא היכא דהוו שני איסורי מי פליגי כגון שוגג בתרומה ומזיד בחמץ ואכלה בפסח ואי לריש לקיש חשיב שני דברים דחשיב שוגג לתרומה אע"ג דהוי מזיד אצל חמץ ולוקה אתיא שפיר דפ' כל שעה אליביה:

ואין תפתריניה דבר א' פלוגתא דר' יוחנן ודריש לקיש. דלר' יוחנן אפילו רבנן מודו ביה ולריש לקיש אתיא כר"מ דוקא:

שוגג בתרומה ומזיד בנזיר. כגון נזיר ששתה יין של תרומה והיה שוגג לגבי תרומה דכיון דהוי נזיר ומזיד לשתות יין איכא מלקות כדתנן בפ' הלוקין לר' יוחנן מיחייב קרן וחומש ולריש לקיש אי חשיב שני דברים כיון דהוו שני איסורין לוקה ומשלם. ואי חשיב דבר א' לא מיחייב אלא לר"מ:

תמן תנינן. פ"ק דמגילה:

הא בתשלומין זה וזה שוין. דכי היכי לגבי שבת פטור לכו"ע כשהתרו בו דמיתת ב"ד הוא דתנן ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש ה"נ גבי יוהכ"פ כשהתרו בו משום כרת פטור וטעמא יליף פ' אלו נערות מג"ש דאסון אסון דכתיב וקרהו אסון וכתיב ולא יהיה אסון אלמא דמיתה בידי שמים ומיתת ב"ד שוין הן וכ"ש כרת דעונש גדול הוא ממיתה בידי שמים דכרת עד בן חמשים ומיתה בידי שמים מבן נ' עד בן ס':

מה ביניהון. דהא בי"ה כרת נמי איכא:

נערה נדה. שאנס אותה ולא הויא מן העריות וכדמפ' לקמיה דמאן דילף מיוהכ"פ משלם קנס אע"ג דבן כרת הוא דאית ליה היתר אחר איסורה משא"כ ביוהכ"פ ור"ש בן מנסיא סבר כיון דאיכא כרת מ"מ פטור:

אחות אשתו. יש לה היתר אחר מיתת אשתו:

מכות וכריתות. כגון שוחט ביוהכ"פ והתרו בו משום מכות ולא משום כרת:

מה אמרין בהו הלין תנאי. ר"ש בן מנסיא ור' נחוניא בן הקנה דאמרי חייבי כריתות כמיתת ב"ד לתשלומין מי נימא גבי מלקיות כה"ג דכי היכי דגבי מיתת ב"ד ליכא מלקות דהא קי"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו כדאיתא בפ"ק דשבועות ובכמה דוכתין ה"נ גבי כרת דיוהכ"פ נימא דאין לוקין על לאו דכי היכי דאיתקוש לתשלומין איתקוש למלקות ונפ"מ כי התרו בו על הלאו ולא אכרת:

ה"ג מה כרת האמור בשבת אין מכות אצל מיתה אף כרת האמור ביהכ"פ אין מכות אצל כרת. והכי איתא פ"ק דמגילה בירושלמי. ומשמע דר' טרפון סבר כר' נחוניא בן הקנה:

השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז. מפ' בפ' אותו ואת בנו דלא מיבעיא כי שחט ראשון לע"ז והשני לשולחנו דצריך שחיטה דשחיטה בתרייתא אותו ואת בנו איכא ע"ז ליכא. אלא אפילו ששחט ראשון לשולחנו ושני לע"ז חייב וכגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו ולא התרו בו משום ע"ז וכיון דלר' יוחנן אליבא דרבנן דפטרי אמיתת ב"ד מחייבי אמלקו' של לאו ה"נ להנך רבנן אע"ג דפטרי אתשלומין דכרת מחייבי אמלקות של לאו: ומסיק דאף לר' יוחנן מיבעיא להו דתמן הוו שני איסורין אותו ואת בנו וע"ז ומבעיא לן הכא בדבר א' כגון שעשה מלאכה בי"ה והתרו בו משום מכות ולא אכרת:

על דעתיה דריש לקיש. דאמר לעיל דרבנן דר"מ דגמרי רשע רשע ואפילו חייבי מלקיות שוגגין פטורין מתשלומין א"כ אפילו רבנן מודו דאין תשלומין ביוהכ"פ משום דהא דסברי דאיכא מלקות גבי כרת דדוקא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דאין לוקין עליו:

ומשני ללאוין ולא לכריתות. היכא דאיכא לאו ולא כרת פליגי דלר' נחוניא חייב בתשלומין ולרבנן פטור כדמפ' ר' יודן:

בבא על הממזרת ביניהון. דהיא רישא במתני' דאלו נערות דלר' נחוניא לא תני יוהכ"פ משום דלשתמע דרבנן מחייבי ביה אלא הא קמ"ל דוקא ביוהכ"פ פטור דאית ביה כרת אבל לאוין גרידי חייב בתשלומין דקנס בממזרת ולרבנן פטור:

המצית גדישו של חברו ביו"ט. דאיכא לאו לר"ש בן מנסיא ולר' נחוניא בן הקנה חייב בתשלומין ולרבנן דר"מ פטור:

אלו נערות דלא כרבנן. אפילו רישא דהבא על הממזרת:

בממזר שבא על הממזרת. ודברי הכל דתשלומין איכא ומלקות ליכא דממזר מותר בממזרת ונתינה וכותית כדאי' בפ' עשרה יוחסין:

ולאו יבמתו היא. אבבא דבא על אחותו פריך דקתני והבא על אשת אחיו ולאו יבמתו וכו' ומאי קנס וכרת שייך בה דהא לאחר מיתת אחיו קיימא מתני' דאילו בחיי אחיו מיתת ב"ד איכא וקתני סיפא הא אם יהיה אסון לא יענש:

ומשני שהיה לו לאחיו בנים מאשה אחרת ואירס אשה זו ומת מן הארוסין ובא אחיו ואנסה עודה בתולה. ובריש פ' אלו נערות פירש"י ז"ל ועל אשת אחיו שנתקדשה לו לאחיו וגרשה ופלפלו התוס' שם אי מצינן לאוקומה בנתגרשה למאן דמוקי לה במפותה עיי"ש:

הלכה ב

ואכלה תרומה בשוגג. דגבי זר איכא חיוב קרן וחומש דכתיב וכל זר לאפוקי בת כהן דאינה זרה מעיקרא:

משלמת את הקרן. דכיון דלא זכי ליה רחמנא בגווה דהא נשואה לזר היא גזולה היא אצלה:

ואינה משלמת את החומש. דלאו זרה היא הואיל וראויה לחזור אם ימות בעלה וזרע אין לה:

ומיתתה בשריפה. אם זינתה כדמפ' בגמ':

ניסת לא' מן הפסולין. שנפסלה בכך עד עולם ונתחללה כגון שניסת לממזר או לנתין דקיי"ל דכיון דנבעלה לפסול לה פסולה כדאיתא פ' ד' מיתות הרי היא כזרה גמורה ומשלמת קרן וחומש:

מיתתה בחנק. בגמ' יליף לה מקראי:

ומיתתן בשריפה. בגמ' יליף לה מקראי וכיון דבשריפה היא דבת כהן חשיבא אינה משלמת את החומש דלאו זרה לגמרי היא:

המאכיל את בניו קטנים. דלאו בני חיובא נינהו ומזונותיו עליו משלם קרן לכהן שפרע חובו בממון כהן וחומש פטור דהוא לא אכלה ואוכל הוא דחייב רחמנא ולא מאכיל. והן פטורין דאין להן דעת:

עבדיו. ואפילו גדולים שמזונותן עליו, והן פטורין דאין להן ממון. ובגמ' מפ' אם היה להן ממון או שנשתחרר קודם תשלומי האדון מה דינו:

תרומת ח"ל. מדרבנן היא באותן מקומות ששנינו בידים והן בבל ומצרים ועמון ומואב:

פחות מכזית. בפ' כל שעה מייתי לה ומפ' לה היכר דמי אי דלית ביה שוה פרוטה אפילו אית ביה כזית למי. ומסיק לעולם דאית בה שוה פרוטה ואפ"ה דוקא אית בה כזית חייב ואי לא פטור מן החומש דכי יאכל כתיב ואין אכילה פחותה מכזית ואבא שאול פליג עלה כדאיתא התם:

והתשלומין חולין. וקמ"ל דאע"ג דבן חומש הוא דהא בשוגג אכלה אלא דלית ליה ממון אפ"ה כיון דליכא חומש תשלומין חולין ויכול כהן למחול דלא חייביה רחמנא אלא משום מזיק ממון חבירו בעלמא וכיון דמחיל מחיל:

זה הכלל. סימנא יהיב למילתיה:

את שראויה לחזור לבית אביה. כדמפ' לקמן:

את שחילולה מחמת הזנות יצתה זו שאינה ראויה לחזור לבית אביה. דזו כבר נתחללה משעת נשואין שניסת לממזר ולנתין ונתחללה מן התרומה דאפילו ימות וזרע אין לה לא תשוב עוד אל בית אביה כנעוריה:

ניסת לכשר וזינתה הרי היא לחזור לבית אביה מאי כדון. בתמיה. והא כיון שנבעלה ברצון אחר שניסת מיתת ב"ד חייבת ואפילו נישאת לכשר ומאי קאמר:

ומשני ה"ק את שחילולה מחמת הזנות. שמחמת הזנות נתחללה מבית אביה שאלמלא כן ראויה לחזור לבית אביה וכפרישנא:

ובת איש כהן מ"מ. מדלא כתיב כהנת וכתיב ובת איש כהן מקמי כי תחל לזנות משמע אפילו דלא מציא אכלה בתרומה משעת נישואין:

ואפילו חללה מבנה. דבת ישראל בנה הבא עליה בסקילה והכא בשריפה כיון דדרשת מ"מ:

ולא שחילולה מחמת אביה. דכשאביה בא עליה אינה מתחייבת כדין בת כהן אלא כדין בא על בתו דבשריפה היא ונפקא מינה דלר' ישמעאל דאמר פ' ד' מיתות דדוקא בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר אבל לא נשואה ויליף לה בג"ש דאביה אביה כדאיתא התם ומודי לרבנן דאם נבעלה לאביה דלא בעינן נערה אלא כל דהיא ואפי' אינה נשואה דדבר שהי' בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש:

ואפילו חללה מבנה. דבת סקילה היא כדין בא על אמו אפ"ה שורפין אותה כדין בת כהן ובעינן נערה ונשואה דלא ממעטינן אלא חילולה מחמת אביה וס"ל כר"ש דאמר בפ' ד' מיתות דשריפה חמורה:

והתנינן ר' אליעזר מחייב קרן וחומש וכו'. דתנן לקמן פ' האשה אוכלת האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו' ר' אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר הה"נ בת כהן שאוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה אביך השיאך לזר דה"ה דפליגי בה ולר' יהושע פטורה בין מקרן בין מחומש דומיא דעבד מת רבך או מכרך וקיי"ל כר'

יהושע ומתני' סתמא קתני דחייבת בקרן ומני לא ר' אליעזר ולא ר' יהושע. ומשני הוון בעיין למימר דר' יהושע לא פטר אלא בחומש ולא בקרן ומתני' בקרן מיירי:

ומסיק מה פליגין לשעבר. שחשב הוא או היא שאוכלין בהיתר אבל מתני' להבא שאחר שנשאת ויודעת שנשאת אכלה והתם אפילו ר' יהושע מודי דמיחייבא בקרן כי מתני' וטעמא דר' יהושע לקמן מפ' לה:

לא הספיק. האדון לשלם עד שנשתחרר העבד כיון דבשעת תשלומין הוא דהויא תרומה ואית ליה נותן קרן וחומש. ולא דמי לאשה שנתגרשה דחומש לעצמה, דהתם כיון דזכתה תו לא פקע זכותה מינה אבל הכא גברא בר חיובא הוי אי לאו דלא הוה ליה ממון וכדמפ' ואזיל:

היו לו נכסים שאין לרבו רשות בהן. כגון שנתנו לו ממון ע"מ שלא יזכה בו רבו נותן החומש והאדון משלם הקרן דהוא דמי סעודתו דהא מזונותיו עליו:

היך עבידא. כלומר היכי דמי דקתני בברייתא לא הספיק לשלם וכו' נותן קרן וחומש העבד כשנשתחרר ואמאי והא כי אכיל עבד ראובן התרומה ראובן קא גזיל לה מכהן דחייב במזונות העבד אלמא משמע דמשום דהאכילה ללוי דהיינו עבדו כשנשתחרר יצא וכו' כלומר ונכנס גם לוי תחתיו ולוי הוא דחייב והא פלוגתא דר' חייא רבא ור' ינאי הוי ותיקשי מהכא לר' חייא רבא דקתני הכא יצא ידי גזילו דהא חפץ שמעון ראובן מסרו ביד לוי הוא:

גזל מעפרתו. הוא סודר וקורין לו שיידי תרגום ויתחפש באפר על עיניו ואשתני במעפורתא:

ונתנו לזה או מכרו. כלומר ממי מוציאין:

מוציאין מן הראשון ולא מן השני. דכיון דהראשון גזלו קנייה לכל אונסיו והשני קבלו מגזלן ראשון שמכרו לו לית ליה לבעל טענה עם השני לאו בעל דברים דידיה הוא ואם בא לגבות הימנו יתן לו דמים כמה לקחו:

אף מוציאין מן השני. דחפצו הוא נוטל בכל מקום שהן ובחנם: ומשני דלר' חייא נמי אתי שפיר דאע"ג דכל חיובא דקרן דעלמא בהדי ראשון הוא מודי גבי תרומה דמכיון שנתנה ללוי לוי האוכלה משלם קרן וחומש דבתר האוכל הוא דאזיל רחמנא דכתיב ואיש כי יאכל קדש וגו' וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק עשירי ובפרק הגוזל זוטא איתא לפלוגתייהו:

הלכה ג

לתוך תרומה. ושל חולין מותרת. ובגמ' פליגי אמוראי אי בעינן בקופה של חולין כפל מהתרומה. וקסבר ריש לקיש דבעינן בקופה של חולין רוב כנגד התרומה דהשתא אפילו

תמצי לומר שנפלה סאה תרומה בחולין מדאורייתא בטל ברוב כדין יבש ביבש. ור' יוחנן אמר אע"פ שאין בשנייה רוב דסמכינן אשאני אומר דקסבר דתרומה בזמן הזה דרבנן והכי אמרינן בפ' הערל:

אין ידוע אי זו היא של תרומה. בשתי קופות א' של חולין וא' של תרומה מיירי ואין ידוע אי זו היא:

ואכל וכו' פטור. מקרן וחומש דאין כאן חזקת תרומה:

נוהג בה כתרומה. שלא יטמאנה:

וחייבת בחלה. דשמא חולין היא:

ור' יוסי פוטר. דהוי כמו מדומע ותנן פ"ק דחלה ומייתי לה הכא בגמ' דמדומע פטור מן החלה:

אכל אחר את השנייה פטור. דאמרינן חברו הראשון אכלה:

משלם קרן וחומש כקטנה שבשתיהן. לקולא דאם אינן שוות נאמר הקטנה היתה של התרומה וישלם לכהנים דמי הקטנה דמי תרומה:

אינה מדמעתן. דשמא היתה אותה של חולין. וכל בבא זו דומיא דקמייתא וצריכא דאי תנא רישא הוה אמינא אכל אחר השנייה פטור משום דהמוציא וכו' ואינה בעולם אבל סיפא דשני התערובות בעולם הוה אמינא לידמע כקטנה שבשתיהן קמ"ל. ואי תנא סיפא הוה אמינא סיפא בדין הוא דאינה מדמעת דהא מעורבת היא השתא ומעיקרא נמי אינה ידועה אבל רישא דהא בעינה היא ואינה מעורבת אימא אכל השני השנייה ליחייב קמ"ל:

זרע א' מהן פטור. דתנן לקמן פרק הזורע תרומה בשוגג יופך במזיד יקיים והכא פטור מספק ואפילו במזיד נמי יופך. ופטור מקנס דיקיים. והתם מפ' דיקיים (פ"ט הל' ב') טבל ומ"ש וכו' והמדומע והבכורים גידוליהן חולין ומשמע דכל דין חולין יש להן ונאכלין אפילו בטומאה דסתמא קתני גידוליהן חולין לק"מ דבגמ' איתמר עלה בהדיא והמדומע שרובו חולין דמדאורייתא בטל דביבש חד בתרי בטל כדמפ' התם רש"ס ז"ל משא"כ הכא דאירי בב' קופות שאין ידוע אי זו היא תרומה ואי זו היא חולין דכל בכה"ג הו"ל ספקא בעלמא ואין בזה משום דין ביטול ברוב מדאורייתא הלכך מסתיין שלא להקל בהן אלא לענין אכילת זרים בלבד דקיל האי איסורא גבי מדומע ולא לענין איסור אכילה בטומאה דמחמרינן גביה אפילו במדומע מיהו לא יתכן זה למה שפי' רמב"ם ז"ל הזורע תרומה שוגג יופך ומזיד יקיים וכו' מותר לו לאדם להפך הארץ ויפסד הזרע שזרע ואם הוא מזיד יקיים ענייננו שהוא חייב להניחם כדי שיצמחו ויהיה הדבר הצומח

תרומה בלי ספק ?(ב) ולפירושו ע"כ לא אמרו במשנתנו כאן זרע א' מהן פטור אלא במזיד וקמ"ל שהוא פטור מלקיים ומותר לו להפך הארץ ולהפסיד הזרע אבל לא היפך הארץ ונתקיימו הגידולין הרי הן תרומה כדין שאר זורע תרומה שהגידולין הן אסורין לזרים ומדקתני סיפא זרע א' את שתיהן בדבר שזרעו כלה מותר וכו' משמע דכל שנזרעו ע"י ב' בני אדם הגידולין חולין ומותרין לזרים וקשיא רישא לסיפא וי"ל דמשו"ה קתני זרע א' מהן פטור ולא קתני מותר כי היכי דתידוק מינה דאפילו זרע האחד שתיהן בזה אחר זה ואפילו זרע השנייה לאחר שכבר נתבשלו גידוליה של ראשונה נמי חשיבי להו כמי שזרען א' את שתיהן בב"א וכדר' זעירא בש"ר חייא בר ווא דאמר בגמ' והוא שזרע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה וכו' דמשמע דאפילו נתבשלו פירותיה של ראשונה כל צרכן וראויין לקצירה לא דיינינן לה כמי שאינה בעולם וכפנים חדשות באו לכאן וכשחוזר וזורע השנייה אין זו נעשית הוכיח לזו והו"ל כזרע שנייה לאחר שכבר נקצרה הראשונה ונאכלה לגמרי אלא אמרינן דכל שהגידולין עדיין הן מחוברין לקרקע יש להן תורת דין גידולי תרומה ורואין את הזרעים שנזרעו כמי שהן בעין שהרי אותן גרעינין שאין זרען כלה בארץ ונשארין שלמין בארץ ולא תפסד צורתן כמו שהוא נראה לעין תמיד וכמו שפי' רמב"ם ז"ל ?(ג) ולפיכך כשחוזר אותו שזרע הראשונה וזורע השנייה הרי אלו מצטרפות זו לזו והו"ל כב' חתיכות דאיקבע בהו איסורא ויש להחמיר בשתיהן כדין ב' קופות א' תרומה וא' חולין ואין ידוע אי זו היא קודם שנזרעו בארץ וכיון דלגבי הא מילתא חשיבא לה נמי ראשונה כספק תרומה הוה אמינא דבמזיד אסור להפכן בארץ ולהפסידן משו"ה הוצרך למיתני זרע א' מהן פטור כלומר מותר לו לאדם להפך הארץ ויפסד הזרע שזרע וטעמא דלא קנסו לזורע תרומה במזיד לקיימה בארץ אלא בתרומה ודאית אבל לא בזורע ספק תרומה ואפילו זרע שנייה לאחר שזרע ראשונה נמי חשבינן ליה כזורע ספק תרומה ואין בו משום חיוב קיום גידולין והיינו הא דקתני זרע את שתיהן בדבר שאין זרעו כלה אסור פי' אסור לזר לאכלן משום תרומה אבל אינו חייב לקיימן ולא קתני רישא זרע אחת מהן פטור אלא לאפוקי זרע שתיהן בב"א דאז חשיב זורע ודאי תרומה דמזיד דבכה"ג מודו כו"ע שהוא אסור להפכן בארץ בדבר שאין זרעו כלה וכן משמע מתוך פי' רמב"ם ז"ל ?(ד):

ר' חנניה תירטאה בש"ר ינאי בצל של תרומה שעקרו ושתלו מכיון שריבה עליו החדש מותר וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (נדרים נט: ס.) פריך עליה למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור והתנן גידולי תרומה תרומה ומשני בגידולי גידולין קאמרינן ופריך הא נמי תנינא גידולי גידולין חולין ומשני הא קמ"ל אפילו בדבר שאין זרעו כלה ופריך

והתנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ומשני ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל ופירש"י ז"ל כלומר הא אתא לאשמועינן גידולי גידולין של בצל של תרומה ורבו אותן גידולין על עיקרו מותר דזהו השלישי ?(ה) והכא בשמעתין דלא נחית לשנויי אהא דקא מותיב ר' זעירא והתנינן את שזרעו כלה מותר וכו' משמע דמוקי לה להא דר' ינאי אפילו בגידולין ראשונים וכל שריבה עליהן החדש מותר אליבא דידיה והיינו דמסיק עלה ר' זעירא כדעתיה דא"ר זעירא בש"ר יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור והתם פשיטא דלא מחלקינן בין גידולין לגידולי גידולין וה"נ משמע לקמן פ' הזורע (פ"ט הל' ב') דס"ל להאי תלמודא דגידולי תרומה בדבר שאין זרעו כלה אי רבו גידולין על עיקר אפילו בגידולין ראשונים מותר דתנן התם הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידוליו אסורין וכו' ואיתמר עלה בגמ' עד היכן ר' יעקב בר אידי בש"ר יוחנן עד ג' גרנות אסורות והרביעית מותרת ר' שמואל בר אבדומא בעא קומי ר' מנא בתרומה עד כמה א"ל עשו גורן הרביעית כגורן הראשונה מה גורן הראשונה דבר שזרעו כלה בתרומה אסור ובטבל מותר אף גורן הרביעי להך מימרא ופירשו המפרשים ז"ל אע"ג דהוא דבר שאין זרעו כלה אם נטעו ורבו גידוליו על עיקרו עד שהבצל יכול לעלות בא' ומאה של הגידולין מותר. ופי' הר"ן ז"ל מותר היינו דלא הוי תרומה דאתו גידולין ומבטלין העיקר מיהו טבל הוי דהא בטלו גידוליו את העיקר ודקא אמרינן מותר היינו דפקע שם תרומה מיניה ושרי באכילת עראי:

דבר שזרעו כלה מותר בריבה עליו החדש וכו'. מסקנא דקושיא כלומר קתני להו בהדי הדדי ודמיין להדדי דכי היכי דדבר שזרעו כלה דמותר היינו בריבה עליו החדש דכוותה וכו':

בצל של כלאי הכרם. דנאסר בהנייה:

שאין גידולי איסור מעלין וכו'. גידולין שגדלו מעיקר אסור כיון דמעיקר איסור קא נפקי הרי הן כמוהו. ור' ינאי מצי לשנויי שאני כלאי הכרם דאסורין מן התורה בהנייה ומתני' תקנתא דרבנן היא דזורע תרומה מי"ח דבר הוא כדאיתא בפ"ק דשבת דכיון דאישרישא מדאורייתא בטלה היא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכי אחמור רבנן בלא ריבה אבל בריבה לא גזור:

הדרן עלך פרק האוכל מזיד

אחת טמאה ואחת טהורה. אע"ג דמייתינן לה אמתני' לאו. בגוונא דמתני' מיירי אלא בשתיהן חולין קא מיירי כדמוכחא סיפא דקתני אחת מדומעת ואחת אינה מדומעת וכן

אחת יש בה כדי להעלות וכו' הילכך כולה בחולין קא מיירי כדמוכחא סיפא דקתני אלא דקלקוליהם אינם דומים זה לזה ולריש לקיש צ"ל דרישא ומציעתא היינו דבכל א' יש ק' דסיפא דקתני וא' אין בה כדי לעלות מפ' לה דה"ק דאין בה בשניה ומשמע דתרי בבי קמאי סבר ר"ל דבשניהן יש בהן כדי לעלות והיינו ק' בכאו"א וקלקול דרישא היינו דהן אוכלין טמאין ואסורין לאכלן לדעת רש"י ז"ל אפילו לישראל ולדעת התוס' ז"ל כהנים דוקא דאסירי כדאיתא בפ"ב דחולין הילכך כשתרומה טהורה נפלה שם אם אוכלין גדולים הם שהן כביצה התרומה נאסרה לכהנים ואם הן חטים או שעורים אין הכהנים יכולין לאכלן אלא ניקודים וכו' כדתנן לעיל סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאים וכו':

וא' מדומעת. דמשמע דאין בה ק' לבטל התרומה היינו בערך התרומה הראשונה שנפל בה לא היה בה שיעור ולכך נדמעה אבל בערך התרומה שלפנינו פשיטא דיש בה כדי לעלות קמ"ל דאין בה כדי לעלות חשיבא כיון דנאסרה בתרומה הראשונה והדר תני אין בה כדי לעלות מה שלפניו ואמרינן לאותה שאין בה כדי לעלות וכו' ונפקא מינה דאם חזרה ונפלה אחרת במקום שיש ק' הוה אמינא ב' יש כאן ונאסרה כדתנן לעיל קמ"ל אנו אומר. ולר' יוחנן סיפא דאין בה בשנייה רוב כשיעור התרומה ובבי קמאי היינו דיש בה בשנייה ק' כשיעור התרומה וכענין שפירשנו לר"ל נפרש נמי לר' יוחנן ובריייתא אשמועינן דלא תימא כי תלינן לקולא שאני אומר היינו שיש היתר לשנייה דזיל הכא ליכא הפסד לכהנים והכא ליכא הפסד לישראל. אבל רישא דאם נאמר לתוך טמאה נפלה הא נאסרה לכהנים לא קמ"ל דכיון דהחולין בחזקתן דיש במה לתלות הקלקלה תולין. והכי איתא לקמן דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן היכא דחולין בחזקתן דהתירא: ומעתה מה שפי' רבנו שמשון ז"ל בתוספתא דטבל ומעשר ראשון אינו נכון. וז"ל ובתוספתא קתני היה טבל ומעשר ראשון ומעשר שני ה"ז אסור שלא התירו ספק מדומע אלא בדבר שיש לו מתירין כלומר בשתי קופות א' של חולין וא' של תרומה הוא דתלינן דנפלה תרומה לתוך התרומה שיש היתר לשניהן אבל כשהאחת חולין והשנייה טבל או מעשר ראשון או מ"ש לא תלינן תרומה שנפלה בשל טבל כדי להתיר החולין מאחר שהטבל נאסר בכך דנדמע עכ"ד. וקשיא עליה הך ברייתא וסוגיא דלקמן וכדפרישית. ובתוספתא ה"ג בסוף פ"ו היו לפניו שתי קופות א' של תרומה וא' של חולין ולפניהן שתי סאין א' של תרומה וא' של חולין ונפלו משתיהן לתוך שתיהן ואינו יודע אם מזו לתוך זו ואם מזו לתוך זו הריני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו. היה טבל או מעשר ראשון או מ"ש ה"ז אסור שלא התירו ספק מדומע אלא

בדבר שיש לו מתירין ע"כ. והך רישא מייתי לה בפ' הערל ופליגי בה ר' יוחנן וריש לקיש כי הכא דריש לקיש אמר והוא שרבו חולין על התרומה ור' יוחנן אמר אע"פ שלא רבו חולין על התרומה ואשמעינן ברייתא רבותא טפי ממתני' דבברייתא הא חולין נמי אינן כדמעיקרא דהא נפל בהן נמי ואפ"ה אמרינן חולין הוא דנפלו בהן. ובמתני' חולין בחזקתן הן דאין כאן אלא סאה של תרומה שנפלה. וכן כ' התוספות פ' הערל וסיפא נמי בהכי מיפרשא היו שתי קופות א' של תרומה וא' של טבל או של מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו או של מ"ש דבעיא מחיצה ולפניהן שתי סאין כענין זה אחד של תרומה וא' של טבל וכו' ואינו יודע לאיזה מהן נפלה התרומה אין תולין לומר תרומה לתוך תרומה נפלה דדוקא כי איכא חזקת חולין מתוקנין הוא דהקילו אבל גבי טבל לא נאמר אין מפריש אלא מעשרות שבתוכו אלא חושש נמי לסאה שנפלה והוי מדומע וטבל ולא התירו אלא היכא דיש לו מתירין נגד התרומה דכי נמי נפלה בחולין יש חזקת היתר. ופשטא דהך ברייתא משמע כריש לקיש דאמר והוא דרבו חולין על התרומה כלומר טעמא דשרי היינו דמדינא דאי נמי הוי דנפלה סאה של תרומה בקופה של חולין דאין בה שיעור בטלה ברובה ור' יוחנן דפליג סבר אע"פ שלא רבו נמי ומ"מ מידי דחזקת היתר בעינן. דאי ליכא חזקת היתר לא סמכינן אשאני אומר. והשתא נוכל לומר דלהכי מייתי תלמודא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בהך ברייתא ולא הביא הפלוגתא במתני' דידן להודיעך כחו דר' יוחנן דאע"ג דברייתא לכאורה משמעא כריש לקיש אפ"ה פליג גביה:

ובשנייה. אותה שאין בה כדי לעלות ששנוייה שנייה בברייתא ובשאר בבי המקולקלת שנויה ראשונה:

בשנייה רוב. כשיעור אותה של תרומה בענין דרבו חולין על התרומה דאע"ג דקתני אין בה כדי לעלות היינו דאין בה ק' אבל כפל כשיעור תרומה יש בה:

מיחלפא שיטתיה דריש לקיש תמן הוא אומר וכו'. לעיל בפרק המפריש איתא לפלוגתייהו דגרסינן התם היו לפניו עשרים תאנים ונפלה א' לתוכן. כלומר של תרומה ואבדה א' מהן ריש לקיש אמר ספקן בטל ברוב דאיסורא הוא שנפלה ושאבדה. ואת"ל לא אבדה בטל ברוב כדין יבש ביבש. ור' יוחנן אמר כולן נעשו הוכיח כלומר כולן נאסרו כשנפלה התאנה של תרומה בהן ולהתיר א' צריך להוכיח ולהכיר האיסור וכיון דאין אדם מכיר נאסרו השתא לאו משום דאבדה א' נימא דהותרו כולן אלמא דלגבי ספק תרומה ר' יוחנן לחומרא וריש לקיש לקולא והכא איפכא שמעינן להו:

בשם גרמיה והכא בשם בר קפרא. כדאמרינן בעלמא הא דידיה והא דרביה:

שאני הכא שיש לו במה לתלות. ולא נאסר מעולם אבל התם כולם נעשו הוכיח ונאסרו שעה אחת:

ה"ג תניא שתי קופות א' של תרומה טמאה וא' של חולין טהורים ונפלה סאה של תרומה טמאה לתוך א' מהן ואין ידוע לאיזו מהן נפלה אומר אני לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו נקודים. נפלה סאה תרומה טהורה אומר אני לתוך של תרומה טמאה והחולין יאכלו בטהרה. שתי קופות א' של תרומה טהורה וא' של חולין טמאין ונפלה סאה תרומה טהורה לתוך א' מהן ואין ידוע לאי זו מהן נפלה אני אומר לתוך תרומה נפלה והחולין יאכלו ניקודים. נפלה סאה תרומה טמאה שתיהן אסורות מה נפשך וכו'. וה"פ אין ידוע לאי זו מהן נפלה אבל ידוע מה היא קופת החולין וקופת התרומה אני אומר לתוך של תרומה שהיא טמאה נפלה כדתנן לעיל במתני':

והחולין יאכלו ניקודים. דשמא נפלה קופה של תרומה טמאה לתוך החולין ותנן לעיל פ' סאה תרומה מתני' שנית סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים וכו' החולין יאכלו ניקודים או קליות ומודו בה ר' אליעזר ורבנן בהא כדאיתא פ' הלוקח בהמה. וטעמא דאע"ג דבטלה במאה איכא למימר שמא יביא קב חולין טמאים ממקום אחר וקב ועוד ממין זה וסבר איבטלינהו ברובא וטמאה שבטלה חזרה ונעורה כדפרישנה התם. וכ"ש הכא דליכא מאה חולין נגד התרומה דהא ר' יוחנן מוקי לה לעיל ואפילו לא רבו חולין על התרומה וקיי"ל כוותיה. והכא גרסינן יאכלו ניקודים כדתנן לעיל סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך חולין טהורים יאכלו ניקודים, ומפ' בפ' הלוקח בהמה דבין ר' אליעזר בין רבנן מודו בהכי והתם מפ' טעמא:

נפלה סאה תרומה טהורה. והיו לפניה שתי קופות דלעיל א' של תרומה טמאה וא' של חולין טהורים אני אומר לתוך של תרומה טמאה נפלה כדתנן במתני':

והחולין יאכלו בטהרה. דהיינו בטהרת תרומה דדילמא נפלה הקופה של תרומה טהורה תוך חולין טהורים שמא לא יזהרו בטומאת אוכלין אחרים שיגעו בה ומטמאין התרומה. ול"ג ניקודים. הכי כללא דמילתא כל היכא דאיכא חד צד בטומאה תני נקודים כל היכא דשניהם בטהרה תני תיאכל בטהרה:

היו הקופות א' של תרומה וא' של חולין טמאים ונפלה סאה תרומה טהורה לתוך א' מהן וכו' והחולין יאכלו ניקודים. דהיינו מתני' שלישית דפ' סאה תרומה דתנן התם תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאים תיאכל ניקודים ומיירי שהתרומה לא הוכשרה וכפירש"י ז"ל בבכורות הילכך לא נטמאה בנפילתה. א"נ דהוכשרה אינה מקבלת טומאה דאין כאן אוכל כביצה כדפרישנא לעיל. וטעמא דתיאכל ניקודים שלא ימצא

שם חלק כביצה מן התרומה טהורה שיאכל בטומאה מצד האוכל האחר כדפרישנא התם: נפלה סאה תרומה טמאה והחולין טמאים שתיהן אסורות כדמפ' ואזיל, דאי לתוך תרומה נפלה אסור דתרומה טמאה בעשה ואפילו לכהנים: ואי לתוך חולין טמאים נפלה אסורין לכהנים וירקבו וכ"ש לזרים דתרומה טמאה להו במיתה כדלעיל:

למה שספק טמא טמא וספק מדומע מותר. משום דקשיא ליה דרישא כי הויא א' תרומה טמאה וא' חולין והוו טהורין ונפלה סאה של תרומה טמאה נימא מה נפשך אי לתוך תרומה נפלה אסורה דטמאה היא ואי לחולין נפלה אסורין, לא מבעיא לר' יוחנן דאמר דאפילו לא רבו חולין על התרומה שרי דפשיטא דקשיא אלא אפילו לריש לקיש דפליג עליה נמי קשיא. ומתרץ דלעיל לא הוי אלא ספק מדומע דכי אמרת לתוך תרומה נפלה הא אסורה ועומדת היתה ולא הזיקה השתא כלל משא"כ הכא. וכיון דהתם הוו החולין טהורים דאית בהו חזקת היתר בחזקתייהו קיימי כיון דיש לתלות, ולספק מדומע לא חשו, אבל הכא דהחולין הוו טמאים ותרומה שנפלה היתה טמאה ספק טמא טמא ואסירי ולית בהו חזקת היתר דאמרינן בפ' בתרא דיומא אל תטמאו בהם ונטמתם בם מכאן לטומאת גוייה מן התורה. ואפילו למ"ד מדרבנן הויא איסורא מיהא איכא וכבר האריך רש"י ז"ל בזה בפ' השוחט במס' חולין בפ"ב בשמעתא דראשון ושני. וגם זה על הדרך שפירשתי למעלה התוספתא דחזקת היתר שאני. כנ"ל לפרושי הנך בבי: וראיתי להרמב"ם ז"ל בפי"ד שהחליף הדינין הללו והיה לו שבוש בגרסתו וז"ל שתי קופות א' של תרומה טהורה וא' של חולין טמאים ונפלה סאה תרומה טהורה לתוך א' מהן אומרים לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו בטהרה כתרומה ע"כ. והיינו גירסתו בבבא ראשונה וקשיא דכיון דחולין טמאים הוו וניחוש לתרומה טהורה לתוכן אמאי לא תני בהו ניקודים דכל היכא דאיכא חד צד דטומאה תנינן ביה תיאכל ניקודים כדתנן במתני' דהא נצטווינו שלא לטמות התרומה. עוד כ' נפלה סאה תרומה טמאה לתוך א' מהן אומרים לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו' קליות ע"כ. והיינו סיפא דבבא קמייתא בספרו ותימה על דבריו דכיון דהחולין הוו טמאין והתרומה נמי טמאה מאי מהני ניקודים או קליות הכא והא בהדיא תנן לעיל ירקבו. וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל בזה. עוד כ' שתי קופות אחת של תרומה טמאה וא' של חולין טהורין ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך א' מהן אומרים לתוך של תרומה טמאה נפלה והחולין יאכלו קליות. ובזה אני מודה לו וכבר כתבתי הטעם בבבא קמייתא דכיון דהכל טהור מה שייך ניקודים. עוד כ' נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך א' מהם שתיהן אסורות שספק תרומה טמאה אסור וספק מדומע מותר מפני שאיסור תרומה טמאה מן התורה ואיסור

המדומע מדבריהם ע"כ. זהו פי' הרב ז"ל בגרסתו. ותימא גדול הוא דהא כיון דחיישינן דנפלה תרומה טמאה לתוך חולין טהורים אמאי אסירי. השתא היכא דחולין טמאים בטלה היא ושריאן היכא דחולין טהורים מיבעי, מאי אמרת שאני אומר הכא נמי נימא שאני אומר. ועוד דאין באיסור תרומה טמאה לזרים יותר חומר מאיסור תרומה טהורה דזה מיתה וזה מיתה כדתניא לעיל והכי איתא נמי בפ' שני דבכורים אלא ודאי גירסא הפוכה היתה לו וגירסת ספרינו היא האמת והנכון:

א"ר יוחנן ספק מדומע פעור מן החלה. ספק שאנו דנין אותו כמדומע כדתנן במתני' פטור כר' יוסי דמתני':

ספק דמוע הנאכל משום דמוע חייב בחלה. כגון שהחולין היו טהורים ונפלה סאה תרומה טמאה דחיישינן שמא נפלה לתוכן דאמרינן דמותרין לזרים דספק מדומע מותר וכדלעיל אלא שיאכלום ניקודים מטעם שיש בהן ספק דמע וקאמר דחייבין בחלה דאיכא למיתלי ולמימר תרומה לתוך תרומה נפלה כנ"ל. ור"י ז"ל פירש ספק מדומע פטור מן החלה פי' היכא דידע ליה פטור מן החלה לדברי הכל כדתנן החלה והמדומע פטורין וכו'. והנאכל משום דמע כגון זה חייב בחלה דברי ר"מ אבל ר' יוסי פוטר בחלה ע"כ. ואין נ"ל פירושו: דר' יהודה היא. הא דתנן אכל א' את שתיהן משלם כקטנה שבשתיהן דמשמע הא בא א' לשאול עליו ועל חברו פטורים ר' יהודה היא:

דתנינן. פ"ה דמס' טהרות ומייתי לה פ"ק דפסחים והכי תנן לה שני שבילין א' טמא וא' טהור והלך בא' מהם ועשה טהרות ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות ר' יהודה אומר אם נשאלו בבת אחת טמאים, בזה אחר זה טהורים. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים. ופי' רש"י ז"ל א' טמא. קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין יכול לעבור בו שלא יאהיל. הלך ועשה טהרות נגע בטהרות אח"כ. והלך בשני יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשתא ודאי א' מהן טמא. אם נשאלו כל א' לחכם ספקו בפ"ע טהורים ואין ב"ד יכול לטמאן כדקיי"ל ספק טומאה ברה"ר ספקו טהור ואם באין בבת אחת הואיל ובהוראה א' יש לנו לומר להם טמאים אתם שהרי הא' ודאי טמא ע"כ:

במה אנן קיימין. האי בין כך ובין כך דקאמר ר' יוסי מאי קאמר אם בנשאלו שניהם כאחת מאי בין כך ובין כך הוא כולם מודים דטמאים כדפרישית. ואם בא להוסיף בזה אחר זה, פשיטא דשניהם טהורים לכו"ע דספק טומאה היא ואוקי גברא אחזקתיה ועוד דרה"ר היא:

בבא לשאול עליו ועל חברו. מה תהא על שנינו. ובין ששאלו שניהם כא' ובין שאל א' עליו ועל חברו הוא דקאמר:

שאל דילך וזיל לך. דהואיל ואין כאן שואל אלא א' משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה היא ולא תשאל על חברך, אבל כששניהם באים תוך כדי דבור זקוק אתה להשיב לשניהם כאחד והטומאה מוחזקת לפניך:

כמי ששאלו שניהם כאחד. דמי דאע"פ שאין שניהם לפניך צריך אתה להורות לשניהם והרי אי אתה יכול לומר טהורים אתם. ולענין מתני' נמי לאו במי שנשאלו שניהם כאחד ממעט דההוא כו"ע לא פליגי דמשלמין כקטנה דמודו ר' יוסי ור' יהודה דאם באו לשאול כאחת חייבין בין שניהם לשלם כקטנה שבשתיהן. אלא בהכי מיירי ר' יוחנן בבא א' מהם לשאול עליו ועל חברו דקא ממעט תנא דמתני' לר' יוסי דאמר התם בין כך ובין כך טמאים ה"נ חייבין לשלם כקטנה שבשתיהן. ולר' יהודה דמטהר האם הכא נמי פטורים. ובהכי עסיק תנא דמתני' ור' יהודה היא והיינו דקאמר ר' יוחנן לעיל דר' יהודה היא. ובפ"ק דפסחים מפ' לה התם ר' יוחנן כדפרשינן לה הכא:

פרק ח

הלכה א

האשה שהיתה אוכלת בתרומה. והיא בת ישראל שנישאת לכהן והיה בעלה כהן במדינה אחרת ולא היו לה בנים ממנו:

ואמרו לה מת בעליך. ביום פלוני והיא לא ידעה:

או גירשך. בגמ' מפ' היכי דמי גירושין דהיא לא ידעה:

וכן העבד. כנעני. דעברי אינו אוכל ואפילו נרצע:

מת רבך. וירשך בן בתו ישראל או בתו נשואה לישראל:

ונודע לו. בעדים:

ר' אליעזר מחייב קרן וחומש. דהא שוגגין נינהו ובן גרושה מכי הוי בן י"ג שנה ויום א' משלם קרן וחומש:

ור' יהושע פוטר. לעיל מפ' דבין מקרן ובין מחומש פטור. ובגמ' מפ' טעמא:

ונודע שהוא בן גרושה. בגמ' מפרש שנודע בב"ד:

פסולין. דהא חלל הוא וחלל שעבד פסל דכתיב ולא יחלל זרעו שמחלל זרעו מקדושת כהוגה:

ור' יהושע מכשיר. בגמ' מפ' טעמא:

בעל מום עבודתו פסולה. בפ' האומר דקידושין אמרינן בעל מום דעבודתו פסולה מנא לן יליף לה מדכתיב לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. ופירש"י ז"ל בעל מום דעבודתו פסולה מנא לן דאם עבד בשוגג חילל, דאילו במזיד

אך אל הפרוכת לא יבא וגו' כי מום בו ולא יחלל את מקדשי, אלא עבד בלא ידיעה מנא לן דלא מכשרינן מהאי קרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו. הנני נותן לו לעיל מוהיתה לו כתיב אלמא בשלם הוא דאכשר ע"כ. פי' דרב יהודה דריש התם דבן גרושה עבודתו כשרה מקרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע פסול בין זרע כשר. ורבנו שמשון ז"ל כ' ובריש פ"ב דזבחים פי' בקונטרס דבעל מום אם עבד חילל מדכתיב מום בו ולא יחלל ושמא איצטריך קרא דמס' קידושין ללא ידע בשעת עבודתו שהוא בעל מום. א"נ כדאמרינן בההוא פירקא גבי מחוסר בגדים דצריכי קראי דלא תימא ה"מ עבודה דזר חייב עליה מיתה וה"מ עבודה דמעכבא כפרה ע"כ לשון הרב ז"ל. ולא ידענא מאי קשיא ליה לרב ז"ל דההוא קרא דכתב רש"י ז"ל בפ"ב דזבחים הוא קרא גופיה דאך אל הפרוכת דקידושין שכ' רש"י ז"ל עצמו ולמד לנו הרב ז"ל דבמזיד פשיטא לן דחילל ובלא ידע הוא דאיבעיא לן התם ומלשון רבנו שמשון ז"ל נראה דאיהו מדעתיה מתרץ דבקידושין איצטריך היכא דלא ידיע וכו'. ועוד נראה מדברי רבנו שמשון דאין מתישב אצלו האי תירוצא ולהכי כ' א"נ כדאמרינן בההוא פירקא וכו' ודברי רש"י ז"ל ברורין דהא א"נ אית לן האי קרא דהנני נותן לו את בריתי שלום לאשמעינן דבשלם בלא מום הוא דאכשר הוה אמינא אבל בעל מום לא אכשר והיינו דלא עלה לבעלים לשם חובה. אבל דעבודתו מחוללת ונפסלה מקדושה לגמרי ויצא לבית השריפה מנא לן. אבל השתא דקיי"ל שאם עבד חילל מקרא דאך אל הפרוכת כי שמעינן תו דבעל מום בשוגג לא אכשר רחמנא אית לן למימרא דאהדריה קרא לכלליה קמא ואפילו בשוגג חילל ויש לנו כיוצא בזה דתניא בפ"ב דבכורות קדשים שקדם הקדשן למומן או מום עובר להקדשן ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות ובין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן הגווז והעובד בהם סופג את הארבעים ע"כ. וקשיא דהא גבי פיסולי המוקדשין דרשינן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ובעלמא קיי"ל דלאו הבא מכלל עשה עשה ואינו לוקה והכא אמאי לקי אלא היינו טעמא דכיון דגלי לן קרא לאיסורא אהדריה לכללא קמא וה"נ בהדיא כתיב דבעל מום שעבד במזיד חילל וכיון דגלי לן דאפילו דיעבד לא מיתכשר אמרינן דאהדריה לכלל קמא וחילל אפילו שוגג:

וכולן שהיתה תרומה וכו'. בגמ' מפ' מאי וכולן:

יבלעו. בגמ' מפ' טעמא:

אמרו לו נטמאת. ותרומה נח לטמאה כגון דלא הוכשרה אסורה לך בלא תעשה כדאיתא בפ"ב דבכורים:

ונטמאת התרומה. או נטמאה התרומה ואסור אפילו לטהור בעשה ובטומאה שאירעה לאחר שהכניס התרומה לתוך פיו עסקינן למ"ד משום דאתחיל בהיתר:
טמא היית. קודם שתאכל התרומה:
וטמאה היתה התרומה. או טמאה היתה:
או נודע לו שהוא טבל. מה שהיה אוכל. או לוי שהיה אוכל מעשר ואמרו לו שלא נטלה תרומתו וטבל הוא:
או מעשר שני. חוץ לירושלם וחשב שהיה פדוי ואמרו לו שלא נפדה:
או הקדש. של בדק הבית היה אוכל וחשב שהיה פדוי ואמרו לו שלא נפדה:
טעם פשפש. בפ' הרואה כתם מפ' מנא ידע וקאמר דריחו כטעמו. ומפ' בגמ' דה"ה כל דבר שנפשו של אדם קצה ממנו. והיה תרומה לתוך פיו הרי זה יפלוט. ואע"ג דפליגי לעיל גבי נטמא או נטמאת התרומה דר' אליעזר אומר יבלע ור' יהושע אומר יפלוט הכא כולהו מודו הואיל ועד שלא ניתנה לתוך פיו אירע בה פיסול או שמעולם לא הותרה לא חיישינן להפסד תרומה ומשום דמאבד אוכלי תרומה נקט לה אבל כ"ש חולין דהא שרץ הוא:
ניחא מת בעלך, גירשך. כלומר גירשך היכי משכחת לה דהא אינה מתגרשת עד שיגיע גט לידה ואי דעבדא שליח לקבלה הא תנן בפ' התקבל דאי אמרה התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד:
כמשנה ראשונה. בפ' אע"פ תנן לה והכי תנן לה הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וקתני סיפא זו משנה ראשונה. ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. והבת כ"ז שהיא נערה אביה מקבל גיטה דתנן בפ' נערה האב זכאי בבתו כשהיא נערה בקידושיה בכסף ובשטר ובביאה ומקבל את גיטה וכו' ומתני' דגרשה בעודה ארוסה ואוכלת בתרומה בעודה ארוסה, וכגון דאביה היה שם באותה מדינה שהיה בה הבעל ומכי הגיע גט ליד אביה היא מגורשת והיא לא ידעה אבל משנשאת כיון דפקע כח האב דהא בעלה מפר נדריה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה אין לאביה בה כלום. והכי מוכח הכא דשוב אין אביה מקבל גיטה וכך הסכימו התוס' בפ"ק דקידושין מכח הך סוגיא:
אפילו תימא כמשנה אחרונה. ולא אכלה אלא משנשאת ומשכחת דלא ידעה ותפתר מתני' שאמרה לו הבא לי גיטי למקום פלוני. כלומר תהיה שליח הולכה לבעלי אם תרצה ואיני עושה לך שליח קבלה אלא במקום פלוני:
והיה. הדרך ממקום הבעל עד אותו המקום שסיימה לו:

להביאו לה לעשרה ימים ומצא סוס רץ והביאו. לאותו מקום:
לחמשה ימים. והיא סבורה שלא בא ונמצאת אוכלת בטעות ואית דגרסי זכי לי גיטי:
ופריך, ולאו ר' אליעזר כר' אלעזר. דתנן בפ' התקבל הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד. התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ור' אלעזר אוסר מיד. וטעמא מפ' התם דקסבר ר' אלעזר דמראה מקום היא לו לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה דשמא מצאו חוץ לעיר וקבלו הימנו ולר' אליעזר דמתני' הא מזידה היא והיכי מחייב קרן וחומש ולר' אלעזר בן פדת דבעי לאוקומי אוקמתא רויחא אכתי קשיא דלא מצי לאוקומה לר' אליעזר כר' אלעזר בן שמוע:
ומשני מי לא מודי ר' אלעזר לרבנן שאם אמרה הבא לי גיטי למקום פלוני שהיא אוכלת עד שיגיע גט לאותו מקום. כדפרישנא דהוא מקבלו מן הבעל למקום אחר כגון שהיה הבעל בבבל ואמרה לו תהא שליח הולכה לבעלי אם תרצה בבבל עד שתביא הגט למתא מחסיא וכשתביאנו למתא מחסיא שם תהא שליח קבלה ובהא מודי ר' אלעזר דלאו מראה מקום הוא לו דהא ודאי קפדא ואתי ר' אליעזר אפילו כר' אלעזר דבהא מודי:
א"ר חנניה מכיון וכו'. פליג אדר' אלעזר דהא כיון דאמרה לו לא תהא שלוחי לקבלה עד מקום פלוני היינו משום דאמדה בנפשה דבעי שליח שיעורא למיזל בעשרה ימים ורוצה היא לאכול בתרומה עד עשרה ימים דאין לה חולין כ"כ באותו הזמן וא"כ אפילו מצא השליח סוס רץ והגיע לאותו מקום בחמשה ימים בהיתר הוא דקא אכלה דנעשה כאילו אמרה לו לא יהא גט אלא לעשרה ימים ומה שאכלה בהיתר אכלה הילכך לא מציית לאוקומה אלא כמשנה ראשונה דהא מאי איכפת לה בין מקום למקום. ור"א מצי לתרוצה דמשום חומרא דתרומה לא אמרינן נעשה אלא כיון דהגיע לאותו מקום רוצה היא שיהא שלוחה בהגעתו שם. כך נראה לעניות דעתי פי' סוגיא זו. ורבנו מאיר ן' סהולה ז"ל פי' הא דא"ר אלעזר דאמרה לו הבא לי גיטי על כרחיך רצה לומר התקבל לי גיטי במקום פלוני והיה עד אותו מקום מהלך עשרה ימים. ומצא סוס רץ לאו דוקא אלא מצא לבעל בקרוב והיא היתה סבורה שלא ימצאנו השליח בקרוב עד עשרה ימים והיתה אוכלת בתרומה וכמ"ד מראה מקום היא לו. והא דפריך ולאו ר' אליעזר כר' אלעזר וכו' הכי פריך. תנן בפ' התקבל האומרת התקבל לי גיטי במקום פלוני ה"ז אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ור' אלעזר אוסר לאכול בתרומה מיד. וטעמייהו דרבנן משום דסברו קפידא הוי ור' אלעזר סבר מראה מקום היא לו, דיכול לקבל הגט בכל מקום שיזדמן לו ומילתיה דר' אליעזר דהכא לא מצינן לאוקומה אלא אליבא דר' אלעזר דאמר מראה מקום היא

לו. ולכך פריך דאליבא דר' אלעזר לא משכחת לה דמיד שעשתה שליח יודעת שאסורה לאכול בתרומה, ומתני' משמע שלא היתה יודעת שאסורה לאכול בתרומה.

ומשני ולא מודה וכו'. פי' אמת הוא שאמרה התקבל לי גיטי ותביאנו למקום פלוני ובזה מודי ר' אליעזר לרבנן דאינו גט עד שיגיע גט לאותו מקום והיא לא היתה סבורה שיביאנו לאותו מקום עד עשרה ימים ואכלה בתרומה. ומאי דאמר ר' חנניה מכיון וכו' נראה דאינו אליבא דר' אלעזר אלא אליבא דרבנן דפליגי נמי בהא דלרבנן קפידא ולא יהא גט עד שיהא שהות עשרה ימים כדי להביאו, ור' אליעזר סבר עד שיביאנו לאותו מקום באי זה ענין שיוכל להביאו. ולפ"ז ור' יהושע פוטר משום דס"ל כרבנן ומאי דנקט לישנא דפוטר דמשמע איסורא איכא היינו משום שארא דאילו לגרשיך בהיתר קא אכלה עכ"ד. ואין דבריו נכונים בלשון הגמ' דשליח קבלה לא קאמרה הבא לי גיטי אלא התקבל לי גיטי הוא דאמרה. ועוד מאי דאמר נמי סוס רץ לאו דוקא הוא דוחק גדול ומה שכ' כר' חנניה אין זו דרך הגמ':

מניין לאוכל ברשות וכו'. כלומר מ"ט דר' יהושע אי משום דקים לן דאוכל ברשות דפטור והיינו משום דכתיב בשגגה ודרשינן פרט לאנוס:

א"כ מה בין סבור שהוא חולין ונמצא תרומה. דחייב קרן וחומש הא בשגגה כתיב:

שהוא כהן ונמצא ישראל. כגון מתני' דקתני וכן כהן שהיה וכו' ונמצא בן גרושה והוי חלל ואסור בתרומה דזר הוא שהוא פטור לר' יהושע:

מהוראת ב"ד. דפסולי משפחה צריכי ב"ד לאכרוזינהו וכיון דלא הורו ב"ד לאיסורא מאי הוה ליה למיעבד וכתיב בשגגה פרט לאנוס. וכל הני דמתני' אנוסים הן דהא כי אכלי מעיקרא לאו משום זרע אהרן אלא משום קנין כספו ואין להן אלא של רבן ואנוסין הן דמאי הוה להו למעבד. ותנן נמי בפ"ק דהוריות התולה בב"ד פטור:

עוד צריכא לי. עוד מיבעיא לי:

סבור שהוא חול ונמצא שבת. ועשה מלאכה בשגגת שבת חייב חטאת על כל שבת ושבת כדתנן פ' כלל גדול:

מה בין סבור שהוא פסח ונמצא שלמים וכו'. שחל י"ד בניסן להיות בשבת וכסבור ששוחט פסח בשבת שניתנה לידחות אצל פסח ונמצא שלמים וקא פטר ביה ר' יהושע דתנן פ' אלו דברים כל הזבחים שראויין לשם פסח ששחטן בשבת לשם פסח ר' יהושע פוטר ופירש"י ז"ל שראוין לשם פסח כגון שהוא שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח דמתוך שטרוד ובהול על פסחו טעה בזה ולא נזכר שהקדישו לשלמים:

אמרינן ליה משוחט ברשות. דהתם הותרה שבת אצל פסח וברשות ב"ד עשה והיה לו לטעות אבל כסבור שהוא חול ונמצא שבת במאי טעה. והתם בפ' אלו דברים בגמ' דילן אמרינן דטעמא דר' יהושע הוא משום דטועה בדבר מצוה דהא עושה מצוה כל דהיא שהקריב קרבן וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ואף הנשחטים לשם פסח ר' יהושע מכשר להו בפ' תמיד נשחט ומתני' דהכא מוקמינן לה נמי בתרומה בערב הפסח דזמנה בהול ופירש"י ז"ל תרומה בערב הפסח זמנה בהול שלא תשרף וטעה בדבר מצוה הוא ע"כ. ועוד מפ' לה התם בכל ימות השנה ואכילת תרומה איקרי עבודה ועבודה של חלל בשוגג רחמנא אכשרה כדתנן לקמן היה עומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה וכו' כל הקרבנות כולן שהקריב ר' יהושע מכשיר ואמרינן לקמן מ"ט דר' יהושע ומפ' רב דכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה וחילו היינו חללים שבו. ותרומה דאכילתה מיקרייא עבודה מנא לן דתני מעשה בר' טרפון שלא בא אמש לבהמ"ד לשחרית מצאו ר"ג א"ל מפני מה לא באת אמש לבית המדרש א"ל עבודה עבדתי א"ל כל דבריך אינן אלא תימה עבודה בזמן הזה מניין א"ל הרי הוא אומר עבודת מתנה אתן את כהונתכם עשה אכילת תרומה בגבולין כעבודת בית המקדש ופירש"י ז"ל עבודת מתנה מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה ע"כ:

סבור שהוא שומן ונמצא חלב שהוא חייב. קרבן כדתנן בכריתות:

שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור. דהאי נמי חוטא הוא כדאמרינן בסוף קידושין נתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו טלה דצריך כפרה וסליחה ודריש לה מדכתיב אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר והפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה והיתה שותה יין מזידה אעפ"י שבהיתר שותה כיון שהיא לאיסור נתכוונה צריכה סליחה:

לא אגיבון. לא השיבו לו דבר:

אמר לון. ר' חגיי:

נמלכון מינן. כמו נחזי אנן נתייעץ אנחנו מדעתנו אם נוכל למצוא טעם.

איעצך תרגומו אימלכינך:

השב מידיעתו. חייב וכו' הפורש ונבדל מתחלה ואינו עובר אם היה יודע שהוא אסור. ובת"כ גרסינן היושב ודריש לה מדכתיב או הודע כמו הו הו שמקונן על עצמו כשהתודע אליו חטאתו שתוהה על מה שעשה וזה נכון יותר ממה שפירש"י ז"ל בפ"ק דחולין שאפילו יודע אינו פורש דהא היתר הוא:

הוא קשייתיה והוא קיימה. הוא הקשה הקושיא והוא בעצמו תירצה אז:

שלש מדרשות מחוורין. כולהו איתנהו במכילתין חד בפ"ק וחד בפ' אין תורמין וחד דהכא:

ואינו כהן לאחר זמן. דדייק קרא למימרא אשר יהיה בימים:

עבודתו כשרה. דהא קרא קאמר דכהן הוא אע"ג דבאין לסלקו אחר זמן:

ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. בכהנים כתיב ישימו קטורה באפך וסמיך ליה ברך ה' חילו אפילו חללים שבו:

כהן המקריב. שהיתה משמרתו באותו זמן:

על דעתיה דרב. דדריש מקרא דברך ה' חילו דדוקא כהן דאותה משמרה היכא דנמצא חלל הוא דמכשיר ר' יהושע דהא כתיב ופועל ידיו תרצה דמשמע דאותו פועל ראוי לידיו:

על דעתיה דר' יוחנן אפילו כל כהן. ואפילו דלאו משמרתו דבימים ההם כתיב כל כהן שיהיה:

בקדשי מקדש. דקאי גבי ישימו קטורה באפך וגו' אבל בכורים וגזל הגר וכיוצא בו לא:

ואפילו בקדשי הגבול. דגבי בכורים כתיב קרא דבימים ההם. וקשיא לי דהא קדשי מקדש חמירי מקדשי גבול. ונ"ל תירוץ דבר זה כדתניא פ' טבול יום דקדשי קדשים הותרו לזר כגון למשה בשבעת ימי המלואים ואיכא מ"ד דיש מנחה בבמה קטנה ומנחה קדשי קדשים היא ואוכלין שייריה זרים שהרי זה עובד בבמה קטנה וכיון דהותר מכללו הותר. משא"כ בקדשי הגבול דלא הותר מכללו:

ובלבד בשעת מקדש. דמזבחך כתיב:

ואפילו בזמן הזה. דאכילת תרומה נמי דנהגה עכשו שאכלה אין מוציאין מידו. ובכורים תרומה קרינהו רחמנא כדכתיב ותרומת ידך ודרשינן בפ' הערל אלו הבכורים ועלייהו כתיב בימים ההם:

לענין שאר דברים כדמפ' ואזיל מקבל וכו'. וטעמא דכיון דכהן קרית ליה וקאמר יהיה משמע דאפילו לכתחלה גומרין עבודתו ככהן כשר דעלמא:

מקבל ואחר זורק. קבלת הדם במזרק עבודת כהנים היא כדדרשינן מקבלה ואילך מצות כהונה ואם קבל ונודע לו שהיה בן גרושה יכול כהן אחר לזרוק ולסמוך על קבלתו של זה. וכן כולם:

קומץ ואחר מקטיר. קמיצת המנחה בכהנים היא כדאמרינן הכהן וקמץ אם קמץ חלל זה מקטיר כהן אחר את הקומץ:

שורף ואחר מזה. כן מצאתי בספרים וחילוף נוסחא הוא וגרסינן מזה ואחר שורף ובפרה אדומה קאי:

חטאת גזולה שלא נודעה לרבים. שלא נודעה לרבים שהיא גזולה:
היא מכפרת. משנה היא בפ' הניזקין. ומפ' התם כמה הם רבים ג' בני אדם ומדתני שהיא מכפרת ולא תני שיוצאין בה בדיעבד או ליתני שכיפרה משמע שנשחטה אפילו לעתיד שנודע בינתים שיכולין לקבל דמה ולזרוק ולהקטיר אימוריה שהיא מכפרת:
כמי שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו וכו'. דתנן בפ' אלו הן הגולין משנגמר דינו מת כ"ג ה"ז אינו גולה. ומפ' טעמא בגמ' מק"ו ומה מי שגלה כבר יצא עכשו מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה דמיתת כהן הוא דמכפרת ותנן התם נגמר דינו בלא כ"ג אינו יוצא משם לעולם שנא' שם שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו ופירש"י ז"ל נגמר דינו בלא כ"ג שלא מינו אחר תחתיו עד שנגמר דינו של זה לגלות. ומיבעיא ליה השתא נגמר דינו של רוצח ואח"כ נודע לכ"ג שהיה בן גרושה כמת כ"ג חשיב ליה ואינו גולה, או בטלה כהונה חשיב וכנגמר דינו בלא כ"ג דאילגאי מילתא למפרע דלא היה כ"ג והוה ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כ"ג ואינו ווצא משם לעולם ואע"ג דעבודתו כשרה היינו משום דרבי קרא, אבל לענין שאר דברים אינו כהן. ובפ' אלו הן הגולין אי' להך בעיא ופלימי בה אמוראי:
מעשה במגורה של דיסקוס. בפ' האומר בקידושין מייתי לה ופירש"י ז"ל מגורה מגורת מים כמין ברכת מים כדאיתא בב"ב לא מכר את המגורה של מים:
של דיסקוס. שם אדם או שם מקום:
בחזקת שלימה. שהיו בה מ' סאה ונמצא חסרה ולא ידיע אימת חסרה:
ר' טרפון מטהר. דאמרינן השתא הוא דחסר ובשעה שטבלו בה אדם וכלים שלימה היתה:
ור' עקיבא מטמא. דלא ידעינן מאימת חסר ונמצא שאינה טבלה:
שעבודתו כשרה. דקיי"ל כר' יהושע וילפינן לה לעיל מקראי:
בעל מום שעבד עבודתו פסולה. ואפילו הוא שוגג כדכתיבנא לעיל:
פיסולו מאחרים. מחמת אמו:
מקוה פיסולו ביחיד. בא אחד ואמר אני מדדתיו ונמצא חסר נאמן דקיי"ל עד א' נאמן באיסורין:
בעל מום פיסולו ביחיד. בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן. ומפ' רבא בפ' האומר וכגון דקא שתיק:
בן גרושה פיסולו בב"ד. כדלקמן דפיסול משפחה צריך ב"ד ומסור לב"ד:
היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע לו שהוא בן גרושה. לעז בעלמא ועבד אח"כ עבודתו כשרה עד שיפסל בב"ד אלמא דאפילו עבד אחר הלעז נמי כשר עד שיפסלוהו בב"ד

דמסור לב"ד הוא. ולענין רוצח נמי ליכא למימר בטלה כהונה אלא אחר פיסול ב"ד הוא דמת ויוצא:

ספק טמא. כגון דהוי מילתא דתליא בסברא דפליגי בה תנאי:

וספק בע"מ. כגון מילתא דפליגי בה תנאי:

עבודתו כשרה. דמסור לב"ד הוא:

דאת מדמה לה לבן גרושה וכו'. טעמא דקא יהיב ר' עקיבא לבן גרושה היינו משום דבעי ב"ד אלמא כל היכא דבעי ב"ד הכי הוא:

ומקוה לאו ספק הוא. הא ספק הוא מתי חסר ופלוגתא הוא אי אמרינן השתא הוא דחסר או מעיקרא הוא דחסר:

זאת אומרת פיסול משפחה צריך ב"ד. דפיסול שלה צריך ב"ד מומחין ואע"ג דאיכא עדים לא מיפסיל אלא שיעידו בב"ד דהא קאמר ר' עקיבא ואל יוכיח בן גרושה שפיסולו בב"ד אבל פיסול דמקוה דהשתא כל חד וחד כשמדדו קא חזי דחסר אין מסור לב"ד משו"ה הודה ר' טרפון לר' עקיבא וטמאוהו:

בעבד ואשה. דרישא דמתני' משום דאתחילו בהיתר דהא הוו זרים והותרו וכיון דהותרו הותרו:

אבל. כהן שנודע שהוא בן גרושה מעולם לא הותר ולא התחיל בהיתר. וקאמר דודאי מתני' הכי סברא דקתני סיפא נודע שהוא טבל כו' ולא קתני התם פלוגתא אלמא דטעמא הואיל ועד שלא נתנה לתוך פיו אירע הפיסול כדפרישנא במתני':

מ"ט דר' אליעזר. סיומא דמילתא דר' יוחנן הוא:

לא שהיה ר' אליעזר וגו'. ר' נתן פליג אמתני' ולא מפליג בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור:

אף בשבת כן. כגון שהיה אוכל פירות ואמרו לו שנתלשו בשבת או שנתבשלו בשבת וכמ"ד מעשה שבת אסורין מדאורייתא:

אף בפסח כן. כסבור אוכל מצה ואמרו לו חמץ הוא:

ביוהכ"פ כן. שהתחיל ללעוס ביוהכ"פ עד שלא נזכר ונזכר אין צריך לפלוט:

אף בנזיר. שהיה יין לתוך פיו ונזכר אין צריך לפלוט. וכן כולן דלעוס כבלוע:

ומצא בהן שקץ. כמין תולעים אסורים כדמפ' טעמא ואזיל:

בהמה בבהמה תאכלו. דדרשינן בפ' בהמה המקשה גבי חותך מן העובר שבמעיה מותר באכילה ונפקא לן מדכתיב וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' מעלת גרה בבהמה שדי בהמה דרישיה אבהמה דסיפיה ודרוש הכי בהמה הנמצאת בבהמה אותה תאכלו:

זיזין שבעדשים. אחר שנתלשו דמותרין ונפקא לן בפ' אלו טרפות מדכתיב על הארץ:

כליסין. בכף גרסינן והוא מין קיטנית:
כגופיהן הן. כגוף העדשה חשיבי ושריין אבל דבהמה אסירי כדמפ' התם כי ניימא עיילי לה באוסייה:
הדין צירא דמורייסא. מין יתושין שנבראין תוך המורייס וקרויין צירא:
עד לא יצליל. קודם שיעשה צלול דהיינו קודם שסננן שרו דלא פרשי על גב דבר אחר שאינו ברייתן:
מדהוא צליל אסירי. וה"נ אמרינן באלו טרפות דיבחושין שסננן אסורין. ואי לא סננן שרו דאע"ג דאיכא למימר דפרשי לדופני דמנא ונפלי היינו רביתייהו:
גורדו ואוכלו. מפני מראית העין כיון דפירש:
ואם היה מבין שיניו. דאין כאן מראית העין מותר דדם מהלכי שתים טהור כדאיתא בפ' אע"פ ובת"כ:
ה"ג הזיזין ובזבוזין והגזין יכול בזמן שהן בפרי ת"ל שקץ הם בזמן שהן בפני עצמן ולא בזמן שהן בפרי יכול אפילו יצאו וחזרו ת"ל שקץ הוא ואפילו יצאו וחזרו. פי' תרי קראי כתיבי בפרשת שמיני בחד כתיב לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם ובחד כתיב וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל. והשתא דריש להו אילו לא כתיב שקץ הם הוה אמינא דזיזין ובזבוזין והגזין כולן מיני יתושין הן דאפילו בזמן שהן בפרי כשהוא תלוש יהו אסורין מטעמא דוכל רבוייא הוא ועל הארץ הוה דרשינן ליה לומר דלסוף שורץ על הארץ ת"ל שקץ הם ומשמע מיעוטא כשהן בפני עצמן. ומהאי קרא דהם בלחוד הוה אמינא דאפילו פירשו וחזרו מותרין דהא ליתנהו בפני עצמן דהא חזרו ת"ל שקץ הוא בהווייתו הוא ואין לך בו היתר, והכי תניא בתוספתא האוכל את הזיזין שבעדשים ואת היתושין שבכליסין פטור פירשו וחזרו חייב:
יצאו על שפת האוכל אסורין. דגבי האוכל כשורץ על גבי דבר אחר דמי:
ומצא בה חזיר מותר באכילה דמות יונה אסור באכילה מ"ט בהמה בבהמה וגו'. בפ' בהמה המקשה איתא דפרסה בבהמה בעינן:
שנפשו של אדם חתה הימנו. ואפילו לא הוי מילתא דאיסורא מותר לפלוט התרומה ואע"פ שמאבדה דלמשחה כתיב בהו דרך גדולה:
חתה הימנו. אישקארבאר בלע"ז לשון היחתה איש לחתות אש שמביא להקיא:

הלכה ב

היה אוכל באשכול. תני הכא הך פלוגתא משום דדמיא לדלעיל שהתחיל בהיתר ובס"פ המביא כדי יין מייתי לה ופירש"י ז"ל היה אוכל באשכול וסתם אשכול לאו גמר מלאכה הוא דסתם ענבים לדריכה קיימי הילכך מותרין דרך עראי:

ונכנס מן הגנה לחצר. שלקטו משם ובא לו לחצר וחצר קובעת למעשרות כדמפ' בפ"ב דמעשרות:

יגמור. אם רצה לגמור בחצר אכילתו יגמור וטעמא מפ' בגמ':

לא יגמור. דקסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו ולית ליה טעמא דהתחיל בהיתר:

חשכה לילי שבת. דאמרי התם דשבת קובעת למעשר בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו:

ור' אליעזר. כי היכי דאמר בחצר אמר בשבת:

ור' יהושע. כדאית ליה:

תמן תנינן. פ"ג דמעשרות:

גפן שהיא נטועה בחצר. שהיא קובעת:

נוטל. כל האשכול ואוכלו ואין צריך לגרגר:

וכן ברמון. אין צריך לפרוט:

וכן באבטיח. אין צריך לספות:

מגרגר באשכול. נוטל פסיגין פסיגין דהוי דרך עראי:

פורט ברמון. נוטל פרצדין אחד אחד:

סופת באבטיח. חותך ושובר קצת ואוכלו דהוי עראי:

כר' אליעזר. ונוטל את כל האשכול דקתני גומר הוא דקאמר כלומר אם התחיל בשוגג וכו' נוטל את כולו ומשלימו:

עקיצת האוכל כתחלתו. תלישת האוכל מעוקצו כתחלת אכילה וכיון דהתחלה שרי מגמר נמי שרי כר' אליעזר:

שיש בה שתים ושלש אכילות כאכילה אחת. ונוטל כל האשכול היינו שמניחו לתוך פיו בבת אחת ואוכלו זהו דרך עראי שהתחיל בו בהיתר דר' אליעזר אזיל לטעמיה אליבא דר' יוחנן:

ימתין עד מוצאי שבת ויגמור. דשבת דקתני היינו למוצאי שבת. ודחצר היינו שיצא חוץ ור' יהושע אפילו בהא פליג דשבת קבעה אפילו למוצאי שבת:

הלכה ג

ישפך. משום סכנה ואפילו לזילוף לא חזי דנכנס הארס ברגלים:

ג' **משקין אסורין משום גילוי**. ותו לא למעוטי דר"ש דקא מני חמשה בברייתא:

כמה ישהו ויהו המים אסורים. היכא דהוא עצמו הניחם מגולים ויצא:

הרחש. הנחש תרגום שרף ריחשא:

ממקום קרוב. מפ' לה בגמ', ובפ"ק דחולין כדי שיצא מתחת אוזן כלי וישתה ויחזור לחורו שחוששין שמא היה שם שרץ ושתה וחזר תחת אזן כלי בקרקע. והכא מוקי לה במין קטן:

שיעור המים המרובין. כשהם מגולין כמה הוא שיעורן שלא יאסרו משום גילוי:

כדי שתאבד בהם המרה. הארס ולא מפ' במתני' כמה שיעורן שתאבד בהן ותתבטל. ופליגי תנאי בגמ' בהא מילתא. ומדקאמר ר' יוסי בקרקעות מ' סאה משמע דת"ק לא בעי כולי האי. ור' נחמיה אמר כדי שתהא חבית של שייטין מתמלאת מהן. ואפשר דת"ק דמתני' סבר כוותי' ולא מפליג בין כלים לקרקע. ור' יוסי פליג עליה וסבר דבעי תרתי שהמים יהו בקרקע ולא בכלי ומ' סאה דוקא ולא בפחות מכאן דס"ל דקרירות הקרקע וריבוי המים הוא דמבטלי אבל בכלי אפילו מרובין אין המים ככחן ולא מבטלי הארס:

כל שהן. כל מה שיהיו מרובין וכ"ש מועטין ולאיסור קתני לה:

ארבעים סאה. להיתירא קתני לה דהא כל מקוה מגולה הוא. ופסק הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר דבין בכלים בין בקרקעות שרי במ' סאה:

ה"ג ואפילו הן ככד. כלומר גדולים כמו כד כדאמרינן נמי בפ"ק דר"ה היה כזית ונעשה ככד:

כל שיש בו ליחה. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל בכולו אבל ביבש חותך מקום הנקור ואוכל השאר. וכן כ' הרשב"א ז"ל דאפילו באבטיח אינו אסור עד שיגיע מקום ניקורו למעיה:

ה"ג ונשוכת הנחש אסורה מפני סכנת נפשות. וללח מדמי לה. והכי תנן נמי בפ' אלו טרפות. וטעמא דהארס מחלחל בכל גופה:

משמרת של יין. בין שכלי העליון מגולה והתחתון מכוסה בין שהתחתון מגולה והעליון מכוסה אסור ולית ליה דר' יהודה ודר' נחמיה:

ור' נחמיה מתיר. שמחמת שמנטף מתיירא ושומע קולו ובורח אבל התחתון בעי מכוסה דאית ליה שהארס צף ואינו מתערב כדלעיל. ויש טעות לעיל במקצת ספרים והגירסא כדאיתא בפ' הגוזל בתרא דגרסינן ר' נחמיה:

אפילו של תרומה ישפך. ולא אמרי' כר' נחמי' דלקמן דארס נחש כלה באור:

מתני' אמרה כן. דתנן יין של תרומה ישפך ולא תני ביה תקנתא דיעשוהו מקפה:
והחמיץ מאיליו אסור. אע"ג דחומץ אין בו גילוי כדלקמן ולא תימא אילו היה כאן ארס היה מסריח ולא יחמיץ:
וצמקו מאליהן מותרות. דאם איתא דנשכן נחש היו נרקבין. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"ב בהל' שמירת נפש:
בגין דלא ייכלון. שיחשבו שהן מאוכלין מנחש:
ולית אסור. משום אל תמנע טוב מבעליו:
לדעתיה הוות עבדא. לדעתו של אביה היתה עושה כן ולא היה אומר להן בהדיא שלא יחשבו אותו שהוא צר עין:
מקום הנקור אכלו. שמא במקום ניקור הנחש אכלו הצפורים ואסר משום סכנת נפשות. וה"נ נימא דבמקום נקורה נקר הנחש אח"כ:
מנטרא להן הוות. בשדה היתה מנקרת בהן ושומרתן טד שמביאה אותן להניחן בתיבה:
קונדיטון. מפ' בפסיקתא יש בו דבש ויין ופלפלין. ובלשון משנה יינומולין כדאיתא פ' אין מעמידין מחמת חריפותו אין נחש שותה הימנו:
פסתינון. ובפ' אין מעמידין גרסינן מראפסנתין ופי' בערוך לענה בלשון יון. ורש"י ז"ל פי' אלושנא בלע"ז:
חמרא מבשלא. שמבשלין אותו ומסירין ממנו הקצף ומשתבח:
שנתיחד ברשות הגוי. בלא חותם:
א"ל כן אמר ריש לקיש. בגמ' דילן משמע דצריך לפ' כן דא"ל ר' יהושע בן זירוד לר' ינאי דריש לקיש אמר הכי:
איבאש. חלה מחולי ונכנסו החכמים לבקרו:
הא מרי שמועתא. ר' ינאי הוא מריה דשמעתא דהוא אמר לן בשם ריש לקיש. ור' יהושע בר זידל הוא מריה דעובדא דלדידיה נמי נתיחד יין מבושל בבית הגוי ושמחו שהיו בפני ר' ינאי בר ישמעאל שהורה לו לעשות כן:
דילמא מאילין דריש לקיש דהכין והכין. שמא לא נסמוך על שמועה זו של ריש לקיש שיש הלכות שאומרים משמו שהם הלכה ויש שאינן הלכה:
אמר לון לא לעובדא. כלומר הלכה למעשה אני אומר:
וסמכון עליו. ותסמכו עליו. והכי אי' בגמ' דילן נמי אמרי לי' נסמוך. מחוי להו ר' ינאי בר"י עלי ועל צוארי:
כד נחתון. כשירדו מעליית ר' ינאי בר ישמעאל:
מפני שהיה מתחלתו יין. טעמא דקודם היה יין הא לאו הכי השתא אין בו משום יין:

מתניתא אמרה כן. משנה היא בפ' אין מעמידין:
שהיה מתחלתו יון. ביד הגוי ולאפוקי היכא דזבן גוי חומץ דלא מיתסר דחומץ לא מנסך:
בר יודני. שם איש:
החד והמר. פרישנא לעיל דחד הוא קונדיטון:
שחיק חד לתלתא. תילתא פלפלין ותילתא דבשי ותילתא חמרא ודבר יודני לא הוה במשקל שוה:
קרינא צריכא לר' יוחנן. מפ' בפ' אין מעמידין מאי קרינא א"ר אבהו חמרא חליא דאתי מעסיא דפליג אדריב"ל דלעיל במבושל וזה לא היה מבושל כל כך:
אינהר ר' אבהו. נזכר ר' אבהו:
אם היה נכנס ויוצא. האדם מותר המשקה שאימתו עליו ואינו יוצא מן החור והיינו כדמוקי מתני' דמקום קרוב דלקמן בשפיפון אבל בשאר נחשים לא ובמקום שאין שפיפון מצוי מיירי:
בר נטווזא. שם איש:
גיגית. בארי"ל בלעז:
ישן מותר. דאימת אדם ישן על הנחש ולא מסר נפשיה:
ר' אלעזר סמיך לר' חנינא. וכיון דר' אלעזר שרי ר' חנינא נמי שרי:
ובעלה סני מצוותא. ולכך הוצרכה להטמין העני:
ארגשת בעלה איסלק. הרגישה בבעלה שהיה עולה בסולם:
יהבתיה גו עיליתא. נתנתו בתוך חדר מן העלייה:
והוה מסתכל ביה. העני:
שרי ההוא דעליתא מלולי ביה. התחיל ההוא שבעלייה לדבר אליו שלא יאכל שהנחש אכל מהן וסייעתא למ"ד אין אימת ישן עליהן:
ה"ג הדא אמרה ישן אסור. וקשיא למ"ד ישן מותר:
ומשני בררי הוה של חוץ הוה. ולא נחש בייתי וכי אמרינן דאימת ישן עליהן היינו למי שגדל בבית:
בררי. כמו הני חיוי ברייתא ירבו בבר תרגום חוץ ברא:
ואין אסור משום ייחוד. לשון בעיא הוא. והיינו למי שלבו נוקפו וירא שמים מאד אבל כפי הדין הא קיי"ל דאין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה. ומשני דודאי איתתא שריא. דאם איתא דעבד איסורא לא יקפיד שיאכל וימות דכתיב כי נאפו ודם בידיהם. דסתם נואפין הורגין הבעלים וניחא ליה דליכול ולימות. ודכוותה איתא בשלהי נדרים בגמ' דילן דגרסינן התם דעאל לגבה דההיא איתתא אתא גברא סליק נואף יתיב באכלבא

הוו מחתי תחלי התם וטעמינהו חוייא בעי מרי דביתא למיכל מן הנהו תחלי בלא דעתא דאנתתא א"ל ההוא נואף לא תיכול דטעמינהו חוייא אמר רבא איתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דלימות דכתיב כי נאפו ודם בידיהם. ומקרא הוא בספר יחזקאל גבי אהלה ואהליבה. ופי' הר"ן ז"ל והאי דאיצטריך להני טעמי לאו למימרא דבלא"ה איתתא אסירא דליתא דאין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה אלא נפקא מינה לבעל נפש לחוש לעצמו לצאת ידי שמים ע"כ. ופסק הרמב"ם ז"ל פי"א דשמירת נפש דאין אימת ישן עליהם לא ביום ולא בלילה והכי איתא פ' אין מעמידין:

מעשה בטבח וכו'. מייתי לה הכא משום סיפא:

מגלגל בגילוי. הילכות גילוי היו קלין בעיניו ולא היה נזהר מלשתותו:

לקה בדלקת. קדחת שורפת מחמת הארס:

וצלוחית של מים בידו. לשתות ולחלל יוהכ"פ דקיי"ל פ' אין מעמידין האי אשתא צמירתא כמכה של חלל דמיא ומחללין עליה את השבת:

ומרי דצומא ליקום. הקב"ה בעל הצום יעמוד ויעשה לו נס:

דאיתחלחל. שעבר הארס בכל גופו וננפח ומת:

מרי שמועתא מתנמנם. כדמפ' ואזיל ושאל לו מה שאירע לו נסיון על פחות מישן דהיינו נשתקע בשינה ומתנמנם היינו נים ולא נים ואפ"ה בא השפיפון משמע דאין אימת מתנמנם וכ"ש דישן עליהן:

הוה יתיב אכיל ברמשא. היה אוכל בלילה. לשון אחר היה מודד יין:

איטפי בוצינא. כבתה הנר תרגום לא תכבה לא תטפי:

והוה שרי דמיך. התחיל להתנמנם ר' זעירא:

יהיב ידיה על תומנתא. נתן ידו על מדה ששמה שמינית קרויה תומניאה ונתץ ידו שם שירגיש אם יעלה נחש לשתות:

אדלקון בוצינא. משום דלא נשתקע בשינה הרגיש כשכבתה הנר ואמר להם הדליקו הנר. הרי דבמתנמנם לחוד בא ואפילו שנתן ידו על פי השמינית:

פריטין גו פומא. פרוטות או שום מטבע תוך הפה דשמא הגיעו ליד אדם מצורע וזוהמתו דבקה בהן ואותה זוהמא קשה לאדם אם נותנה בפיו:

פיסתא תותי בי שיחייא. חתיכת פת בבית השחי שהוא מקום זוהמא. וכן אסור ליתן תבשיל תחת המטה מפני שרוח רעה שורה על האוכלין שתחת המטה:

מימצע סכינא גו אתרוגא או גו פוגלא אסיר שלא ישקע אדם סכין לתוך אתרוג או לתוך צנון לפי שאינו ניכר ופעמים שאדם בא לישב עליו ונכנס בו. והרמב"ם ז"ל פי' פ' עשירי

דשמירת נפש בפיסתא תותי בי שיחייא כך וכן לא יתן אדם פס ידו תחת שחיו שמא נגע ידו במצורע או בסם רע והראב"ד ז"ל פי' בהשגות כאשר כתבתי:

ערבא דו נפשך אנא. וכי אהיה ערב על דבר שהוא נפשך כלומר דאפילו זיעת פנים נמי השמר:

אין זיטא זיטא שחור ואין אובד אובד מרגלי. זיטא בלשון יון חיים. כלומר כשאדם חי אין מחשיב עצמו אלא כמו שחור או כושי וכשמת מקוננין עליו בני ביתו שנאבדה מרגלית. כלומר כשהטוב והחיים בידן אינן שומרין אותן ומסכנין עצמן:

אילו זבנת גרמך ללודיין. הן אומה שאוכלין בני אדם כדאיתא ס"פ השולח. אילו מכרת עצמך ללודיים היית מקפיד בדמיך ועכשיו אינך מקפיד על חייך:

לא ירבץ בהן ביתו. להשכיב העפר והאבק שלא יעלה:

ולא ישפכם ברה"ר. שמא יעבור אדם יחף ויעמוד הארס בין קשרי אצבעותיו וכיון שנכנס מעט נוקב:

ולא ישקה מהן בהמת חברו אבל משקה מהן בהמתו. בפ' אין מעמידין מוקי לה בחתול דלא מזיק לה ארס דשונרא אכיל ליה לחוייא כדאמרינן בערבי פסחים ודחבריה לא משום דכחישי אבל דידיה אי כחיש הדר בריא:

סירטא. סדק שהארס מתעכב שם ואינו נופל מהר ונוקב הבשר והתם פריך אחרים היינו ת"ק דהא פנים יד ורגל יש שם סדקים ומשני איכא בינייהו גב היד וגב הרגל ורומני דאפי. ופירש"י ז"ל פומילא של פנים אשר אצל העין אין שם סדק ולאחרים שרי:

אפאה מותר. אם אפה העיסה מותר שארס נחש כלה באור:

כשאינה נופלת. כשאינה משתברת ונעשית פת ניפולין:

אבל אם היתה נופלת אסור. ודכוותה אמרינן גבי בהמה שנשכה נחש פ' אלו טרפות:

וכאן אין האור שולט. בתמיה אלא כדמפ' שדופני הכלים מפסיקים:

רשע זה. נחש:

צונן שנעשו חמין מותרין. דס"ל דכלה באור:

חמין שנעשו צוננין. אינן מתוקים כבתחלה:

כל שזמן שמעלין הבל הרי אלו מותרין. דכ"ז שההבל עולה מהן לא מסר נפשיה לשתות אבל פסק הבלן אסורין ולאפוקי ממ"ד חמין שנעשו צונן מותרין:

מים מגולין אע"פ שמחממן הרי אלו אסורין. דהדופן מפסיק ואין האור שורף הארס ולאפוקי ממ"ד צונן שנעשו חמין מותרין:

מי כבשים. מים של שומין כבושין או לפתות כבושין מותרין ואין בהן משום גילוי דמי פירות הוו ואין נחש שותה מהן:

המשמרת. היינו מסננת דהגוזל בתרא והוא כלי ע"ג כלי ונותנין השמרים בתוך העליון והוא ככברה והיין מסתנן מאליו:
אם היתה פקוקה מלמעלה. הכלי העליון אע"פ שהכלי התחתון מגולה אין בו משום גילוי דם דכיון שמנטף מתירא הנחש לבוא ונבעת:
אם היתה התחתונה מכוסה. דס"ל לר' נחמיה במשמרת דאע"ג דאמרינן פ' אין מעמידין דכי עבד טיף טיף דאין בו משום גילוי הכא שרואה היין שנשפך בבת אחא לכלי התחתון אין מתירא לומר שהוא קול בני אדם אלא סבור שכך הן מסננין היין הילכך אם התחתון מכוסה אע"פ שהעליון מגולה מותר שארס נחש דומה לספוג ועומד מלמעלה ואינו עובר הארס עם היין לתוך הכלי:
כסבכה. ואינו מתערב. ובפ' הגוזל בתרא גרסינן כספוג והיא היא:
כשלא טרף. כמו טרף אבבא שלא נענע אדם המשמרת שאם נענע מתערב ונופל עם היין:
ואינו פקוק. הלגין:
חוץ מותר. אם היה פקקו כ"כ תקוע ודחוק היטב בפיו. של לוגין מותר כדמפ' ואזיל:
חוץ. לשון דבוק ודחוק שחוצץ בפני הדבר ואינו נכנס כדתנן בסוף מקוואות תפלה של ראש בזמן שהיא חוצה:
כדי שינטל בפקקו. שהוא כ"כ תקוע שנוטלין הלגין בפקק ואינו נופל:
ראש הכרכר. ראש חודו של כוש שטווין בו הנשים:
ושכחו. היכן הניחו וחזר ומצאו שם אסור שאולי בא נחש ושתה הימנו:
בדק. אם היה שם נחש או נקב שיוכל ליכנס והניחו שם מותר:
לא מסתברא דלא בההיא עובדא וכו'. לא מסתברא דא אלא ההוא עובדא מיהא אסור דכיון דמגני ומכסי ליחוש שנכנס ושתה:
עומד על גביו. ואפילו ממקום רחוק כיון דרואהו:
ויעמיד. ויקפיא החלב והארס ישאר לחוץ:
ארס שוקע. מפ' בפ' אין מעמידין של בחור שוקע ושל בינוני מפעפע ושל זקן צף. ופירש"י ז"ל שוקע לפי שחזק הוא וכבד שוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי.
ומפעפע. בינתים. והכא גרסינן וארס עומד כסבכה מלמעלה. וצריך לפרש דהיינו דאינו שוקע אבל עומד באמצע:
גוגייתיה דסדורא רבא. גיגיותיו של חוזר ההלכה לתלמידים נקרא סודר דיפטידור בלע"ז:
איתגליא קולתא דמיא. תרגום וכדה על שכמה וקולתה על כתפה:
ואכלו ושתו ראשונים. ולא הזיק להם לא יסמכו האחרונים על זה:

אין בהן משום גילוי. דאין נחש שותה מהן:
ור"ש אוסר גרסינן ואכולהו בין בדבש בין בציר. ובפ' אלו טריפות מסיק בסיפא דהך ברייתא אמר ר"ש אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידון אמרו לו שטיא הוא ואין מביאין ראיה מן השוטים. והתם נמי אמרינן עובדא דמנימין בנדוקא דאיגלייא ליה ביסתקא דדובשא וקאמר עלה ר"ש וסכנת נפשות וכו' הילכך לא גרסינן ור"ש אוסר בדבש. ופסק הרמב"ם ז"ל פי"א דהל' שמירת נפש כר"ש מכח ההיא דאלו טריפות. וכן פסק הרי"ף ז"ל פ' אין מעמידין:
דפעפעת בידיה. נתמסמסה בידו מחמת הארס:
ולא ניתנה רשות לכלי ליבקע מפניו. דאי נתנה ישפך מיד המשקה לארץ וכיון דלא נבקע הכלי לא בא. ומ"ט אסרו בשתייה בגילוי המשקין:
אולו מרמרין. כולו שיש. ולשון יון הוא:
מדושין דמיא. כלים מלאים מים:
ארימון מיניה. תסירו הכלים מרגלי הערס שאין האדם יכול להשמר מהן ה' הוא השומר:
כמה הוא שיעור נקב. כלומר אם בדק התיבה והשידה שלא בהן נחש ולא נקב לשיוכל להכנס כמה הוא שיעור נקב שצריך לישמר וליזהר ממנו:
ומסיק ראש אצבע קטנה של קטן בן יומו. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' הנזכר:
הדין סלתא. סל קטן שיש בו נקבים קטנים:
סלקותא. מין כלי:
דו משתלשל. מוריד עצמו בה. תרגום ותורידם בחבל ושלשלתינון:
ולא חמי ליה. בתמיה. דכיון דלא שהה שיעור שיכול לחזור לחורו אלא לבא לשתות ולא יותר ודאי לא אתא דאי אתא הא קא חזי ליה בחזרתו:
ומשני מין קטן הוא ושפיפון שמו והוא כחוט השערה ואינו ניכר. ובפ"ק דחולין משני כדי שישתה ויחזור לחורו. ופירש"י ז"ל חורו תחת אוזן כלי בקרקע ע"כ:
ארבעים סאה. היינו שיעור המים שתאבד בהן המרה ותתבטל:
חבית של שייטין. בלע"ז בארי"ל ד"י מארינירוש. ומכיון שמתמלאת בהן חבית זו מרובין הן אע"ג דלית בהו מ' סאה:
יין תוסס. יין חדש מגתו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרי ליה תוסס:
עד שלשה ימים. דעד שם אינו ניכר אם הוא יין:
כ"ז שהוא מושך אין בו משום גילוי. דמעביר הארס:
לבית שערים. שם מקום:
גבי. מקום שנאספו שם מעט מים:

מטפטפין ויורדין. שמחמת הגשמים אינו יוצא כדי שלא יטנף בטיט:
עד היכן. כמה גשמים ירדו ונאמר שאינו יוצא הנחש מן החור:
כדי שתפוח הכרית. מין שק של עור כדתנן במס' כלים פ"ב וכשנפלו הגשמים הרבה הוא בולע מהמים וזוקפין כותליו ונתפח:
שיעשו כרגלי האווז. עד שהאווז כשהוא הולך נדבק הטיט ברגליו ועושה רושם והיינו בדבר מועט:
מכיון שהותר מה שבשדה. מחמת הגשמים:
הותר מה שבבית. דאינו יוצא דמתיירא שלא יתטנף דגם קרקע הבית יש בו טיט מן האנשים הנכנסין מן החוץ לבית:
בין בימות הגשמים. אפשר דפליג אכל הני דלעיל:
מאן תנא ניקורין. דאסירי:
ר"ג. ונפקא מינה דיחידאה היא דלרבנן שרו ניקורין:
דתנינן תמן. פ"ט דמס' פרה כל השרצים אינן פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקקת:
ר"ג אומר אף הנחש מפני שהוא מקיא. ונ"ל לפרש טעמיה כן משום דכתיב ונתן עליו מים חיים אל כלי ודרשינן בפ' כל שעה שתהא חיותן בכלי פי' בעינן דהמים ימלא מהם בכלי במקום חבורן דהיינו מקום חיותן שיהו חיים אצל הכלי שהוא מתמלא ובעינן נמי דבשעה שהוא תולש המים באזוב שיהו המים בכלי דכיון דכתיב במים הידועים בשעת הזייה אלמא דגם בשעת הזייה בעינן ממים שיהא תלישתן משם בכלי ואילו נתלשו בדבר שאינו כלי פסולין דכלי כתיב וכיון דחולדה מלקקת הרי נתלשו המשקין משם ונופלין מפיה אל תוך הכלי הילכך משקין שבכלי זה פסולין לקידוש דיש שם תערובת הקיא דהרי יש כאן משקין שנתלשו שלא מן הכלי והיינו טעמא נמי דירד בה טל בלילה ומשו"ה תניא בתוספתא ממלא אדם חבית ממעין זה וחבית ממעין זה ונותן אותן בשוקת א' ומקדש דהא התם לעולם נתקבלו בכלי. וזה יותר נכון ממה שפירש"י ז"ל ושאר מפרשים וקאמרי רבנן דחולדה פוסלת ולא נחש דס"ל דנחש אינו מקיא וא"כ מתני' דקא אסרה ניקורין ר"ג שנאה. וטעמא משום דמקיא הארס בשעה שהוא נוקר לאכול. והא דלא דייק הכי גבי בבא דמים מגולין דמצינן למימרא דלעולם אין מקיא והא דאסורין המים בשתייתו טעמא משום דמכניס ראשו במים ונכנסין המים בפיו עד מקום הארס וארס נחש לעולם בין שיניו הוא עומד:

מה איפכיי מצוות לגבי ניקורין. מה עירוב והיפוך יש לשאר מצות לגבי משנת ניקורין דהיינו סכ"נ כלומר דאע"ג דלגבי מצות פליגי רבנן כגון גבי מי חטאת לגבי סכנת' חשו כולהו לדר"ג כדאמרן בעלמא חמירא סכנתא מאיסורא ואמאי אמרת דסבר תנא דידן כוותיה דר"ג דלרבנן שרו ניקורין:

ולא כן תניא וכו'. כדמפ' דפרכינן מר' בא לר' בא ואסיקנא חמירא סכנתא מאיסורא:

מקום הניקור אכלו. דהמקום שהיה מנוקר תחלה מן הנחש נקרו עכשו העכבר והצפור ואסורין נקורין וא"ר בא עלה ר"ג היא דהוא אמר נחש חוזר ומקיא:

ולענין טריפה כו'. כולה מילתא דר' בא מר' בא גופי' דהא תני' שחטה וחטפו זאבים בני מעיה כשרה. ומשמע ואפילו החזירן מנוקבין:

והוינן בה וחש לומר שמא. במקום נקב נקב:

וא"ר בא חזקת בני מעים כושר. כדאמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת ולא אמרינן שמא במקום נקב נקב:

ואקשינן עלה מברייתא דניקורין דאמרינן במקום נקב נקב. ומשנינן התם חומר הוא בסכנת נפשות וחשו לר"ג בניקורן כלומר דגבי סכנה חשו רבנן לסברתו ומודו ליה והיינו דמתמהי' על ר' יהודה בן פזי דקאמר מאן תנא ניקורין וכו' כלומר יחידאה היא ולא סמכינן עליה הכי הו"ל למימר חומר הוא בסכנת נפשות וכו':

דג נקור חי אסור. כמו בהמה שנשכה נחש אבל מת שאינו מלוח נוטל מקום הנקור בלבד דלא מיחלחל ולא דמי ליש בו ליחה דמתני':

עברת רירין עלוי. עברה הריר של המלפפון על האיש שהיה מוכרו ופסקה אותו לשנים:

קופר דאימר. בשר טלה:

ואיתכלעס. לחמו במעיו נהפך מחמת שקצה בו נפשו:

חמרייא. החמרים טלופחין. תרגום של עדשים:

יהבו לן תניין. תנו לנו פעם שנית:

זה הכלב. ודמפ' ואזיל כדי שלא יאכלו החלב המית את עצמו.

רעייא חלבון חלב. הרועים חלבו חלב מן העזים:

כד אתון ייכלון. כשבאו לאכול התחיל לצעוק ולנבוח בהן כדי שלא יאכלו:

חד בר נש עבד תום שחיק. מפ' טעמ' דריב"ל מתרתר עליהון עפר. היה משיר עפר על השום שחוק ועליהם כדי שלא יאכלו:

וקלק גרמיה גויה. השליך עצמו לתוכו:

זמין חד רבן קרא לסעודה וזימן לת"ח אחד:

ואייתיב כלבא גביה. והושיב הכלב אצלו:

טיבו אנא משלם. חסד שעשה עמי אני משלם לו:
דשביין עיילון לקרתא. השבאין באו לעיר:
ואכל ביציו. איברי הזרע אשכיו:

הלכה ד

חבית של תרומה. של יין. ובגמ' מפ' לה שנולד לה ספק טומאה. פירש"י ז"ל פ"ק דפסחים כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע. והקשו התוס' היכי דמי אי ברה"י ספקו טמא ואי ברה"ר ספקו טהור. ונראה לר"י לפ' כגון שתי חביות ברה"י ונגע בא' מהן ואינו יודע באי זו מהן נגע דהשתא שתיהן תלויות דבר תורה דלא ילפינן מסוטה דברה"י ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת כגון סוטה אבל הכא דודאי א' מהן טהורה אין לטמות שניהן מספק ע"כ: יניחנה במקום המוצנע. דס"ל דאף זו מצוה עליה לשמרה וכ"ש דמזוהר שלא לטמאה בידים דבכל שאר תרומות דעלמא איכא עשה ול"ת ל"ת שלא לטמאה בידים כדתנן לקמן. ועשה לשמרה במקום המשתמר כדי שלא יפול בה טומאה. וס"ל דאף זו מצווה עליה בעשה דשמירה וטעמא מפרש בבכורות פ' כל פיסולי המוקדשין דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי ובדרשת לך קא מיפלגי ר' יהושע סבר תרומותי כתיב הילכך הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך לא תשמור. ור' אליעזר סבר תרומותי תרתי משמע ודקאמרת הא כתיב לך הא נמי ראוייה היא שמא יבא אליהו ויטהרנה ובתרוייהו אזהר רחמנא דלעביד להו שימור. ור"ג כר"א ס"ל אלא דקסבר דלא אסר רחמנא אלא לגרום לה טומאה בידים:
התורפה. הפקר:
יניחנה במקום המוצנע. דעדיין מוזהר על שמירתה כדאמרן דכתיב תרומותי שתים במשמע א' טהורה וא' תלויה ואמר רחמנא עביד להו שימור:
יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה אינו מצווה לשמרה שלא לגרום לה טומאה דקסבר יש אם למסורת ותרומותי כתיב וכתוב לך בראויה לך:
יגלנה. כי היכי דלהוי בה ספק יין מגולה ותנן לעיל יין שנתגלה ישפך ואפילו של תרומה:
חבית שנשברה. חבית של יין של תרומה:
בגת העליונה. במקום שסוחטין ודורכין הענבים:
והתחתונה טמאה. היינו בור שהיין יורד לתוכו והבור טמא וראויין החולין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה ואם תפול תרומה זו לתוכה הוה ליה מדומע טמא ולא חזי לישראל משום תרומה ואפילו הויא טהורה ולא למכור לכהן דכיון דטמא הבור הויא התרומה הנופלת בו טמאה ואיכא עשה כדלעיל בפ' סאה תרומה. ובפ' הערל

נמי אמרינן שהאוכל תרומה טמאה עובר בעשה דכתיב בשעריך תאכלנו לזה הטמא והטהור ולא לאחר. ובגמ' מפרש דמיירי מתני' דאין בבור כדי להעלות התרומה ואיכא נמי בפ"ק דפסחים:

מודים ר' אליעזר וכו'. אע"פ שנחלקו באין יכול להציל מודים ושוין הן בזה שאם יכול להציל ממנה רביעית הלוג דלא חשיבי משקין בציר מהכי בשום דוכתא:

יציל. יחזר אחר כלים טהורים ולקבל היין קודם שתרד כולה לתוך הבור הטמא ויקבל ממנה רביעית הלוג מציל ומה שיפוג יפול ואל יקבלנה בכלי' טמאי' המוכנים לו להדיא כדי להציל את החולין כדי שלא יתערב ממנה בהן ויאסרו ואע"פ שבתוך כך ירד ממנה לתוך הבור ותפסידם לא מטמאינן לה לתרומה משום הצלת חולין דמוזהרין אנו שלא לטמות את התרומה:

ואם לאו. שלא ימצא כלי טהור וסוף סוף לטומאה אזלא בזו נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר סבר אעפ"כ תרד ותיטמא מאליה ותפסיד החולין ואל יטמאנה ביד כדי להצילן. ור' יהושע פליג עליה בסיפא דתנן לא זו היא תרומה שאני מוזהר עליה מלטמאה אלא מלאכלה וטעמא דכיון דאזלא לאיבוד שרו לטמא בידים ואפילו היא טהורה. ולכאורה נראה דאשמעינן מתני' דפליג ר' יהושע בהך טפי מרישא, דרישא אע"ג דתלוייה לא שרי אלא שלא לשמרה דהיינו גרמא והכא אפילו בטהורה ודאי שרי לטמוייה בידים ובגמ' מפ' לה:

שנשפכה. בקרקע והולכת לאיבוד:

תרד ותבלע. תפסד ותיבלע בקרקע:

ואל יבלענה בידיו. ואל יבלענה בסמרטוט בידים שאינן טהורות ובגמ' מפרש דבנתגלגלה בבית הפרס ושם נשפכה מיירי. ואע"ג דגבי שמן כי מקבל לה בכלי טמא לא מפסיד כהן דיכול להדליקה אפ"ה פליג ר' אליעזר אר' יהושע:

ובל תטמאנה כיצד. ר' יהושע דרישא קאמר לה מה שאני מוזהר שלא לטמות התרומה אע"ג דאיכא דוחקא כגון זה דאני מוזהר:

כיצד היה עובר וכו'. ותני עלה ר' יהושע יניח לפניו א' על הסלע ולא יתננה לנכרי מידו דמטמאה בידים והאזהרה שלא לטמות התרומה היכן כתובה בתורה ראיתי שכ' רש"י ז"ל בפ"ק דפסחים זה הלשון שורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסק עם זמן הביעור דהואיל והולכות לאיבוד אף הטהורה ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע"פ שמוזהרין אנו לשומרה בטהרה דכתיב את משמרת תרומותי. ע"כ. וקיצר הרב ז"ל בלשונו ולא כ' אלא עשה דמשמרת דהיינו מתני' דלעיל אבל שלא לטמאה בידים לאו

נמי איכא ופלוגתא דאמוראי היא בהדיא בפ' אלו הן הלוקין ולריש לקיש אזהרה לנגיעה בתרומה בטומאת הגוף נפקא לן מדכתיב איש צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנוגע ומשמע ליה דכיון דסמיך ללא יאכל לאו קאי אתרוייהו אאכילה ואנגיעה. ור' יוחנן פליג עליה דבהאי קרא לא כתיב לאו אלא על אכילה ולאו דנגיעה נפקא לן מדכתיב בכל קדש לא תגע כדאיתא התם ובפ' כל הפיסולין במס' זבחים. וריש לקיש סבר דהאי קרא אהני לנגיעה בקדשים אבל לא לתרומה. ומשמע דקיי"ל כריש לקיש דתניא כוותיה:

יטמא את כולן. כלומר ימסור נפשו עליהן וימות ויטמא הגוי את כולן כדתני סיפא:

ואל ימסרו להם נפש א'. בגמ' פליגי אמוראי היכא שייחדו להן אחת:

תלוייה אסור לשרפה. דבבא קמייתא דהויא תרומה תלוייה בין לר' אליעזר בין לר' יהושע בין לר"ג אכסור לשרפה. דכולהו מודו דממתינין שיפול בה טומאה ודלא כר"מ דלקמן דאמר רב הונא אומר היה ר"מ דשורפין תלויה אפילו בשאר ימות השנה וכ"ש בערב הפסח. וטעמא דר"מ משום תקלה שמא יאכלנה. ועוד דסוף סוף אזלא לאיבוד דאין יכול לאכלה:

חבית הראשונה כר' יוסי והשנייה כר"מ. פלוגתייהו בפ"ק דפסחים או שורפין תרומה טהורה עם תרומה טמאה בערב הפסח דר' מאיר סבר דכיון דאזלא לאיבוד משום איסור חמץ יכול לטמאה בידים ולשרפה. ור' יוסי לא מיבעיא דבטהורה פליג אלא אפי' בתלויה נמי פליג דקאמר התם ר' יוסי היאך נשרוף אפילו התלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה. והתם פליגי תנאי בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע דר"ש סבר דר' יהושע שרי תלויה וטמאה ששורפין כאחת ור' יוסי סבר אליבא דר' יהושע אין מטמאין התלויה בידים אלא שורפין אותה לעצמה ומשו"ה מוקמינן הכא פלוגתא דרישא דתנן אליבא דר' יהושע דאפילו בתלוייה לא שרי ר' יהושע אלא גרמא היינו אליבא דר' יוסי והכי נמי אמרינן התם דהך רישא ר' יוסי אליבא דר' יהושע:

וחבית שנייה כר"מ. מתני' דחבית שנשברה ר' יהושע אליבא דר"מ דשרי לטמות תרומה טהורה בידים היכא דאזלא לאיבוד:

חברייא אמרי חבית הראשונה כר' יוסי ולית ר"מ מודי בה כלומר התלמידים הבינו בדברי ר' אלעזר דה"ק דרישא ר' יוסי היא ודלא כר"מ דר"מ סבר שורפין תלויה ואין ממתינין שיפול בה טומאה ודאית משום תקלה. ועוד דר"מ סבר דמותר לטמא הטהורה בידים וכ"ש תלויה:

אמר לון ר' יוסי בר זבידא חמון מה אתון אמרין. ראו מה אתם אומרים:

וירבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי וישרופו. והיאך לא נדון כן על כל תרומה תלויה:
כי אתא עובדא קומיהון. שבאין הכהנים נשאול לפניהם על תרומה תלויה ואומרים להם הדיינין זיל תלי והמתן עד שיפול בה טומאה ותשרפנה ואמאי והא קיי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים:
דתנינן תמן. פ"ק דפסחים והכי איתא התם ומודים ר' אליעזר ור' יהושע ששורפין זו לעצמה וכו'. על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר' אליעזר אומר תשרף זו לעצמה וזו לעצמה ור' יהושע אומר שתיהן כאחת. וקאמר ר' יוחנן דהך מתני' ר"ש שנאה משום רומיא דרמינן עלה. ומי אמר ר' יהושע אליבא דר' יוסי תלויה וטמאה ששורפין שתיהן כאחת והתניא אמר ר' יוסי כשהעידו רבותינו על מה העידו וכו' אבל היאך נשרוף אפילו התלויה עם הטמאה שמא יבא אליהו ויטהרנה. ומשני הא ר"ש ואליבא דר' יהושע והא ר' יוסי ואליבא דר' יהושע דתניא אמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על הטהורה ועל הטמאה שאין שורפין ועל התלויה ועל הטהורה ששורפין. על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שר' אליעזר אומר תשרף זו בפ"ע וזו בפ"ע ור' יהושע אומר שתיהן כאחת. ופריך התם והא מתני' דפסחים ר' יוסי קתני לה והיכי מוקמת לה כר"ש אליבא דר' יהושע. ומשני הכי קאמר ליה ר' יוסי לר"מ אפילו ר"ש ואליבא דר' יהושע דמקל כי מקל בתלויה וטמאה אבל בטהורה וטמאה לא:
ואין תימרון לית. ואין תימרון לי מוכרח הוא לפרש בר"מ כרב הונא דלקמן דלית לר' מאיר תלייה. כלומר דלית ליה לר"מ גבי תלייה תולין שממתינין לה אלא מיד שורפין ומתני' תני דממתינין ומשו"ה אמריתו ר' יוסי היא ולאו ר"מ מודי בה:
ערב שבת עם תשכה. כשחל י"ד להיות בשבת:
וחכ"א בזמנה. דהיינו בשבת בשש שעות דהוי זמן איסור חמץ הרי כאן דעד חשיכה ממתין ר"מ מלשרפה ודלא כדידכו דסבריתו בדר"מ דשורפין ואין ממתינין משום תקלה:
תפתר בתלוייה וכו'. מהכא אין להוכיח דר"מ אית ליה המתנה בתלויה דדילמא מיירי בתרומה שדעתו להשאל עליה לחכם ולהנחם מדבורו שקרא עליה שם תרומה והוא דלא אתא ליד כהן כדאמרינן פ' הנודר מן הירק ומשום דבידו להחזירה חולין ושריא הוא דממתינין עד שישאל כדי שיאכל בימי טומאתו:
כל תלויה דאנן אמרין. דממתינין:
טהורה היא. כלומר דכו"ע דאין שורפין ואפי' עם חשיכה דטהורה חשיבא:
תלויה שאמרו. תלויה דפליג ר"מ ארבנן באין דעתו לישאל עליה עסקינן ואפ"ה משמע דס"ל לר"מ דממתינין:

מאי כדון. כלומר מה תשובה יש בזה למ"ד אין ממתינין בתלויה לר"מ:
ומשני שנולד לה ספק טומאה עם דמדומי חמה. ומשו"ה קתני שורף בחשכה ולאו משום המתנה דאם אירע הספק קודם אין ממתינין לחשיכה דאיכא תקלה:
ה"ג ועוד אתון אמרין חבית השנייה כר"מ ולית ר' יוסי מודי בה והתני בד"א בבור שאין בו כדי להעלות אבל בבור שיש בו כדי להעלות אפילו כל שהיא אסור לטמות. דהך ברייתא אמתני' דחבית שנשברה קיימא והכי מוקי לה ר' יוסי בר חנינא להך מתני' פ"ק דפסחים דגרסינן התם א"ר יוסי בר חנינא מחלוקת שנפלה לפחות ממאה סאה של חולין טמאים אבל נפלה למאה של חולין טמאים דברי הכל תרד ותיטמא ואל יטמאנה ביד ותניא כוותיה התם. ופירש"י ז"ל מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים שאין בגת התחתונה אלא פחות ממאה חולין טמאים דאין תרומה בטלה בהן ופסדי לגמרי דתרומה צריך א' ומאה לבטלה ומשו"ה שרי ר' יהושע לטמאה בידיו אבל היו בתחתונה ק' חולין מאה חביות כמו זאת של תרומה דברי הכל לא יטמאנה ביד ואפילו הם פחות מרביעית הואיל ולא פסדי חולין ותרומה עולה בהן וחזו בימי טומאתו כדמעיקרא לזר. עכ"ל. והשתא אתא לאקשויי להו אמאי דאמרי דחבית שנייה דמתני' דר"מ קתני לה דשרי טהורה ודאי לטמא בידים כר"מ ולא ר' יוסי. ומקשי להו דהא ברייתא מפ' למתני' דמיירי דוקא שנפלה לפחות ממאה דאין בבור היין כדי להעלות התרומה ופסדא לגמרי דלא חזיא לא לכהן ולא לישראל כדפרישנא במתני'. ולדידכו דר"מ היא ולא ר' יוסי כך שרי לטמות כשנפלה למאה כמו לפחות ממאה דר"מ תני התם מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח ומשמע להו להני אמוראי כריש לקיש דמפ' התם דמדבריהם היינו ממחלוקתו של ר' אליעזר ור' יהושע חבית שנייה דס"ל לר' יהושע כיון דסופה לאיבוד אזדא שרי לטמוייה ביד ובערב הפסח נמי לא שנא והתם אמרינן דדייקא מתני' כוותיה דריש לקיש דמדר' יהושע יליף ר"מ וכיון דלכהן אתי פסידא דביין הוא דעסקינן הא שרי לטמויי בידים ואפילו איכא מאה. ועוד מן הדא דתנינן א"ר יוסי אינה היא המדה. דפליג עליה דר"מ וקאמר אין הנדון דומה לראיה אין שריפת תרומת חמץ בפסח שאתה דן ולמד ממתני' דחבית דומה לדברים שאתה מביא ראיה מהם משמע דלא פליג עליה בדין דחבית:
מאי כדון. היכי מצינן לאוקמי הך מתני' כר' יוסי:
הכא התורה חסה על ממונן של ישראל. ולהכי שרי ר' יהושע לקבולה בכלים טמאים שלא תפסיד את החולין כיון שאין בבור כדי להעלות:

התורה חסה על ממונן של ישראל. בפ' אלו טרפות גרסינן הכי ופירש"י ז"ל בת"כ נפקא לן מוצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הבית ולא יטמא כל אשר בבית, א"ר מאיר וכי מה איכפת לן שאמרה תורה להמתין שלא יראה הכהן את הנגע ולא יאמר טמא עד שיהו הכלים נפנין אם תאמר כלי בגדיו ועציו ומתכות מטבילן והן טהורין על מה חסה תורה על כלי חרס ופכיו שאין להן טהרה במקוה אלא שבירה כל כך חסה תורה על ממונן של צרי עין ק"ו על ממונן של צדיקים ע"כ: ותמן. בערב הפסח גבי שריפת פת של תרומה מאי הצלה איכא כי היכי דשרינן לטמוייה:

זו לעצמה וזו לעצמה. שצריך להסיק שתי היסיקות ומאי אינה המדה דקאמר ליה, מדה ומדה היא:

ומשני' דס"ל לר' יוסי להפסד מרובה חששו ולא להפסד מועט וחבית שנייה דמתני' הפסד מרובה וחששו. ודפסחים חילוק דשתי היסיקות להיסק א' הוא הפסד מועט ולא חששו והכי מוקי לה בגמ' דילן. והשתא אע"ג דר' יוסי פליג אמתני' דפסחים אדר"מ בההיא דתרומה טמאה וטהורה מודי הכא דשרי לטמויי בידים כדפרישנא וכדקתני בברייתא דאין בבור כדי לעלות ומתני' דסיפא בין כר"מ בין כר' יוסי דהפסד מרובה הוא ורישא בין כר"מ בין כר' יוסי. דר"מ נמי ס"ל דתלויה אסור לשורפה וכי שרי לטמות הטהורה בידים היינו כי אזלא לאיבוד כגון איסור חמץ אבל לא אזל' לאיבוד לא דמוקמינן לה לרישא לקמן אליבא דר' יוסי דפליג אחברייא בחבית של שמן דראויה להדלקה ולא פסדא ולא שרי ר' יהושע אלא גרמא:

כמ"ד מדברי ר' עקיבא ומדברי ר' חנינא סגן הכהנים ולא שמעת מינה כלום. הראיה שהבאת דמתני' מודי בה ר' יוסי מדקתני אינה היא המדה אינה ראיה דדילמא חברייא לא מפרשי מתני' דפסחים דתנן מדבריהם למדנו וכו' כפירושא דריש לקיש וכדכתבינן דקאי אפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע אלא מפרשי למתני' כפירושא דר' יוחנן דפליג אריש לקיש ומפ' דמדבריהם קאי אר' עקיבא ור' חנינא סגן הכהנים והכי איתא התם ר' חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה ומוקמינן לה שנטמא בשני דהוי שלישי עם הבשר שנטמא באב הטומאה דהוי ראשון ואע"ג דכי שרפינן להו בהדי הדדי חוזר השלישי כשנגע בראשון ליעשות שני אין חוששין ור' עקיבא הוסיף ואמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום דהוי שמן של תרומה שלישי דפסול בתרומה וקתני דמדליקין אותו בנר של מתכת שנטמא בטמא מת דהוי הנר אב הטומאה מן התורה מטעמא דבחלל חרב ואע"ג דעושה השמן ראשון לא חייש ועלה תני אמר ר"מ מדבריהם למדנו ששורפין

תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. ואמר ר' יוסי אינה היא המדה. ומפ' לה ר' יוחנן דה"ק מתני' דאב הטומאה דקתני היינו מדאורייתא כגון שנטמא הבשר בשרץ וולד הטומאה היינו משקין שנטמאו בכלי שנטמא מחמת שרץ דהכלי הוי ראשון ומשקין הוו שניים מן התורה ובשר שלישי ושרי להוסיף בה טומאה לאגועיה בבשר ראשון ובתרומה וקדשים אוכל מטמא אוכל כדאיתא התם ור"מ לטעמיה ור' יוסי לטעמיה ר"מ לטעמיה דר"מ סבר דמשקין אין מטמאין אחרים ואפילו אוכלין אלא מדרבנן והוה ליה מדאורייתא האי בשר שלישי טהור מעליא ושרפינן ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה מדאורייתא. וגבי תרומה טהורה נמי איכ' איסור' דרבנן בשלישי שרי נמי לטמויי בידים. ובדר' עקיבא מוקי לה בירושלמי כגון דהוי טבול יום דבית הפרס שהוא מדרבנן ור' יוסי דפליג עליה וקאמר אינה היא המדה סבר כר' חנינא סגן הכהנים דמיירי דמשקין טמאוהו לבשר זה מדאורייתא הילכך אינה היא המדה דטמא וטמא הוא וטבול יום דעדותו דר' עקיבא סבר דמיירי בטבול יום טמא מדאורייתא הילכך אינה היא המדה. והשתא להאי פירושא לא תיקשי כלום לחברייא דלא מיירי ר' יוסי בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע והתם פריך להאי פירושא היכי קתני ומודי ר' אליעזר ור' יהושע במתני' דפסחים הא ר"מ מדר' חנינא ור' עקיבא הוא דיליף והתם משני לה:

חבית הראשונה כר' יוסי. ודלא כר"מ דר"מ לית ליה המתנה בתלויה כדאיתא בסמוך:

בין כר"מ בין כר' יוסי. דאפילו ר' יוסי מודי בהפסד מרובה כדלעיל:

ולית הדא פליגא על ר"מ. דהא מדברי שלשתן משמע דממתינין ואין שורפין:

נאמר דלא כר"מ וכו'. כלומר מאי דעתיך דפרכת ולית הדא פליגא וכו' דמשמע מדבריך דכיון דלא כר"מ נימא נמי דלא כר' יוסי. בשלמא כר"מ לא מצינן לאוקומה דאשכחן לר"מ דלית ליה המתנה גבי תלויה אבל גבי ר' יוסי מי אשכחן ליה דקאמר הכי:

לפי שמצינו שורף תלויה בכל מקום. כדאמר רב הונא ומשו"ה דלא כר"מ וטעמא משום תקלה.

ואפילו וכו'. דמאי מ"מ דאמרת לאו אפילו כגון שהיה טהורה דבר תורה כגון מדור של גוים דמן התורה טהור הוא ורבנן מחזקי ליה טומאה מכי שהה שם מ' יום וקתני בברייתא דמדור העמים תולין וקאמר דר"מ אמר נמי שורפין:

מה בידך. מה יש לך גבי מדור מי פשוט לך דאיכא למ"ד שורפין:

תני מדור של גוים תולין. ור' יוסי בר יהודה פליג ור"מ ס"ל כר' יוסי בר יהודה דשורפין ולאו מטעמיה אלא משום תקלה ובכל תלייה דעלמא נמי הכי אית ליה:

ערב שבת עם חשיכה. בי"ד שחל להיות בשבת מיירי:

וישרוף בשחרית. לר"מ אי לית ליה המתנה אלא ודאי טעמא משום דתרומה אוכליה מועטין ולא דמו לחולין ומשו"ה שריף ליה משחשכה:
דתני טמאה בהדה. ואמאי ממתין אלא שנתעצל ולא שרף: ודחי כגון שנולד לה טומאה באותה שעה ולא חילוף דמיירי בשנתעצל:
ר' יהושע ור"ש שניהם אמרו דבר א'. ר"ש דמתני' דפ' כל פיסולי המוקדשין ומייתינן לה לקמן דתנן התם גבי בכור שאחזו דם וחכ"א יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו ר"ש אומר יקיז אע"פ שהוא עושה בו מום ופרש"י ז"ל יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום שלא יחתוך ונא יפגום את אזנו ואת ניב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כ"ש אי לא שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום. לא ישחט עליו בזמן הזה הואיל והטיל בו מום עד שיפול בו מום אחר. ור"ש דמתני' לא קאמר ישחט עליו אלא דשרי לכתחלה להקיזו במקום שעושה בו מום אבל מודי דלא ישחט עליו ובברייתא אחריתי מיתנייא סברא אחריתי דשרי לישחט עליו לקמן מפ' דתרי תנאי ואליבא דר"ש. ונקטינן כר"ש דמתני' ורבנן דברייתא הכל אחד. וקאמר השתא דר' יהושע דמתני' דתרומות דחבית ראשונה ור"ש דמתני' דבכורות אמרו דבר אחד. דהא ר"ש שרי שיטיל בו מום קודם שימות כדי שיראה לאכילה במום אחר דר' יהושע דאמר בחבית ראשונה יגרום לה טומאה כדי שיתראה לזילוף דהא מעכשיו אינה ראויה לאכילה שמא טמאה היא ולא לזילוף שמא טהורה היא ואסור לאבדה הילכך יגלנה ותתטמא ותהא ראויה לזילוף. כן פירש"י ז"ל דביין מוקי לה השתא:
לא הדין מודי לדין ולא הדין מודי לדין. כדמפ' התם דעד כאן לא קאמר ר"ש התם דאי שביק ליה מיית אבל הכא לא גבי חבית שמא יבא אליהו ויטהרנה. ועד כאן לא קאמר ר' יהושע הכא אלא בגרמא שמגיחה במקום התורפה וגורם לה טומאה אבל התם דבידים כרבנן ס"ל:
מסתברא ר"ש מודי לר' יהושע. פי' הא דא"ר יוחנן שניהם אמרו דבר א' היינו דר"ש מודי לר' יהושע דהא קאמר ר"ש יקיז במקום מום דבידים הוא וקא שרי וכ"ש גרמא. ולית ליה לר' זעירא דחייה שמא יבא אליהו ויאמר שלא נגעה בה טומאה אבל ר' יהושע דשרי גרמא לא מודי לר"ש דשרי אפילו בידים וכדפרישנא:
והתנינן מודים ר' אליעזר ור' יהושע. בפ"ק דפסחים גבי תרומה טהורה וטמאה וא"ר יוחנן לעיל דר"ש שנאה ופליג אדר"מ דאמר דר' יהושע ור' אליעזר סברי דשורפין טהורה וטמאה כאחת לר' זעירא:

וישרוף שתיהן כאחת. כיון דשייכא פלוגתא דתרומה גבי פלוגתא דיקיז הא אית ליה לר"ש דיקיז במקום שעושה בו מום כיון דמיית והתם כי מיית נמי חשיב משום איסור חמץ ולישרי לטמאה בידים:

שגזרת לשרפה. דשורפין בתחלת שש תקנתא דרבנן היא אבל מדאורייתא לאו מיית הוא אבל גבי שבע דמדאורייתא נמי מיית הוא לכו"ע שורפין הכל כאחת והכי מפ' ר' יוחנן גופיה פ"ק דפסחים:

ולא נפסלה בהיסח הדעת. דשם בדעתו לשרפה כבר דב"ד גזרו לשרפה והיסח דעתו מלשמרה כבר:

היסח הדעת דבר תורה. פלוגתא היא בפ' כל שעה דאיכא מ"ד היסח הדעת פיסול טומאה הוי ואם יבא אליהו ויטהרנה שומעין לו. ואיכא מ"ד פיסול הגוף הוי ואפי' יבא אליהו ויטהרנה, אין שומעין לו. ופירש"י ז"ל הסיח דעתו מהן מלשמור נפסלין דכתיב את משמרת תרומותי עביד לה שימור ולא תסיח דעתך. ובגמ' דילן איתא דריש לקיש סבר דהוי שם פיסול לעצמו ולא משום חשש טומאה והכא גרסינן דר' יוחנן הוא דסבר הכי ואפשר דבשקלים אמר ר"א היסח הדעת טעון עיבור צורה והיינו כמ"ד פיסול טומאה הוי ואפשר דר' יוחנן מכי שמעא מר' אושעיא קבלה והדר ביה ר' יוחנן ממאי דאמר הכא:

ומשני בשלמא חבית שנייה כר"מ תורה. דמשו"ה שרי לטמות דכיון דנשברה ואזלא לאיבוד איכא היסח הדעת ושרי ר' יהושע דקיי"ל כוותיה לטמוייה ור' יוחנן אמר דחבית שנייה כר"מ מצי אתיא וכמיית דמיא ודמיא לאחוזת הדם דלר"ש תורה. דכיון דבעל מום הוי בכור שאחזו דם ומיית דאין לך מום גדול מזה שרי להטיל בו מום. ור"מ דשרי בתרומת חמץ דפסחים אינה כן אלא טהורה דלית בה היסח הדעת שהוא משמרה שלא תגע בטהרות אחרות של מצה ואכתי דעתיה עילויה וליכא היסח הדעת ומשו"ה פליג ר"ש עליה דר"מ כי שריף לה בשש מיירי:

שהיא נתונה ע"ג גחלים. לשרפה דהשתא ליכא למימר דדעתיה עילויה שלא תגע בטהרות דבודאי אסח דעתיה מינה תשתרי לשרוף שתיהן כאחת:

ומשני לכשיתננה. דבהכי שרי ולא תני ר"ש במתני' דשורף זו לעצמה וזו לעצמה אלא עד שיתננה ע"ג גחלים. והקשו התוס' בפ' כל שעה למ"ד פיסולי הגוף הוי דהוי דבר תורה חבית ראשונה דתנן אם היתה במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה גרמא אין בידים לא אמאי אין מותר לשרפה כשמסיח דעתו ממנה. וי"ל דהאי היסח הדעת בכוונה הוא ואינו היסח הדעת ולא אמרו אלא היסח הדעת שבא מעצמו:

ואפילו ר' יהושע לית הוא ר' יהושע. דמתני' דתרומות דר' יהושע סבר בתלויה גרמא אין בידים לא. ואילו בפ"ק דפסחים תנן גבי תלויה דאפילו בידים שרי לטמויה:

הכא ר' יוסי בשם ר' יהושע. דר' יוחנן אמר לעיל דחבית ראשונה דמתני' כר' יוסי היא דגבי תלויה בפסחים נמי הכי אמר בר' יהושע היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה:

תמן ר"ש בשם ר' יהושע. דר"ש סבר דר' יהושע שרי תלויה וטמאה לשורפן כאחת כדכתיבנא לעיל וא"ר יוחנן עלה דר"ש שנאה:

תמן תנינן. במס' בכורות פ' כל פיסולי המוקדשין:

אפילו מת אין מקיזין לו את הדם. פירש"י ז"ל אפילו מת אם לא יקיזוהו אין מקיזין לו את הדם ואפי' במקום שאין עושה בו מום דיכול לחזור ולהתרפאות המכה והכי מפ' בפסחים מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למיעבד במקום שעושה בו מום בדבר שאין מתכוין אסור דהוי מטיל מום בבכור. והכא מפ' דמדאורייתא הוא דאסר ר' יהודה ואפילו אין עושה בו וכדלקמן:

רבנן ור' שמעון. פרישנא לעיל:

דר' יהודה כר"ג. ר' יהודה דאומר אע"ג דמית ואזיל לאיבוד לא יקלקלנו ולא יתקננו כר"ג דאמר לא יחדש בה דבר:

ודרבנין כר' אליעזר. רבנן אוסרין לקלקלו ומתירין לתקנו אם יכול לעשות בלא מום יקיז שלא ימות, כר' אליעזר דאסור לגרום לה טומאה אלא מצניעה שלא תטמא:

ר"ש כר' יהושע. דשרי להטיל מום קודם שימות כדי שיראה לאכילה ובמום אחר כר' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי שתיראה לזילוף:

והא תני בשם ר"ש יקיז ואע"פ שמתכוין לעשות לו מום. ולהתירו דס"ל דנשחט באותו מום כיון דלא היה דעתו להטיל בו מום כדי להתירו אלא עכשיו כדי שלא ימות לא קנסינן ליה והכי איתא התם בבכורות:

אתיא כר' יהושע אחרייא. ר' יהושע אחריתי דהיינו ר"ש ואליבא דר' יהושע דס"ל דתלויה שרי לטמויה בידים וכדלעיל:

תפתר בקדשים שהוא חייב באחריותן כר"ש. האי דקאמר ר"ש דיקיז ונשחט על אותו מום לא קאי אבכור אלא אקדשים שחייב באחריותן כגון שאמר הרי עלי שלמים והפריש א' ואחזו דם בהאי מותר להטיל מום ולאכלו בפדיון על מום זה דס"ל במרובה דקדשים שחייב באחריותן דהדיוט מיקרו ולית בהו אזהרה דכל מום לא יהיה בו ולא פליגא ר"ש דברייתא על ר"ש דמתני':

טעמא דר' יהודה. דאפילו מת ואפילו אינו עושה בו מום אין מקיזין לו את הדם:

על הארץ תשפכנו כמים. גבי בכור בעל מום כתיב ומשמע מיעוטא דכתיב רק דמו לא תעשה בו דבר כדי שתאכלנו אלא לשופכו אבל לא לרפאות הבכור:

בפיסולי המוקדשין כתיב וכו'. דכתיב רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' ובפסולי המוקדשין מוקמינן לה דדרשינן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב וסמיך ליה רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים ומי איכא למ"ד בפיסולי המוקדשין אסור להקיזן אם אחזן דם והא אפילו להטיל בו מום שרי כדאיתא בפ' כל פיסולי המוקדשין ובפ' כל המנחות באות מצה:

מה מום מכשירין אף דם מכשיר. האי קרא קא אתי למידרש דדם פיסולי המוקדשין מכשיר ולמעוטי דם קדשים דגרסינן בפ' השוחט א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנא' על הארץ תשפכנו כמים דם הנשפך כמים מכשיר וכו' וליכא למימר דמיבעי ליה למדרש דדם מכשיר כמים דהא מדם חללים ושתה נפקא כדאיתא בתוספתא ובהשוחט:

ושניהם. ר"ש ורבנן:

כל מים לא יהיה בו. דקרי ביה לא יהיה בו שלא יטיל בו מום:

בשעה שאינו לרצון. דהוי בעל מום דאין לך מום גדול מזה שהרי ימות:

אתה רשאי וכו'. ואינו נשחט עליו משום גזרה דרבנן:

אפילו כולו מום אי אתה רשאי להטיל בו מום. מדהוה ליה למיכתב מום לא יהיה בו וכתב כל מום לא יהיה בו וכתב כל מום לרבות אפילו כולו מום כגון זה לא נטיל בו מום אחר דרבנן דמתני' ס"ל כר"מ דהתם בפ' כל פיסולי המוקדשין. והתם מפ' דרבנן דברייתא דהיינו כר"ש דמתני' כל מום מאי דרשי ביה כדאיתא התם:

כלי שתוכו טהור ואחוריו טמאים. כגון כלי שטף שיש לו מושב בית קיבול תחתון שיושב עליו ונגעה טומאה בבית קיבול התחתון שקרוי אחוריים בלשון משנה וכגון דנטמא במשקין טמאים דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וזבה הילכך שווייה רבנן כטומאה דכלי חרס ולא שוויוה כטומאה דאורייתא דנפשיה דעבדו ביה רבנן היכירא כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים כדאיתא פ' על אלו מומין ותנן פ' כ"ה דכלים כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאים ותוכו טהור וקאמר הכא דאין מצילין התרומה בכלי זה אע"ג דטומאתו דרבנן ואפילו דכשמקבל התרומה בתוך הוא דמקבל שהוא טהור אפ"ה אסור דהא מטמא בו בדבר מועט מה שנוגע באחוריו:

ופריך והא תנן שלא יטמאנה בידיו. משמע שמטמא לכל התרומה דכלי שמציל בו הוא טמא אבל כלי שתוכו טהור וכו' מותר להציל בו:

תפתר בשני כלים וכו'. כלומר ה"ק ר' יוסי בר חנינא כששני כלים לפניו אחד תוכו טהור ואחוריו טמאים וא' תוכו טמא ואחוריו טהורים כגון רובע וחצי רובע דהמושב של מטה מחזיק חצי רובע ושל מעלה מחזיק רובע דתנן במס' כלים פכ"ה דכי נטמא הרובע בתוכו לא נטמא חצי רובע נטמא חצי רובע לא נטמא הרובע נמצא שיש כלי שתוכו טמא ואחוריו טהורים וקאמר ר' יוסי בר חנינא לא מטמאין בו דבר מועט לומר אי שרינן להציל בכלי שתוכו טהור שהצלתו מרובה ואחוריו טמאים ובשעת ההצלה מיטמאין בו דבר מועט דהיינו הנוגע באחוריו ה"נ אתי להציל בזה שתוכו טמא ואחוריו טהורים דמיחלפי אחוריים באחוריים ובההוא גדולה הטומאה שמטמאין מן ההצלה דרובה ככולה:

מה דמתניתא בכלי א' טמא. ומאי דמשמע לן ממתני' דשרי כשאין לו אלא א' שאחוריו טמאים ותוכו טהור דהצלתו מרובה מטומאתו דליכא לחלופי:

בבור טהור. ר' יוסי בר חנינא בבור טהור מיירי דכי נפלה תרומה לבור אין כאן הפסד דתמכר לכהן ובאין בה כדי לעלות וכיון דבור טהור לא שרינן להציל בו אע"ג דאין מטמאין בו אלא דבר מועט:

ומתני' בבור טמא. עסקינן והכי איתא בפ"ק דפסחים דמתני' שרי ר' אליעזר להציל בכלי שתוכו טהור ואחוריו טמאים:

ואל יבלענה בידיו. והא לא בבור מיירי הכא:

שנתגלגלה לבית הפרס. דטמאה מדרבנן ומשו"ה קתני ואל יבלענה דמשחיתה כולה אבל אם אינו משחיתה כולה כגון בכלי שתוכו טהור ואחוריו טמאים שרי:

על דעתהון דחברייא. דס"ל דחבית ראשונה ר' יוסי ולא ר"מ וחבית שנייה ר"מ ולא ר' יוסי:

חבית ראשונה וחבית שנייה. כלומר אין להן חילוק אחר אלא זו ראשונה וזו שנייה דכולהו חביות כענין א' מיירי או כולהו בשמן או כולהו ביין:

ועל דעתיה דר' יוסי. דפליג עלייהו:

חבית של שמן וחבית של יין. הכי מיפרשא דראשונה בחבית של שמן דהוי להדליק לכהן וליכא פסידא הילכך לא שרי אלא גרמא. וחבית שנייה בחבית של יין דאינה ראויה לא להדלקה ולא לזילוף ומשו"ה שרי ר' יהושע לטמאה אבל בשמן לא ומוכחינן בסוף פ"ק דפסחים מכח ברייתא דשמן שאני ומודי ביה ר' יהושע וסיפא דמתני' שאני דאזלא

לאיבוד ותלמודא קאמר לה הכא משום דלישנא דמתני' אתי שפיר לחברייא דלא קתני חבית של שמן אלא הכא ולר' יוסי ברישא איבעי ליה למיתני של שמן ובמציעתא של יין. ואית דגרסי על דעתיה דר' יוסי חבית של יין וחבית של שמן. וה"פ על דעתיה דר' יוסי קשיא דממתני' משמע דחבית דנקט עד השתא של יין הוא דהשתא הוא דנקט שמן:

אם היתה ככר טמאה. וה"ה רבות דכיון דטימאה הגוי מה יוסיף הילכך נותנין אותה לו וכן בסיפא אם היתה שפחה א' דימסרו וקמ"ל דאם היתה א' ולא היתה שפחה לא ימסור והיינו כריש לקיש. א"נ קמ"ל דאע"ג דטבלה לשם עבדות דמוזהרין אנו להחיותה וההורגה חייב מיתה והוה אמינא דלא ימסרו קמ"ל:

חייב מיתה כשבע בן בכרי. דמורד במלכות הוה ומשו"ה מסרוהו ומעיקרא קודם שידעו דמורד במלכות הוה בהדיא כתיב ותבא העיר במצור ששמו נפשם בסכנה:

אע"פ שאינו חייב מיתה וכו'. וכי קתני בברייתא כגון שבע בן בכרי לענין ייחוד קתני ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דהל' יסודי התורה כריש לקיש וז"ל גוים שאמרו תנו לנו א' מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם יהרגו כולן ולא ימסרו להן נפש א' מישראל ואם ייחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם אם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם ואין מורין להם לכתחלה ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש א' מישראל ע"כ. ותימה הוא דקי"ל ר' יוחנן וריש לקיש הילכתא כר' יוחנן כדאיתא בריש החולץ. ונראה דלמד הרב ז"ל זה מפ' בתרא דיומא ופ' כל שעה דגרסינן התם ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל אמר לי מרי דוראי דליקטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך א' ליקטלך ולא תקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דחברך סומק טפי, והא הכא דייחדוהו ועל מעשה בא לשאול וקאמר לפלניא ואפ"ה קאמר ליה רבא ליקטלך ולא תקטול וליכא למימר דשאני בין יחיד לרבים דהא קא יהיב טעמא משום דילמא דחברך סומק טפי אלא שמעשה שהיה כך היה וא"כ דברי הרב ז"ל קיימין וגמ' דילן אזלא כריש לקיש והכי נקטינן והר"ן ז"ל במס' יומא פסק כר' יוחנן ואין דבריו מחוורין וזו משנת חסידים היא. חסידים כמותך. וכן פסק הרמב"ם ז"ל דאין מורין להם כן לכתחלה ועולא בר קושר מחוייב מיתה למלכה היה. וראיתי מי שכ' תבעתיה מלכתא לתשמיש וטעות גדול הוא מי שכ' כן דאטו משום שעשה כדין עולא בר קושר שלא לבעול ערוה מסרו ריב"ל ואינו אלא שיטפא בעלמא:

בספסופא. שם מקום:

יכרך המת בסדינו. כלומר אין מי שיחמול עליו מי שבא לו צרה יסבלנה:

אמר לון ואתון גבי סבן. בואו אצל זקננו דהיינו ר' יוחנן ויברך אתכם שעשיתם טובה:

לא מטון. אפיוסרוס מלה מורכבת אפי סרוס פנים הפוך לשון קראה סירוסין והוא שוק שיוצאים אליה שווקים אחרים קרוזלייאדא בלע"ז:
עד דאזלין כולהון. לאבדון בחולי שנפל בהם:
זנבייא מלכתא. שם המלכה:
מעשיקין ליה. מייקרין פדיונו כמו עשיק לגביך דהזהב:
סירקאין. ערבי מוכר חטים:
ספסר. חרב:
בר ניצור לאחוי. אחיו של ר' זעירא בר חיננא והיה מעיד כדי שירחמו עליו לומר דיה לצרה בשעתה:
איקפח בעלי קנייה. היה אומר היום אקפח כל בעלי מקח וממכר על מי שמצא כיסו ולא יחזירהו. איקפח לשון קיצור וקצוף מלשון וקפחתי את פרנסתי, רשות היה לקפח את שוקיו:
ולא מגיב. ולא היה משיב מפני טרדת לבו על כיסו:
ומה את כאן. ומה אתה כאן בבית הוועד על ענין זה:
א"ל. ר' יוחנן:
איקפחת בעלי קנייה. כבר קללתי כל בעלי מקח וממכר שלא ירויחו ויתקצרו פרנסתן ומתוך שתחול קללתי בהם יחזירוהו:
אמר להו. ריש לקיש לרבנן:
חמו לי זוייתא. הראו לי הזוית שנדמה בעיניכם לומר כאן נפל לו הכיס:
חמיתון מן רחיק. ראה אותם ועם אותו שמצא הכיס נושאין ונותנין:
ושרי. ר' יוחנן:
מצלצל. בכעס:
אמרין. המוצאין:
אין ר' יוחנן הוא. האיש שאבד הכיס יקח החצי של המעות:
יסב פלגא. שנתיראו מקללתו כדלעיל ומשו"ה מייתי לה הכא:
בערובתא עם מטמעי שמשא. בערובתא בערב שבת כבא השמש תרגום ירושלמי ויבא השמש וטמעת שמשא:
לא תתן להון כתבין וכו'. כדי שלא יהו מספיקין לבא והיא עילה ואהרוג אותן:
בדיומסין דטבריה. מרחץ חמי טבריה קרוי כן. וכבר פירשתי הטעם שהוא שני לרפואתו של מקום כמו שקראו לפרצוף אדם דיוקני:
אתא ארגינטין. פי' בערוך שד של מרחץ:

לניסין הוא מתחמי. לפעמים לנס הוא מתראה שיעשה לו ה' נס:
אמר לון. השד מה רבנן עבדין:
תנון ליה עובדא. הגידו לו הענין תרגום ירושלמי ויגד לשני אחיו ותני לתרין אחוי:
טען יתהון ואעיל יתהון. למקום אשר היה יושב המלך:
אמרין ליה הא רבנן לבר. אמרו לו עבדיו הנה החכמים בחוץ:
בי בני. מרחץ:
אזייה שבעה יומין. לשון למזא לאתונא:
ומזגא קדמיהון. בב"ר עאל חד ארגינטין ומזגא קדמיהון ועאלון וסחון ואתון לגביה:
לא תבסרון. לא תבזו, תרגום דבר ה' בזה, פתגמא דה' בסר:
לא ברומי זעיר ולא בחבר זעיר. בפרסי קטן מלשון אתו חברי לבבל ולא תחת חבר דפ"ק דשבת. וטעמא דמלכותן עומדת וקשורה עמהן:
הדרן עלך האשה

פרק ט

הלכה א

שוגג יופך ומזיד יקיים. כתב רבנו שמשון ז"ל. יופך חורש ומהפך בה כדי שלא תגדל והכי מפ' בירושלמי יופך דלא חליפין קנסו בו שתבטל שדהו על גב תרומה כלומר דלא חליפין שלא יחליף עוד גידולין דקנסו חכמים שתהא שדהו בטלה ובורה דשוב לא יחזור ויזרענה בשנה זו שעבר זמן הזרע ואע"פ ששוגג הוא החמירו במה שלא נזהר החמירו בו יותר ממזיד ע"כ. ונ"ל דכי נאים ושכיב אמרה או אחר תלאה ביני שיטי. דהא בגמ' ה"ק לא מסתברא דלא חלופי קנסו בו שתבטל שדהו ע"ג תרומה. ולפי' ז"ל מאי קאמר לא מסתברא ועוד אמאי קרי לגידולין חליפין וכי סני ליה לישנא דמתני'. ועוד מאי אתא לפרושי טעמא וכי אין אנו יודעין דיופך היינו כדי שימות הזרע ולא יצליח. ועוד דיופך דקתני בפ' כל סאה אמאי לא פירשו בגמ' התם מאי יופך ועוד דתנן התם היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזורעה שעורים ימתין לה עד שיתליע ויופך. ותניא בתוספתא הופך את הזרע לא הפך ימתין לה עד שיתליע. ועד כמה תשהא ג' ימים במקום הטינא. וכבר כתבתי שם דתוספתא פליגא אמתני' והיינו משום חומרא דכלאים דבדאורייתא נינהו אבל בזורע תרומה דמדרבנן הוא דהא מי"ח הוא כדאיתא בפ"ק דשבת ביופך סגי, ומשו"ה לא תני הכא יתליע ויופך כי התם ואפ"ה התם קתני דזורעה אח"כ ולא שיעבור זמן הזריעה כדי שיהא שדהו בטל כפי' הרב ז"ל. והנכון כפי'

הרמב"ם שכתב יופך מותר לו לאדם להפוך ויפסד הזרע שזרע. ואם הוא מזיד יקיים. ענינו שחייב להניחן כדי שיצמחו ויהיו הגידולין הצומחין תרומה ע"כ. הרי שהפך פי' המשנה לצד אחר שלא כדרך הרב ז"ל ובגמ' הכי אקשי' לא מסתברא דא אלא חילופי כלומר אין הסברא נותנת אלא בחילוף דבשוגג יקיים ובמזיד יופך. ולפי' האחר שפי' בהקדמה צריך לפ' לא מסתברא דלא חילופי כלומר אם אינה שנויה בחילוף יש לה טעם ובמזיד יופך מבעי ליה ומשני קנסו בו שתבטל שדהו ע"ג תרומה כלומר אדרבה בשוגג הקלו במזיד הוא דקנסו דכי אמרינן יקיים לא לטיבותא דידיה הוא אלא קנס דהעני חשב דכשזרעה שיבטל שלא יתננה לכהן דבטלא אגב קרקע כדאמרינן פ"ק דשבת דמש"ה גזור משום תרומה טהורה בידי ישראל וכיון דרואה גזרת חכמים דכל הגידולין תרומה והכל לכהן דאפילו לקט שכחה ופאה דילה הויא תרומה כדתנן במתני' ולא מהניא מחשבתו יותר טוב הוא לו להפוך מה שזרע ולזרוע חולין כדי שלא תהא בטלה שדהו שלא תועיל לו להכי תני דגבי שוגג יש לו תקנה להפך אבל גבי מזיד קנסוהו שלא יהנה לא מן השדה ולא מן הזריעה וכיוצא בה אשכחן בפ"ק דפסחים בירושלמי דגרסינן התם חברייא אמרי חמשית לר' יהודה הקדישו מוקדש עשאו תרומה אינה תרומה, הקדישו מוקדש הקדש דמים, עשאו תרומה אינה תרומה שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד. אמר לון ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין. הקדישו אינו מוקדש עשאו תרומה הרי זו תרומה. הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים עשאו תרומה הרי זו תרומה טהורה היא דבר תורה את הוא שגזרת עליה לשרפה ע"כ. והאלהים יצילנו משגיאות ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד:

ואם הביאה שליש אפי' שוגג יקיים. דכיון דהביאה שליש חייל עלה שמא דתרומה ואסור לאבד אוכלי תרומה דכתיב בה אכילה וכדרך שאמרו בשביעית לאכלה ולא להפסד:

ובפשתן יופך. מפ' טעמא בגמ' כדי שלא יהנה בקיסמין והיינו משום דעיקר פשתן לאדם היינו משום קיסמין ולא משום זרע דסתם זרע פשתן לא קאי לאכילה כדאיתא בריש המוכר פירות וכדי לבטל שלא תהנה מחשבתו הוא דגזור והשתא לא דמי יופך דסיפי' ליופך דרישא דיופך דרישא היינו אם רצה שתיהנה לו שדהו יהפך וימותו הזרעים כדי שיוכל לזורעה, אבל אה"נ אם רצה לקנות יקיים, והכא על כרחו יופך. וכ"ת ה"נ לימרו יקיים ולימרו דהקיסמין להוו לכהן לסדינין וללבוש י"ל דלא מצינו שם תרומה אלא באוכל כדתנן כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ואין שם תרומה נקרא על השדה כיון דעיקר זרע משום קיסמין:

וחייבת בלקט שכחה ופאה. דמדאורייתא חולין גמורין הן הגידולין ולא מצי רבנן לאפקועי מתנות עניים:

ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין כשאר לקט שכחה ופאה דעלמא. ועניים כהנים ואפילו טמאים:

בדמי תרומה והדמים שלהן. שמוכרין אותה בזול דגידולי תרומה הן ותקינו דאסורין לזרים ולא חיישי רבנן לומר דלמא ישכחו ויתנו לתוך פיהן דמשלך נתנו לך דכי נמי ישכחו חולין הוא דקא אכלי:

שמא ישכחו ויתנו לתוך פיהן. כלומר משום טעם דיאמרו דישכחו והן יתנו לתוך פיהם מזיד והוו מילי דרבנן חוכא ואיטלולא:

ה"ג א"ל ר"ע א"כ לא ילקטו אלא טהורים. ול"ג אמר ר"ע לא ילקטו אלא טהורים דמשמע דמודי לר' טרפון ומחמיר מיניה אלא נראה כגירסא קמייתא והכי איתא בגמ' ור"ע לא לחלוק על ר' טרפון קא אתי כלומר לדבריך שחששת שמא יזידו ויאמרו שכחנו אי הכי גם בכהנים טמאים נגזור דאיכא למיחש שאוכלין תרומה טהורה בטומאתן ועל כרחין נימא דטעמא דרבנן היינו משלך נתנו לך, ור' טרפון סבר דכי נמי אכלי כהנים ליכא איסורא אבל ישראל יעברו במזיד ואיכא למיגזר אטו תרומה מעלייתא:

וחייבת במעשרות. וה"ה בתרומה כדאי' בגמרא:

החובט משובח. מפ' בגמ' יותר מן הדש דבגידולי תרומה איכא משום לא תחסום דדישו מיקרי כדאיתא בגמ' ובפ' הפועלים, הילכך החובט גידולי תרומה במקלות ולא בפרות משובח הוי:

והדש. בפרות:

כיצד יעשה תולה כפיפה בצואר בהמה. הוא כמין סל כמו ששנינו כפיפה מצרית ובפ' הפועלים תניא בברייתא מביא בול מאותו המין ותולה לה בטרסקלין שבפיה ופירש"י ז"ל מביא מלוא אגרוף אותו המין מן החולין. בטרסקלין שבפיה. סל הוא טרסקל תולין בצוארה והמאכל לתוכו ואוכלת:

לא זומם את הבהמה. ואינו עובר משום לא תחסום וטעמא דכיון דלאו תרומה מדאורייתא היא שפיר קרינן ביה דישו. זומם לשון חוסם תרגום ורסן מתעה וזמם דטעו:

לא מסתברא וכו'. פירשתי במשנה:

שיהא נאמן לומר מזיד הייתי. כגון שהיה כהן הזורע וכי אמרינן ליה יקיים לא מפסיד דגידולי תרומה תרומה לדידיה חזיא:

אם היו מכירין. שהיה קינוניא ותרומה של ישראל היא:

לאו כל הימנו. ואינו נאמן ולזה קנסינן ליה דיופך שקנס הוא לו:
ואם לאו. שאין עדים:
הפה שאסר הוא הפה שהתיר. התיר קרי לאומר מזיד הייתי דלגבי דידיה לא הוי קנס. דלא קנסו אלא משום תרומה טהורה בידי ישראל:
זרע תרומת כרשינין. משום דתרומת כרשינין קילא דתנן ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה ואם היו עיקרן לאדם היה אסור ליתנם לבהמה משום הפסד תרומה ותניא בתוספתא פ"ט תרומה ניתנה לאכילה ולשתיה וכו' וכל הדינין שישנן בשביעית ישנן בתרומה כדתניא התם דאף בתרומה דרשינן לאכילה ולא למלוגמא לאכילה ולא להפסד לאכילה ולא לסחורה ובטהרת תרומת כרשינין אשכחן דאקילו נמי כדתנן פ"ב דמעשר שני וטעמא משום דעיקרן עומדין למאכל בהמה ומ"מ לאדם חזו דאי לא חזו לאדם כלל פטורין מתרומה ומעשר כדתנן כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וכו' ומשו"ה בגידולי תרומת כרשינין כשזרע במזיד מיבעיא להאי יופך וכן בתרומת ח"ל נמי דלקמן תנן דגידוליהן חולין כשזרעה במזיד דקילא מבעיא ליה אם יופך דהא נאכלת עם הזר על השלחן כדתנן בפ' בתרא דחלה ושריא לטבול יום ואינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה מגופו. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בה' תרומה פי"א. ומסיק דלא גזרו:
כשהיא במחובר. דקתני אם הביאה שליש יקיים משום אבוד אוכלי תרומה אלמא תרומה קרויה בעודה מחוברת אעפ"י שאין תרומה במחובר:
הפריש מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו. דלא תני יקיים אלא בהביאה שליש דההוא מיקרי אוכל הא קודם שליש אין כאן אוכל:
שלא יהנה בקיסמין. פירשתי במשנתנו:
הפריש עומרין שלו. כהן שזרע תרומה הפריש עומרים לתרומה מתבואה שלו ונתחלפו לו בעומרים האלו:
עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין. ולא נימא כיון דתרומה הן ועוד שנתחלפו עומרים של תרומה שלו לא ילקטו אלא דקנסינן ליה והכל שכחה ומוכרין מה שלוקטין כדתנן:
טוחנת עם אשתו של חבר. מסייעת את אשת חבר בתבואת החבר ובריחיים של יד:
שהיא טמאה. דאז לא תטיל תוך פיה ע"ה נזהרין שלא לטמות טהרות של חבר, אבל לא בזמן שמחזקת עצמה טהורה דאז אינה נזהרת מליגע בתבואה ומטמאה לה:

וכדברי ר' טרפון. דמתני' דחייש שמא ישכחו ויאכלו: אף לא בזמן היא מחזקת עצמה בטמאה לא טחון שמא תשכח ותתן לתוך פיה. ותטמא הטהרות. ר' שמעון בן אלעזר מוסיף טעם במס' חולין פ"ק מפני שחברתה אשת ע"ה נותנת לה ואוכלת:

כן היא מתני'. פרשתי במתני':

תניא ליטרא בצלים של מעשר ראשון. שהיה טבל שלא הורם ממנו תרומת מעשר:

והרי בה עשר ליטרין. שהשביחה כל כך:

הרי אלו חייבים במעשר. בשני המעשרות חייבים במעשר ובתרומה דהדרי לטבלייהו. ובשנה השביעית אע"ג דשביעית פטורה מן המעשרות הגידולין כי לקטינהו בשביעית חייבין בביעור ואעפ"י שיש להן דין מעשר דבצל אין זרעו כלה:

ואותו מעשר ראשון. שהוא מפריש:

מפריש עליו תרומת מעשר ועל מה שנטע. ולא תימא דאלו גידולי מעשר נינהו ולא מחייב בתרומה אלא מה שחייב מקודם קמ"ל דמפריש תרומת מעשר על הגידולין ועל העיקר. וטעמא כדתנן דמעשר ראשון שזרעו אפילו דאין כלה גידוליו חולין מדאורייתא:

חייבות במעשרות. ואוכלין הגידולין חוץ לחומה כדתנן גידולי מ"ש חולין:

ופודה מ"ש שנטע. ואי הגידולין מבטלין העיקר אלא צריך פדיון. ובס"פ הנודר מן הירק איתא להך ברייתא אלא ששנוייה שם בלשון אחר:

תולה לה כרשינין. בצוארה בטרסקל ואפילו אינן ממין הדישה:

שהכרשינין יפות לה. ובתר הנייתה אזלינן ובפ' הפועלים איתא להך ברייתא:

עשה כן בחולין אינו עובר עליו. דלא תימא דוקא גבי גידולי תרומה אקילו אע"ג דלאו ממין דדיש הן דאי לאו הכי ליתו מאותו המין דחולין אלא דאפילו בחולין נמי ליכא איסורא. ומהך ברייתא פשיט רב ששת בפ' הפועלים דאוכלת ומתרזת בחולין נמי פטור:

המרכין בקטניות. לא ידענא לשון מרכין מאי ניהו ואומר לי לבי דלשון דישה בקטניות קרי הכי משום דגרגרי הקטניות הן תוך נרתק ואינם דבוקים בו כמו חטה ושעורה וכמעט שמעקם קלחן הן יוצאין מתוך נרתקן בהטייה בעלמא, לשון ארכיני כען. א"נ כמו מרקין בקוף כמו עכוב בלשון משנה ולשון מקרא יעקבם כובע קובע ומש"ה אין כאן משום לא תחסום דאינו קרוי דישה. וכן ראיתי מפרשים בההיא דפרות המרכסות בתבואה דטעמא משום דלא מיקרי דש ואינו עובר משום לא תחסום אלא בדישה. וכן פי' בעל הערוך ז"ל. וכן כתב הרמב"ן ז"ל עלה דההיא בדייש שהוא מותר לך אתה מוזהר בלא תחסום לאפוקי גידולי תרומה דמתני' וכ"ש פרה הדשה בכרשיני הקדש כדתנן במעילה

פ' ולד חטאת וכן פרה מכרשיני הקדש ומפ' בגמ' מ"ט אמר רב אחדבוי בר אמי דאמר קרא לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש פי' דישו הראוי לו:

בדייש שהוא אסור לך. כגון גידולי תרומה דמתני' דאסורים לזרים אבל מודי למתני' דמעילה ומנא אמינא לה דתניא בפ' הפועלים פרות הדשות בתרומה ובמעשר אינו עובר משום בל תחסום ותניא אידך עובר משום בל תחסום ומפרקינן לא קשיא כאן בתרומה פי' דאינו עובר, כאן בגידולי תרומה דכיון דלאו תרומה מדאורייתא קרי ביה דיש סתמא. ומעשר אמעשר נמי לא קשיא הא במעשר ראשון ועובר הא במ"ש ואינו עובר דממון גבוה הוא ואינו קרוי דישו. ואפשר דבגמ' דילן אוקמוה אליבא דר"מ דסבר דמ"ש ממון גבוה הוא והכי הילכתא והכא סברי לה דההיא ברייתא כר' יהודה דאמר מעשר שני לאו ממון גבוה הוא ופליגי ותפוס לשון ראשון:

ולא בדרכו. בגמ' דילן תני פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום לא תחסום וכתב הרמב"ם ז"ל בה' שכירות פי"ג פרות המהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר משום לא תחסום ופי' המרכסות מלשון והרכסים נבקעה שעוברות על התבואה דרך הליכתן למקום אחר כדי לקצר הליכתן וסייעו הרמב"ן ז"ל מהכא דתני בדישו ולא בדרכו שהלך על התבואה לא בשביל דישה אלא לקצר דרכו:

מבדקוניה. לנסותו היאך ישיב:

חסמה מבחוץ והכניסה בפנים. חסומה הכניסה לדוש. ובגמ' דילן איתא וה"ג שור בדישו אמר רחמנא והאי לאו בדישו הוא או דילמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא:

בבאכם אל אהל מועד. יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך ומי איכא למימר בבאכם הוא דאסיר הא מישתא ומיעל שרי להבדיל בין הקדש ובין החול אמר רחמנא ופי' רש"י ז"ל בתריה כתיב ומשמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת ואי שתי ועייל מ"מ שיכור הוא ולא ידע להבדיל ע"כ. וה"ק כלומר בשביל ביאה שלכם ואפילו מבחוץ ה"נ בדישו בשביל דישו ואפילו בחוץ:

מבאכם. מחמת ביאתכם:

לא תדוש בשור חסום. דכתיב חסימת השור קודם דיש דמשמע קמי דישה איכא איסור חסימה דהוה ליה למכתב בדישו שור לא תחסום:

הלכה ב

גידולי תרומה תרומה. מפרש בפ"ק דשבת דמי"ח דבר הוי וטעמא כתיבנא לעיל:

גידולי גידולין. מפרש בגמ' דגידולי גידולין דשרו היינו בדבר שזרעו כלה כגון חטים ושעורים. וגידולי גידולין היינו אם חזר וזרע גידולי תרומה ועתה מה שצמח מהן חולין:

אבל הטבל גידוליו מותרין. מפרש טעמא בגמ' ולקמן תנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידוליו וגידולי גידולין אסורין. ובגמ' נפרש החילוק שבין טבל לתרומה:

ומעשר ראשון. דלא ניטלה ממנו תרומת מעשר:

וספיחי שביעית. שזרען גוי בשנה שביעית ומפרש בפ' שלש ארצות ודוקא בזרעו כלה אבל אין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין ומפרש התם דהאי איסורא היינו לענין דבעי הפקר וצריך שיאכלנו בקדושת שביעית אבל בזמן דאית בה איסור אכילה שרי אם נמצא מחובר לקרקע במ"ש דבטלה ע"י קרקע:

ותרומת ח"ל. ואסיקנא לעיל דאפילו במזיד ובישראל נמי לא קנסו:

גידולי הקדש ומ"ש חולין. כגון שזרע סאה מהן והוסיף כמה סאין אין צריך לפדות אלא סאה אחת כדתניא לעיל. ובפ' התרומה והבכורים מפרש הא דקתני גידולין דמ"ש ובכורים חולין למאי הילכתא ומפרש לזרים ובהמה אבל לא למחיצתן דלעולם בעו מחיצה:

ופודה אותן בזמן זרען. מפרש תלמודא בזמן שזרען בשער ראשון ור' יוחנן מפרש פודה כל האוצר בדמי אותה סאה ודמי הסאה הם כשער שעומד בו ולא כשער הראשון וקמ"ל דאפילו אם לא פדה אותן הגידולין חולין הן וכשבא לפדות אינו חייב לפדות אלא סאה א' אותה שזרע והיינו כזמן זרען דלא היה אלא סאה וכפי השער שעומד בו דיינינן דבזרעו כלה קא מיירי וכדפרישית ובגמ' מפ' חילוק בין הקדש למעשר שני:

מאה לגנה של תרומ' וא' של חולין. שדה שנזרעה ערוגות ערוגות ויש מאה ערוגות של תרומה וא' של חולין ולא ידיע הי מינייהו דחולין מותרין בדבר שזרעו כלה כדאמרי' לעיל דמשלך נתנו לך. לגנה פי' בערוך לשון לגין מאה לגינין של זרע תרומה שזרען ולי נראה שהוא לשון ערוגה שתרגם יונתן בפסוק הלא אם שוה פניה ויקרב יתהון זרעיין זרעיין לשבטין הא כזרעי חיטין על לגנין וסערין על סומנין וכונתין על תחומין. לגנה לשון דבר פרוס ורחב לשון לעז קורין לחררה גדולה ודקה לגנה:

דבר שאין זרעו כלה. מפ' במתני' כגון לוף ושום ובצלים:

אפילו מאה חולין וא' של תרומה כולן אסורין. אפילו מאה נגנין של הזרע חולין וא' של זרע תרומה ולא ידיע הי מינייהו תרומה הכל אסור ואע"ג דתרומה עולה בא' ומאה הכא דזרועין אין הקרקע עולה דהרי הקרקע עומד במקומו והלגנה במקומה עומדת והכי תניא בתוספתא אבל דבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה בא' ומאה. תלש יעלה ובלבד שלא יתכוין לתלוש ר' יוסי אומר אף יתכוין וילקוט ויעלה בא' ומאה ע"כ:

הטבל גידוליו מותרין. הטבל שנתמרח בכרי והוקבע למעשר דאסור לאכול ממנו עראי אם זרעו תנן לעיל דגידוליו מותרין לאכול ממנו עראי כל זמן שלא הוקבע למעשר ומפ' השתא דבזרעו כלה הוא קאמר:

אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין נמי אסורין. לאכול מהם עראי אפילו קודם אותו מירוח מפני אותו טבל שנתמרח כבר המעורב בהן דכיון דאין זרעו כלה חשיב בעין ובגמ' מפרש עד כמה גורנות הגידולי גידולין אסורין וכל זה מיירי דלא רבו גידוליו על עיקרו כדאיתא בסוף הנודר מן הירק:

השום כשעורה. בגמ' מפ' לה:

דבר שזרעו כלה. בקרקע כגון חטים ושעורים שהזרע נפסד בארץ:

אין זרעו כלה. מפ' לקמן כגון הלוף והשום והבצלים ואסיקנא פ' הנודר מן הירק דכי אמרינן גבי תרומה ובאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין בלא רבו גידולין על עיקרו אבל אם רבו גידוליו על עיקרו מותר דגידולי היתר מעלין את האיסור ואין חילוק בין טבל לתורה בדבר שאין זרעו כלה ובזרעו כלה הוא דאיכא חילוק דבתרומה גידולי תרומה תרומה וגבי טבל גידוליו חולין. והרמב"ם ז"ל פסק ההיא דהנודר מן הירק פי"א וכתב עליו הראב"ד ז"ל שטעה ואיני יודע במאי טעה כי דבריו ברורים שם:

טבל רובו חולין. דאם רצה לפטור עצמו בחטה א' פוטרת כל הכרי:

ספיחי שביעית אינן מצויין. שאינן נוהגין בכל שנה ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן:

והמדומע שרובו חולין. קודם שזרע ומדאורייתא בטל דביבש חד בתרי בטל:

והבכורים אינן מצויין. פירש רבנו שמשון ז"ל שאינן נוהגין אלא בשבעת המינין. ונראה לפרש דאין מצוי לטעות בהן שמצוה חביבה היא לישראל כדי להראות לפני ממ"ה הב"ה:

הפרש הקדש למ"ש. חילוק בין הקדש למ"ש:

נפדה כשער הזול. מפורש בפ' המוליך כדרך שהחנוני לוקח:

כשער שהוא עומד בו. הסאה שזרע נפדית כזול שער שעומד בו:

כשער הראשון. הסאה שזרע נפדית כזול שער הראשון דקמי זריעה:

אין לו אלא מקומו ושעתו. משנה היא בפ' שום היתומים הילכך אין משערים לפדותו אלא כשער שעומד בו:

אבל דבר שזרעו כלה. ובזמן זרען דקתני אזרעו כלה מיירי:

בסאה שזרע. ונפדין כשער שעומד בו ואתרוייהו קאי אהקדש ומ"ש כדתנן במתני':

מאה סאה העולות מתוך מאה סאה וא' של חולין. כגון מאה סאה של תרומה שנפלה לתוכן סאה א' של חולין דכולן אסורות ונתחלפו. במאה וא' אחרות של חולין:

מותרות. שלא ידע אי זהו כרי של המדומע ואי זהו כרי של חולין מתוקנין כולן מותרות אלא שצריך להעלות ולהרים מאה סאין לכהן משום גזל השבט וטעמא יליף ממתני' דתנן דאפילו מאה של תרומה וא' של חולין כולן מותרין ומתני' בלא רבו גידולין על העיקר עסקינן דומיא דסיפא כדאוקימנא לה פ' הנודר מן הירק ואפ"ה שרי, דהא זורע תרומה מדאורייתא שריא אלא דרבנן הוא דגזור וכי גזור רבנן היינו בתרומה כשהיא בחזקתה אבל כשאינה בחזקתה לא גזור וה"נ כה"ג כי גזור רבנן גבי מדומע היכא דאין החולין בחזקתן אבל היכא דחולין בחזקתן לא גזור והא איכא מאה וא' של חולין ומאה של תרומה:

תמן א"ר יוחנן סאה תרומה שעלתה מתוך מאה של חולין. בפ' סאה תרומה קאמר לה ר' יוחנן דאם נפלה סאה תרומה למאה חולין דנתבטלה ועלתה משם ונפלה לתוך חולין אחרים אפילו יהו כל שהן אינה חוזרת ונעורה ובלבד שרבו חולין עליה מותרין דס"ל דכיון דנתבטלה נתבטלה והתם מפ' דגריס במתני' אינה מדמעת כל עיקר והשתא מיבעיא ליה דהיכא דאין זרעו כלה דתנן דאפילו מאה חולין וא' של תרומה אסורין אם לקט לגנה א' דלא ידיעא ונפל לתוך מה שליקט חולין כל שהן לימא שיהו מותרין וכיון דנתבטלה קודם זריעה אח"כ כשתלש א' ונפל לתוכה חולין כל שהן ורבו חולין עליה מי הויא בטלה. ואיסורא דתנן במתני' היינו דלא יתלוש לכתחלה כדתניא בתוספתא:

כמא דר' יוסי אמר תמן טוחן ומתיר. בפ' סאה תרומה תני לה ואוקימנא לה כר' יוסי דתניא בתוספתא עלה דמתני' כי אין יכול לתלות כגון פיחתו החולין ותרומה בעינה כגון שמדדו החולין קודם שנפלה הסאה והיו ק' וחזרו ומדדם אחר שנפלו ולא מצאו אלא מאה כגון שכפשו המדה או נקרו הצרורות והתרומה קודם שנפלה מדדוה הרבה פעמים ועמדה על מדתה או כגון שהיתה מנוקה והצרורות שנטלו הן מן החולין דבודאי חולין הם דפחתו דתרומה בעינה היא ותניא בתוספתא טוחן ומתיר ושמא לאחר טחינה ימצאו ק"א ואמרינן התם דר' יוסי תני לה:

אף הכא. אשכחן דר' יוסי אמר מותר לתלוש לכתחלה א"כ גם לגבי דינא דר' יוחנן נימא שוים הן ומותר לערב בידים חולי' כל שהן תוך הסאה:

ומשני דלא דמי תמן מזה ומזה עלה בידו דכי טחין חולין ותרומה כאחת כי מותיר לבסוף אמרי' חולין הותירו:

ברם הכא כל הטבל עלה בידו. דאותה לגנה שליקט מאן לימא לן דלא הויא דתרומה דילמא דתרומה הויא דכיון דאינו כלה הוי כאלו הוא בעין: וקאמר דכי לא דמי היינו כשלא ליקט אלא לגנה א' דאימור של תרומה היא:

אבל ליקט שתיהן. מותר לערב חולין בהן דדמי להתם דשתיהן עלו בידו ומבטלן לכתחלה וה"נ כה"ג:

עד היכן. מתני' דקתני גידולי גידולין דטבל אסורין עד היכן: ומשני עד ג' גרנות אסורין והרביעית מותרת:

בתרומה. דחמירא טפי מטבל דתנן גידולי תרומה תרומה ואפילו זרעו כלה כי אין זרעו כלה עד היכן תהא אסורה: ומשני דגורן הרביעית דשריא בטבל דחשיבא זרעו כלה בתרומה אסורה והחמישי' מותרת כדתנן גידולי גידולין חולין:

מה איתי לך. שלא יהא רבו גידולין על עיקרו דבההוא רביעית הוא דשריא בטבל וחמישית בתרומה בבצלים לא מצית לאוקומה דהא רבו גידולין על עיקרו ואפילו גידולים ראשונים שרו ומוקי לה בכליסין מין קטנית:

השום עד כשעורה לדבר שזרעו כלה. כדתנן במתני' השום כשעורה ה"ק כשזרע השום של טבל או של תרומה כשהוא קטן פחות מכשעורה דמי לזרעו כלה ושרי דלא חשיב אוכל אי הוי גדול כשעורה חשיב ואסיר וכי תנן כשעורה לחומרא הוא דקתני דכשעורה הוי אינו כלה ומודי לת"ק:

כשעורה לכל דבר. פליג עליה דר' אבהו ולקולא הוא דקתני לה דשום ואפילו הוי גדול הוי זרעו כלה כמו השעורים והחטים וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה כר' יוסי בר בון שכתב דר' יהודה סבר דהשום דבר שזרעו כלה הוא:

הלכה ג

בחסיות. מפ' בפ' הנודר מן הירק אלו הן חסיות הלוף והשום והבצלים דתנן במתני' דאין זרעו כלה וקתני אע"ג דסתמן קודם שזרען הגוי נתמרח בכרי ותנן דגידולי טבל אסורין אפי' לאכול מהן עראי בדבר שאין זרעו כלה אפ"ה אוכל מהן עראי ומוקי לה בגמ' כר"ש דפ' הלוקח מן הנחתום דס"ל יש קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא הוי טבל מדאורייתא:

אוכל מהן עראי. ולא קבע דמודי ר"ש דמפריש מעשרות מהלכה כדאיתא התם ומפ' טעמא במנחות פ' ר' ישמעאל משום בעלי כיסין:

שתילי תרומה. כגון כרוב וכרישין של תרומה עצמה שעקרן כדי לחזור ולשותלן במקום אחר מרווחין כדי שיתעבו ונטמאו:

ושתלן טהרו מלטמא. שכשחברן לקרקע בטלו מתורת אוכל. והקשה ר"ש ז"ל והא אמרי' בפ"ק דשבת דגזרו על גידולי תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה גביה ואתי בה לידי תקלה והשתא דכיון דטיהרה בזריעה אכתי משהי לה גביה. ותירץ דמפסיד הרבה יותר ממה שמשתכר דחולין דמיהן יקרים הרבה יותר מן התרומה דחולין חזו לזרים ולטמאים ותרומה לא חזיא אלא לכהנים טהורים, וכל זמן שהיא טהורה ואפי' היו נותנים לו תרומה במתנה לא היה מפסיד שדהו לזורעו תרומ' דאיכא פסידא ואע"פ שנעשית טהור' אבל אם היו הגידולין חולין אזי הי' משהה התרומה כדי לזורעה:

ואסורין מלאכול. משום טומאה בפ' כל שעה פריך וכי מאחר דטהורים מלטמא אמאי אסורין מלאכול ומסיק דמעלה בעלמא כדי שלא יזרעו תרומה:

עד שיגום את האוכל. מלשון גומם מעם הארץ ופיה גמום, כלומר שיחתוך הגידולין שצמחו והגידולין שניים מותרין:

עד שיגום וישנה. מפ' בגמ' שיגום בעלין וישנה. ופסק הרמב"ם ז"ל פי"א כר' יהודה וז"ל חתך את העלין שצמחו ויצאו עלין שניים וחתכן הרי האוכל שיצא אח"כ מותר באכילה:

מעשרותיו מהלכה. מתקנתא דרבנן משום בעלי כיסין שהעשירים יתנו שדותיהם לגוים כיון דמירוח הגוי פוטר ומפקיעין המעשרות:

דר"ש היא. כלומר יפה מתפרשת אליבא דר"ש ואיתא בסוף הלוקח מן הנחתום ובפ' מאכילין:

עם הכותי. דכותיים הוי ספק מעשרי או לא והוו כמו עמי הארץ:

מותר בדמאי. ואפי' קבע דכיון דבטל בקרקע לא גזרו גבי דמאי:

אבל בודאי. העמידו דבריהם ואמרו דגידולי טבל בדבר שאין זרעו כלה באכילת קבע אסורין. והכי תניא נמי בפ' הנודר מן הירק המנכש עם הכותי בחסיות אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי:

ואין גידולי איסור מעלין אותו. הגידולין שיוצאין מן עיקר האיסור אין מבטלין את העיקר והוי טבל בעין ואודאי קאי:

שתילי תרומה. גידולי תרומה אבל לא היו תרומה עצמה:

עושה אותן תרומה. דכיון דשתלן בטלו אגב קרקע וטיהרו ויכול לעשותן תרומה:

נדחו. דכיון דתרומה מיקרו אכתי אסור לאכלן בימי טהרתו דאע"ג דמהניא זריעה לגבי טומאה עבוד רבנן מעלה דלא תהני להעלות להן טהרה גמורה להתיר אכילה ומיהו מנטמא אחרים טיהרו:

מים שנטמאו. ולא הקדישן:

משיקן ממלא מהן כלי אבן ונותנן במקוה עד שמשיק מים למים ונמצאו אלו זרועין ומחוברים למי המקוה ומבטלי אגבייהו וטיהרו כדאיתא במס' ביצה פ"ב:
ועושה אותן מי חג. דיכול להקדישן אח"כ לניסוך המים:
ואם היו מי חג מעיקרן. שהוקדשו שוב אין זריעה מועילה להקדש ובפ' כל שעה מיבעיא לן אי הוקדשו בכלי או בפה:
סוחטן ועושה אותן תרומה. דס"ל בפ' כל שעה דמשקין מיפקד פקידי ואינן חיבור לו אלא כמי שנתונין בכלי וכשנטמאה הקליפה העליונה לא נטמא המשקה והתם מפ' דדורכן פחות מכביצה לכתחילה כדאיתא התם:
חברייא אמרי. שמענו מרבותינו דר"ש בן לקיש פליג אהני מימרי דר' יוחנן:
ובעי תלמודא מה בין לקולא בין לחומרא. אי דפליג ריש לקיש מי מצי' לפרושה דפליג אדר' יוחנן אקולא דקאמר בין אחומרא דקאמר:
אין תימר לקולא ניחא. ואין תימ' דאקולא דוקא דקאמר ר' יוחנן הוא דפליג דס"ל לר"ל ואפילו לא קרא להן שם לית להו תקנה לחול עליהן שם תרומה לא מצית לאקשויי ליה ממתני': ואין תימר לחומרא קא פליג דאפי' קרא להן שם קודם מותרין נמי לתרומה והא תנן דאסורין לאכול עד שיגום את האוכל ונדחו דקאמר ר' יוחנן גבי שתילין עד שיגום הוא דקאמר אבל מכי גמם שרו ומצי לקרות עליהן שם תרומה על פירות אחרים וטעמא דפנים חדשות באו לכאן ואפילו דהוו תרומה מקודם הוי כמי שכלה זרעו אלא ודאי דאקולא הוא דפליג:
כיני מתני' וכו'. דבעינן יגום בעלין וישנה כי היכי דלהוו גידולי גידולין ופסק הרמב"ם ז"ל כר' יהודה:
הדרן עלך הזורע בס"ד

פרק י

הלכה א

בצל שנתנו לתוך העדשים. מפ' בגמ' דבבצל יבש עסקינן שיש לו קליפה יבשה שאין בה לחות ובבצל של חולין ובעדשים של תרומה עסקינן ואוקמוה הכי משום דקתני אם שלם מותר משמע דקאי אבצל דאי אעדשים ה"ל למיתני מותרות ומש"ה נמי קתני לתוך העדשים ולא קתני לתוך עדשים. ונראה דמודו נמי דכשהבצל של תרומה והעדשים של חולין דשרו דסבירא לן דכשם שהעדשים צופדות אותו שלא יבלע ה"נ צופדות אותו שלא יתן והשתא אתיא סיפא דצחנה שפיר. וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה וז"ל הדין

שוה בין שהיו עדשים של תרומה ובצל של חולין או בצל של תרומה ועדשים של חולין ובתנאי שיתן הבצל שלם בעדשים אחר בישולן או שיצאו מהם מימיהם כו' אח"כ הם כובשין ואין מניחין להטיל הבצל מכחו דבר בעדשים ולא יקבל ג"כ מכח העדשים ע"כ:

אם שלם מותר. וכדאוקימנא דהוא יבש ובקליפה קשה כעץ ושלם עם פיטמתו לתוך העדשים של תרומה ומפ' בגמ' והוא שהוציאו העדשים מימיהם כלומר שנתבשלו כבר והוציאו כחן וטעמן לחוץ דהשתא כי יהיב האי בצל צופדין אותו שלא יבלע כדאיתא בגמ':

ואם חתכו בנותן טעם. ואם חתך הבצל אז אינן צופדין אותו ובלע ומפרש בגמ' דה"ה אם ניטלה פיטמתו כדי שעושים להטיל הבצל בקדרה דמחותך מיקרי:

ושאר כל התבשיל. כגון שנתנו לתוך תבשיל של פולין או של לפתות אפילו בתנאים הנז' קים להו לרבנן דאינן צופדין אותו שלא יבלע או שלא יפלוט והוי בנותן טעם ואם נותן טעם אסור. והיינו דטעים להו כהן כדאיתא בפ' גיד הנשה. ואע"ג דקי"ל התרומה עולה בק"א ה"מ דהוי מין במינו אבל מין בשאינו מינו אע"ג דליכא אלא ששים סגי דהיינו שאינו נותן טעם. כך מפורש בפ"ב דערלה ואיתא נמי בפ' גיד הנשה:

מתיר בצחנה. פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה הוא הסרחון והביאוש כדכתיב ותעל צחנתו ודרך הבצל כשמבשלים אותו עם דבר מוסרח שמסיר זוהמתו ומתקן ריחו קצת תקון ואמר ר' יהודה דכשנתבשל בצל של תרומה בתבשיל מוסרח שמותר לאכול אותו התבשיל לפי שהוא לא נתן הבצל לתוך התבשיל לתת בו הבצל טעם אלא נתנו שם להסיר זוהמתו לפיכך אנו מקילין בו אף בנותן טעם ע"כ. ובגמ' משמע דהאי צחנה דגים קטנים דמייתי עלה מתני' דפ"ב דמעשר שני דתנן דגים שנתבשלו עם הקפלוטות כי ההיא דפרק הנודר מן המבושל דתנן הנודר מן הצחנה וכן פירש בערוך דגים קטנים כבושים וסתמן ריחן נודף כדברי הרב ז"ל ולא הטיל הבצל בהן אלא לשאוב זוהמתן והוא שלא נתערב הבצל עם הצחנה והבצל בצורתו:

תפוח שריסקו. תפוח של תרומה שריסקו שיצאו מימיו:

ונתנו לתוך עיסה. של חולין:

שעורים שנפלו. שעורים של תרומה:

מימיו מותרין. אע"פ שקלטו טעם השעורים מותרין המים דנותן טעם לפגם הוא. ואינו אלא סרחון ובפ' כל המנחות באות מצה אמרינן דחמץ נוקשא הוי:

משהוציאו עדשים מימיהן. פי' הרמב"ם ז"ל שנתבשלו כבר שהוציאו כחן קודם הטלת הבצל:

שעדשים צופדין אותו שלא יבלע. בערוך לא פירשו ונ"ל כי הוא מלשון צפד עורם על עצמם דמתרגמינן אדיק משכיתון על גרמיהון וכן העדשים מחזקים ומהדקים אותו שלא יבלע והוא כמו אבן שאינו בולע. וראיה לדברי מצאתי בפסחים פ' כל שעה דתניא התם בירושלמי ר' יוסי אומר שדה שעורים נתבקעו הרי אלו אסורות שראן בחומץ מותרות מפני שהחומץ צופדן ובגמ' דילן מייתו להך ברייתא וקתני בה מפני שהחומץ צומתן מלשו צומת הגידים אישטרגייר בל"ע ואינו מניחן להחמיץ והיינו כדפרישנא:

עד שלא הוציאו מימיהם. כיון שלא היה לחוץ מימיהם לא שלטו לא לחזקו ולא להדקו שלא יבלע ואסור:

דכוותה עדשים צופדות אותו שלא יתן. כגון שהבצל של תרומה והעדשים של חולין והיה הבצל יבש ושלם ובקליפה קשה ועדשים הוציאו מימיהם העדשים מותרות דכי היכי דאמרינן מי העדשים פועלים שלא יבלע כך פועלים בו שלא יפלוט ע"כ לשון ר' אבא בר ממל: ומיבעיא להו בגמ' היכי מיתפרשא מתני' דאיצטריך ליה למימר הכי לימא דמתני' בהכי עסקינן בבצל של תרומה דומיא דסיפא דצחנה דההיא הבצל של תרומה דצחנה דגים הוא ואין בדגים תרומה ולהכי קאמר היך עבידא:

ומשני רישא בבצל של חולין הוא לתוך עדשים של תרומה. דאע"ג דרוב מה שבקדרה עדשים דהוא צד האיסור אפ"ה קים להו דלא בלע:

אבל בצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין לא בדא. אינו שנוי בזאת המשנה ומש"ה איצטריך ר' אבא בר ממל ללומדו מטעם דכוותה וכו' ומה שהכריח לר' אבא בר ממל לפרש כן משנתנו היינו משום דקתני מותר ולא קתני מותרות וכדפרישנא במתני':

ביבש. הוא דאמרינן דצופדין אותו שלא יבלע ושלא יפלוט:

אבל בלח. אין ריחו וטעמו חזק כל כך ואין צופדין אותו:

בקפלוט. פי' בערוך כרישין שיש להן ראש שמן קפלוט בלשון יון קורין לראש קיפאלי:

פיטמתו. כמו חוטין דקין שיש בראש הבצל וכן השרשים שבהם יונקין לחלוחית הקרקע וכשנטל אותן החוטין הרי הוא כמחותך:

שנים ושלשה קטנים. שהיו רכים וכן פי' הרמב"ם ז"ל ומצאתי נוסחא דלא גריס אלא היו שנים שלשה כמחותכין הן כלומר דכשהן שנים אין כח בעדשים לצופדן:

כשאין בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם. דהשתא אותה קליפה חוצצת בין העדשים לבצל שלא יפלוט טעמו לתוכן דהוי טעמו אגור לתוכו:

אבל אם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם. אין כאן דבר חוצץ ופולט ואסור. ונמצאו כללי השמועה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' ט"ו וז"ל כבר ביארנו שאם נתערב מין

בשאינו מינו בנותן טעם לפיכך בצל מחותך שנתבשל עם התבשיל אם הבצל של תרומה והתבשיל חולין ויש בו טעם הרי התבשיל אסור לזרים ואם הבצל חולין והתבשיל תרומה ונמצא טעם התבשיל בבצל הרי הבצל אסור עדשים שנתבשלו ואח"כ השליך לתוכן בצל יבש אם היה שלם הרי זה מותר ואם היה מחותך בנותן טעם ואם בישל הבצל עם העדשים בין שלם בין מחותך משערין אותו בנותן טעם. ושאר כל התבשיל בין שהשליך הבצל אחר שנתבשל בין שבישלו עם התבשיל בין שלם בין מחותך משערין אותו בנותן טעם. ומפני מה בצל שלם לתוך עדשים אין משערין אותו בנותן טעם לפי שאינו שואב מהן שהרי הוא שלם ולא פולט לתוכן שכבר נתבשלו ואם היו בצלים דקים הרי הן כמחותך וכן אם ניטלה פיטמתו וקליפתו החיצונה שניטלה או שלא היתה קשה ויבשה או שהיה לח הרי הוא כמחותך. והקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך בנותן טעם ע"כ. וכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת:

תמן תנינן. פ' שני דמעשר שני:

דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מ"ש והשביחו. הדגים, כגון דדגים היו שוים שני דינרים וקפלוטות של מ"ש דינר והשביח התבשיל ועמד על ד' דינרין אותו דינר הנוסף מחלקין אותו לפי חשבון ואמרינן דשני שלישי דינר השביחו הדגים ושליש דינר השביחו הקפלוטות ואם בא לאכלן חוץ לחומה פודה התבשיל בדינר ושליש דינר אלמא דדגים וקפלוטות משבחי דלא כר' יהודה וה"ה בצל ודגים דמשבחי:

ר' אבהו בש"ר יוחנן. בפ' גיד הנשה מייתי לה ופי' רש"י ז"ל משערין אותו כאלו האיסור בצל או קפלוט ואילו היה נותן טעם באיסור הזה אוסרו ובאיסורין דלא מצי למטעמינהו קאמר כגון מין ומינו ע"כ אלמא דבצל וקפלוט לתת טעם נותנין אותן ולא לשאוב הזוהמא:

בבצל של הקדש ושל ע"ז. כלומר ר' יהודה פשיטא דלא פליג בנתינת טעם של הבצל אלא דמקל גבי תרומה אבל גבי הקדש וע"ז דחמירי דאיסורן שוה בכל פשיטא דחוששין לטעמן:

ר' יוסי מתיר. דלא חשיב ליה חימוץ:

תמן אין תבשילו תבשיל ברור. דבפ' כירה שרי גבי שבת בישול דחמי חמה דבישולו אינו ברור דתנן ולא יפקעינה בסודרין ור' יוסי מתיר. איתא להך סוגיא התם:

כל נותני טעם בין לשבח בין לפגם. הך ברייתא מיתנייא בפ' בתרא דע"ז בגמ' דילן:

בהשביח ולבסוף פגם. כגון חומץ אסור או של תרומה שנפל לתוך גריסין של חולין שהשביחן ולבסוף הרתיחן דפגים להו כדאיתא התם. אבל פגם מעיקרא דברי הכל מותר והכי ס"ל לעולא:

ר' יוחנן אמר לא שניא. בפ' בתרא דע"ז מסקינן דר' יוחנן ה"ק בפגם מעיקרא דוקא מחלוקת אבל השביח ולבסוף פגם דברי הכל אסור וכדאיתא התם:

הדא מתני' מה היא. דמתני' פגם מעיקרא היא:

הלכה ב

הרודה פת חמה. של חטים או של שעורים מן התנור ובגמ' מפרש דבצוננת נמי פליגי ואפילו בחבית מגופה. וחמה דנקט בגמ' מפ' לה:

על פי חבית. בגמ' מפ' אף בחבית מגופה וכ"ש בחבית פתוחה:

ר' מאיר אוסר. בגמ' מפרש טעמא:

שאין בה טעם כמון. פי' רש"י ז"ל בפ' בתרא דע"ז ואי משום דהוסק לא איכפת לן דתרומה אין איסורה איסור הנייה ובפ' כלל גדול זוטא אמרי' דהניית תרומה מותרת לזרים:

על פי חבית מגופה. שהיתה החבית מגופה מי ס"ל לר"מ דשואבת שם וכגון שלא היה הפסק בין הככר למגופה וכגון שהמגופה אינה שקועה והיא מלאה יין דנוגע למגופה ולא סברי הכא כמו שפירשו בגמ' דילן משום ריחא דהא בסיפא מוכחא דריחא לאו מילתא היא אלא משום בליעת זיעה נגעו בה:

יגיד עליו רעו. כדמפ' ואזיל:

כי הדא דתנינן תמן. פ"ג דמס' מכשירין והכי תנן התם חבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו כל שישאבו בכי יותן באלו משקין אמרו במים וביין ובחומץ וקתני בתר הכי הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין ר"מ מטמא ור' יהודה מטהר ר' יוסי מטהר בשל חטים ומטמא בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות ע"כ. וה"פ ושאבו ונתלחלחו הפירות ומשקה טופח עליהן הרודה פת חמה שנילושה במי פירות ולא הוכשרה במים ופליגי השתא אם הוכשרה ביין של חבית או לא א"נ ביין טמא ופליגי אם נטמאת כאילו נגעה ביין טמא או לא. ואזיל ר' מאיר לטעמיה ור' יהודה לטעמיה ור' יוסי לטעמיה וכיון דתני לה בהדי הדדי משמע דמיין להדדי וכי היכא דרישא בצוננת סיפא נמי בצוננת. וכי היכי דרישא מיירי דנוגעין הפירות בחבית ודופני החבית מפסיקי ומחמת זיעת המשקין שואבות הפירות ה"נ הכא והיינו חבית מגופה אפילו בצוננת דהא חבית דלעיל מינה בצוננת קאי:

מילתיה אמרה וכו'. דאי לא מאי אשמעינן ר' מנא הא ר' יוסי נמי ה"ק:
וההבל כובש. כובש ריח היין שלא יעלה ששורפו ומשום חידושא לר"מ נקט לה:
אמר ריש לקיש מים עושין פירות ומשקין אין עושין פירות. מפ' למתני' דמס' מכשירין דתנן דמים ויין וחומץ מכשירין כשהחבית נתונה לתוך הפירות וחלב ודבש ושמן לא ומפ' דר' יהודה דפליג. אריש נמי קא פליג את"ק וגבי יין דדוקא כי מליאה מים ונתונה לתוך הפירות מודי ליה אבל משקין אחרים אין עושין וכו' דקסבר דמשקין ואפי' יין וחומץ שוים הם לחלב וכו' דאינן עושין פירות ואין זיעתן זיעה דליתחשיב זיעתן כמותן ושייכא כהא דאסיקנא דפליגי נמי בצונן כמו בחמין:
ופריך א"כ לא צורכא דא אלא כר' יהודה. לא תתישב מימרא דריש לקיש אלא כר' יהודה דהא פרישנא לעיל דבבי דמתני' דמיין להדדי ומרישא שמעינן לסיפא דבצונן נמי מיירי וא"כ ר' יהודה דפליג אסיפא דמטהר ס"ל דאין כאן זיעה כלל ואפי' רישא נמי ובודאי דאפי' כשהיין נוגע במגופה נמי פליג דהא אוכחינן דכי היכי דהתם בעינן שיהו המשקין נוגעין בחביות כדי שיזובו לתוך החבית שמליאה פירות כן הכא בעי' שהככר נוגע במגופה ואי היין רחוק מהמגופה מאי קא מדמי אלא בסמוך ונוגע במגופה עסקינן ופליג אסיפא וארישא ומש"ה אמרינן דפליגי נמי בצונן ופלוגתייהו הוי אי מזיע היין או לא וא"כ טעמא דר"י היינו משום דס"ל דיין אינו עושה פירות והכי ריש לקיש אמרה למלתיה [?(א) בפ' בתרא דע"ז]:
ומשני אלא ריש לקיש. אלא אי איתמר הכי איתמר ופי' הוא דקא מפרש וה"ק לר"מ נמי אינן אסורין. והחילוק הוא ר"מ סבר מים עושין פירות וחסרין ומכשירין דגוף המים נבלע בפירות של תוך החבית או של חוץ לחבית ומשקין אחרים דהיינו היין והחומץ אע"ג דאינן חסרים מ"מ עושין פירות כלומר זיעתן זיעה היא ותולדת משקה היא ומכשירין ור' יהודה סבר כי היכי דמודיתו לי דאינן חסרים ה"נ אין עושין פירות כל עיקר כלומר וזיעתן לא חשיבא ומש"ה ביין וחומץ שרי בתרומה ומטהר בהכשר:
חמיטתנו. לחם דק ובלע"ז פונצ"א ובריש טבול יום האופה חמיטה עד שלא קרמו פניה בתנור:
קבוטין של מוריוס. שם כלי מורייס. שמנונית היוצא מן הדגים שכבושין במלח שני חלקים דגים וחלק א' מלח. והיו טועמין בה טעם מורייס דהיה הכלי מזיע:
דלא כר' יהודה. דס"ל דאין שום משקה עושה פרי:
מהלימין היו. מלשון הילמי דפ' שמונה שרצים ומפ' התם דהיינו מי מלח אלא כל שנותנין בתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח אינה שוקעת זו היא הילמי והן היו מטבלין

החמיטה בהילמי שהיו עושים וכח המלח שואב המורייס. אבל לעולם אין שום משקה עושה פרי:

ואין אסור משום גזל. דכיון שהיו שואבין המורייס מכח ההילמי גזלנין היו ומעבירין על דעתו של בעל הבית: ומשני נוטלין היו רשות מבעל הבית, ע"כ פירשתי סוגיא זו כפי הנראה לעניות דעתי דהכי ס"ל למערבאי הכא אבל בגמ' דילן סברי דטעמא דמתני' משום ריחא ומתני' דכמון פליגי בה מר סבר דהוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ומר סבר דלעולם מילתא היא ושאני הכא דמיקלא קלי איסורא ומתני' דהרודה פת חמה הכי מיפרשא בפ' בתרא דע"ז והכי איתא התם אמר רבה בר בר חנה בפת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסורה בפת צוננת וחבית מגופה דברי הכל מותרת לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית מגופה ובפת צוננת וחבית פתוחה:

חטים מלמעלן ושעורין מלמטן. פת של חטים ע"ג פת שעורים והשעורים סמוכים על פי חבית של תרומה:

מהו לצלות. בגמרא דילן בפרק כיצד צולין הסכימו דאין פלוגתא דרב ולוי אלא בדיעבד ולא לכתחילה דמודי לוי בלכתחילה. וכן פי' הרי"ף ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל פט"ו דמאכלות אסורות:

רב ירמיה בשם רב אמר אסור. מפרש בפ' כיצד צולין דאפילו בשר שחוטה שמן עם בשר נבלה כחוש אסר רב בתנור א' בשני שפודים והטעם שהריח של השמן נכנס בכחוש ומפטמו וחוזר זה ומוציא וכ"ש שחוטה כחושה ונבל' שמנה:

ושמואל בשם לוי. אמר מותר מפ' התם דאפילו בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבלה שמן מותר דאע"ג דנבלה ריחה נודף ומפטמת השחוטה אפ"ה שרי דריחא לא מילתא היא:

מפני התערובות. תערובת גופין כדמוכחא סיפא דקתני בה ואפילו גדי וטלה שלא יתערבו זה בזה דלא מיתערבי דגדי אין אליתו קריבה ופסח טלה אליתו קריבה. כדמוכחא עובדא דר' יהודה בן בתירא וכשצולהו בלילה אין לו אליה שהרי קרבה ביום שנשחט: וטעמא דאפילו גדי וטלה זימנין דלאו אדעתייהו ומיחלפי ונמצא פסח נאכל שלא למנוייו:

שלא מפני התערובת לא. ולא חיישינן אריחא אי הוה קים לן דאין מתערבין. ובגמ' דילן אקשו מינה לרב ודחיקו אנפשייהו לתרוצה. לענין הלכה פסק רש"י ז"ל פ' כיצד צולין כלוי. וכן רי"ף ז"ל פ' גיד הנשה וכן הרמב"ם ז"ל סוף פט"ו דמאכלות אסורות:

מי צתרי. שפוד א' של בשר שטבלו אותה במיץ סיאה של תרומה וצלו בצדו שפוד אחר של בשר צלי:

רב אמר אסור. דאע"ג דאמרינן פ' כיצד מברכין דזיעת פירות לא חשיבא ואין כאן אלא ריח אפ"ה אסור כדעתיה. ואשמעינן דאפילו גבי תרומה דלאו שאינו שוה בכל הוא פליגי:

שמואל אמר מותר. דזיעה בעלמא הוא ולא חשיב משקה תרומה:

בחרותא. מין תבשיל:

הלכה ג

תלתן שנפלה. תלתן של תרומה שנפלה לתוך בור של יין של חולין אע"ג דטעם עצו ופריו שוה אין העץ מצטרף עם הפרי לאסור יין של חולין לפי שאין העץ קדוש בתרומה ובמ"ש אלא דוקא הזרע הוא דמשערונן:

ליתן טעם. בששים דמין בשאינו מינו הוא:

אבל שביעית וכלאי הכרם. אף העץ אסור דכלאי הכרם אפילו הקשין אסורין והעץ של תלתן נותן טעם לשבח ולגבי שביעית מיירי כדמסיק בפ' הפיגם בקדושת שביעית לביעור והיינו ביעור דאיסורא שעבר זמן ביעור דהיתירא ויש קדושת שביעית במאכל בהמה דבעי ביעור ואוסר בנותן טעם כדאיתא התם:

מי שהיו לו חבילי תלתן. בגמ' מפ' כמה שיעור חבילה:

ידלקו. כדמפ' בפ' בתרא דכלאים דדין כלאי הכרם בשריפה דכתיב פן תקדש תוקד אש. ומפ' בפ' בתרא דערלה דפליגי ר"מ ורבנן בהא אי חבילין הוי דבר שבמנין ואיסורי הנייה ובטלי בא' ומאתים:

היו לו חבילי תלתן של טבל. מפ' הכא בגמ' כלישנא קמא דאביי בפ' ביצה דמפ' טעמיה דמתני' דקטנית דברי הכל איסורייתא טבלא חבילי' דשיבלים דאין גידוליהן לכך אין גרנן אלא במירוח בכרי אבל קטנית יש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדירתן לפיכך הכנסתן בחבילות זהו גרנן. תלתן מין קטנית ומעט נותנין בקדירה כדי ליתן טעם כדאיתא לקמן פ' בתרא:

כותש. זהו דרך דישתן:

ומחשב. מאומד כמה זרע יש בהן:

ואין מפריש על העץ. אין צריך להפריש על הקשין. ומפ' התם דאע"ג דטעם עצו ופריו שוה לא חייבו חכמים את עצו במעשרות:

ואם הפריש. וקרא שם קודם כתישה:

ואתן את הזרע. ולא העץ דכיון דקרא שם זכה בה כהן הילכך נותן את העץ עם הזרע:
ואין עץ פוגם וחוזר ופוגם. ואמאי בשביעית ובכלאי הכרם והקדש בעינן בנותן טעם. אפילו בעץ:
מתני' כמ"ד נותן טעם לפגם אסור. בתמיה דהא לא קיי"ל הכי:
ומשני אפילו כמ"ד נותן טעם לפגם מותר. מודי הכא דאסור דעץ תלתן משביח הוא:
עשרים וחמשה זירין. קלחים ובחבילה דאית בה שיעורא כי האי מניינא הוא דקאסר ר"מ. וגבי חבילה דמס' סוכה מפרשינן לה נמי הכי:
וארבעה מינהון מיטה. דאע"ג דאית בה כ"ה קלחים בעינן שיהיו גדולים כ"כ דד' חבילין עושין בהן מיטה ובהני חבילין דאית בהו האי שיעורא הוא דס"ל לר"מ דאינן בטלין אפילו באלפא והתם נמי איתא להך:
עד שהם בחבילות הן נטבלות. דקרי להו תנא טבל בחבילין ואסור לאכול מהן עראי:
מעתה ואפילו שבלים. כלומר נימא דמתני' גבי שבלים דתבואה נמי מחייבא כי הכניסן למוללן במלילות והויא מתניתין דלא כר' יוסי בר יהודה דפ"ק דביצה:
ומשני אין מכנסן לכך. לא דמו לקטנית אין דרך השבלים להכניסן לכך דרובן לדישה ואין גרנן אלא במירוח:
ופריך והלא חבילות מכנסן לכך. דאפילו שבלים דרך בני אדם להכניסן למללן לקלוות:
ומשני אין גידוליהן לכך ואלו מכנסן וכו'. כלומר חבילי שבלים אין גידוליהן אלא למירוח הילכך מי שחשב להכניס שבלין לביתו ואפילו לעשותן מלילות בטלה דעתו אבל הכא גידוליהן לכך להניחן תוך נרתיקן כדי לתת טעם בקדרה דהא חשיבי ויש בהם טעם כמו הפרי וכיון דגידוליהן לכך מועיל כוונתו דמכנסם דבעינן כוונתו והכנה לכוונתו ובפ"ק דביצה איכא נמי לישנא אחרינא לאביי ומוקי למתני' במעשר שהקדימו בשבלים וכאבא אלעזר בן גומל וכו' כדאיתא התם ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג דתרומות כלישנא בתרא דאביי עיין עליו:

הלכה ד

זיתי חולין שכבשן. דרך זיתים לכבשן במים ומלח:
פצועי חולין עם פצועי תרומה וכו'. כלומר כשאני בא לאסור זיתי חולין שנכבשו עם זיתי תרומה דוקא אם היו הזיתים של חולין פצועין דבולעין כדאיתא בגמ' עם פצועין דתרומה ולא מיבעיא אם זיתי תרומה פצועין אלא אפילו כבשן עם זיתי תרומה שלימים נמי אסירי ולא מיבעיא עם זיתים אלא אפילו כבשן לזיתים דחולין שלימים במים שנכבשו בהם זיתי תרומה אסורין. ואע"ג דמי כבש זיתים אין בהם טעם לשבח דמוחל זיתים מתערב

בהן והוא מר אלא שמתבטל מראיתו מחמת המלח מ"מ אוסר. ובגמרא מפרש טעמא ומוקי לה כר"ש:

שלימי חולין. זיתים קשים וחלקים שלא פעלו בהן מי הכבישה:

אבל שלימי חולין עם זיתי תרומה פצועין. אין בולעין מהן וכ"ש שלימי חולין עם שלימי תרומה דשרו. וכן כ' הרמב"ם ז"ל ובגמרא מפרש דהיינו כשכבשן באחת אבל זה אחר זה אפילו שלימין בשלימין אסירי והוא דהוו שלימין חולין לבסוף. וטעמא דכיון דשלימין בולעין ופולטין שלימין בתראי כי בלעי ברישא איסור בלעי:

פצועין בולעין ופולטין וחוזרין ובולעין. בולעין ומשו"ה פצועי חולין אסירי דבלעי מן התרומה ופולטין דאי אין פולטין אמאי אסירי זיתי חולין נימא דבולעין כולן המלח של הכבש ואין פולטין. וחוזרין ובולעין ומשו"ה אסירי זיתי חולין דחזרו ובלעו מן פליטת התרומה שלימין בולעין ופולטין ושוב אינן בולעין. דהא חזינן אפילו שלימים הם דבלעי טעם המלח ופלטי דאי לא פלטי פצועי חולין עם שלימי תרומה אמאי אסירי אלא דפלטי ובלעי פצועי חולין מן פליטתן. וטעמא דסיפא היינו דכשפולטין שוב אינן בולעין. ומשו"ה לא בלעו שלימי חולין מפצועי תרומה אע"ג דפלטי פצועי תרומה ובלעי מפליטת חולין שלימי חולין פלטי ולא בלעי:

לא לשבח ולא לפגם אסור. כדפרישנא במתני' דמי כבש אין בהם טעם לשבח: מתני' דר"ש כדמפ' ואזיל:

דר"ש אמר נותן טעם לפגם אסור. בתמיה שהמקשה נשתבש בדבריו וסבר דמתני' ר"ש היא דאמר גותן טעם לפגם אסור ולכך הקשה וכי עלה על דעתך דר"ש סבר נותן טעם לפגם אסור והא איפכא שמעינן ליה לעיל: ומשני דה"ק כהדא מתני' דלקמן דקתני ר"ש אומר כרוב של שקיא של בית השלחין שמשקין אותו כל שעה וטעמו יפה שהוא רך ונכבש או נשלק עם כרוב של תרומה של בעל שאין טעמו כ"כ טוב אסור הכרוב של שקיא מפני שהוא בולע. ומפ' לקמן דשל שקיא בולע משל בעל אלמא דשל תרומה הוא דגריע ואפ"ה אסור: דג טהור תפל בלע מדג טמא מליח:

הלכה ה

ה"ג בכל הספרים דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זין ביהודה שהן חמש סלעים בגליל. ונ"ל דלאיסורא קתני לה וה"פ כל גרב ששיערו וכו' ונפל בו דג שמשקלו י' זין מספיק לאסור הגרב וה"ק כשכבש הדג טמא עם דגים טהורים שמלא הגרב כן ונתערב בהן איסור ובאינו מכירו מיירי דאינו יכול לסלקו ובשלם דהוי האיסור משום בריה והוא קטן דאין ראוי להתכבד בו לפני האורחין

והכי איתא בת"כ בהדיא דגבי תערובת קתני לה דתניא התם ושקץ יהיו לכם לאסור את עירוביהן וכמה יהא בו ויהא אסור משקל עשרה זין ביהודה שהן חמש סלעים בגליל בגרב שהוא מחזיק סאתים ע"כ:

גרב. חבית כמו הלין גרבייא דכותחא:

גרב שהוא מחזיק סאתים. מפ' בגמ' דמשקל סאתים תשעין ושש ליטרין: עשרה זין ביהודה: ואית דגרסי זוז והכל עולה לטעם א' דעשרה זוז שני סלעים וחצי דזוז הוי דינר והוו חמש סלעים בגליל דמשקל של יהודה הוי כפלים בשל גליל כדאמרינן בכתובות פ' אע"פ. ואם הדג הטמא משקלו עשרה זוז דהיינו עשרה דרהם דמאה דרהם לליטרא במלכות טורקיאה הוו עשרה דרהם בתשעים ושש ליטרין אחת בתתק"ס דהא צ"ו ליטרין תשע אלפים ושש מאות דרהם נמצא לדג טמא שמשקלו עשרה דרהם יש לכל דרהם ודרהם עם דרהם האיסור תתק"ס דרהם ואסור עד שיהו יותר דהא עשר פעמים תתק"ס תשעת אלפים ושש מאות ואיכא לעיוני דהא גרב זה אינו מחזיק אלא תשעת אלפים ושש מאות ומשום דהאיסור בתוך מנין התתק"ס אסור אבל אי הוי תתק"ס והוא משמע דשרי. ונראה דוקא משום דאינו ראוי להתכבד אבל בראוי להתכבד ואפילו בחתיכה הראויה להתכבד בהדיא קתני בתוספתא דאפילו באלף לא בטלה וכן שור הנסקל שנתערב אפילו ברבוא כולן ימותו, וקשה דתני בפ' גיד הנשה דגיד שנתערב אינו בטל ותני ליה בהדי חתיכה הראוייה להתכבד ובחתיכה קתני בתוספתא דמכילתין דאפילו הן אלף כולן אסורין ומפ' טעמא התם משום דהוי בריה שיש בה חיות וא"כ דג טמא נמי אפילו באלף ליתסר. ונראה בעיני דהאי תנא סבר דשאני בריה טמאה דמים מן בריה טמאה דיבשה דבריה טמאה דמים הותרה מכללה דהא בריות דכלים או דבורות שיחין ומערות. אע"ג דלית בהו סנפיר וקשקשת שרו וכיון דהותרה מכללה קילא ועוד דנברא מטהור דחזי לאכילה דהיינו מים דאקילו בהו רבנן בתתק"ס אבל גיד הנשה לא אשכחן דהותר מכללו דאפילו בעולה איכא מ"ד דחולצו לתפוח כדאיתא התם ומשו"ה איצטריך קרא דשקץ יהיו לאסור עירוביהן דכיון דהותר מכללו הוה אמינא נתערבו ואינן ניכרין שרו קמ"ל והיינו טעמא ומש"ה אחמירו ביה ואתא ר' בון והורה במקום ששמו עכברא שנתערב דג טמא עם דגים טהורים ואסרן ואפילו באלף ואשכחן הוראה לאיסור כדאיתא בפ"ק דכתובות ולא רצה להקל אלא ששוין בריה טמאה דמים לבריה טמאה דיבשה וכן דעת הרמב"ם לפסוק כר' בון ולא פסק המשנה הזו בהלכותיו:

דג טמא צירו אסור. ולא דמי לציר חגבים טמאים. בת"כ ילפינן לה מדכתיב שקץ תשקצום לאסור צירן ורוטבן והיינו הזיעה היוצאה מהן דחשיבא לאסור וכיון דציר דגים

טמאים בעיניה אסור מן התורה כשנתערב ציר טמא בציר דגים טהורים פליגי ר' יהודה ור' יוסי עד כמה יהא אוסר ור' יהודה סבר רביעית לסאתים:

רביעית לסאתים. מפ' בגמ' דהוא קרוב למאתים ואיתא נמי בפ' כל הבשר דגרסינן התם א"ר יוסי בר חנינא לא כל השיעורין שוין שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים דתנן דג טמא צירו אסור ר' יהודה אומר רביעית בסאתים. ופירש"י ז"ל רביעית של ציר טמא אוסר סאתים של ציר טהור וסאתים הוו להו מאתים רביעית נמי תמני דהא קב ד' לוגין ולוג ד' רביעיות שש עשרה לקב וסאה ששה קבין לשלשת קבין מ"ח רביעיות וכן ד' פעמים הרי קצ"ב ואסור אלא דצריך תוספת להיתירא על שיעור קצ"ב ונקט מאתים דהוי יתר ממאה וצ':

ור' יוסי סבר. דאינו אוסר אלא חלק א' מציר תוך י"ו כגון לוג ציר טמא תוך י"ו לוגין דהיתירא אבל יותר מי"ו דהיתירא שרי ובטל. ע"כ פירשתי לפי עניות דעתי. ודינא קמא דמתני' מושך עד בגליל. ודקתני דג טמא צירו אסור הייגו בבא אחריתי ופלוגתא דר' יהודה ור' יוסי בתערובת ציר בציר וכדפרישנא. ומדברי הראב"ד ז"ל בת"כ משמע דמושך הדין הראשון עד צירו אסור וסובר דהדין הראשון בנתערב ציר בציר נמי איירי וכ' נמי דר' יהודה לא פליג ומושך הלשון כן דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שמחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זין ביהודה שהן חמש סלעים בגליל דג טמא, צירו אסור ר' יהודה וכו'. וז"ל שם לאסור עירוביהן פי' שלא תאמר כשאסרנו הציר ה"מ בפ"ע אבל אם נתערבו טמאים עם הטהורים ונמלאו יחד לא יהא הציר שלהם אוסר את הטהורים לכך נאמר ושקץ יהיו לכם בהוייתם יהו. וא"ת הרי אמרנו למעלה הם פרט לשאין בהם נותן טעם אלמא כשאסרנו צירן ורטבן אפי' ע"י תערובת אסרנו ואיכא למימר לרוטבן הוא דאתא אבל ציר דזיעה בעלמא הוא אימא ניבטול בכל דהוא קמ"ל. א"נ איכא למימר חד לאסור ציר לציר וחד לאסור ציר לדגים וציר. כמה יהא בו ויהא אוסר משקל עשרה זין ביהודה שהם חמש סלעים בגליל. זין גרסינן ול"ג זוז. והכי איתא בירושלמי ובמשנת תרומות. ומפ' לה בגמ' תרומות ירושלמי כמה סאתא עבדא כ"ד לוגין כמה לוגא עבדא תרתין ליטרין כמה ליטרא עבדא מאה זינין נמצא כל זין וזין א' מתשע מאות וששים. פי' נמצאו עשרה זינין לסאתים א' מן תתק"ס והזין משקל ידוע הוא אצלם בענין טרטא ואוזיא. סדר הלשון כך הוא שנוי במשנת תרומות דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זין ביהודה שהן חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור, וכאן אינו שנוי כסדר הזה ואין הלשון מכוון כלשון המשנה לפי ששנה כאן דג טמא סמוך לכל גרב שמחזיק סאתים ומשמע שהגרב מחזיק סאתים יהיה דג

טמא ואינו אלא דג טהור ותערובת דג טמא שבו הוא משקל עשרה זין לפיכך זה הלשון השנוי כאן צריך לדחוק אותו ולומר דהאי דג טמא דהפא אירשא קאי אמשקל עשרה זין. ר' יהודה אומר רביעית לסאתים פי' רביעית לוג והוא קרוב למאתים שהוא א' ממאה וצ"ב ולפי מה שאמרו בתוספתא דתרומות נר' דר' יהודה לא פליג את"ק אלא פרושי קא מפ' דקתני בתוספתא א"ר שמעון בן מנסיא אין לך גרב שמחזיק סאתים שיש בו משקל עשרה זין ביהודה שהן חמש סלעי' בגליל דג טמא שאין בו רביעי' אלמא ר' יהודה פרושי קא מפרש מה טעם עשרה זין של דג טמא אוסרין גרב שמחזיק סאתים דג טהור וציר טהור מפני שהוא פולט רביעית ציר טמא לסאתים וס"ל דציר טמא אוסר כשיעור קרוב למאתים ע"כ. והרב ז"ל משום דקשי' ליה היכי שרו בריה ומבטלין אותה פי' בעירוב ציר קמיירי וקאמר דר' יהודה מפרש לת"ק ואינו מחוור דציר דגים טמאים לקמן יליף לה בת"כ מקרא דשקץ תשקצו והשתא דריש קרא דיהיו. ועוד השתא דריש עירוביהן. ועוד מה שפי' דר' יהודה מפ' לת"ק קשה, היכי מפרשי בגמ' דלת"ק עולה החשבון לתתק"ס ובר' יהודה פירשו שהוא קרוב למאתים. ועוד מה שהמשיך הלשון עד צירו אסור ק"ו הלא בגמ' חולין א"ר יוסי בר חנינא לא כל השיעורין שוין שהרי ציר שיעורו קרוב למאתים דתנן דג טמא צירו אסור וכו' ואם איתא היכי אתחילו מהתם לשון המשנה לא הוה לי' למימר אלא דתנן ר' יהודה אומר רביעית בסאתים אלא ודאי דמהתם מתחיל דינא דציר ורישא בעירוב גופו של דג מיירי וכדפרישנא ועוד דברייתא דת"כ סייעתא לדידי דקתני בגרב שהוא מחזיק סאתים בסיפא והדר קתני דג טמא צירו אסור לאשמועי' דאינו סמוך וכבר ראה הרב ז"ל זה וכמו שאתה רואה והתירוצים שתירץ הרב ז"ל כולם דחוקים והנכון כמו שכתבתי. והשתא אסיקנא למתני' אליבא דהילכתא. ושלשה דינין הן חתיכת דג טמא שראוי' להתכבד שנתערבה בחתיכות אפי' באלף לא בטלה והיינו מתני' דגיד הנשה. נתערב דג טמא עם דגים טהורים והדג טמא הוא קטן שמשקלו עשרה דרהם אחד מתתק"ס לדעת בעלי התלמוד משום דהותר מכללה, ולר' בון שיעורא לאו דוקא ואפי' באלף אסיר ושוין נינהו. וציר דגים טמאים בציר דגים טהורים שיעורו קרוב למאתים לר' יהודה ולר' יוסי א' מי"ו. והיה נראה לומר דהלכה כר' יוסי דקי"ל הלכה כר' יוסי מחברו ונקט ר' יוסי בר חנינא כר' יהודה משום דבעי לאקשויי עליה מדר' יהודה אדר' יהודה. דפריך והא"ר יהודה דמין במינו לא בטיל ומשני שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. כלומר ואיצטריך קרא לרבויי לאיסורא דגבי שאר איסורין זיעה לא חשיב כדאיתא בפ' העור והרוטב וכי אמר ר' יהודה מין במינו לא בטיל ומשני היינו כגון חלב בחלב וחלב בחלב דאינהו גופייהו אסירי וחמירי וחשיבי הלכך מסתיין לאוסרו עד מאתים.

והיינו טעמא דר' יוסי דמקל בו טפי משאר איסורין. והרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו דהלכות מאכלות אסורות פסק כר' יהודה ואפשר הטעם מדנקיט ר' יוסי בר חנינא בפשיטות ציר שיעורו קרוב למאתים ולא קאמר לר' יהודה שיעורו וכו' משמע דהכי קים ליה לר' יוסי בר חנינא:

לא פסלו את צירן. ומותר באכילה כדקתני טעמא העיד ר' צדוק וכו' וטהור דקאמר מותר באכילה ובת"כ קתני טעמא דתניא התם גבי חגבים טמאים שקץ הוא פרט לעירוביו מכאן אמרו חכמים חגבי' טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים לא פסלו את צירן העיד ר' צדוק וכו'. וה"פ דמדאורייתא עירוביהם שרו וכ"ש צירן דכתיב הוא ומשמע מיעוטא כדדרשינן בי"ט הוא ולא מכשיריו דדוקא גבי דגים טמאים רבי רחמנא עירוביהן וצירן אבל גבי חגבים עירוביהן שרו וכ"ש צירן ומדרבנן עירוביהן אסירי אבל צירן אפילו מדרבנן שרי ומייתי ראיה מעדות ר' צדוק. א"נ דר' צדוק פליג ארבנן דסבר דציר חגבים טמאים בעיניה ובלי תערובת שרי וכ"ש נתערב ציר בציר שרי אפילו מדרבנן דמסתיין דלגזרו רבנן בעירוב גופן אבל צירן לא ושרו ואפי' בעיניה והכי משמע לשון משנת עדויות. והרמב"ם ז"ל פסק כר' צדוק פ' ג' דמאכלות שכ' הכובש דגים טמאים צירן אסור אבל ציר חגבים טמאים מותר מפני שאין בהן לחלוחית ע"כ. והטעם מפני שכתוב עדותו בעדויות שקרוייה בחירתא. והראב"ד ז"ל חולק עליו דסבר דלשון הגמ' שפירשו מהו טהור מלהכשיר חולק לומר שאין פי' טהור מותר באכילה ואינו כן כיון דדרשי' הוא למיעוטא פרט לעירובו ורבנן לתת טעם למשנתנו קצרו המדה ולא רצו להתיר כשהוא בעיניה, ומדרבנן. ור' צדוק לא רצה לקצר כל כך מכריע הוא ושומעין לו ולשון הגמ' לאו למעוטי היתירא קא אתי אלא למעוטי כשהוא טמא דאינה בטלה טומאתו וכמו שיתבאר שם. ובפ"ק דבכורות אשכחן דאיכא תנא דסבר דדבש דבורים שרי אע"ג דמתמצות מגופן ושרי ליה מקרא דזה כדאיתא התם:

מדיחו ומותר. וס"ד דסתמא קתני לה ואפילו דג טהור תפל וטמא מליח וס"ל דכיון דשלם הוא דג טהור לא בלע:

ומשני מ"ד מותר בשכבשן שתיהן כאחת. דתרוייהו פלטי כאחת והדר לא בלעי דשלימין הן. אבל כשכבש האיסור תחלה כבר הוציא מימיו ומיד שנתן הטהור בלע מן הכבש ואפילו הוי שלם בלע:

או במי תרומה אסור. ומשמע דאפילו בשלימי חולין. ובריייתא דר' יהודה בן פזי זה אחר זה מיירי ולפ"ז כי אמרינן בפ' כל הבשר דשניהן מלוחין אסורין היינו שפתחום ואינם שלימים דאילו שלימים ומנחום כאחת בלעי המלא והדר פלטי כאחת ותו לא בלעי לפי

סוגיא דהכא דמדמי דגים לזיתים. ואיכא למידק דהכא משמע דכבוש לאו כמבושל הוא אלא בפצועין והשתא מתני' קשיא לר' יוחנן וקשיא לשמואל. קשיא לר' יוחנן דאמר פ' כל הבשר כבוש לאו כמבושל הוא סיפא שפיר ורישא קשיא ולשמואל דאמר התם כבוש כמבושל הוי רישא ניחא סיפא מאי איכא למימר. ונ"ל דר' יוחנן יתרץ לטעמיה דמתני' לא אסרה אלא כדי קליפה בפצועי חולין ואיהו לא קאמר אלא דלאו כמבושל דייניין ליה דמפעפע בכולו אבל כדי קליפה מיהא מודי. ושמואל מתרץ לטעמיה דאיהו לא קאמר אלא בחתיכת דג או בחתיכת בשר אבל בדג שלם לא קאמר והיינו דאשמועינן ר' יונה דשלימין בולעין ופולטין ואין חוזרין ובולעין לומר דעורן מפסיק וכשהן קשים וחלקים שאין בהן שום פצע וכ"ש בקעים. ובהכי מיתרצא ההיא דתניא בת"כ אותם תאכלו לרבות את הטהור שנכבש עם הטמא יכול אע"פ שנימוק ת"ל אותם פי' לרבות את הטהור כשהטהור שלם וקשה שלא פעל בו הכבישה דעורו מפסיק ובכבשן שניהן כאחת מיירי ובולע ופולט ושוב אינו בולע ומדיחו ומותר ושמא היינו ההיא ברייתא דתני ר' חייא דמייתי הכא בגמ' יכול דשרי אע"פ שנימוק הטהור והטמא שלם כשנתנו בכבש דדמי לפצועי חולין ושלימי תרומה דמתני' ת"ל חותם משמע מיעוטא אותם ולא דבר אחר למעוטי בשבלע ממי הכבש דהטהור פצוע והטמא שלם וה"ה טהור וטמא פצועין וה"ה כשכבשו שלם הטהור בציר דג טמא כדתנן במתני' אלא דברייתא חדא מינייהו נקט. כן נ"ל והראב"ד ז"ל כ' על ההיא דת"כ וז"ל כבישה זו אינה במי מלח דאילו במי מלח הא קיי"ל כבוש הרי הוא כמבושל וחמור הוא מן המליח במלח לבדו דזה כרותח דצלי וזה כרותח דמבושל אלא הכבישה האמורה כאן או בחומץ או ביין. ובתוספתא דתרומות ובתוספתא דשביעית שנו הרבה בכבישת יין וחומץ ואינו צריך לכותבן וכן הכבישה הזו אינה במי מלח אלא או ביין או בחומץ ובשניהן תפלין או אפילו טהור מליח וטמא תפל כגון זה מותר אבל אם היו שניהן מלוחין וכבשן אסור מפני שהמליח מפליט את הטמא והטהור בולע ממנו ע"י אותה מליחה עצמה וכ"ש בנתנו בכבישה עמו והכי אי' במס' חולין פ' כל הבשר ע"כ וההיא דנימוק פי' הרב ז"ל דנמוק הטמא וכמו שכ' בפירושיו ואין לשון הברייתא מוכיח כן דמיעוט אותם גבי טהורים קאי ונמוק עליה קאי. והחילוק שפי' הרב ז"ל בין חומץ למלח אין דעת רש"י ז"ל כן דבפ' גיד הנשה פי' רש"י ז"ל כבוש בחומץ ותבלין וכבש בהן איסור והיתר יחד ע"כ. ויש מחמירין עוד וסוברין דאפילו בחלב גרידא הוי כבוש ומבליע ומסייעין דבריהם מההיא דפ' כל הבשר דאמרינן דבשר בחלב חידוש הוא והיינו כדמפ' בפ' ג' מינין דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי אע"ג דשוהה בתוכו ונבלע החלב בבשר ומן הדין היה אסור מטעם

כבוש ורחמנא שרי ליה דדרך בישול אסרה תורה. וראיתי לפוסקים ז"ל כשכתבו ההיא דשניהם מלוחים לא חילקו בין שלימין ללא שלימין ושמא ס"ל דגמ' דילן פליגא ולא דמי דגים לזיתים דדגים רפו קרמייהו ולא כתבו נמי ברייתא דת"כ שסוברין דאתיא כדעת הירושלמי דמדמי דגים לזיתים ואינה הלכה:

כמה סאתא עבדא וכו'. פירשתי במשנתנו:

אורי ר' בון בעכברא וכו'. טעמא דר' בון דקסבר דכי קתני הך שיעורא לחומרא קאמר דאף בגרב גדול כזה אסור וה"ה יותר מכן. בעכברא שם מקום קרוב לצפת כמו ג' שעות:

רביעית ציר בסאתים ציר. ואפי' אין בגרב אלא ציר לחודיה אסור עד מאתים. ולא תימא דמשקל של דג טמא כמשקל רביעית הלוג הוא דקאמר ר' יהודה ואגרב דרישא קאי ובמשקל רביעית אוסר גרב של דגים ואפילו מחזיק סאתים אלא לת"ק דאנתערב ציר בציר הוא דקאי ומטעם מין במינו הוא דאיירי ר' יהודה:

והלא אין ציר דג טמא מציר. אם אין בו דגים אינו מתחזק ומחליש כחו כמו מים. וה"נ אמרינן חגב טמא אינו עומד ואמאי אסור ציר לחודיה:

וא"ר אבהו. כלומר כיון דא"ר אבהו דשיעורא דמתני' קרוב למאתים הוא כדפרישית במתני' א"כ בציר לחודיה מפ' לה והיכי אחמירו ביה כולי האי והא כיון דאין דגים כאן ציר של דג טמא מחליש כחו והוי מים ונותן טעם לפגם הוא:

ור' אילא גריס רובע דהיינו רובע הקב והוא אחד ממ"ח:

בסאתים דגים וציר. דהדגים מחשבי ליה לציר ומחזקינן אותו אבל בלא דגים לא בעי' שיעורא דסאתים:

והורי כן. דאין ציר טמא מציר אלא בדאיכא דגים כר' אילא:

ומניח לפניו. לפני הגרב, כלומר בפי הגרב שנוטל דגים וצוברן סביב פי הגרב:

ומצא. שנפל בו צור של דג טמא כשיעור הזה השנוי במשנה כיון דיש דגים בפי הגרב שנוטל צירן לתוכו אז אסור עד שיעורא דמתני':

אבל אם מניח לאחריו. לאחורי הגרב וכגון שהגרב היה מוטל לארכו לארץ:

אפילו יותר מכשיעור הזה מותר. ובתוספתא קתני אבל אם היה נוטל וזורק ראשון ראשון אפילו יותר מכשיעור הזה מותר וטעמא דמוציא הדגים לחוץ ונשאר הציר לחודיה בטל הציר ואפילו ימצא יותר מרביעית לסאתים שרי וכדמפ':

ע"י עילה. דעילה מצאו והקלו דהיינו משום דאמרינן לעיל דציר דגים זיעה בעלמא הוא ומש"ה הקל בו ר' יהודה יותר משאר איסורין ולא אזיל ביה כשיטתיה דסבר בכולי תלמודא מין במינו לא בטיל וכי נתערב ואין בו דגים לא בעי שיעורא דמתני' ושמא יהא

בטל ברוב א"נ מודי לשיעורא דר' יוסי. ובגמרא דילן פירשו הא מתני' ציר בציר לחודיה ואפ"ה אסור והיינו דר' אבהו דהכא:

גבינתא איקלקלת. נתקלקל חותמה כדלקמיה שהיה כתוב בחותם שמות גוים גיוס ולוקוס ומי שהביאה שלח יד בחותם שנתירא שאותם גוים יקחוה:

דבר של רבים אינו נאסר. היינו עילה דעיקר הטעם הוא משום דקי"ל חלב טמא אינו עומד:

ואת אמר ע"י עילה. ומשום עילה דלעיל נקט לה הכא:

מהו טהור טהור מלהכשיר הא לטמא אפילו כל שהוא מטמא. אם נתן בו מים טמאים בכל שהו מטמא הציר. לכאורה משמע דבעי תלמודא דלאו להתיר לאכילה קא"ר צדוק אלא דוקא לענין טומאה וטהרה הוא דקאמר וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות. ופירש דהא דר' צדוק ה"ק שהציר של חגבים טמאים אין דרך בני אדם לכנסו וכל כך הוא נמאס שאפילו המים שבו הוא מבטל מלהכשיר מפני שהוא כמשקה סרוח וכ"ש שאינו אוסר את עירובו בציר חגבים טהורים אבל לטמא טמא בכל שהו דקסבר ר' צדוק דלענין טומאה כיון שכבר היו המים טמאים קודם עירובן ועדיין הוא ראוי לאכול ע"י תערובת לא בטלה טומאתן מהן אבל הכשרן שהוא מכאן ולהבא אחר שנתערבו בציר בטלו מלהכשיר נמצא מעדותו של ר' צדוק למדנו שאפילו להכשיר אינו ראוי אפילו ע"י רוב מים שרו ואילו למשנה הראשונה מכשיר היה שלא היו חושבין אותו כמשקה סרוח ע"כ. ואין זה נכון דלקמן פ' בתרא אמרינן אמרו לו לר' אליעזר אין משקין יוצאין לא ידי עופות ולא ידי פרה וא"כ אמאו אינו מכשיר ומבטל המים שבו. אבל הנכון בעיני משום דתנן בפ' בתרא דמכשירין ומייתי לה לקמן פ' בתרא ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ומפרש לה בבכורות פ' הלוקח בהמה דציר לאו בר קבולי טומאה הוא דזיעה בעלמא הוא אלא משום דנחשדו עמי הארץ לערב בציר מחצה מים וכשנתן בו מעט מים טמא טהרה עוררת טומאה ונעשו המים רוב וטמאים. הילכך גבי ציר חגבים טהורים דחזק הוא דבלאו דגים שבתוכו מציר. הוא דאמור דנחשדו בו לערב מחצה מים משום דהציר של טהורים סובל כל כך אבל דטמאים דחלש הוא בכל שהוא מים טמא דכולו הוא מים וחדוש הוא לומר דבלא מים דלא יכשיר דבלא מים הוא מים. א"נ דכיון דקי"ל דלגבי איסורי אכילה נבלה שאינה ראויה לגר אינה נבלה לדעת הראב"ד ז"ל דסובר דמטעם משקה סרוח הוא דאכשיר ר' צדוק כ"ש דשרי לגבי איסור ולדידן דטעמא הוא משום מיעוטא דהוא כדתני' בת"כ החידוש הוא דדמי לציר טהור שיש בו רוב מים דבכל דהוא מים שיטמא ואינו בטל ברוב. ור' צדוק לא בא להשמיענו טהור

דכיון דאינו מציר כ"ש דאינו מכשיר דזיעה בעלמא הוא ותו דרחמנא שרייה ולהא לא איצטריך עדות ר' צדוק דמק"ו דציר דגים טהורים ילפינן אלא היינו דאשמועינן דלטמא בכל שהוא מים שנופל לתוכו מטמא כמו ציר דגים טהורים ואפילו ידעינן ביה דלא נפל בו מים אלא האי כל שהוא ולא בעינן הכא טומאה עוררת טהרה כי התם:

הלכה ו

כל הנכבשין זה עם זה. קומפושטא בלעז. כגון לפתות שנותנין בחרדל וחומץ בין שלמין בין חתוכין או שרשי תרדין או קונרסין וכבש של תרומה עם של חולין לא שנא כאחת ל"ש זה אחר זה ואשמעינן מתני' דדוקא מי זיתים דלעיל דחריפי מיבלעי אבל מי כבשין דשאר ירקות דעלמא לא חשיבי ולא מידי אלא עם החסיות. ומפרש בתוספתא אלו הן מיני חסיות הלוף והשום והבצלים והקפלוטות והחסיות הן של תרומה דחורפייהו מיבלעי וחשיבא וסבר ר' יוחנן בגמרא דנשלקין הוא דתנינן כלומר דאפילו שלקן אלו עם אלו נמי שרו דלא חשיבי מי שלקות כלל. ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר בפרק כל הבשר כבוש אינו כמבושל ותלמודא פליג עליה ואמר כבוש כרותח הוא ומשנתנו אינה חסרה היא דהיינו כבוש היינו מבושל ואסיקנא בפ' כל הבשר דר' יוחנן הדר ביה מההיא פינכא דר' אמי כדאיתא התם:

חסית של חולין וכו'. אשמועינן גוונין כדאשמועינן גבי שלימין ופצועין דבעינן דוקא דפצועין להוו דחולין וה"נ בעינן דוקא חסיות דתרומה כי היכא דלהוי אסיר:

חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר. דפועל טעמו באחרים ואחרים לא מיבלעי ביה:

כל הנשלקין עם התרדין אסורין דאמרינן בכיצד מברכין אניגרון מיא דסלקי ומברכינן עלייהו בורא פרי האדמה וחשיב מים שלהם ולא הוו כשאר מי שלקות הילכך תרדין דתרומה ששלקן עם שאר ירקות דחולין או עם תרדין דחולין אסורין. תרדין אסילגאש בלעז והיינו סילקי דכולי תלמודא והכי מפורש בריש בכל מערבין. ומפרש התם דתבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים ואמר אביי והוא דיתיב אבי תפי ועביד תוך תוך. ופי' רש"י ז"ל אבי תפי מקום שפיתת הקדרה. ועביד תוך שמבושל יפה ונצטמק כולו עד שנימוח וכשהוא רותח דומה כמשמיע קול זה תוך תוך ע"כ. ומש"ה קאמר הכא ר' יוסי נשלקין דהוא טפי ממבושל כדאיתא פ' כיצד צולין דאמרינן התם כל הנאכל בשור הגדול בשליקה נאכל כגדי הרך בצלי. ופי' רש"י ז"ל בשליקה מבושל ביותר ע"כ:

כרוב של שקיא. של שדה שמשקין אותה תדיר והיינו בית השלחין דהויא רכה:

של בעל. שאין בה אלא מטר השמים והיא קשה ומפרש בגמ' דשל שקיא בולע ושל בעל היא דתרומה. דאורחא דמתני' דהעיקר הוי האיסור והנטפל הוי היתר:

מותרין אלא עם הבשר. דטעם הבשר מחשיב לטעם הירק אבל אי ליכא בשר זיעה בעלמא חשיב ולאו מידי הוא ופליג אכולהו ואפילו בכרוב ואפילו בתרדין. ופסק הרמב"ם ז"ל כר' עקיבא דר' יוסי ור"ש תלמידיו היו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ונר' ודאי דבין מי שלקות ובין מי כבשים כי נתערבו שרו דתנן מי כבשים ומי שלקות של תרומה אסורין לזרים ואי ס"ד דכי נתערבו אסורין בעינייהו מיבעיא אלא דוקא בעינייהו אסירי אבל בתערובת שרו. וכן פסק בה' תרומות פ' ט"ו:

אלא עם הבשר. קס"ד דבשר שנתבשל עם הירק של תרומה קאמר ובגמ' מפרש להו:

הכבד אוסרת. כי הויא כבד דאיסורא מיירי ומשום שמנוניתא אבל מטעם דם כגון שנתנוה בקדרה בלא מליחה מיבעיא לן בפרק כל הבשר:

ואינה נאסרת. שאם נתנו כבד של היתר בקדרה של איסור אינה נאסרת:

משום שהיא פולטת ואינה בולעת. דמתוך שהיא טרודה לפלוט מריבוי דם שבה לא בלעה. והתם בפ' כל הבשר פליגי תנאי במתובלת ובשלוקה כדאיתא התם:

בתבלין אסורין. כגון תבלין של ערלה או של תרומה כגון בצל ושומין:

חלמון שלה אסור. האדום שקורין מויואילא בלעז. ובגמ' מפ' דכ"ש החלבון שהוא מבחוץ דאסור:

מי כבשים של תרומה או מי שלקות של תרומה אסורין לזרים. כשהן בעינייהו כדפרישנא:

לית כאן נכבשין. פי' במשנתנו:

כבוש כרותח הוא. סתמא דתלמודא קאמר לה חסית בחסית מין במינו. בצל של חולין בבצל של תרומה:

ר"ע מתיר וכו'. דכי תנן ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין אפילו חסית בחסית קאמר דמין במינו הוא וליכא למיקם אטעמא בטל ברוב מן התורה ועוד דתרומה של ירק לכ"ע דרבנן והקלו:

בשר בבשר שהוא מותר. בשר שנתבשל בירק חסית של תרומה והדר נפל האי בשר שבלע טעם התרומה בקדרה רותחת שיש בה בשר של חולין:

מותר. בשר השני זה דבר בר נותן טעם הוא:

ידעין דהוא כן. דמתני' דתנן חוץ מן הבשר לא משתמע אלא בבשר הראשון שנתבשל עם ירק של תרומה:

שהוא אסור. גם בשר השני דציר בשר הא' טעם אית ליה הלכך יש להחמיר בו:

הא בשר בבשר אסור. דכי תנן חוץ מן הבשר לאו בשר הראשון עם הירק קאמר דההוא פשיטא דאסור לזרים אלא בשר שני קאמר וכדפרישית ואע"ג דבר בר נותן טעם הוא:
של בעל בולע. דהוא קשה ובלע טעם חשוב מן כרוב שקיא ומרככו והדר פלט ומבליע בשל שקיא:
סב מן איבא והב לפלופא. שנשלק פעם א' כרוב של בעל חולין עם כרוב של שקיא של תרומה וא"ל רב הונא לר' יוסי קח תוכו שהוא פריו ואכלהו:
והב לפלופא. ותן לכהן לולבי הכרוב החיצוני, שנתחבר עם התרומה ואי ס"ד דבעל בולע כוליה הוה ליה למיהב אלא ודאי של שקיא הוא דבלע:
לפלופא. כמו לבלובא. לולבי החיצוני'. א"נ לשון חבור מה שנתחבר תן לכהן תר' חוברות אשה אל אחותה מלפפן חדא עם חדא. וטעמא דר"ש דמתני' דאסר שקיא של חולין אע"ג דבלע טעם של בעל דתרומה והוא קשה ולא חשיב ודמי לנותן טעם לפגם הוא הא אסיקנא לעיל מהכ' דר"ש מודי היכא דאינו לא לפגם ולא לשבח דאסור:
שלקה בחלב מהו. לקי שום מבשל בשר בחלב או לא כיון דלא בלעה:
לא אכל כבד. מבושל מימיו משום דם דפירש ממנו והדר בלע:
שלקה ר' בא ואוכלה ליה. שחלטה ברותחין ונתבשל דמה בתוכה בענין שאינה פולטת עוד כשתתבשל עם בשר והדם המובלע בתוכה מותר כל זמן שלא יצא והכי איתא בגמ' דילן דרב נחמן אייתו ליה כבדא שליקא ומפרש התם דרב נחמן חלטיה ליה ברותחין:
חלב ביצים. חלבון ביצה:
ומצא בה אפרוח בנותן טעם. דהא אפרוח לבנה הוי שהבשר נותן טעם הוא ול"ש ביצה טמאה ול"ש ביצה טהורה. ודוקא שנמצא בה אפרוח אבל ביצה טמאה ששלקה עם ביצים טהורות מסקינן בפ' גיד הנשה דאין צריך שיעור וכולן מותרות דמיא דביעי לאו כלום הוא:
ששים וא' אסורות, ששים ושתים מותרות. והכי מסקינן בגמ' דילן פ' גיד הנשה א"ר חלבו אמר רב הונא ביצה בששים והיא אסורה, בששים ואחת והיא מותרת וטעמא פירשו המפרשים ז"ל. הרמב"ם ז"ל כתב פ' ט"ו דמאכלות דהטעם מפני שהיא כבריה בפני עצמה עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה. ויש מפרשין משום דאין כל הביצים שוות ויש מהן קטנות ולכך הוסיפו א' להשוותן ומש"ה בעינן ששים וא' דהיתרא מלבד ביצה האסורה ונמצא בה אפרוח הוא דקאמר:
העיד אדא חברנו לפנינו בששים. דהיתרא וחדא דאיסורא דשריא דומיא דשאר איסורין:
אומר את הכין באדא חברנו דר' שמעון בר ווא מקל בה וכדלקמן:

אבא לא מורי בארבעים ושבע. מעשה בא לפניו מביצה שנמצא בה אפרוח וביטלו במ"ז ושיערו להתיר דלאו ס' בעינן ואני אתירנו בארבעים וחמש דס"ל דאפילו הכא נימא מיא דביעי לאו כלום נינהו ואפרוח מת בביצה, נבלה שאינה ראויה לגר היא ושריא. ורש"י ז"ל פי' בפ' גיד הנשה דכחצי זית קאמר ואינו נכון כדמוכח הכא: אית תמן חמשים דבחמשים לחוד היה מתירו:

הירק והקליפין והמים מצטרפין. לשיעור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואפילו קליפי האיסור מלטרפין:

א"ר זעירא והאיסור מתוכן. כלומר דאין משערין ביצה האסורה אלא לפי האוכל שבתוך הקליפ':

קליפי איסו' מעלין את ההיתר. שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה. ועיין במה שכתב רבינו שמשון ז"ל על זה בס"פ סאה תרומה:

שלוקות בשלוקות. דביצים דאיסורא וביצים דהיתירא היו שניהן שלוקות קודם שנתערבו ונתערבו וחזר ושלקם בההוא הוא דלא בעי' ששים:

ביצים קלופות. דאיסורא:

בשאינן קלופות. דהיתירא דיהבי טעמא. א"נ שאינן קלופות דאיסורא בקלופות דהיתירא אין הפסק בהיתר ובלעי ודמי לשלימין של תרומה עם פצועי חולין דתנן עלה דאסורות. וכ"ש קלופות בקלופות דדמו לפצועי חולין עם פצועי תרומה דתנן דאסורות:

שלוקות בשאינם שלוקות. ותרוייהו בקליפיהן ואינן שלוקות הוו דהיתירא והדר שלקן כולן:

צריכין שיעור אחר. דדמי לכבשן זה אחר זה דבלעי ודאי וצריכין ס' וכן הסכימו התוספות וכמו שפירשתי כאן ראוי לפי' ההיא דפ' כל הבשר ולא כדברי רש"י ז"ל שם. וכתב הר"ן בפירושו להילכות הרי"ף ז"ל בפ' גיד הנשה בגמ' ירך שנתבשל משמע לכאורה דביצים טמאות ששלקן עם הטהורות אפילו קלופות מותרות אבל בירושלמי לא משמע הכי דגרס התם ביצים טהורות ששלקן עם הטמאות מותרות הדא דתימ' ששלקן בקליפיהן אבל שלקן כשהן קלופות שיעור אחר יש להן, והרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהילכות מאכלות לא חילק בין קלופות לאינן קלופות וראוי לחוש ולהחמיר כדברי הירושלמי ע"כ. וכן פסק רבנו יעקב בעל הטורים דכי אמרינן דאינה אוסרת ה"מ שאינה קלופה אבל קלופה בעינן ס"א דהיתירא. והשתא ההיא ברייתא דקתני ביצים טהורות ששלקן עם הטמאות בנותן טעם לא מידחייא דמצי' לאוקומה בקלופות וה"ה דבפ' גיד הנשה הוה לן לאקומה הכי אלא דלא חש והתוספות כתבו שם כן:

גיעולי ביצים מותרות. הנכון מה שפי' בו בעל הערוך ז"ל דהכו התרנגולת על בית רחמה והפילה ביצים שלא נגמרו ואתא לאשמועי' דלא חשיב אבר מן החי אע"פ שלא נגמרו לגמרי:

שורו עיבר ולא יגעיל. פסוק הוא באיוב וכן דרך הירושלמי לכתוב הפסוקים לפ' עניינו כמו כי נאפו ודם בידיהן דלעיל דפ' האשה ובכמה דוכתין. וה"פ אמאי קרי לפליטת הרחם מצד מאורע שארע גיעול ומשני דלישנא דקרא הוא דכתיב שורו עיבר ולא יגעיל כלומר משגיח ה' על הרשע שמעבר הזכר את הנקבה בזמן העיבור ולא קודם ולא אחר בענין שלא יגעיל ושב אל ה', השם אין ברצונו להגעיל הרחם הזרע הנקלט בו אלא שעולה לעולם לפרי, הרי כאן שכשהזרע נפלט מן הרחם קרוי גיעול לשון פליטת כלים שקרויה כן אף כאן גבי רחמה של תרנגולת:

שריקמו. שנוצר אפרוח בתוכן אסורות משום נבלה:

מוזרות. שאינן של זכר ואין אפרוח נקלט בהן לעולם:

נפש היפה תאכלם. שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהן תאכלם ואע"פ שישבה עליהן תרנגולת ימים:

קולף מקום הדם. והביצה מותרת:

לא שנו. דהדם עצמו אסור:

אלא בלובן חלמון. קשר החלמון קצת לבן:

אבל בלובן חלבון. אף הדם מותר כדתניא בפרק דם שחיטה דם דגים ודם ביצים מותר:

הוא סבר. ר' זעירא:

דהוא גביה מן אבהתיה. שהיה בידו דר' חייא בר' יצחק קבלה מאבותיו:

בין חלמון בין חלבון אסור. כדמפ' ר' זעירא לקמיה כשנמצא בקשר:

כשנמצא במקום זכרותו חלמון. בא ר' זעירא לפ' דלא פליגי ר' חלפתא בן שאול ור' יוחנן דמאי דא"ר חלפתא דחלמון אסור במקום הזכרות קאמר וכל הביצה אסורה ומאי דא"ר יוחנן דחלבון אסור במקום זכרות קאמר והדם הוא דאסור והיינו דקאמר ר' חלפתא חלבון מותר אבל במקום אחר אפילו הדם שרי דדם ביצים מותר. נמצא עכשו דבקשר החלמון אפילו הביצה אסורה כדאיתא בגמ' דילן פ' אלו טרפות. ובחלבון כשנמצא בקשר דהיינו זרע של התרנגול הקשור בראש הכד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת אז הדם הוא דאסור והביצה מותרת. כן ראוי נפ' הלשון הזה כפי סוגיית גמ' דינן פ' אלו טרפות דאמרינן התם נמצא על קשר שלה זורק את הדם ואוכל את השאר וה"מ בחלבון אבל על החלמון אפילו ביצה נמי אסורה מ"ט דשדא תיכלא בכולה. וכתב

רמב"ש ונ"ל דמתני' מיירי כשבשלה או צלאה באנפי נפשה ואח"כ נתן עליה תבלין אם בעודה חמה אפילו בקליפתה ואם היתה צוננת דוקא בלא קליפתה. והשתא אשמועינן רבותא דאפילו החלמון שהוא באמצע אסור ואע"ג דמשמע בפ' גיד הנשה דמיא דביעי לאו כלום הוא וביצה טהורה שנתבשלה עם ביצה טמאה מותרת אלא אם יש בה אפרוח איברא דביצה דלית בה אפרוח לא פלטה מידי ולכך הטהורה מותרת אבל תבלין אגב חריפותייהו נותנין בה טעם ואפילו נתבשלה עם טמאה אם היו בלא קליפה אסורה וכן אם נתבשלה עם ביצה אסורה מחמת שנמצא דם במקום הקשר אפילו בקליפה בעינן ס"א להתירה והמים וכל מה שבקדרה מצטרפין להתיר. ור"י ז"ל סובר דגם בתבלין דייניגן בהו דינא דדם ביצים:

תמן תנינן. במס' מקואות פ"ז:

אלו פוסלין ולא מעלין. התם מפ' לה כיצד פוסלין ולא מעלין מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב ונפל מהן קורטוב לתוכו לא העלוהו ופוסלין בג' לוגין וקתני התם דמי פירות אין מעלין ולא פוסלין אין מעלין דמקוה שיש בו מ' סאה חסר א' ונפל מהם סאה לתוכו לא העלוהו. ואין פוסלין דאם נטל סאה ונתן סאה כשר ובתנאי שלא שינו מראיו ובזה חלוקין מי פירות מן המים דאילו היו מים בג' לוגין פוסלין וצריך להוציא כל המים נעשותו מקוה חדש וקאמר דמים שאובין בין טהורים בין טמאים פוסלין בג' לוגין אם המקוה חסר ואי לא נפלו ג' לוגין אלא קורטוב והיה המקוה חסר קורטוב ונפלו מים שאובין כמדת קורטוב אין מעלין את המקוה והטובל שם לא עלתה לו טבילה:

וכן מי כבשים ומי שלקות. פוסלין ולא מעלין:

והתמד. מים הניתנין בחרצנים ולכשמחמיץ ותוסס נעשה יין וקאמר דקודם שהחמיץ מים בעלמא הוא ואין עליו דין מי פירות:

והשתא פריך מתני' דהכא אמתני' דהתם הכא את עביד ליה אוכל. גבי תרומה דקתני דאסורים לזרים אלמא דמי כבשים נהפכו למיץ של הזיתים הכבושים בהן:

וגבי מקוה את עביד ליה כמים בעלמא דאילו הוו מי פירות הא קתני דלא פוסלין ולא מעלין. והא דקרי ליה אוכל לגבי תרומה דאין שם משקה אלא ז' משקין מש"ה קרי ליה אוכלא וגבי מקוה קרי ליה משקה קרי ליה מים ומשום דהפך אוכל הוא משקה נקט משקה:

ומשני כאן בקשין כאן ברכין. כלומר כששהו הזיתים או הירקות לתוך מי הכבישה עד שנתרככו כלומר שנפצעו בהנהו אמרינן דפעל בהן הכבישה ואסירי גבי תרומה וגבי מקוה נמי חשיבי מי פירות ולא פוסלין ולא מעלין וכי קתני גבי מקוה דפוסלין בקשין

שעדיין עומדים הזיתים בקשיין ובחזקם בענין שלא פעל בהן הכבש ואז הוו כמו מים בעלמא: כאן באוכל כאן במשקה פירושי קא מפרש כלומר מאי נפקא לן דהוו רכין דהוו להו אוכל. ובקשין הוו להו משקה כמות שהיה. ורבינו שמשון ז"ל פי' במס' מקואות כלומר קשין שנתערבו המים מראיתן מחמת הכבש רכין צלולין מים בעלמא:

ור' יוסי בר בון משני דתרומה תנייא איסור דילה בנתינת טעם דאוסר באכילה לזרים אבל משום הכי לא נפקי מתורת מים לענין מקוה. הילכך לענין תרומה ל"ש קשין ול"ש רכין אסירי ולענין מקוה ל"ש קשין ול"ש רכין דינן כמים ופסלי דלא אזלינן התם בתר טעמ' ואזלי' הכא לחומר' והכא לחומרא ורבנו מאיר ז"ל פי' דגבי מקוה עיקר המים פוסלין לא מפני נתינת טעם וגבי תרומה לאו אוכלין נינהו אלא משקה שיש בו טעם תרומה ע"כ:

הדרן עלך פ' בצל בס"ד

פרק יא

הלכה א

מורייס. שומן שיוצא מן הדגים ומוכרין אותו ללפת בו את הפת ונותנין בו יין כדאמרי' בס"פ אין מעמידין ואין נותנין דבלה וגרוגרות של תרומה למורייס ואכהן הוא דאזהר דכיון דכתיב גבי תרומה אכילה דרשי' ביה ולא להפסד כי היכי דדרשינן גבי שביעית:

נותנין את היין. של תרומה דס"ל דלמתוקי טעמא יהבי ליה ומתערב בהדי מורייס ואכלי ליה דליכא פסידא:

ואין מפטמין את השמן. אין נותנין בו ראשי בשמים לשון מרקחת תר' רוקח בירושלמי מפטם. שבולעין הבשמים את השמן ופולטין הריח לתוכו ואזיל לאיבוד דבשמים לא מתאכלי:

עושין את היין. של תרומה:

יינומולין. מפ' במס' שבת יין דבש ופלפלין:

אין מבשלין יין של תרומה. דרך לבשל התירוש על האש ונוטלין ממנו הקצף שקורין אישקומא ומסלקין אותו מן האש ומצטנן ושוב מעלין אותו על האש ועושין לו כסדר הזה ונותנין בו דבש ומתעלה ביותר:

מפני שהוא ממעיטו. בגמ' פליגי בה אמוראי:

מפני שהוא משביחו. שמתקיים ביותר:

נותן אדם דבלה וגרוגרות לתוך התבשיל כדרך שנותן תבלין. גבי שבועית מיתנייא בתוספתא והכא מייתי לה גבי תרומה דבכלהו דרשינן ולא להפסד ולא לסחורה וכל הדינין עצמן ששנויין גבי שביעית שנויין נמי בתוספתא גבי תרומה:

שלא יסחטם להוציא מימיהם. דאחר שסוחטן משליכן ומאבד אוכלי תרומה:

ובתבלין. של תרומה מותר לסחטן ולהשליכן שכן הוא דרכן:

אם בטל טעמו מותר. לזרים:

ואם לאו. אלא שעדיין יש בו טעם אסור לזרים:

דתנינן תמן. בפ' בתרא דעוקצין ומייתי לה פ' בא סימן:

השבת. אניטו בלע"ז:

אין בה משום תרומה. שאם חזר הקלח ונפל לתוך קדרה של חולין מדמע והא הכא כיון דנתנה טעם בקדרה אין בה משום תרומה וגבי תבלין אמרו דכל זמן שיש בהן טעם אסירי:

ומשני משלך נתנו לך. דממה שהם גזרו התירו לך:

בדין היה שלא תטמא טומאת אוכלין. כדאיתא בפ' בא סימן דכל מידי דלטעמא עבידא אין בה משום טומאת אוכלין. ואיכא למידק אשמעתין דתנן בפ' בתרא דעוקצין הקושט והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלין וחלת חריע נקחין בכסף מעשר ואינן מטמאין טומאת אוכלין דברי ר' עקיבא א"ל ר' יוחנן בן נורי אם נקחין בכסף מעשר מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלין ואם אינן מטמאין אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. וגרסינן בפ' בא סימן עלה א"ר יוחנן נמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר ואין מיטמאין טומאת אוכלין ע"כ והא הכא דאסיקנא דאין מיטמאין טומאת אוכלין. ואם אינן אוכלין אין כאן חיוב מעשר וכל שחייב במעשר חייב בתרומה ואילו בשמעתין אמרינן דיש בתבלין חיוב תרומה. וי"ל דכי אמרינן דאין מיטמאין טומאת אוכלין וכ"ש דלית בהו מעשר היינו בעינייהו אבל מכי נתנן בקדרה דהוכחש כחן ונשאר בהן קצת טעם אית בהו מעשר וטומאת אוכלין. והכי משמע בתוספתא דעוקצין דתניא התם חגבים שנתנן בקדרה והתבלין מיטמאין טומאת אוכלין עד שיפסלו מלאכול לאדם כלומר שלא נשאר בהם טעם כלל והיינו דאמרינן בפ"ק דחולין חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר וכן ההיא דפ' בכל מערבין דאמרינן עוכלא תבלין ופי' רש"י ז"ל דאמעשר עני קאי ואיתא נמי הכי בפ' בתרא דפאה גבי מעשר עני. והתוספות כתבו בחולין דלא קאי אההיא דתבלין גבי מעשר אלא גבי שביעית ולפי דרכן נאמר דהך ברייתא ודאי גבי שביעית מיתנייא ומקשה משבת דתרומה אתבלין דשביעית דהא אתרווייהו מזהר

רחמנא לאכלה ולא להפסד ומשני השתא דגבי שבת דתרומה כיון דאין מיטמא טומאת אוכלין משלך נתנו לך אבל גבי שביעית אינו תלוי בטומאת אוכלין דהא במאכל בהמה נמי נהגא שביעית וכן כתבה הרמב"ם ז"ל להך ברייתא בהיל' שמטה פ"ה ולא כתבה בהיל' תרומה ופי' דכל מקום דמשמע דתבלין אית בהו מעשר היינו בשומין ובצלים וכיוצא בו אבל כרכם ופלפלין וכל אותן השנויין בעוקצין לעולם פטורין:

יין למורייס ר' מתיר. דלמתוקי טעמא יהבי ליה:

אוסר. דלעבורי זוהמה יהבי ליה ומפסיד אוכלי תרומה:

ר' אוסר לזרים. דיין תרומה בעינו הוא:

מתיר לזרים. דהנייה איכא לדידיה ואכילה לא:

מורייס. ציר ושומן של דגים מלוחים:

למה הוא אסור. דאפילו אי רמו ביה חמרא אזיל לאיבוד דלעבורי זוהמא הוא:

משום בשולי גוים. דמבשלי ליה ובשומן של דגים שייך בישול:

אומן מותר. מורייס של גוי אומן מותר דמורייס לא עבדי מדגים טמאים ומשום חמרא הוא דאסרי' ליה ואומן לא רמי ביה חמרא כדמפ' בפ' אין מעמידין דפעם ראשון ושני לא רמו ביה דמקלקל ליה חמרא ומש"ה כי הוי מורייס דאומן שרי דבקי בטבעו ולא רמי ביה חמרא אבל אם אינו אומן אלא שלקחו מן האומן למכרו בחנות אסור דיהבי ביה חמרא:

ובלבד ביודעו. שמכירו ואוהבו ואינו מעביר על דעתו. ולעולם כי אסרינן מורייס משום עירוב חמרא הוא:

הניית תרומה מותרת. דגבי תרומה אין בה איסור לזרים אלא אכילה ומש"ה שרינן מורייס לזרים ואפילו כי נתן בו יין תרומה דהנייתה שריא לזרים כדאיתא במסכת שביעית פ' כלל גדול זוטא:

הניית ע"ז אסירא. דחמירא ע"ז מתרומה דאפי' הנייתה אסורה דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם הלכך אע"ג דלא יהבי ביה חמרא אלא לעבורי זוהמא הנייה היא מיהא ואסירא:

ממעיטו ממדתו. ואיכא הפסד כהן:

ממעיטו משותיו. שאין כל אדם שותה יין מבושל דמבושל חזק ביותר קלריאה בלעז:

מיחלפא שיטתיה דר' יהודה. דתנן לעיל פ' אין תורמין דאין תורמין יין מבושל על שאינו מבושל לר' יהודה ומשמע התם דשאינו מבושל יפה יותר והכא קאמר שהוא משביחו:

כאן בכהן ותמן בבעלים. כלומר לעולם שאינו מבושל יפה מן המבושל לשתייה אלא דכאן מיירי לכהן דהתירו לבשלו שהוא משביחו דמתקיים לו אבל גבי בעלים אין צריכין שיתקיים אלא דמן היפה צריכין לתרום ולא חיישינן למתקיים:

ר' יוחנן הוא דאמר ממעיטו משותיו. דבבעלים מוקי לה להך נמי וכיון דלא יהביה לכהן עדיין דילמא להההוא כהן דבעי למיתב ליה לא חזי ליה והכי מוכח לישנא דשותיו דמשמע דמאן דמבשל ליה לא חזי ליה לשתות ור' אלעזר דמוקי הך דהכא בכהן דקבליה כבר מן הבעלים לא מצי למימר משותיו דלדידיה דמבשל ליה חזי ליה הילכך לר' יוחנן לדידיה מיחלפא שיטתיה דר' יהודה. ולר' אלעזר דמפ' ממעיטו ממדתו ואיכא משום הפסד לרבנן ולר' יהודה אינה מוחלפת דכהן דמבשל ליה רצונו כן ואצלו שבח הוי:

הלכה ב

דבש תמרים. בין שהפריש תמרים וזב מהן דבש בין שהפריש הדבש לתרומה:

חומץ סתוונות. ענבים הנמצאים בגפנים בימות החורף שאין מתבשלין לעולם ועושין מהן חומץ:

ושאר מי פירות. חוץ מזיתים וענבים דדרכן בכך ובהדיא כתיבי גבי תרומה כל חלב יצהר וכל חלב תירוש:

מחייב קרן וחומש. מפ' טעמא בפ' העור והרוטב משום דגבי בכורים דרשי' דמשקין היוצאין מהן כמותן דרבי בהו רחמנא דתביא דתניא ומייתינן לה לקמן הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא דכתיב תביא מארצך וכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' וגו' מה ת"ל תביא תביא אלא תביא מ"מ ר' אליעזר סבר תרומה איתקשא לבכורים דבכורים איקרו תרומה דאמר מר ותרומת ידיך אלו הבכורים וכיון דאיתקוש דון מינה ומינה מה בכורים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה נמי משקין היוצאין הימנה כמותה וכשהפריש תרומה מן הפירות כגון תמרים ותפוחים כיון דתרומה נוהגת בפרי אע"ג דאינה נוהגת במשקין הנך משקין דזבו מפירות תרומה הרי הן כתרומה ומה בכורים אפי' שאר מינין שאינן תירוש ויצהר דריבוייא דתביא אכל שבעת המינין קיימא אף תרומה נמי אפילו שאר המינין:

ור' יהושע. סבר דון מינה ואוקי באתרא מה בכורים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה משקין היוצאין הימנה כמותה ואוקי באתרה מה משקין דקדשי בתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא אף משקין היוצאין מהן כמותן תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא:

מטמא משום משקה. להכשיר דאיתרבי ואיתקש לתירוש ויצהר, ותירוש ויצהר פשיטא דמכשירי:

כמיני פטמין. כלומר שאין חכמים מונין כרקחים שמונין מיני בשמים מרקחת שלא בדקדוק שמונין וחוזרין ומוסיפין ומחליפין אלא בדקדוק גדול מנו אותן במס' מכשירין שבעה משקין ולא יותר חלב דבש שמן יין מים דם טל וכולהו מוכחינן מקראי:

אף ר' יהושע מודי. דחייב זר השותה דהא גזל הוא:

הא בתחלה. משקין שזבו מן התמרי' עודן טבל:

אף ר' יהושע מודי. דאסורין באכילה עד שיתרום דלא פליג ר' יהושע עליה דר' אליעזר אלא לזה שעבר ואכלן אחר שקרא עליהם שם שהוקדשו:

ר' יהושע פוטר. מן המעשרות דאזיל לטעמיה:

שזבו משנטבלו. משנתחייבו במעשר דהיינו כשראו פני הבית כשהן פרי וזבו משקין מהן אסורין לכתחלה וחייבין בקרן, דתני' בפ' העור והרוטב משקין היוצאין מן הטבל כטבל:

אבל כשזבו עד שלא נטבלו. קודם שנתחייבו במעשר מותר לאכול מהן אין חייב להפריש מהן תרומה ומעשרות:

שאם עישר על התמרי' כאן. וכבר זבו משקין מהן:

אפי' באספמיא מותר. ולא נימא דהויא טבל דהא לא עישר על הדבש:

על הדבש לפי תמרים. דלפי התמרים מעשרין ולא נחשוב דבש הזב מהן מילתא באנפי נפשה אלא אף הדבש חשיב כמעושר:

לא שר' אליעזר מחייב במעשרות. הדבש הזב מן המעושרין ותאמר דשני מינין הן:

עד שיעשר על הדבש. כדמפ' ואזיל:

מילתיה אמרה שצריך לעשר מן התמרים. כל כך:

לפי דבש ולפי תמרים. כיצד הרי שהיו מאה תמרים וזב דבש מהן ליטרא צריך לעשר עשרה תמרים ועוד עשירית ליטרא מתמרים:

מטמא משום משקה. מכשיר כולו משום משקה שנפל לתוכו ואפי' לא נפל אלא כל שהוא:

אין מי פירות בטלים לעולם. לא ידעתי היכן שנוייה ושמא הוא פלוגתא דלעיל דסבר דמשקין עושין פירות דאי אפשר דלית ביה מים כל שהו:

ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא. משנה היא פ' בתרא דמכשירין ומפ' לה בפ' הלוקח בהמה דציר לאו בר קבולי טומאה הוא אלא דלחשדו עמי הארץ לערב מים מחצה על מחצה בציר וכשנפל לתוך הציר מים טמאים כל שהוא אע"פ שהמים ראשונים

טהורים טמא דהמים ראשונים חוזרין וניעורין וטהרה מעוררת טומאה והוו להו מים רובא והכל טמא, ורבנן פליגי עניה:

מאי טעמא דר' אליעזר. דמתני' דאמר דבש תמרים ויין רמונים ותפוחים מכשור:

אשר ישתה. פרטא הוא וממעט:

הכי גרסינן מה ר' אליעזר כר' עקיבא דר' עקיבא אמר כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל.

וה"פ לר' אליעזר דמתני' דסבר וכל משקה דרשינן משמע דס"ל כר' עקיבא וטפי מדר' עקיבא דר' עקיבא הוא דדריש כל התורה בריבויי ומיעוטי ור' ישמעאל פליג עליה דתנן פ"ג דשבועות ר' ישמעאל אומר אינו חייב על העתיד לבא וכו' וגרס בגמ' ת"ר להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה שאין בהן הרעה והטבה מניין ת"ל או נפש כי תשבע לבטא בשפתים אין לי אלא להבא לשעבר מניין ת"ל לכל אשר יבטא האדם בשבועה דברי ר' עקיבא ר' ישמעאל אומר להרע או להיטיב להבא א"ל ר' עקיבא א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין א"ל מריבוי הכתוב א"ל אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך. א"ר יוחנן ר' ישמעאל דריש כל התורה כולה בכלל ופרט ור' עקיבא דריש כל התורה כולה בריבה ומיעט. ופי' רש"י ז"ל בפ"ק דשבועות ר' עקיבא לא היה דורש את התורה במשמעות כללות ופרטות אלא במשמעות ריבויין ומיעוטין וגבי שבועות הכי דריש נפש כי תשבע ריבה כל השבועות להרע או להיטיב מיעט את הריבוי ולימד שאינו חייב אלא על הדומה למיעוט שיהא להבא כמותו ולא דריש ליה כמשמעות כלל ופרט דנימא להרע או להיטיב פירושו של כלל הוא ואין לך להביא בו אלא הוא לבדו הרעה והטבה ולא שאר דברים ואפילו להבא שאינם הרעה והטבה שכל הדורש התורה בכלל אית ליה אין בכלל אלא מה שבפרט וכי הדר אתי כללא אחרינא בתר פרטא כי הכא דכתיב בתריה לכל אשר יבטא וגו' די לך אם תוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים שאין בהם הרעה והטבה ויהיו כעין הפרט בלהבא ולא לשעבר שאינו דומה לפרט כלל דלהכי אהני כלל קמא והיינו דאמרינן כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כלומר דן אתה להוסיף על הפרט על ידי כלל האחרון אבל אי אתה דן להוסיף עליו אלא הדומה לו. אבל הדורש בריבה ומיעט אין הפרט פירושו של כלל אלא ממעטו במקצת כלומר לא את הכל ריבה בריבוי הראשון אלא זה וכיוצא בו ובלא ריבוי משמע ליה הילכך כי אתא ריבוי אחרינא בתריה לרבות בא ואפילו שלא כעין הפרט ולא מיעט המיעוט אלא דבר א' הראוי להוציא הזה יותר מן הכל ור' עקיבא הכי דריש להאי כי חשבע ואינו ממעט מן המיעוט אלא נשבע לבטל את המצוה. פרט הוא לשון פירוש לפי' כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. מיעט

אינו פירוש אלא מיעט את משמעות הכלל במקצת ומשייר את כל הדומה למיעוט. כך מפורש בסנהדרין בפ' נגמר הדין דריבה ומיעט לחודיה מביא כל כעין הפרט בלא ריבויא בתרא ע"כ דברי רש"י ז"ל והשתא כי נמי דריש ר' אליעזר כר' עקיבא בריבה ומיעט מ"מ אהני מיעוטא למעוטי מידי ואיהו דריש טפי מר' עקיבא דהכא ריבה ומיעט הוא דכל משקה ריבה אשר ישתה מיעט ואיהו אמר הכל בכלל ולא ממעט ולא מידי:

ר' אליעזר כר' ישמעאל. לעולם כר' ישמעאל ס"ל דדריש כללי ופרטי:

אוכל סרוח. דנפסל מלאכול לכלב טהור הוא והוא שהיה ראוי מתחלה לאדם אבל אם לא היה ראוי לאדם אע"פ שהוא ראוי לכלב אינו מקבל טומאה מפני שהוא כמאכל בהמה שאינו מקבל טומאה:

למשקה סרוח. לאדם אע"ג דראוי לבהמה ולהכי אתא קרא:

שכן משקה סרוח מעיקרו טמא. מפ' לה לקמן דמודי ר' אליעזר לרבנין דמי ים הגדול אפי' הם סרוחין דמכשירין דהתורה קראה אותם מים וכיון דאשכחן שום משקה סרוח מעיקרא טמא אף אני ארבה כל משקה סרוח ולא מיעטיה קרא ולא אתא קרא אלא למעוטי שאר משקין:

אין צריכין מחשבה. כגון דגים טהורים וחגבים טהורים בכל מקום דחזו לאכילה ואין צריך לחשוב עליהן לאכלן למעוטי נבלת עוף טמא וחגב בהמה טהורה שחוטה בכפרים דצריכין מחשבה והכשר כדאיתא במס' עוקצין:

צריכין מחשבה. דבעינן דניחא ליה שיפלו על התלוש כדכתיב כי יתן חסר ובעינן יתן לדעת כיון דלא דמו היכי מדמית להו:

ופריך דכ"ש הוא דכיון דבעו מחשבה יהא משקה סרוח טהור מק"ו דאוכלין ומה אוכלין החמורים דהמיוחדים לאדם אין צריכין מחשבה ואפי' הכי אוכל סרוח טהור משקין הקלין דבעו מחשבה לא כ"ש דמשקה סרוח טהור:

ומפני שצריכין מחשבה וכו'. בתמיה:

הואיל והן צריכין. כלומר אדרבה הואיל והן צריכין וכו':

דבר אחר אמרו לו כלומר אלא ה"ק ד"א וכו' ולישנא קייטא הוי:

אוכלי בהמה לאדם. דכיון דלא חזי אלא לבהמה אין מחשבה לאדם מהנייא לטמויינהו תאמר במשקה. דכיון דחזי לבהמה בא במחשבה:

ותני כן. כר' פריגורי דאמר דר' אליעזר לית ליה פרטא דמבעי ליה פרט וכו':

לא ידי פרה ולא ידי עופות. כלומר הרי אין הפרות והעופות נמנעין מלשתות מהן הילכך כיון שלא נפסלו מן הבהמה ומן העופות אין נפסלין מן ההכשר:

המוהל היוצא מהן. מן הזיתים. ומשמע התם בפ"ט דמסכת טהרות דבמוהל היוצא קודם גמר מלאכתן מיירי וטעמא דר' אליעזר משום משקה סרוח ורבנן אזלי לטעמייהו ובאהדרתא משמע דמודי ר' אליעזר לרבנן ומסיק דאמי ים הגדול קאי:

מי תרדין ומי שלקות שאין מכשירין. מיץ שהוציאו מהן דהנהו אפילו לבהמה לא חזו:

הלכה ג

אין עושין תמרים. דמפסידן הוא:

מעשר שני. דגבי מעשר שני כתיב ואכלת ודרשי' ולא להפסד:

אין סופגין את הארבעים משום ערלה. מפ' בפ' העור והרוטב דר' יהושע קתני לה וגמר להו לבכורים מתרומה והדר מייתי לה לערלה פרי פרי מבכורים. ופי' רש"י ז"ל ר' יהושע היא דאמר בתרומה לא מיתסר ואתו בכורים גמרי מתרומה בהיקישא דאיקרו תרומה ואתיא ערלה וגמרא מבכורים בג"ש דפרי פרי דכתיב בבכורים פרי האדמה וכתיב בערלה את פריו וכתיב נמי והיה כל פריו קדש וגו':

ואין מביאין בכורים משקין. הא נמי ר' יהושע קתני לה. והתם משמע דה"ק דאפילו הביא וקרא שם ודרכן לא יביא דאי בדרכן תחלה ובא לקרות עליהן שם כשהן משקין מאי איריא שאר פירות אפילו זיתים וענבים נמי דתניא פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה:

אלא היוצא מן הזיתים ומן ענבים. דהא דרבי רחמנא בהו תביא בגמ' מפ' לה:

ואין מטמא משום משקה וכו'. הא נמי ר' יהושע קתני לה כדלעיל:

ואין מקריבין ע"ג המזבח אלא היוצא מן הזיתים שמן זית למנחות ויין ענבים לנסכים:

עוקצי תאנים וכו'. בעוקצין פ"ק תנן עוקצי תאנים וגרוגרות והכליסין והחרובין הרי אלו מטמאים ומיטמאים ומיצטרפין ופי' הרמב"ם ז"ל שם כליסין מין תאנים ובערוך גרס כאן בליסין וכתב רבנו מאיר דגרס הכא והלובסין כי ההיא דלקמן פ"ב דמעשרות דתנן היה עושה בלובסין לא יאכל בבנות שוח והם מין תאנים. והעוקץ הוא העץ שתלוי בו הפרי ויש בו קצת מתיקות, ומפ' בגמרא במובלעות באוכל דהיינו מן הקשר ולפנים. וכ' רמב"ש ז"ל דמשום עוקצי חרובין הוא דאיצטריך שהיוצא חוץ לעומת האוכל הוא קשה ואפילו הניית מציצה אין בו. ואינו כן דלכך דקדק במובלעות באוכל כלומר שנידונין כאוכל שיש בהן קצת טעם. ולכך פירשתי מן הקשר ולפנים דהיינו לצד האוכל דכל אלו לצד האוכל משפעין וחזו לאכילה:

ואפילו משזכו בהן בעלים. כלומר שקרא להן שם בעודן פרי בענין שזכו בהן הכהנים אפ"ה אינו יכול לדרכן ולהביאן משקה:

דרך בכורים. שכבר קרא להן שם קודם דריכה ובא לדרכן ולהביאן משקה ומשמע ליה דמיירי אפילו בשאר פירות:

ומשני דכי קאמר ר' אלעזר דאפילו זכו בהן בעלים לא יביא היינו שלא ליקטן וכו'. ובריית דרך בכורים מיירי שלקטן משעה ראשונה לכך ומש"ה אהני קרא שם בעודו פרי לעשותן משקין ואההוא רבי רחמנא:

זיתים טהורים ייעשו שמן. דיצהר כתיב גבי תרומה:

טמאים לא ייעשו. דאיכא תקלה ובעינייהו חזו להיסיקא ולא משהי להו אבל אי עביד להו שמן משהי להו ואיכא תקלה:

ענבים טמאות לא יעשו. דודאי איכא תקלה דלא חזו להדלקה ובעינייהו חזו להדלקה. והא דטהורות לא יעשו לקמיה מפרש טעמא:

משמו. של ר' מאיר:

ור' יהושע אומר ייעשו. דסבירא ליה דרמי ליה בכלי מאוס וליכא תקלה כדאיתא בפסחים פרק כל שעה:

ענבים טהורות יעשו. דלמעליותא הוא מעיקרא ענבים והשתא יין ולעילוייא משנינן:

טמאות לא ייעשו. ומשום תקלה ופליג אדר' מאיר בזיתים טמאים וענבים טהורות:

טמאים יעשו. גבי ענבים ולקמיה מפרש טעמא דר' יהודה ופליג אדר' מאיר בזיתים טמאים ובענבים בין טמאות בין טהורות ופליג אדר' יעקב בענבים טמאות:

ור' בענבים טמאות סבירא ליה כר' מאיר ור' יעקב ופליג אדר' יהודה. ובזיתים טמאים סבר כר' מאיר ודלא כר' יעקב ור' יהודה ובענבים טהורות נמי פליג אדר' מאיר:

כל עמא רביין על דר' מאיר בענבים טהורות. דייעשו יין דר' ור' יהודה ור' יעקב סברי הכי דיעשו חשובות לאוכל מן המשקה. דאין עלולין לקבל טומאה וכשהן משקה עלולין:

כל עמא רביין על דר' יהודה בענבים טמאות שלא ייעשו. דר' ור' יעקב ור"מ אמרי דלא יעשו:

מן החרצנים ומן הזגים. דחזו להיסיקא טפי מענבים:

היך עבדין עובדא. דשקולים הן ולא איפשיטא. ופסק הרמב"ם ז"ל דזיתים טמאים וענבים טמאים דורכן פחות מכביצה והכי אמרי' בפ' כל שעה:

במובלעות באוכל. אבל בעוקץ שחוץ לאוכל מותרין לזרים:

כל דתרומות ודטהרות. כל מימרות של ר' זעירא במס' תרומות ובמס' טהרות הן בש"ר אלעזר:

הלכה ד

גרעיני תרומה. גרעיני הזרע קרויין גרעינין:

שהוא מכנסן. שהכהן מכנסן ואינו מפקירן ובגמ' מפ' לה:
עצמות קדשים בקדשים הנאכלין דומיא דתרומה עסקינן ובעצמות דחזו קצת לאכילה בשליקה עסקינן כדמוקי לה בגמ' בראשי כנפים וכו' וקמ"ל דלית בהו איסור נותר:
המורסן מותר. פי' רש"י ז"ל פ' בתרא דכתובות מורסן הן סובין היוצאין באחרונה. סובין שהמכתשת מוציאה כשלותתין חטים לסלת כותשין אותן במכתשת ובמתני' משמע דמורסן גרע מסובין. הילכך נראה כפי' רבנו מאיר שפי' המורסן היא הקליפה הגסה היוצאת קודם טחינה ולא חשיבא אוכל אבל בסובין שהוא לאחר טחינה יש חילוק בין חטים חדשות לישנות:
של חדשות אסורות. בגמ' מפ' עד כמה קרויין חדשות:
ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין. דמותר לו שיכבור את התרומה וישליך מן המתולעות מה שאינו ראוי לאכילה כמו שהוא עושה בחולין וכן יש בני אדם מנפין ומוציאין סובין הרבה כדי לעשות פת נקייה ויש ממעטין ולכך אמר דנוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין ובגמ' מפ' לה:
המסלת קב או קביים לסאה. שמוציא מסאת קמח של תרומה קב או קביים סלת מצניע את השאר ואינו מאבדו. ודריש לה בת"כ מדכתיב כי לחמו מסלת את החטים כל שהוא רוצה ומקנב את הירק כל שהוא רוצה יכול תהא קניבתו חול ת"ל הוא הרי הוא בקדושתו ע"כ. ופי' הראב"ד ז"ל לחמו ולא קאמר לחם ש"מ לחמו הראוי לו שאם הוא מפונק ואינו אוכל את החטים כי אם סלת גמור יכול הוא לעשות כן לאוכלי תרומה ואינו חושש להפסד תרומה ואע"פ שהמורסן והקמח יאכילם לבהמתו כמו הכרשינין ע"כ. ופשיטא דאסורין לזרים דאמר קרא הוא: מגורה הוא מקום שאוצרין בו החטים ובלשון פרס קרוי אמבר:
מכבד כדרכו. יכבד האוצר כדרך שבני אדם מכבדין האוצרות כשמפנין אותם מן החטים:
שנשפכה. בקרקע ואזלא לאיבוד:
יושב ומטפח. כי ההיא דפ היובל והיתה מטפחת ומנחת על ראשה. פי' מטבל ידו בשמן הנשפך ואוסף השמן מלשון טופח ע"מ להטפיח לשון לחלוח דלא מיחייב שיגמור כל לחלוחית השמן אלא כדרך שעושה אילו נשפכה שם חבית של חולין:
וניטף ג' טיפין. כלומר המערה כד שמן של תרומה הרי זה מערה עד שיפסוק העמוד ויתחיל השמן מעט מעט להטיף עד שנופל טיפה אחר טפה וכיון שנטפו ג' טיפין זו אחר זו דיו ומותר ליתן באותו כד שמן של חולין:

הרכינה ומיצת. תר' הטי נא כדך ארכיני כען כלומר הרי שנטפו ממנה ג' טיפין כדין והטה אותה לצדה ונתאסף השמן אל קרקעיתה ומצא בה שמן מכונס:

הרי זו תרומה. ואסור לזרים:

אחד משמנה בשמינית. פירוש שמינית הלוג ולוג תרין ליטרין הוי כדלעיל שהוא מאתים דרהם וא' משמנה ג' דרהם ומעט יותר. ומפ' לה בגמרא דקיימא ארישא אהרכינה ומיצת כמה תהא תרומת המצוי ויחזירנה א' משמנה וכו'. אבל אוכל בכביצה הוי שיעורו. ודוקא בשמן טמא דלא חזי אלא להדלקה. אבל בטהור אפילו כל שהוא ובדמאי אבל בודאי אפילו טמא ואפילו כל שהוא צריך להחזירה לכהן:

בגלעיני אגסים וקרוסטומלין. דראויין לאכילה ומטעם הפקר. שרינן להו אבל בגרעינת הרוטב אפילו מכנסן הכהן נמי שרו דלא חזו לאכילה:

בגרעיני הרוטב. בפ' שני דעוקצין תנן גרעינה של רוטב אע"פ שיצא מצטרפת. ופי' בערוך תמרים שאינן מבושלות קורין בלשון ישמעאל רוטב ואע"ג דקשין הן ואין ראויין לאכילה אם מכנסן אסורין והוא שיש בהן לחלוחית למצוץ אותן:

אית לך מימר במחוסרות למצמץ. בתמיה. והא קי"ל דמוח הרי הוא כבשר לכל דבר בתוספתא דאהילות והכי תני לה התם פ"ק המוח בין באדם בין בבהמה בין בחיה בין בעופות בין בנבלות בין בטרפות בין בשקצים בין ברמשים טמא וחייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא ע"כ: ומוקי לה בראשי כנפים והסחוסין ואמרינן בפסחים פ' כיצד צולין דראשי כנפים והסחוסין נאכלין בשור הגדול בשליקה. ופי' רש"י ז"ל ראשי כנפים שקורין טינרוס שבראש גף הכתף שבבישול הרבה מתרככין ואפשר לאכלן ולטחנן בפה ולפעמים מפקירן:

רגילין לחבוט. בשבט בבית הגרנות:

שלשים יום משעת קצירה:

כן היא שיעורה. עד שלשים יום:

מסלת בחטים כל מה שהוא רוצה. שאם ירצה לנפותו בהרבה נפות הרשות בידו. ומתני' תנן כדרך שהוא נוהג בחולין ותו לא:

ומקנב בירק. היינו להסיר העליון דלא חזו קצת לאכילה כדאמרינן בעלמא קניבת ירק:

במעמידו על תמרתו. כלומר יכול לקנב בירק של תרומה עלה אחר עלה עד שיעמידנו על הקלח עם העלין הקטנים שזהו תמרה של הירק. וכן פי' רמב"ש וז"ל יכול לקנב כל העלין עד שישאר העמוד האמצעי ובסוף העמוד יש בו הרבה עלין קטנים ואותו אם יקנבנו הוי הפסד גמור ע"כ ור' אבהו לפ' ברייתא דת"כ אתא:

ר' ירמיה וכו' כאן בשני רעבון. אין מסלתין בני אדם בדרך מצת שלמה ואסור. ובריייתא דת"כ בשני שובע. כדכתיב נפש שבעה תבוס נופת:

תמן תנינן. במס' עדויות פ"ג:

מעי אבטיח. במקום הגרעינין שקורין פיפיטאש:

קניבת ירק של בעלי בתים. שמסירין עלין יותר מן הגננים כדי לתקן המאכל רבנן אסרי דהא גנן אחשיב להו כיון שלא השליכן כדי שיראה גוף הכרוב או החזרת גדול אבל קניבת ירק של גננים שהגננין בעצמן משליכין כ"ע מודו דשרו לזרים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק י"א דהלכות תרומות:

לא מסתברא אלא בתרומה גדולה. בההיא פליגי ר' דוסא ורבנן דר' דוסא סבר כיון דבתרומה בעינן מוקף ובעינן יפה לא נתכוונו בעלים להקדיש אותה קניבה:

אבל גבי תרומת מעשר. דלא בעינן מוקף מודי:

אין העלין תלושין וכו'. בתמיה, וכן אם רצה לתרום תרומת מעשר עלין תלושין מן העמוד על העלין המחוברין לעמוד אינו תורם הא ודאי תורם אע"ג דהני כמושין והני לאו כמושין. וכן אם רצה לתרום קלחין תלושין שנתלשו מהן העלין. דכמושין על קלחים שמחוברין העלין בהן דלחין הן מי לא תרים. ודאי דתורם דהא לא בעי' בה מוקף וכיון דאם רצה תורם מודי ר' דוסא לרבנן דקדישי:

תמן תנינן. פ' המוכר את הספינה דתנן וחייב להטיף לו ג' טיפין:

הרכינה ומיצת הרי היא של מוכר. והכא אמרינן דהיא של תרומה:

וא"ר יוחנן לית כאן של לוקח. לא תגיה המשנה לומר דלוקח גרס דאין הגירסא כן אלא מוכר הוא דגרסינן:

משום יאוש בעלים נגעו בה. שהלוקח אפקיר אותו מיצוי וקני ליה מוכר ביאוש ומיהו מן הדין הרי הוא של לוקח וגבי תרומה אף על גב דמיאש בה בקדושתה קיימא ואסורה לזרים:

ואף בקדש כן. גזבר של קדש המוכר שמן למנחות כדתנן בשקלים הרכינה ומיצת אין חייב ליתנה לגזבר. ולקמיה מפרש אי חיישינן לייתור מדה או לחיסור:

בקדשים שיש להן מתירין. כגון שקרב הקומץ דהשתא יש להן מתירין דנאכל לכהנים ואיכא למימר דהוי יאוש:

שאין להן מתירין. לאדם כגון שמן למנורה או למנחת כהן או יין לנסכים לא שייך יאוש:

לוג שמן של מצורע. ניתן לכהנים הוא כדאיתא בפרק הגוזל קמא. ומיבעיא ליה הכי כיון דבעינן לוג שלם ביד הכהן כדי שיתן ממנו מתן בהונות מי חשיב יש לו מתירין כיון דאחר מתן בהונות שרי לכהן או דילמא כיון דאין ניתן לאישים לא חשיב יש לו מתירין

לא אמר כן. לא היה שונה כן אבל היה אומר דבהדיא פשיטא ליה לרב הושעיא דמיצוי לוג שמן של מצורע צריך הגזבר להחזיר:

משום חסרון. דאמרינן פ' שתי מדות דכולן נתקדשו בימי משה וחסר מהן כל שהוא פסול:

קדירה. של חרס:

מגעילה בחמין ג' פעמים. דאע"ג דאמרי' בפ' כל שעה התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם בתרומה הקלו כדמפרש לקמיה דקסבר דתרומה בזמן הזה דרבנן:

כמ"ד מאיליהן וכו'. פלוגתא היא פ' ג' ארצות:

הרי היא תרומה ואת אמר הכין. דכיון דהמשנה החמירה גבי הרכינה א"כ לא היה לנו להקל:

ומשני שהאור מפליטה ומגעילה ואינו חשוב כמו המתמצה ונאסף מאליו דהוא בעיניה ואין זו קולא. ויש מי שלמד מכאן דה"ה בכלי חרס שנאסר מחמת שאר איסורין דרבנן דיש לו תקנה בהגעלה ג' פעמים כמו תרומה דרבנן וכתבו רבנו שמשון ז"ל:

שמרים של תרומה. בפ' המוכר פירות מייתי לה:

ראשון ושני אסור. שמרים של תרומה שנתן לתוכן מים ושנה ושילש מים הראשונים או השניים שהכניסו והוציאו משם אסורים לזרים וכל הני חומרות בעלמא נינהו מדרבנן:

אבל לא נתן לתוכן מים. אלא שנתן יין של חולין לתוך שמרים של תרומה כדי לחזקו אפילו שנתנו בהן יין ג' פעמים אסור מפני טעם השמרים שמחזקין היין:

שלישי בנותן טעם. אנתן מים קאי וקאמר דאף השלישי אסור אם יש בו טעם יין והכי איתא בפ' המוכר פירות:

של מעשר שני. דאסור לאוכלו חוץ לירושלם ואסור בסחורה ובעי כסף שיש עליו צורה התמד ראשון אסור חוץ לירושלם ולא תני הכא שמרים דמעשר ראשון דקסבר דמותר לזרים הוא. ומפרש בפ' המוכר פירות דהיינו במעשר שני של ודאי דאילו במ"ש של דמאי וכגון שהופרש מפירות הלקוחין מע"ה לעולם מותר ואפילו הראשון:

הקדש כמניניו. אפילו יותר משלש מאות פעמים כמניין הקדש כלומר לעולם אסור והכי איתא בפ' המוכר פירות והיינו בהקדש של קדושת הגוף כגון שהקדיש יין לנסכים שמרים של הקדש זה אסורים לעולם אבל הקדש של קדושת דמים כגון שהקדיש יין לבדק הבית דנמכר ויקחו בדמיו צרכי הבית מפ' התם דרביעי שרי:

חרסן של זב וזבה. עביט של מימי רגלים של זב וזבה ונשבר וחרסיו בלעו מימי רגלים ומטמאים במשא כדתנן במס' כלים ואע"פ שנבלעו החרסים טמאים ואם נפלו לאויר

התנור התנור טמא שסוף משקה לצאת בהיסק התנור: ראשון ושני שכבסום טמא שעדיין לא פלטו מימי רגלים הנבלעים והן אחד ממעיינות הזב:

שלישי טהור. משנתן לתוכו מים ג' פעמים טהור שכבר פלט המים הנבלעים בתוכו:

אבל לא נתן לתוכו מים. אלא מי רגלים של אדם טהור להוציא את של זב הנבלעים בו. ומפ' בפ' התערובות דר' יהודה היא דאמר מין במינו לא בטיל והתם מפ' דר' אליעזר בן יעקב פליג עליה וסבר דשלישי אע"פ שלא נתן בתוכו מים טהור וקי"ל כר' אליעזר בן יעקב דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי:

כדי ביצה קלה. היינו ביצת תרנגולת דשיעור אוכלין כביצה:

נותנו בנרו. ואין ליטפל ולהוליכה לכהן דהניית תרומה מותרת כדאיתא לעיל בריש פירקין:

בטמא. שיעורו בשמינית הלוג ופחות מכאן נותנו בנרו בשמן טמא. אבל טהור אפילו כל שהוא:

בדמאי. בדמאי הוא דמיירי מתני' כדתנן אבל בתרומת מעשר ודאי אפילו היא טמאה אפילו שיעור מועט פחות משיעורא דמתני' צריך לחזור וליתנה לכהן ומשו"ה תני מתני' בתרומת מעשר דמצי למיתני בה דמאי דתרומה גדולה ליתה בדמאי דלא נחשדו עמי הארץ עליה. והרמב"ם ז"ל בפ"ג דהיל' תרומות כתב כל הדינין הללו בהפך וז"ל תרומת מעשר שהיה בה אחד משמנה בשמינית מוליכה לכהן פחות מכאן אינו מטפל להוליכה אלא משליכה באור ושורפה וביין ובשמן אפילו כל שהו מוליכה לכהן ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית וטהורה אבל אם היתה טמאה או שהיתה של דמאי אם אין בה כשיעור אינו מיטפל בה אנא שורפה ע"כ דבריו. נראה מדבריו דשיעורא דמתני' קיימא אאוכל ולא אמשקה. ואינו כן דבהדיא קאמר הכא דמתני' קיימא אאישא ובמשקה עסקינן ולגבי אוכלין שיעורו בכביצה. ועוד ק' דמפרש דטמא ודמאי דקאמר בגמ' קאי אמשקה אבל באוכל נעולם בעינן שיעורא דשמינית ואינו כן דטהור או ודאי בין באוכלין בין במשקין לית בה שיעורא ואפילו כל שהוא. ועוד קשה דמשמע דגבי משקין להחזיר כל שהוא בעינן תרתי טהור וודאי ואינו כן דבחדא סגי דהא אמרינן דגבי ודאי בין טמא בין טהור בין רוב בין מועט צריך להחזיר. וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב עוד ז"ל וכן אתה אומר בתרומת מעשר של שאר כל הפירות שאם יש בה כשיעור הזה נותנה לכהן ואם לאו משליכה לאור ושורפה. והטעם מפני שתרומת שאר פירות מדרבנן חוץ מדגן תירוש ויצהר והרי הן כדמאי ע"כ. והאמת דהכי גר' בתוספתא ומשמע דבשאר כל

הפירות אפילו בודאי בעי שיעור כדי להוליכה. ופי' הראב"ד ז"ל הטעם דתרומת שאר פירות דרבנן והרי הן כדמאי. וזו מחלוקת ישנה להרמב"ם ז"ל ולהראב"ד ז"ל:

הלכה ה

כרשיני תרומה מאכיליו. הכהנים אותן לבהמה בגמ' נפקא לן מקרא. וטעמא דכרשינין עיקרן למאכל בהמה ובימי רעבון של דוד אכלום מפני החוסר גזרו עליהן תרומות ומעשרות כדאיתא פ' בתרא דחלה. והיינו דמיבעיא לן התם אימתי גזרו על הכרשינין משום דמשמע לן דלאו מדינא איכא למיגזר בהו דלא חשיבי כי אוכל אדם דאי עיקרן למאכל אדם פשיטא דאסור למיהבינהו לבהמה דהא דרשינן ולא להפסד. ועוד דהא דרשינן הם יאכלו ודרשינן ואין הבהמה אוכלת ומ"מ על כרחין לאדם חזו דאין חיוב תרומה ומעשר אלא במידי דהוי אוכל אדם דתנן לקמן בריש מעשרות כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ואוכל לאדם הוא דקתני דמפרש בפ' כלל גדול דמס' שבת דטעמא דלא תני כלל גדול גבי מעשר היינו משום דגבי מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתיה:

מאכילה כרשיני תרומה. דהא פרה דכהן הויא. ומקשו הכא דכיון דסיפא דרישא תני אע"פ שמזונותיה עליו וכו' משמע דברישא דרישא סתמא קתני בין אין מזונותיה על השוכר בין אם מזונותיה עליו. ותימה כיון דמזונותיה על השוכר דרא דממונא איכא ואמאי מאכילה תרומה שהיא ממונו של כהן. והיה נראה לתרץ דמתני' בדיני תרומה הוא דקא מיירי בדרא דממונא לא קא מיירי. אבל רש"י ז"ל כתב בפ"ק דע"ז וז"ל יאכילנה כרשיני תרומה ואע"פ שמזונותיה על השוכר אינו גזלן אם האכילה תרומה לפי שתרומה ממון שאין לו תובעין היא שהרי נותנה לכל כהן שירצה ואם רצה היה יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן מסתמא ניחא ליה ומחיל אם האכילה כרשיני תרומה הרבה דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו לפי' שריא שיודע שנותן לבהמתו מאותן כרשינין בעין יפה יותר משאילו הויא שלו ניחא ליה ואינו גזלן א"נ שנפלו לו מבית אבי אמו כהן והשתא ממונו מאכילה ע"כ:

לא יאכילנה כרשיני תרומה. דפרה דישראל היא ולא רבי רחמנא אלא נפש של כהן דהיינו בהמתו דכתיב וכהן כי יקנה נפש ודרשינן נפש בהמה כדדרשינן במס' ביצה אשר יאכל לכל נפש אפילו נפש בהמה במשמע. ומשמע דוקא בהמת כהן ושאר בהמה דישראל לא:

ששם פרה מכהן. ששאלה הימנו ושם אותה בדמים שאם תיאנס או תמות משלם דמיה וכשישראל שם אותה מכהן קיימא ברשות ישראל וכשהכהן שם אותה קיימא ברשות

כהן. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ט כן ישראל ששם פרה מכהן לפטמה ולהיות השבח ביניהן לא יאכילנה בתרומה אע"פ שיש לכהן חלק בשבחא אבל כהן ששם פרה מישראל לפטמה אע"פ שיש לישראל חלק בשבח הואיל וגופה לכהן שהרי שמה על עצמו הרי זה מאכילה בתרומה ע"כ. פי' אותו הרב ז"ל כי ההיא דאי זהו נשך דתנן שמין עגלים וסייחין וכו'. ואין נראה דההיא לדמיה שם אותה לקחת חלק השבח אבל הבהמה גופה קנין כספו דבעלים היא והיכי ממעטי' לה מטעם דקנין כספו ומ"ט דרישא ומאי טעמא דסיפא ועיקרן של דברים כמו שפירשתי וכן מצאתי לרש"י ז"ל ביבמות פ' אלמנה לכ"ג:

מדליקין שמן שריפה. מפ' בפ' במה מדליקין מאי שמן שריפה שמן של תרומה שנטמא וקתני במתני' דמדליקין שמן של תרומה טמא בבתי כניסיות וכו'. בגמ' מקשה דא"כ נדלק ואתי שמן שרפה בכה"ג ובטלת מתנה לכהן ופליגי אמוראי בהכי אי הוי דוקא כגון שנפל לו לישראל בירושה כגון מבית אבי אמו או אפילו הוי ממונו של ישראל ולא מסרו לכהן:

בבתי כניסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלין. מפ' בגמ' ואפילו שלא ברשות כהן הני ג' וטעמא דכיון דהוי מצוה ודאי ניחא ליה מסתמא כדאיתא בפ"ק דפסחים ניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בין בגופי' בין בממוני':

וע"ג חולים ברשות כהן. וכגון דאין בהן סכנה: והיא למודה לבוא אצל אביה ומביאה שמן שריפה עמה לבית אביה:

אביה מדליק ברשותה בידיעה שלה וברצונה. ואפילו שנהנה אביה בנר דנר לאחד נר למאה:

בבית המשתה. של כהן ומשמשין שם ישראל מדליקין שמן שריפה: בבית האבל של כהן. וטעמא דכולהו מפרש בגמרא:

קנין כספו. דאם נאנסה או מתה כספו הוא דנאנס יצתה זו דאם נאנסה ברשות ישראל נאנסה:

ואין הבהמה אוכלת. דהם מיעוטא שאין מאכילין אוכלי אדם לבהמה. והאמת דמטעמא דלאכלה ולא להפסד נפקא לן כמו בשביעית אלא דאסמכוה אקרא:

יכול לא תאכל בכרשינין ובתלתן. דהני תרתי תנן בפ"ב דמעשר שני דקילי תרוייהו דקתני התם גבי תלתן מותר לעשות כל מעשיהן בטומאה אלא השרייה בלבד וגבי כרשינין קתני ומאכילין וכו' ואין בהן אזהרה שלא לטמות התרומה ומש"ה תני דמאכילין שניהן לבהמה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב. התלתן והכרשינין של תרומה הואיל ואינן מאכל אדם הרי זה מותר לעשות כל מעשיהם בטומאה ע"כ:

תלתן דבר תורה. דס"ל דדוקא גבי כרשינין הוא דאמרינן בפרק בתרא דחלה דדוד גזר עליהן אבל תלתן דבר תורה דחשיב לאדם דהא נותן טעם לקדרה כדאמרינן לעיל פרק בצל הילכך לא יאכילנה לבהמה. ולא ידענא מתני' דמעשר שני דתנינן בה לתרוייהו בהדי הדדי מאי עביד לה ר' יוחנן ושמא דלא גריס לה הכי אלא כרשינין בלחוד הוה גריס ומשנתנו שנויה אליבא דתנא בתרא:

לא כן תני וכו'. אמתני' פריך דאמאי כהן ששם פרה מאכילה בתרומה דהא אילו רצה שואל לתת לו דמיה וליקחנה לעצמו אינו רשאי דהא ג' שבועות משביעין אותו וחדא מינייהו שמא עיניו נתן בה כדאיתא בפרק המפקיד והוי האי זכותא כאחד ממאה שבו ואחד ממאה שבו קתני בהך ברייתא דסגי שלא יאכילנה:

ת"ל וכהן כי יקנה. קנין כספו שיהא קנוי לו לגמרי משמע:

ומסיק דבר קפרא תני דלא שנא שם ולא שנא שכר כהן מישראל אין מאכילה בתרומה. ומגיה בר קפרא למתני'. ותנא דידן סבר כיון דבכולי תלמודא אמרינן דכי קם ליה ברשותיה כדידיה דמי הכי נמי כדידיה דמי ולא חשיב ההוא דאינו יכול לעכבה לעצמו שיור:

על גבי חולים. דכי תנן ברשות כהן לא קאי אלא אחולים דוקא:

ביקור חולים אין לו שיעור. מפרש בפ' אין בין המודר ואפילו גדול אצל קטן:

מתני' אמרה כן. דאפילו גדול אצל קטן דהא מדליקין שמן שריפה ע"ג חולה ואפילו דהוי החולה פחות ממנו:

עד כדון בתרומה וכו'. כלומר עד כאן לא שמענו אלא הפשוט במשנתנו והיינו היכא שירשו דממונו הוא. וא"ל ר' ירמיה מי נימא ה"נ דאפילו בתרומת גרנו: ופליג עליה ר' זעירא דמאן יימר לך בתרומת גרנו אלא דוקא מתני' בתרומה של אבי אמו:

ר' יונה ור' יוסי. פליגי נמי בהא כדפליגי ר' ירמיה ור' זעירא ור' יונה הוה אמר כר' ירמיה וכו:

נדלק ואתי. בתמיה. דא"כ ביטלת מתנת שמן שרפה לכהן דלעולם ידליקו אותו בבתי כניסיות ואין כאן לכהן כלום: ולא משני לה דלא חשיב לה פירכא וכמו שכתבתי:

אתיא למ"ד וכו'. כלומר למ"ד דדוקא איירי בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו אתי שפיר דלמ"ד תרומת גרנו קשיא:

ובלא כן אינו צריך זכייה. בלאו הקושיא שהקשיתי לך דלדלק ואתי אפילו הוי חולין נמי היכי מדליק בבית הכנסת והא בעינן מתנה לכהן וצריך לזכותו בה ובשלמא אי מיירי שנפלה מבית אבי אמו אתי שפיר דהא זכה בה ומת וירשה זה: ומשני במזכה לו ע"י אחר

וחשבונן כאילו מטא ליד כהן דזכין לאדם שלא בפניו. ולענין הלכה נקטינן כר' ירמי' דאפילו בתרומת גרנו קאמר דסוגיין דלעיל רהטא כוותיה דאמרינן דרישא דאפילו שלא ברשות כהן קאמר ואי בירושה עסקינן מאי שלא ברשות כהן איכא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ' י"א דהיל' תרומות:

אבל לא של ישראל. שאין שותפות לכהן באותה מלאכה אסור אבל אם יש לו שותפות מותר. וכן כתב הרמב"ם ז"ל להדליק מכהנת. בלילה אע"ג דאפשר דאתי בה לידי עון מיתה:

שעת משלחת זאבים היתה. שהיתה מכה משולחת ואיכא סכנה בלילה בתוך העיר התירו השמן אע"ג דאפשר שיזלזלו בו ואתו לידי עון מיתה חמירא סכנתא מאיסורא:

ולא עמד ב"ד וביטל. לא מצינו ב"ד של אחריו שיבטל דברי הראשונים אלא עכשו נמי שרי דהנאה בתרומה שרייא לזרים:

כמא דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל וכו'. ל"ג ליה הכא אלא במס' שביעית פ' בראשונה והסופרים העתיקוהו כאן:

בקרו של כהן. פטם שמפטם פרותיו של כהן:

שהיה מאכיל אצל ישראל. שהיה מאכיל לבהמת הכהן אצל בהמת ישראל:

מדליק על גביו שמן שריפה. ואפי' שלא לדעת הכהן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל:

ועמד לו והלך לו. הכהן ונשארה הנר דולקת:

אין מחייבין לכבותו. דודאי מפקר ליה כהן גביה:

ר' חנינא בר עכברי כהן היה. והיה עושה מלאכה בבית ר' חייא מן צפורי שהיה ישראלי:

מי אזל ליה. משהיה הולך הכהן היה ממלא הישראל הנר שמן שריפה:

די לא עבד ליה כן לא הוה אתי. אם לא היה עושה כן לא היה בא הכהן בהשכמה לעשות המלאכה:

סברין מימר כד מטי לביתיה הוה מטפי לה. כשהיה מגיע הכהן לביתו הוה מכבה את הנר ומה שהיה עושה כשהיה הולך ממנו הוא כדי להפחידו שלא יתעצל:

ע"י כן הוה שהר. עושה מלאכה בתחלת הלילה וכן בלשון ערבי העושה מלאכה בלילה אומרין יצהר בלילה:

ועל ידי כן הוה קרץ. תרגום ותקם בטרם יכיר איש וקמת בקריצתא כלומר שעל ידי אותו נר היה סומך עליו בהשכמה ולא היה מכבהו. וטעמא דחשיב הכל לצורך:

אנא צבע פתילה מן חולא. אני טובל הפתילה בשמן חול:

מהו. שאדליק שמן שריפה בשבת:

בטל הוא וכו'. דאע"ג דאמרינן בפ' במה מדליקין ואיתא נמי לקמן דבעינן מוסיף שמן חולין ומדליק. הכא שאני דבטל הוא השמן ע"ג הפתילה והעיקר הפתילה היא:

נסב פתילה. מבית כהן טבולה בשמן שריפה:

ובלא מן הדין שמשא מבזבזא בהקדשא. ובלא טעם גזל ירא שלא להתיר כן בפני השמש שלא יבזה הקדשים ויפרוץ גדר:

להוסיף שמן חולין. ולהדליק בשבת שמן שריפה והכי איתא נמי בפ' במה מדליקין:

אין מחייבין אותו למצותו. ששריפת קדשים מצוה הוא כדכתיב ושרפת את הנותר ואין עולה לחיוב שריפתו שריפה זו שמדליקנו בשבת דאסור לעשות כן בשבת וביו"ט וכיון דאיכא שמן חולין שרי דכי מדליק אההוא מדליק ואידך תוספת בעלמא הוא:

מה טיביה דיונתן בן עכמאי. שאתה אומר שמועה משמו:

ופרשיה רבי חייא דכפר תחומין קמי ר' ומניתיה חכים. שמינהו פרנס על הצבור לפני רבי:

על ידי דמאניהון נקיים לא מתעסקין. כלומר לא חיישינן שמא יבא ישראל אחד ממשמשי הסעודה ויוליך הנר להדליק לעצמו בלא צורך דירא הוא בשמן הטמא שלא יטמא כליו הטהורים מה שאין כן בבית האבל דהא מאניהון צואין וטמאין:

דאינון כניעין. מחמת אבל לבם דואג בקרבם:

דאינון פחיזין דקלות ראש ויין איכא וכתיב לשחוק אמרתי מהולל ויין ותירוש יקח לב:

דלא כן מה אנן אמרין. דאם לא כן מה אנו אומרים וכי אין אנו יודעים דר"מ ור"ש הלכה כר' שמעון בפ' התורם קישות:

של כת קודמין היא. זו מחלוקת של כת החכמים שקדמו לר"מ ור"ש היא דהא ר' יהודה אומר מעין שניהן ור' יוסי אומר מעין שניהם דמר נקיט חד מאינך וחד מאינך וקי"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי הילכך איצטריך לאשמועינן הלכה כר' שמעון. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"א דהילכות תרומות כר' שמעון:

מדליקין שמן שריפה בחנוכה. שלא ברשות כהן דמצוה היא דומיא דבתי מדרשות:

אנא לית אנא חכים לאבא. איני מכיר לאבי דקטן הייתי כשמת:

אבל אימא אמרה לי וכו. תרגום ירושלמי הכר נא חכים כען:

הדרן עלך אין נותנין וסליקא לה מסכת תרומות בסייעתא דשמיא

וסימניהן דפירקי חמשה תורמין קישות המפריש סאה שוגג ומזיד ואשה וזורע ובצל נותנין: